Hadislerle
محمد ’nu Anlamak

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİB YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1894
HALK KİTAPLARI: 486

Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatörü
Bünyamin KAHRAMAN

Editör
Prof. Dr. Huriye MARTI

İlmî Redaksiyon:
Elif ERDEM
Hale ŞAHİN

Tashih
Mustafa ÇOBAN

Grafik Tasarım
Uğur ALTUNTOP

Baskı
Çağlayan A.Ş.
Sartıç Yolu No: 7 Gaziemir/İZMİR
0 232 274 22 15

1. Baskı, İzmir, Kasım 2020

ISBN: 978-625-7779-31-9
2020-35-Y-0003-1894
Sertifika No: 12930

Eser İnceleme Komisyon Kararı
17.11.2020 - 93

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94
Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Hadislerle
محمد ’nu Anlamak

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEŞİNCİ BÖLÜM

ALTINCI BÖLÜM

SUNUŞ

Sevgili Peygamberimizin hadis-i şerifleri, Müslüman bireyin kişiliğini ve Müslüman toplumun temelini inşa eden yapı taşları gibidir. İman esaslarına, ibadet hayatımıza ya da ahlâki ilkelere dair konuşan her hadis, Kur'an'ın anlam dünyasıyla bütünleşerek bizi ve içinde yaşadığımız toplumu şekillendirir. Resûl-i Ekrem Efendimizden 1400 yılı aşkın süredir itinayla nakledilen, kaynak kitaplarımızda korunan ve yaşanarak nesilden nesile aktarılan hadisler, bizim için sadece nadide birer emanet değil, aynı zamanda dünya ve ahiret mutluluğumuzu hedefleyen birer rehberdir.

Peygamberimizle birlikte yaşama bahtiyarlığına erişen ashâb-ı kirâm, O'nun her sözünü dikkatle dinlemiş, anlama sorunu yaşadıklarında irdelemiş ve hayata aktarmışlardır. Doğrusunu söylemek gerekirse, o gün olduğu gibi bugün de, Peygamberimizin vahiy ile şereflenmesinin ardından O'nun mesajlarını duyan her insan, geçmişini sorgulamak, duyduğunu uygulamak ve geleceğine yön vermekle mükelleftir. Bir kural getiren, bir yasak koyan, bir iyilik öneren, bir zihin kodu oluşturan, bir davranış geliştiren ya da bir tutum benimseten her hadis, üzerinde bütüncül bir

bakışla düşünmeyi ve hayatımızdaki izdüşümünü değerlendirmeyi hak eder.

Peygamberimizin dünyaya veda etmesinden sonra önemini, değerini ve bağlayıcılığını yitirmeden bizlere kadar ulaşan Sünnet, Allah Resûlü’nün yaşam modelidir. Sözleri, davranışları, onayları, alışkanlıkları ve şahsiyeti ile Peygamberimizi bize taşıyan Sünnet, O’nun gibi yaşamak isteyen her müminin eşsiz örneğidir. Sünnet’e dair detayları sözlü ve yazılı nakil geleneği eşliğinde bize taşıyan hadisler ise bir bakıma Asr-ı Saadet ile aramızdaki köprülerdir. Dolayısıyla köprünün sağlam olması ve doğru kullanılması son derece önemlidir. Bununla hadislerin sıhhat durumunu ve onları doğru anlamayı kast ediyoruz. Şurası bir gerçektir ki hadisle karşılaşmak ve ona iyi niyetle yaklaşmak ne kadar önemliyse, onu okumaya, anlamaya ve aktarmaya dair usûl ve esasları bilerek davranmak da o kadar önemlidir. Resûl-i Ekrem (s.a.s.) ile aramızda var olan zaman ve mekân farkını dikkate aldığımızda, asırlar öncesinde bambaşka bir kültürde yaşayan Peygamberimizin sözlerini ve davranışlarını anlamakta kimi zaman zorlanacağımız aşikârdır. O hâlde, büyük resmi görmemizi kolaylaştıracak ve hadisleri bir sistem dâhilinde anlamamızı sağlayacak genel ilkeleri bilmek şart görünmektedir.

Elinizdeki bu çalışma, bilhassa genç okurlarımızı Son Peygamber Hz. Muhammed Mustafa’nın (s.a.s.) şerefli sözleriyle buluşturmayı amaçlamakta, bunu yaparken de Hadis Usûlü ilmi kapsamında “hadisleri anlama ve anlamlandırma” odaklı kısa bir ilkeler manzumesi sunmaktadır. Kitabın hazırlanmasında Diyanet İşleri Başkanlığımız

tarafından yayınlanan *Hadislerle İslâm* adlı kıymetli eserden yararlanılmış, ayrıca *Kütüb-i Sitte* ve *Müsned* rivayetlerine başvurulmuştur. O'nun dilinden dökülenleri okumanın ve anlamanın, O'nu daha iyi tanımaya, daha çok sevmeye ve daha bilinçli bir şekilde örnek almaya vesile olması temennisiyle...

Prof. Dr. Huriye Martı

GİRİŞ

HADİSLERİ ANLAMADA GENEL İLKELER

Yeryüzünde İslâm Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) kadar söz ve davranışları, hayatının en ince teferruatı kaydedilen başka bir şahsiyetin daha var olduğu herhâlde söylenemez. Yine yeryüzünde İslâm ümmeti kadar, peygamberinin ağzından çıkan hikmetli sözleri ve O'nun tarafından sergilenen örnek tutum ve davranışları sonraki nesillere aktaran ve bunu aktarmak için binlerce cilt eser oluşturan başka bir ümmet daha olmasa gerektir. Söz konusu hikmetli sözlerin ümmet tarafından sağlıklı anlaşılması, örnek tutum ve davranışların ise ebediyete kadar insanlığa ışık tutmaya devam etmesi, esas gayedir. Zira sünnet ve hadis, İslâm'ın ikinci bilgi kaynağı ve aynı zamanda Müslüman kültürü ve medeniyetini inşa eden kök değerler manzumesidir. Kur'an'ı hayata dönüştüren bir yaşama tarzının yanı sıra imanı bireysel ve sosyal hayata yansıtma rehberi, ahlâkın kaynağı, ibadetlerin, davranışların, simgeler ve anlamlar dünyasını inşa eden bir değerler manzumesidir.

Yüce Rabbimizin *"Gerçekte Allah Resûlü'nde sizin için güzel bir örnek vardır."*[1] ayetinde ifade ettiği üzere Allah'ın Kitabı'nı bize tebliğ eden ve onun en iyi tercümanı olan Peygamberimiz, bir Müslüman için yegâne hayat ölçüsü ve en mükemmel şahsiyet örneğidir. Bu örnekliği anlayabilmemiz ve bugüne taşıyabilmemiz, O'nu çok iyi tanımakla ve doğru anlamakla mümkündür. Hadisler doğru anlaşılmadığı takdirde ne Hz. Peygamber (s.a.s.) ne de İslâm'ın çağlar üstü mesajı doğru anlaşılabilecektir. Hadisler doğru anlaşılmadan dinin doğru yaşanması mümkün olmadığı gibi, bu durum ileri boyutlarda dinin özünden uzaklaşmaya ve doğru yoldan sapmaya sebep olacaktır. Geçmişte olduğu gibi, bugün de hadis rivayetlerini istismar ederek din karşıtı söylemler geliştiren kesimlerin yanı sıra birtakım ayet ve hadisleri sözde referans göstererek sapkın eylemlerde bulunan grupların ve terör örgütlerinin varlığı da dikkate alındığında hadislerin doğru anlaşılmasının ne kadar önemli olduğu daha iyi görülecektir.

Kur'an-ı Kerim ile birlikte dinimizin temel kaynağı olan hadisler, asırlardır yoğun ve titiz bir faaliyetle, belli kurallar çerçevesinde aktarılmış, kitaplarda muhafaza edilerek günümüze ulaşmıştır. Hadis Usûlü, Peygamberimizle aramızda olan zaman ve mekân farkına rağmen O'nun söz ve davranışlarını, emir ve yasaklarını doğru anlamamıza, dolayısıyla örnek almamıza yardımcıdır. Hadisleri gelişigüzel, keyfî, bağlamından kopuk ve önyargılı okumalardan uzak tutmak, hadislerin anlaşılmasında birtakım temel ilkeleri gözetmek, ilmî bir hassasiyetin gereğidir.

---

1 Ahzâb, 33/21.

A. Genel İlkeler

1. Hadisleri İslâm'ın Bütünlüğü İçerisinde Okumak, Anlamak ve Değerlendirmek

Hadisleri doğru anlamanın ilk temel ilke ve prensibi; "din", "vahiy", "Kur'an", "peygamberlik" ve "sünnet" bütünlüğü içerisinde sağlıklı bir sünnet-hadis anlayışına sahip olmaktır. Şüphesiz İslâm dininin bilgi kaynaklarını teşkil eden metinler vardır. Hadisler, bu metinler arasında önemli bir yer tutar. Ancak hiçbir hadis, dinî metinler arasında bağımsız müstakil bir metin değildir. Zira her hadis, sünnet adı verilen örnek yaşantının sözlü veya yazılı bir parçasıdır. Sünnet ise peygamberlik müessesesinin var oluş sebebidir. Bir peygamberi herhangi bir beşerden ayıran en önemli husus, Allah'tan vahiy almasıdır. Kur'an, İslâm vahyinin temel kitabıdır. Bu bütünlüğü dikkate almadan, bütünün bir parçası olan bir hadisi müstakil bir metin olarak ele alıp değerlendirmek her zaman eksik ve yanlış anlamalara ve yorumlamalara yol açabilir.

Din, kaynağı Yüce Allah olan ve akıl sahiplerini kendi irade ve istekleriyle dünyada ve ahirette kurtuluşa ulaştıran ilâhî bir kanundur.[2] Vahiy ise dinin mesajlarını içeren ilâhî bir bilgi kaynağıdır. Vahyi insanlara ulaştırmakla yükümlü olanlar da peygamberlerdir. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) bu peygamberlerin sonuncusudur. O'nun vahye mazhar olduktan sonraki örnek yaşantısının adı ise sünnettir. Sünnet, ilâhî vahyin beşerî düzlemde nasıl anlaşılacağını ve uygulanacağını göstermesi açısından

[2] Tehânevî, Muhammed Ali, *Keşşâfu ıstılâhâti'l-fünûni ve'l-ulûm,* Tah. Ali Dahrûc, Mektebetü Lübnan, 1996, I, s. 814.

büyük bir öneme sahiptir. Hadisler, nebevî sünneti nesilden nesile aktaran rivayetlerin adıdır. Bu bağlamda hadisler, İslâm’ın bütünüyle, dinin genel çerçevesiyle, vahiy olgusuyla, peygamberlik müessesiyle, sünnetin ilkeleriyle, İslâm dininin Allah, âlem, varlık, bilgi, değer ve insan tasavvuruyla çok yakından ilişkilidir. Bu nedenle hadisleri bunlardan bağımsız olarak ele almak yahut bunlar hakkında bilgi sahibi olmadan hadisleri değerlendirmek, onları anlamak isteyenleri sağlıklı ve doğru sonuçlara ulaştıramaz.

2. Hadisleri Kur’an-ı Kerim’in Bütünlüğü Işığında Ele Almak

Bir hadisi anlarken ve değerlendirirken göz önünde bulundurulacak temel ilkelerden birisi de o hadisin metninin ve muhtevasının İslâm düşüncesinin diğer bilgi kaynaklarının sunduğu içerikle karşılaştırılmasıdır. Hadiste ifade edilen hususlar öncelikle İslâm’ın temel bilgi kaynağı olan Kur’an’ın açık bir ayetiyle veya geneliyle karşılaştırılır ve hadis Kur’an’ın bütünlüğü açısından ele alınır. İlâhî vahyi insanlara ulaştırmak için elçi seçilen Peygamberimiz, hiç kuşkusuz Kur’an’ı en doğru biçimde anlamış ve uygulamıştır. Bu nedenle Kur’an ile hadisler arasında bir çelişki ve aykırılıktan söz edilemez. Aksine Kur’an ve Sünnet, gerek teorik anlamda gerekse hayatın pratikleri bakımından birbirinden ayrı düşünülemeyecek muhteşem bir bütündür.[3] İmam-ı A’zam Ebû Hanife’nin ifadesiyle, “Allah’ın Resûlü,

---

[3] Detaylı bilgi için bkz. Yıldırım, Enbiya, *Kur’an Bize Yeter Söylemi*, TDV Yayınları, Ankara 2020.

Allah'ın Kitabı'na muhalefet etmez; Allah'ın Kitabı'na muhalefet eden de Allah'ın Resûlü olamaz."[4]

Hadislerin Kur'an'ın bütünlüğü açısından ele alınması ile kastedilen, her hadisin doğrudan Kur'an'da bir teyidinin veya karşılığının bulunması değil, Kur'an'a arz edilen hadisin Kur'an'ın bir ayetine yahut ilkesine aykırı olmaması veya Kur'an'a uygun olmasıdır. Hadislerin sıhhatinin tespiti ve anlaşılması bağlamında onları Kur'an'a arz etme faaliyeti, Hz. Peygamber'in ve sahâbenin ileri gelenlerinin uygulamalarına dayanmaktadır. Rivayet edildiğine göre İbn Abbâs bir gün Hz. Âişe'ye gelmiş ve Hz. Ömer'den naklen Hz. Peygamber'in, "*Allah, ailesinin kendisine ağlaması nedeniyle* (*kabrindeki*) *mümine azap eder.*" buyurduğunu nakletmişti. Bunun üzerine Hz. Âişe, "حَسْبُكُمُ الْقُرْآنُ" "Size Kur'an yeter." diyerek bu konuda Kur'an'daki bilgileri de göz önünde bulundurmalarını tavsiye etmiş, ardından suçun şahsiliği ilkesine atıfta bulunan, "*Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez.*" mealindeki ayeti[5] okuyarak ilgili hadisin hatalı nakledildiğini belirtmiştir.[6]

Ancak burada bu ilke ile ilgili önemli bir hususa dikkat çekmek gerekir. Hadislerin Kur'an'a arz edilmesi ve Kur'an ile uyumunun tespit edilmesi, nitelikli bir bilimsel çaba gerektiren zor bir iştir. Söz gelimi hadiste ifade edilen bir konu doğrudan ve açıkça Kur'an'da yer almayabilir; bu sebeple bir mukayese de yapılamayabilir. Hadis, Kur'an'da sadece

---

[4] Ebû Hanife, Nu'mân b. Sâbit, *el-Âlim ve'l-müteallim,* ('İmam-ı A'zam'ın Beş Eseri' içinde), çev. Mustafa Öz, Kalem Yay., İstanbul, 1981, s. 26-27; (Krş. Ünal, İsmail Hakkı, *İmam Ebû Hanife'nin Hadis Anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu,* DİB, Ankara, 1994, s. 85).

[5] En'âm, 6/164.

[6] Buhârî, Cenâiz, 33; Müslim, Cenâiz, 23.

ana hatlarıyla değinilen bir konu hakkında detaylı bilgiler içeriyor olabilir. Diğer yandan bazı rivayetler uydurma olduğu hâlde içeriği itibariyle Kur'an'daki bilgilerle uyumlu olabilir. Hadis rivayeti ile Kur'an ayeti arasında kimilerince ilk bakışta görünen çelişki, konunun uzmanlarınca bilimsel yollarla uzlaştırılabilir. Kur'an ile çeliştiği düşünülen rivayetin Kur'an'la uyumlu farklı versiyonları olabilir. Hadisi Kur'an ile karşılaştırmak isteyen kişi yeterli bilgi ve doğru bakış açısına sahip olmayabilir. İşte bu ve benzer hususlar dikkate alındığında hadislerin Kur'an ile karşılaştırılmasının nitelikli bir çaba gerektirdiğini ifade etmek gerekir.

3. Hadisleri Hz. Peygamber'in Sünneti ve Sîreti ile Birlikte Anlamak

Hadislerin, ancak Hz. Peygamber'in sünneti ve sîreti (hayat tarzı) ışığında ele alındığı zaman en doğru biçimde anlaşılabileceği unutulmamalıdır. Peygamberimizin sünnetlerinin tanıkları olan sahâbîler, hadisleri değerlendirirken sık sık bu yönteme başvurmuştur. Rivayet edildiğine göre Hz. Âişe, Ebû Hüreyre'den nakledilen, "*Kadın, eşek ve köpek namazı bozar.*" rivayetini duyunca buna itiraz etmiş ve "Allah'a yemin ederim ki ben Allah Resûlü'nün önünde, sedirin üzerinde yatarken O'nun namaz kıldığını gördüm. Bazen ihtiyacım oluyor, Resûlullah'ı rahatsız etmemek için ayakları arasından çıkıyordum." diyerek[7] söz konusu rivayetin sünnete aykırı olduğunu ifade etmiştir.[8]

---

[7] Buhârî, Salât, 37

[8] ez-Zerkeşi, Bedruddîn, *Hz. Âişe'nin Sahâbeye Yönelttiği Eleştiriler, Çev. Bünyamin Erul, OTTO Yay., Ankara, 2001.* s. 91.

4. Hadisleri Tarihî Değeri ile Birlikte Anlamak

Herhangi bir hadisin anlamını belirleyecek olan unsurlardan biri de onun tarih boyunca nasıl anlaşıldığıdır. Başka bir ifadeyle, bir hadisin İslâm'ın bütünlüğü içindeki anlamı, Müslümanların tarih içinde bu hadis metninden ne anladıkları ile tam olarak kavranabilir. Bu nedenle hadisleri değerlendirirken onların gerek Medine toplumunda, gerekse sonraki devirlerde nasıl anlaşıldığını, pratik hayatı nasıl etkilediğini, amele nasıl dönüştüğünü, bireylerin ve toplumun hayatında nasıl bir etki yarattığını tespit etmek son derece önemlidir.

Hadis rivayetleri tarih boyunca İslâm coğrafyasının muhtelif bölgelerinde pratik bir değer kazanmış ve pek çok müessesenin oluşumuna ve şekillenişine katkıda bulunmuştur. Söz gelimi resim/tasvir konusuyla ilgili hadisler İslâm medeniyetinin sanat algısını derinden etkilemiş, İslâm'a özgü sanat dallarına vücut verdiği gibi evrensel sanat formlarına da özgün katkılar sunmuştur.

5. Hadisleri İslâm'ın Evrensel-Küllî Esasları ile Birlikte Anlamak

İslâm dininin değişmez sabiteleri, temel ilke ve esasları, evrensel, ebedî ve değişmez küllî kaideleri vardır. Hadisler, İslâm dininin inanç, ibadet, ahlâk ve hukuk esaslarını belirleyen tevhid, hak, adalet, eşitlik, maslahat, kolaylık, uygulanabilirlik, insan onuruna saygı gibi pek çok naklî ve aklî delile dayanan küllî temel esasları ışığında anlaşılmalı; hayatın varlık sebebi, insanın yaratılış gayesi ve dinin gönderiliş hikmeti gibi dinin ana gayeleri (*makâsıdu'ş-şerîa*)

bağlamında değerlendirmeye tâbi tutulmalı, temel esaslarla uyum içinde olmasına dikkat edilmelidir. Sadece bir delile dayanarak değil dinin bütün temel bilgi kaynakları tarafından ortaya konmuş olan bu küllî ilkeler, tarih boyunca Müslümanların bireysel ve toplumsal hayatlarının tanziminde de egemen bir rol oynamıştır. Dolayısıyla hadis rivayetleri, "aslü'l-usûl" veya "umûmâtü'l-kitâb ve's-sünne"[9] diye de tâbir edilebilecek bu en genel prensiplerle tam bir uyum ve birliktelik göstermek durumundadır. Bir hadis rivayetinin bu küllî esaslara aykırı düşmesi söz konusu olamaz. Şayet bir hadis ile söz konusu ilkeler arasında bir çelişki olduğu tespit edilirse bu durumda hadis bilginlerinin hadisler arasındaki çelişkinin giderilmesine yönelik olarak uyguladıkları ilmî metotlar devreye girer.

6. Hadisleri Aklî Çıkarım İlkeleri ile Birlikte Anlamak

Hadis metinlerini değerlendirmede başvurulan yollardan biri de rivayetleri aklın açık, genel, küllî ve objektif ilkelerine arz etmektir. Öncelikle, Hz. Peygamber'e aidiyeti sahih olan bir rivayetin, aklın sarih ilkeleriyle çelişmeyeceği düşüncesinin genel anlamda kabul gördüğü vurgulanmalıdır. Bu durumda akla aykırı hadisler sahih görülmemekte veya uydurma olarak değerlendirilmektedir. Mesela Ebû Hüreyre'nin, "*Kim bir cenaze yıkarsa gusletsin; kim de cenazeyi taşırsa abdest alsın.*" şeklindeki rivayetini duyan Hz. Âişe, "Müslümanların ölüleri necis mi? Bir tahta parçasını (tabutu) taşımakla birisine ne (diye abdest) gerekir?" demekten

[9] Çakan, İsmail Lütfi, *Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları,* İFAV Yay., İstanbul, 2000, s. 151.

kendini alamamıştır.[10] Ancak hadislerin akıl kriterine arz edilmesinde bazı hususlara dikkat edilmelidir. Her şeyden önce burada söz konusu olan akıl, akl-ı selimdir; yani yönlendirilmemiş, tarafgirlikten uzak, nesnel ve dış etkilerden uzak akıldır. Hadislerin muhatabı olan kişilerin beşer olmalarından kaynaklanan öznellikleri nedeniyle bazen akıl kriterinin kişiden kişiye değişen bir hâl arz ettiği açıktır. Bu nedenle akla arz ederek bir hadisi reddetmeden önce mümkün tüm yorum imkânlarını kullanmak gerekir. Diğer yandan hadislerde öyle konular vardır ki, bunlar aklın kavrama sınırını aşmaktadır. Gayba ilişkin konulardaki rivayetler bu türdendir. Bu hadisleri salt akıl çerçevesinde değerlendirmek uygun bir yöntem değildir.

7. Hadisleri Hz. Peygamber'in Gönderiliş Gayesi Çerçevesinde Değerlendirmek

Bütün hadisleri, özellikle de yaratılışın başlangıcı, dünyanın sonu, gelecekte ortaya çıkacak fitne ve kargaşalar, olağanüstü durumlar ve mucizelerle ilgili olanlar ile pozitif bilimlerle ilişkilendirilen rivayetleri anlarken ve yorumlarken, öncelikle Hz. Peygamber'in gönderiliş gayesini, temel vazifesini, tebliğ etmekle mükellef olduğu bilgilerin alanını çok iyi tespit etmek gerekir. O'nun vazifesi, yaratılışın nasıl başladığı ve nasıl biteceği üzerinden yaratılmışların hidayet ve saadeti ile ilgili esas ve prensipleri belirlemektir. O'nun ilgi alanı, ceninin anne rahminde kaç günde teşekkül ettiğini, embriyo safhalarının nelerden ibaret olduğunu

---

[10] ez-Zerkeşî, age., s. 147.

bildirmek değil Allah'ın kullarına yaratıcının kudret ve azametini anlatmaktır.[11]

Peygamberimizi iyi tanıyanlar O'nun büyüklüğünü sineğin kanadında tespit ettiği antimikropta değil,[12] kızgın çölün bereketsiz toprağında meydana getirdiği toplumun dinamiklerinde ve o toplumu her türlü manevi mikroptan nasıl arındırdığında ararlar. O'nu bilenler, büyüklüğünü acve hurmasının hangi hastalıklara şifa olduğunu tespit edişinde değil,[13] hastalıklı kalpleri nasıl tedavi ettiğinde görecek, O'nun bedenleri tedavi eden biri olmayıp kalpleri tedavi eden bir doktor olduğunu anlayacaktır. Hatta O'nun büyüklüğünü sadece Burak ile semaya nasıl yükselip yedi kat gökte nasıl dolaştığında değil, aşağıların aşağısına yuvarlanmış insanlığı yüksek değerlere nasıl kavuşturduğunda veya getirdiği değerlerin, insanlığın süflî bir hayattan ulvî bir hayata yükselişi için nasıl Mirac vazifesi gördüğünde arayacaktır.

Meşhur Tatar âlimi Şihâbüddîn Mercânî'ye (ö. 1889) göre İslâm Peygamberi'nin en büyük mucizesi, O'nun getirdiği mesaja uygun olarak ortaya koyduğu hayat tarzıdır. O, bu mucizeyle yeryüzünün en bereketsiz topraklarında en bedevî toplumdan en medenî toplumu meydana getirmiştir. Dolayısıyla Resûl-i Ekrem'in, getirdiği mesaja uygun olarak yaşamış olması, örnek bir hayat sergilemesi, bütün olağanüstülüklerden daha üstün ve daha muteberdir.

---

[11] Bkz. Bigiyef, Musa Cârullah, *Kur'an-ı Kerim Âyet-i Kerimelerinin Nurları Huzurunda Hâtun*, Çev. Mehmet Görmez, Kitâbiyât Yay., Ankara, 2000.

[12] Bkz. Ebû Şehbe, Muhammed, *Sünnet Müdafaası* (*Difâ' an es-Sünne*), Çev. Mehmet Görmez ve M. Emin Özafşar, Rehber Yayınları, Ankara 1990, I, s. 110.

[13] Bkz. Sıbâî, Mustafa, *es-Sünnetü ve mekânetühâ fi't-teşrîi'l-islâmî*, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1985, s. 221.

B. Hadis Metinleri Bağlamında Özel İlke ve Esaslar

1. Hadisleri Konu Bütünlüğü İçerisinde Değerlendirmek

Hadislerin anlaşılmasında konu bütünlüğüne dikkat edilmelidir; yani bir hadisi o konuda mevcut olan diğer hadislerle bir bütün olarak ele almalıdır. Hadislerin tasnif edilmeye başlandığı Hicrî ikinci asırdan itibaren belli bir konudaki hadisleri toplayan kitapların yazıldığı bilinmektedir. Bunlardan bazıları iman, ibadet, ahlâk gibi temel konulardaki hadisleri içerirken bazıları da özel olarak bir tek konuyla ilgili rivayetleri toplayan eserlerdir. Ancak bu, bir konudaki tüm hadislerin bir tek eserde bulunabileceği anlamına gelmemektedir. Belirli bir konudaki hadisleri bir arada görmek için, aslî ve talî bütün kaynakların taranması gerekmektedir. Günümüzün teknik imkânları bu konuda ilim adamlarına büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

2. Hadisleri Rivayet Bütünlüğü İçinde Anlamak

Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir hadisin bütün tariklerini (versiyonlarını) bir araya getirmediğiniz sürece onu anlayamazsınız. Hadisin farklı tarikleri (versiyonları) birbirini açıklar."[14] Hz. Peygamber'den rivayet edilen her sözü veya O'nun hakkında sözlü olarak ifade edilen her hadiseyi pek çok kareden oluşan bir resme benzetecek olursak, bütün bu kareleri bir araya getirmeden nakledilen sözü veya hadiseyi bütün yönleri ile görebilme ve anlayabilme imkânı oldukça sınırlıdır. Ancak

[14] el-Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali el-Hatib, *el-Câmi li-ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâmi',* Tah. Mahmud Tahhan, Mektebetu'l-Maârif, Riyâd, 1983, II, 212.

rivayetlerin bütün kareleri tamamlanmış resmini veren herhangi bir hadis kitabı mevcut değildir. Bu açıdan bakıldığında hadis kaynakları, resmi tamamlayan kareleri içermek açısından hiç kimsenin müstağni kalamayacağı eserlerdir. Resmi tamamlamak için aynı konudaki hadisleri toplamak da yetmez; ayrıca konusu ve kaynağı aynı olan rivayetlerin tek tek farklı versiyonlarının bir araya getirilmesi de gerekir. Bu sayede her bir kanaldan aktarılan parça metinler birleştirilmiş ve 'bütün', imkân nispetinde bir araya getirilmiş olacaktır. Bu işlem esnasında aynı zamanda rivayet metinlerinin aslında kime ait olduğu, metinlerin kimler tarafından birleştirildiği, tarihi süreç içerisinde metinleri rivayet eden kişilerin bunlara nasıl ve ne ölçüde müdahale ettiği de tespit edilmiş olacaktır. Bu işlem için ikinci asırdan bize intikal eden hadis, tarih ve fıkıh kaynakları ile daha sonraki dönemde hadis disiplini içerisinde kaleme alınan bütün kitaplar materyal sunabilecektir. Klasik kaynaklarımızın hepsinin bu bakımdan kaynak olma değeri vardır.[15]

3. Hadislerin Mâna Olarak Rivayet Edilmiş Olabileceğini Dikkate Almak

Hadislerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında göz önünde bulundurulacak önemli hususlardan biri de, hadislerin büyük bir kısmının lafzen değil mâna ile rivayet edilmiş olmasıdır. Hadis rivayetinin sözlü geleneğe dayalı karakterinden dolayı Hicrî ilk üç asırda hadislerin büyük kısmı mâna ve içeriğiyle rivayet edilmiştir. Mesela Resûlullah'ın

---

[15] Özafşar, M. Emin, *Hadisi Yeniden Düşünmek*, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2000, s. 207-208.

Kur'an'dan bir sure öğrettiği gibi sahâbeye öğrettiği teşehhüd duası, lafızları az çok farklı olan dokuz ayrı rivayet ile bize gelmiştir.[16] Yine meşhur bir rivayet olan, *"Ameller niyetlere göredir..."* hadisi, sadece Hz. Ömer'den nakledilmesine rağmen Buhârî'nin *el-Câmiu's-Sahîh*'inde dokuz farklı yerde nakledilir ve rivayetlerin hemen tamamında haberin lafızları farklıdır.[17]

Hadislerin mâna ile rivayet edilmiş olması gerçeği, bir konuda pek çok kanaldan gelen bir rivayetin, mutlak olarak sadece bir tanesinin hakikati yansıttığı anlayışının yerine, bütün versiyonlarının eşit derecede göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir.

4. Hadislerin Söyleniş Sebeplerini Tespit Etmek

Pek çok ayetin bir iniş sebebi olduğu gibi, pek çok hadisin de bir söyleniş nedeni vardır. Hadisin söylenme nedeni bazen hadisin içinde, bazen hadisin başka versiyonlarında, bazen de hadis literatürünün muhtelif eserlerinde veya tarih kaynaklarında zikredilir. Hadisin söyleniş nedeni, hadisin anlaşılmasında, yorumlanmasında ve hadisten hüküm çıkarılmasında belirleyici ve anahtar bir rol oynar. Zira bir hadisin ne anlama geldiğini, hadisin ortaya çıktığı somut durumu ve şartları dikkate alarak tespite imkân vermektedir.

Bu konuda Cuma gün gusül abdesti almakla ilgili rivayet oldukça çarpıcıdır. Hz. Ömer, oğlu Abdullah, Hz. Âişe, İbn Abbâs, Ebû Saîd el-Hudrî gibi sahâbîlerin naklettiğine göre,

---

16 Ebû Dâvûd, İlim, 3.
17 Özafşar, *a.g.e.,* 124-125.

Hz. Peygamber (s.a.s.), bir cuma günü hutbe okurken şöyle buyurmuştur: "*Sizden biriniz cumaya gelmek istediği zaman gusül etsin.*"[18] Hadis külliyatında bu emri destekleyen birçok hadis nakledilmiştir. Sahâbeden, Hz. Peygamber'in bu sözü hangi bağlamda söylediğini bilmeyenler, sözün ifade ettiği hükmü farklı değerlendirmiş, sözü bağlamından koparmayarak değerlendirenler ise farklı yorumlamışlardır.

Mesela İbn Ömer'e göre, cuma günü gusletmek hem kadınlara hem de erkeklere farzdır ve terki caiz değildir. Nitekim ondan nakledilen bir rivayet, Hz. Peygamber'in kendi sözünü değil, bu sözden onun anladığını yansıtmaktadır; rivayet şöyledir: "Cuma günü gusletmek, büluğ çağına ermiş her erkek ve kadına vaciptir."[19] Sahâbeden Ebû Saîd el-Hudrî'nin de benzer görüşte olduğu aktarılır.[20]

Hadisleri tarihsel ve toplumsal bağlamları ile birlikte değerlendiren sahâbîler ise, Hz. Peygamber'in sözü ve ifadesi üzerinde değil O'nu cuma günü gusletmeyi emretmeye sevk eden sebepler üzerinde durmuşlardır. Hz. Âişe (r.a.) bunu şöyle ifade etmiştir: "İnsanlar (o günlerde) kendi işlerini kendileri görürlerdi. Cumaya günlük iş kıyafetleriyle gelirlerdi. Onlara, "Keşke bugün için yıkansanız." denildi."[21] İbn Abbâs, cuma günü gusletmenin tamamen medenî ilişkiler açısından, insanları rahatsız etmemek için emredildiğini söylemiştir. Irak'tan iki kişi, bir gün kendisine gelerek

---

[18] Buhârî, Cum'a, 2; Aynî, Ebû Muhammed Bedreddîn Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Hanefî, *Umdetü'l-kârî şerhi Sahîhu'l-Buhârî,* I-XXV, Dâru İhyâi't-türas, Beyrut, t.y., VI, 16;

[19] İbn Balabân, Ebu'l-Hasan Alâeddin Ali b. Balabân b. Abdullah el-Fârisî, *el-İhsân fî takrîbi Sahîhi İbn Hibbân,* Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1996, IV, 28.

[20] İbn Balabân, *el-İhsân*, IV, 30.

[21] Müslim, Cuma, 1; Hattâbî, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed b. İbrahim, Meâlimü's-sünen, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991, I, 95.

cuma için boy abdesti almanın vacip olup olmadığını sormuş, İbn Abbâs da bunun şart olmadığını, ancak güzel bir davranış olduğunu ifade ettikten sonra Hz. Peygamber'in bu sözü hangi bağlamda söylediğini şöyle izah etmiştir: "(Hz. Peygamber zamanında) İnsanlar darlık ve meşakkatte idiler. Yünden elbiseler giyerler, bedenen çalışırlardı. Mescitleri dardı, tavanı basıktı ve bir gölgelikten ibaretti. Sıcak bir günde, Resûlullah (s.a.s.) mescide geldi. Yün elbiseler içerisinde insanlar terlemişler ve ortalığa ter kokusu yayılmıştı. Bu kokudan rahatsız oldukları da belliydi. Resûlullah (s.a.s.) bu durumu görünce: '*Ey insanlar' Bugün (cuma günü) geldiğinde yıkanın. Bulabildiğiniz koku ve yağların en güzelini sürünün.*' buyurdu. Aradan zaman geçti. Yüce Allah, (mallar, elbiseler, hizmetçilerle onlara) bolluk verdi. Müslümanlar başka elbiseler giydiler, bedenen çalışmaya ihtiyaçları kalmadı, mescitleri genişletildi. Böylece birbirlerine rahatsızlık veren ter kokusu da ortadan kalktı."[22]

Şu halde cuma günü gusletmek sadece cuma namazı ve cuma gününe hürmeten yapılması gereken bir yükümlülük değil, aynı zamanda toplu yerlerde insanları rahatsız etmemek için yerine getirilmesi gereken bir iştir.[23] Nitekim Peygamberimiz başka hadislerde, cuma namazına gelenlere, dişlerini temizlemelerini, en güzel elbiselerini giymelerini ve güzel kokular sürmelerini emretmiştir.[24]

---

[22] Ebû Dâvûd, Tahâret, 128.
[23] Bkz. Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VI, 165.
[24] Bkz. Hattâbî, *Meâlim*, I, 92.

5. Hz. Peygamber'in Üslubunu ve Anlatım Tarzını Bilmek

Hadislerin anlaşılması ve yorumlanması için atılması gereken adımlardan birisi de Hz. Peygamber'in üslubunu ve anlatım tarzını dikkate almaktır. Allah Teâlâ Kur'an'da, "*Kendilerine apaçık anlatabilsin diye her peygamberi kendi milletinin diliyle gönderdik.*"[25] buyurmuştur. Hz. Peygamber'in Arap toplumuna mensup bir peygamber olması itibariyle hadislerin ifade edilişi (dili) de Arapça ile olmuştur. Ancak 'hadislerin dili' derken, daha çok, hadis metinlerinin verdiği ortak kanaatten hareketle Hz. Peygamber'in bu dili kullanış ve yorumlayış biçimi, üslup ve anlatım tarzını kastediyoruz. Peygamberimiz, çocukluğunu ve gençliğini farklı bölgelerde geçirdiği için, peygamberliğini tebliğ ederken farklı boy ve kabilelere hitap ettiğinden, Arapçanın bütün lehçe ve ağızlarına aşina olmuştur. Hatta Hz. Ali bir defasında dayanamayıp, "Yâ Resûlallah! Biz aynı dedenin torunlarıyız; oysa görüyorum ki Arap boyları ile konuşurken benden farklı bir dil kullanıyorsun." deyince, O: أدبني ربي فأحسن تأديبي "*Beni Rabbim edeplendirdi (dil ve edebiyat bakımından yetiştirdi) ve bunu güzel yaptı.*"[26] buyurmuştu. Allah Resûlü bu sözüyle, kendisine sözlerin en edebî olanını yani Kur'an'ı indiren Yüce Allah'ın bu konudaki yardımına işaret ediyordu. Allah Resûlü, "*Bana sözün özü (cevâmiu'l-kelim) verildi.*"[27] derken de dil konusunda sahip olduğu ayrıcalığa dikkat çekiyordu.

---

25 İbrahim, 14/4.

26 Sem'ânî, Ebû Saîd Abdülkerim b. Muhammed, *Edebu'l-imlâ ve'l-istimlâ*, Mektebetu'l-Hilal, Beyrut, 1409/1989, s. 5.

27 Müslim, Mesâcid, 5; Buhârî, Cihâd, 122.

Câhız, *el-Beyân ve't-Tebyîn* adlı eserinde Hz. Peygamber'in dilini edebî açıdan şöyle tasvir etmiştir: "Hz. Peygamber'in sözleri, az harflerle çok anlamlar ifade eden, yapmacıklıktan uzak, zorlamalardan berî sözlerdir. Dili kullanırken uzatılması gereken yerde uzatmış, kısa ve öz olması gereken yerde de çok veciz ifadelere başvurmuştur. Konuşmaları, hikmet mirasına dayanan, ismetle donatılmış sözlerden ibarettir. Söyledikleri, bizzat Allah tarafından teyit edilmiş ve O (s.a.s.), beyan konusunda başarılı kılınmıştır. Allah O'nun sözlerine muhabbet katmış ve onları kabule şayan kılmıştır. O, heybetle tatlılığı, özlü ifade ile güzel anlatıyı birlikte sunmuştur..."[28]

Hz. Peygamber, kendi hadislerini önceden oturup kaleme almadığı veya yazdırmadığı gibi konuşurken de büyük ölçüde yazı dili değil konuşma dili kullanmıştır. O ayrıca olguları açık seçik ve özlü olarak tasvir etmeye uygun, kesin ve düzenli cümle yapısına sahip yüksek bir dil kullanmış, bununla birlikte günlük dili kullandığı zamanlar da olmuştur. Hz. Peygamber, din dilinin bütün çeşitlerine başvurmuştur. Bizatihi ümmetine bir şeyi emreden yahut herhangi bir hususu açık ifadelerle yasaklayan hadislerin yanı sıra çok değişik vesilelerle, muhtelif maksatlarla, çeşitli muhataplara yönelik olarak dilin farklı imkânlarını da kullanmış, bazen serbest ifade ve üslubu tercih etmiştir. Özetle hadis metinleri, dil ve üslup açısından tekdüze bir mahiyet arz etmemekte, bilakis farklı, zengin bir üslup özelliği sergilemektedir.

[28] Câhız, *el-Beyân ve't-tebyîn,* II, 17.

6. Hz. Peygamber'in Kavram Dünyasını Bilmek

Hadisleri doğru anlamanın ilkelerinden birisi de Allah Resûlü'nün (s.a.s.) kavram dünyasını tespit etmektir. Hadislerde hayır-şer, haram-helâl, hasene-seyyie gibi söz ve davranışlara 'değer biçen' kavramların yanı sıra; küfür, şirk, hidayet, dalâlet, iman, İslâm, ihsan gibi 'tasvir edici' kavramlar da sıkça yer alır. Son üç kavram Cibril hadisi olarak bilinen bir rivayette[29] Hz. Peygamber'in diliyle tanımlanmıştır. Bu kavramların semantik bir tahlile tabi tutularak anlam içeriklerinin tespit edilmesi, Hz. Peygamber'in din ve dünya görüşünü anlamak için hayatî öneme sahiptir.

Hz. Peygamber bazen içinde yaşadığı toplumun günlük dilde kullandığı kelime ve kavramlara yeni anlamlar yüklemiş, dar olan anlam çerçevelerini genişletme yoluna gitmiştir. Hatta bazen kelimelerin ifade ettiği anlamı tersine çevirdiği olmuştur. Hz. Peygamber'in diliyle *anlam daralması* ve *anlam genişlemesine* uğrayan kelimeler olduğu gibi *anlam kayması* geçirenler de olmuştur. Hz. Peygamber'in kavramlaştırma yoluyla bir hakikati nasıl yerleştirmeye çalıştığı, Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet edilen şu hadiste açıkça görülür. Buna göre bir gün Hz. Peygamber, (ashâbına), "*Sizce pehlivan kimdir*?" diye sorar. Yanında bulananlar: "*Pehlivan,* hiç kimsenin güreşip yenemediği kimsedir." diye cevap verirler. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle der: "*Hayır öyle değildir*; *pehlivan, öfkelendiğinde nefsine hâkim olan kimsedir.*"[30] Görüldüğü gibi Hz. Peygamber, toplumun "pehlivanlık" kelimesine yüklediği maddi anlamı manevileştirmiş; güç ve kuvvetin pazuların güçlü olmasında değil iradeye hâkim

---

[29] Müslim, Îmân 1; Buhârî, Îmân, 37
[30] Müslim, Birr, 30.

olmada, öfkeli anlarda dengeyi yitirmemede bulunduğunu ifade etmiştir.

7. Hadislerdeki Teşbih, İstiare, Mecaz, Kinaye Gibi Edebî Anlatım Tarzlarını Bilmek

Peygamberimiz insanları dine davet ederken Arap dilinin bütün anlatım özelliklerine başvurmuştur. İslâm'ın bazı temel hakikatlerini açık ve yalın cümlelerle ifade edebilmek için dolaysız anlatım tarzına başvurduğu gibi; Arap dilinde ağırlık teşkil eden *teşbih, istiare, mecaz, kinaye* gibi bütün anlatım tarzlarını da kullanmıştır. Anlatmak istediklerini bazen canlı tasvirlerle belleklerimize yerleştirmeye çalışmış, bazen de her dil ve kültürde olduğu gibi *kıssalar* ve *temsilî hikayeler* nakletmiştir. Ayrıca her dilde kelime ve kavramlar için, somutlaştırma yoluyla anlam aktarmalarına başvurulduğu bir gerçektir. Somutlaştırma, anlatım gücünü artırmak için yapılan bir deyim aktarmasıdır. Bu, anlatılması güç düşünce ve duyguların, soyut kavramların, somut kavramlar aracılığıyla anlatılmasıdır.[31] Hz. Peygamber de bilhassa tasavvur alanımızın dışında kalan soyut hakikatleri anlatmak için bu yola başvurmuştur.

Hz. Peygamber'in üslubunu ve anlatım tarzını iki kısma ayırmak mümkündür:

1. Dolaysız Anlatım: Bu anlatım tarzı en çok Hz. Peygamber'in açık emir ve yasaklarında, geçmiş, gelecek ve mevcut durum ile ilgili öğretici ve bilgilendirici haberlerinde, hutbelerinde, yazışmalarında ve vasiyetlerinde

[31] Sabbağ, Muhammed, *et-Tasvîru'l-fennî fi'l-hadisi'n-nebevî*, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1988, s. 60-86.

görülmektedir. Hüküm bildiren önermeler daha çok bu yolla ifade edilmiştir.[32] İnanç, ibadet ve toplumsal kurallar hususunda daha çok bu yola başvurulmuştur: *"İslâm, beş esas üzerine bina edilmiştir."*,[33] *"İlim, kadın erkek her Müslüman'a farzdır."*,[34] *"Mümin, müminin kardeşidir."*[35] gibi.

2. Dolaylı anlatım: Bir hakikati ifade edebilmek için açık ve yalın ifadeler yerine, onu anlaşılır kılmak veya insanın zihnine ve hayatına yerleştirmek için başvurulan anlatım tarzıdır. *Edebî tasvirler, teşbih, mecaz, istiare, kinaye, meseller ve kıssalar*, dolaylı anlatımın ilk akla gelen örnekleridir.

Hz. Peygamber'in, anlatım tarzı olarak mecaz, kinaye ve istiareye fazlasıyla başvurduğu bilinen bir gerçektir. Bu tür hadislerin yanlış ve farklı anlamalara yol açtığı bilinmektedir. Ebû Huseyn el-Basrî, bunun sebebini şöyle izah eder: "Zira mecazda, hakikatte olmayan hazifler (eksiltmeler) ve mübalağalar (abartılar) vardır."[36] Bu eksiltme ve abartılar zamanla hakikate dönüştüğü içindir ki, mecaz ifade eden birçok hadis yanlış anlaşılmıştır. Hadislerdeki mecazî anlatımın örneklerinden biri şu rivayettir: Buhârî ve Müslim'in Ebû Hüreyre'den naklettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "*Kadınlara iyi muamele edin*; *çünkü kadınlar kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri* (*ve hassas*) *tarafı üst tarafıdır. Düzeltmeye kalkışırsanız*

---

32 Müslim, İmân, 5.
33 İbn Mâce, Mukaddime, 17.
34 Ebû Davûd, Edeb, 49.
35 Farklı üslûbu için bkz. İzz b. Abdisselâm, *el-İmâm fî beyâni edilleti'l-ahkâm*, Nşr. Rıdvân Muhtâr, Beyrut 1987, s. 80-92.
36 Basrî, Ebu'l-Huseyn Muhammed b. Ali, el-Mu'temed fî usûli'l-fıkh, I-II, (thk. M. Hamidullah), el-Ma'hedü'l-ilmiyyi'l-Fransî li'd-dirâsâti'l-arabiyye, Dımaşk, 1964. I, s. 29.

kırarsınız; tamamen terk ederseniz eğri kalır. Kadınlara hayırla muamele edin."[37]

Bu hadisi, harfî ve lafzî mânasıyla alırsak, kadının yaratılış maddesinin toprak değil kaburga kemiği olduğu anlaşılır; ancak mecazî olarak yorumlanırsa daha başka bir anlamı olduğu ortaya çıkar. Bazı ilim insanlarına göre, bu hadisten kadınların kemikten yaratıldığı kastedilmemiştir. Ona göre Hz. Peygamber bu hadisle, hanımların hassas ve nazenin birer varlık olduklarını ifade etmiş; onlara zulmetmemek, hukukuna saygı göstermek, varsa kusurlarını affetmek, bazen cefalarına da katlanmak gerektiğini söylemiştir.[38]

Bu hadisin asıl anlamı, bütün versiyonları toplandıktan sonra verilse, hakikat ortaya çıkacak ve bir teşbih ve mecaz olduğu anlaşılacaktır. Kaldı ki beş ayrı kanalla rivayet edilen haberin beşi de Ebû Hüreyre'ye dayanmaktadır. Müslim'in yer verdiği diğer bir şekli şöyledir: "*Kadın kaburga kemiği gibidir; düzeltmeye kalkışırsan onu kırarsın; onu kırmak, boşamaktır.*"[39] Hz. Peygamber'in, Veda Haccı'nda hanımları taşıyan develeri süren Enceşe isimli Habeşli köleye söylediği söz de yukarıdaki hadisin bir benzeridir. Enes b. Mâlik'in rivayetine göre, Enceşe develeri süratlice sürüp de üzerlerindeki hanımlar sarsılınca, Resûlullah, "*Kristallere dikkatli davran, ey Enceşe*!"[40] buyurmuştur. Önceki hadiste hassas kaburga kemiğine benzetilen hanımlar, bu hadiste

---

[37] Buhârî, Enbiyâ, 2; Müslim, Radâ', 18.
[38] Bigiyef, M. Cârullah, *Uzun Günlerde Rûze,* Kazan, 1911, s. 24. Ayrıca bkz. Görmez, Mehmet, *Sünnet ve Hadisi Anlama Kılavuzu, Otto Yayınları*, Ankara, 2020.
[39] Müslim, Radâ', 18.
[40] Buhârî, Edeb, 111; Müslim, Fedâil, 73.

de incelik ve zarafette kristal cam bardaklara benzetilmişlerdir.

8. Hadislerdeki Deyimleri Anlamak

Hadisler asıl itibariyle Arap dilinde dillendirildikleri için, bazı hadislerde Arap diline özgü deyimsel ifadeler yer almıştır. Bu ifadelerin anlaşılması için hem o ifadenin bulunduğu hadisin bağlamı, hem de söz konusu ifadenin o dönemdeki mâna ve kullanımı tespit edilmelidir. Hadislerde sıkça zikredilen ve Araplara özgü bir yemin ifadesi olan[41] "فَوَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ" (Nefsim elinde olana yemin olsun ki), tipik bir deyimsel ifadedir. Yeminin, sahibi nezdindeki önemini vurgulamak için kullanılan bu yemin kalıbı, "Bu can Allah'ın izniyle bu bedende durduğu sürece..." gibi bir anlam ifade etmekte ve yemin ile ifade edilecek hususun, yemin eden kişinin varlığına eşdeğer bir önemde olduğunu ima etmektedir. Diğer yandan yeminin putlara ya da diğer varlıklara değil, sadece Allah adına olacağına bir göndermede bulunmaktadır.

Sahâbeden Mikdâd b. Esved'in rivayetine göre Hz. Peygamber bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *"Sizi yüzünüze karşı öven meddahlarla karşılaşırsanız yüzlerine toprak saçın."*[42] Sahâbeden Mikdâd b. Esved, mecazî olan bu ifadenin hakikat olduğunu düşünerek hadisi böyle anlamıştır. Bir adam halife Osman'ın huzuruna girerek yüzüne karşı kendisini övmeye başlamıştır. Bunun üzerine Mikdâd b. Esved yerden bir avuç toprak alarak adamın yüzüne serpmiş,

---

[41] İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî,* Dâru'l-Marife, Beyrut, 1379, V, s. 340.
[42] Müslim, Zühd ve rekâik, 69; Ebû Dâvûd, Edeb, 9.

arkasından da az önce naklettiğimiz hadisi okumuştur. Oysa kıymetli hadis alimi Hattâbî'nin (ö. 388/998) de belirttiği gibi her şeyden önce buradaki meddahlık, kişiyi yaptığı bir iyilikten dolayı takdir ve tebrik etmek değildir; herhangi bir menfaat elde edebilmek için, halkın 'yağcılık' dediği şeyi yapmaktır. Ayrıca Arapçada 'yüze toprak serpmek' tâbiri, kişiye istediği şeyi vermeyip mahrum bırakmak, demektir. Yine Arapçada '*topraktan başka bir şeyi yok*' demek, fakir, mahrum, hiçbir şeyi olmayan demektir.[43] Kur'an'da da, '*Toprağa (bağlı) miskin*'[44] hiçbir şeyi olmayan fakir anlamında kullanılmıştır. Zemahşerî (ö. 538/1143) de, "*Yüzüne toprak serpin*!" ifadesinin, mecazî olarak "Onu mahcup edin!" demek olduğunu söyler.[45]

9. Hadislerdeki Kıssa ve Temsilî Anlatımları Bilmek

Hadislerde dolaylı anlatımın önemli bir ifade tarzı da *kıssalar* ve *temsilî hikayeler*dir. Hz. Peygamber bir hakikati anlatmak için bazen her dil ve kültürde mevcut olan kıssalara ve temsilî hikâyelere başvurmuştur. Ancak bunların sayı itibariyle hadis külliyatı içinde çok fazla bir yer tuttukları söylenemez. Tekrarları bir tarafa bırakacak olursak, Kütüb-i Tis'a'da (dokuz hadis kitabında) toplam yüz otuz dokuz kıssa olduğu tespit edilmiştir.[46]

Bu kıssaları içerik itibariyle üç kısma ayırmak mümkündür. Bunların bir kısmı gerek rüyada gerekse uyanıkken

---

[43] Hattâbî, *Meâlim*, IV, 103.
[44] Beled, 90/6.
[45] Zemahşerî, *el-Fâik*, "trb" mad. I, 162.
[46] Bu tespit kıssalar konusunda en kapsamlı araştırmayı yapan Muhammed ez-Zîr'e aittir. Eserinin adı, *el-Kasas fî'l-hadîsi'n-nebevî*'dir.

Hz. Peygamber’in yaşadığı *tecrübelerdir*; vahyin başlangıcı ve Mirac ile ilgili kıssalarda olduğu gibi.[47] Bu tür kıssaların sayısı on beşi geçmez.[48] Bunların bir kısmı ise *gaybî kıssalardır*. Gaybî kıssaları da iki kısma ayırmak mümkündür: geçmişte yaşanan tarihî kıssalar, gelecekte meydana gelecek büyük hâdiseler. Tarihî kıssalar, iki tarzda nakledilmiştir: bazıları geçmiş peygamberlere ve ümmetlerine atfedilmiş, bazısı ise hiçbir isim verilmeden anlatılmıştır. Bunlar daha çok mesaj ihtiva eden hâdiselerdir. Teferruatıyla bir bilgilendirme söz konusu değildir.[49]

Fiten ve melâhim hadisleri olarak adlandırılan gelecek zamana dair hadis anlatımlarında yer alan kıssalar, daha çok *kıyamet günü, ahiret âlemi, deccal, Ye’cûc ve Me’cûc, Hz. İsa’nın nüzûlu, mahşer sahneleri, cennet* ve *cehennem* tasvirlerinden oluşmaktadır.

Geçmiş ile ilgili tarihî kıssalara gelince, bunların bir kısmı Kur’an’da anlatılan kıssaların tekrarı veya izahı mahiyetindedir. Kur’an’la aynı bilgileri ihtiva eden kıssaların birer hakikat olduğu kabul edilir. Ancak Kur’an’ın verdiği bilgilerin dışında bilgiler içeren kıssaların tarihle ve önceki dinî metinlerle karşılaştırılması, bunların anlaşılması için önem arz eder.

Hz. Peygamber’den nakledilen kıssaların bir kısmı ise *temsilî*dir. Temsilî kıssalar yaşanmamış hadiselerdir. Bunlar bir hakikati anlatmak, onu toplumun zihnine ve hafızasına

[47] Sabbağ, *a.g.e.,* s. 492.

[48] Zîr, Muhammed Hasan, *el-Kasâs fi’l-hadîsi’n-nebevî, Mektebetü’l-medenî,* Riyâd, 1985, s. 333.

[49] ez-Zîr, a.g.e., 333

yerleştirmek için başvurulan bir *dolaylı anlatım* tarzıdır.[50] Ancak yaşanmadığı hâlde bir gerçekliği ifade etmek için yaşanmış gibi nakledilen kıssaların veya temsilî hikâyelerin anlaşılması, her zaman kolay olmamıştır. Mecazların halk tarafından hakikat olarak anlaşılması gibi bu tür kıssalar da zamanla tarihî hakikatlere dönüştürülebilmiştir.

10. Hadislerdeki Meselleri Bilmek

Hz. Peygamber'in dolaylı anlatım tarzı olarak sıkça başvurduğu unsurlardan birisi de mesellerdir. *Meseller*, bir hakikati anlatmak için başvurulan bir izah ve açıklama tarzıdır.[51] Hem Kur'an'da hem de hadis külliyatında, zihinlere uzak, soyut bir bilgiyi somuta indirgeyerek anlatmak için bu yola başvurulmuştur.[52] İbn Kayyim el-Cevziyye Kur'an'da kırk üç açık, on bir gizli meselin yer aldığını belirtmektedir.[53] Ancak hadis külliyatında bunların sayıları çok daha fazladır. Temsilî hikayelerin anlaşılmasında yaşanan problem, *meseller*in anlaşılmasında da yaşanmıştır. Bunlar da, hadisleri nakleden bazı kimseler tarafından yaşanmış hikâyelere ve kıssalara dönüştürülmüştür.[54]

Hz. Peygamber'in, mümini değişik varlıklara benzettiği ve onun farklı yönlerine vurgu yaptığı hadisleri, hadislerdeki mesellerin en güzel örneklerindendir. Bu hadislerde mümin, çeşitli benzerlik yönleri açısından hurma ağacına[55],

---

[50] ez-Zîr, *a.g.e.,* s. 194.
[51] Bkz. Râmehürmüzî, el-Hasen b. Abdurrahmân, *Kitâbü emsâli'l-hadîs,* thk. Ahmed Abdülfettâh, Müessesetü'l-Kütübi's-Sekafiyye, Beyrut, 1988, s. 8.
[52] Râmehurmuzî, a.g.e., s. 5.
[53] İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebû Bekr b. Eyyûb ez-Züraî ed-Dımaşkî el-Hanbelî, *Emsâlü'l-Kur'âni'l-Kerim,* thk. Saîd Muhammed Nemr el-Hatîb, Beyrut, 1983, s.8.
[54] Bkz. Râmehürmüzî, a.g.e., s. 110.
[55] Buhârî, Edeb, 89.

bal arısına[56], güzel koku satan kimseye[57], altın parçasına[58], yeni yeşillenmiş ekine[59] ve yularından bir yere bağlanmış ata[60] benzetilmiştir.

11. Hadislerdeki Sayılar ve Miktarları Bilmek

Hadis rivayetleri içerisinde çokluk, azlık, uzaklık, yakınlık ve imkânsızlık gibi şeyleri ifade ederken kullanılan rakamlar, mesafeler, ölçü ve tartı birimleri yanlış anlamalara müsait olan hususlardandır. "*Miskal-i zerre, hardal tanesi, iğne ucu, yarım hurma, karış, arşın, deniz köpüğü*" gibi ifadeler bu cümledendir. Bilhassa hadislerde geçen altmış, yetmiş, yüz ve yedi yüz rakamları, bazı problemlere yol açmıştır. Bu sayılar Arapçada çokluk ve mübalağa ifade ettiği hâlde, bunları kesin rakamlar olarak değerlendirenler olmuştur.[61]

Buhârî üzerine yazdığı şerhi ile meşhur olan Bedreddin el-Aynî (ö. 855/1451) bu konuda şöyle demiştir: "Hadislerde belirli bir sayı ile sınırlandırma yapılması, o sayıdan daha fazlasının anlaşılmasına engel değildir." [62] Başka bir ifadeyle hadiste belirtilen sayı mutlak olarak bir kesinlik ve sınırlama ifade etmez. Bu çerçevede, "*İslâm beş esas üzerine bina edilmiştir.*" hadisi,[63] bu beş esasın dışında İslâm'ın herhangi bir esası olmadığı anlamına gelmediği gibi, adalet ve ahlâk gibi esasların İslâm'ın esaslarından olmadığı anlamına da gelmez. Yine mesela, "*Müslüman'ın Müslüman*

---

[56] İbn Hanbel, II, 199; Hâkim, *Müstedrek*, I, 110 (1/76)
[57] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, XII, 319.
[58] İbn Hanbel, II, 199; Hâkim, *Müstedrek*, I, 110 (1/76)
[59] Buhârî, Tevhid, 31.
[60] İbn Hanbel, III, 39.
[61] Sabbağ, a.g.e., s. 564-575.
[62] Aynî, IV, 144.
[63] Buhârî, Îmân, 2; Müslim, Îmân, 19.

üzerindeki hakkı beştir." hadisi, bu beş hakkın dışında Müslümanların birbirlerine karşı başka hakkı yoktur demek değildir. Hadislerdeki bu türden sayılar, konuları bizim zihnimize yaklaştırmak, vurgulamak ve kategorilere ayırmak gibi pratik gayelere yöneliktir.

Şah Veliyullah Dehlevî'ye göre de terğîb ve terhîb yani teşvik edici ve korkutucu nitelikte olan haberlerde beyan edilen miktar ve sayılarda Hz. Peygamber'in amacı sınırlayıcılık değildir. Ona göre şu hadis bu esas doğrultusunda anlaşılmalıdır: *"Ümmetimin sevapları bana arz olundu; içinde kişinin mescidden çıkardığı çer çöp de vardı. Bana ümmetimin günahları da arz olundu. Onlar arasında, bir adamın Kur'an'dan ezberleyip de sonra unuttuğu sureden daha büyüğünü görmedim."*[64]

Diğer yandan hadis rivayetlerindeki sayısal ifadeler içerisinden, ilgili olduğu konuya göre kesin bir rakam belirtenler de vardır. Namaz rekâtları, zekât miktarları, oruç günleri gibi farz ibadetlerle ilgili olanlar ile miras taksimi ve had cezaları gibi hukukî meselelerle ilgili olan hadislerdeki sayılar kesin miktar belirten sayılardır.

12. Hadislerde Melek ve Şeytan Temsillerini Bilmek

Din, madde ile mânayı, görünen ile görünmeyeni, dünya ile ahireti birleştirerek değerlendirdiği için bazen maddi dünyamızda görülmeyen varlıklara da çeşitli nedenlerle atıflarda bulunur. Bu doğrultuda Hz. Peygamber, bazı hadislerinde olumsuz ve kötü şeyleri "şeytan"la irtibatlandırmış,

[64] Ebû Davûd, Salât, 16; Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'ân, 19.

iyi ve güzel işleri de meleklere isnat etmiştir. Böylece insanları yapmaya yönlendireceği davranışları "*melek*" ile, sakındırmak istediği tutumları da "*şeytan*" ile ilişkilendirecek pek çok kavramın mâna içeriğini somutlaştırmış, pek çok tutum ve davranışın da iyilik ve kötülük kaynağını bunlara bağlayarak anlamaya daha yatkın hâle getirmiştir. Mesela şu hadisi ele alalım: "*Sizden biriniz uykudan uyandığında, (abdest alırken) üç defa burnunu temizlesin; zira şeytan insanın genzinde geceler.*"[65] Hz. Peygamber'in temizlik konusunda eğitime muhtaç bir topluma sabah kalktıklarında burunlarını temizlemeleri gerektiğini söylemesini anlıyoruz; ancak gösterilen gerekçeyi kelime anlamıyla anlamak mümkün değildir.

Hadislerde bu şekilde şeytan ile irtibatlandırılan hususlar sadece burun temizlemeden ibaret değildir. Mesela toplum içinde iyi karşılanmasa da, insan vücudunun tabiî bir hareketi olan esneme de yine şeytanla ilişkilendirilmiştir. Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "*Esnemek şeytandandır. Sizden biriniz esneyeceği zaman mümkün olduğu kadar yutkunsun veya elini ağzına koysun.*"[66] Ebû Hüreyre'den gelen başka bir rivayette esneme esnasında çıkan sesin, aslında insanın karnında gülen şeytanın sesi olduğu ifade edilir.[67] Bu hadis de bir önceki gibi, insanın atalet, gevşeklik ve rehavet anında esnediği, bunun ise şeytanın vesvesesine zemin hazırladığı şeklinde yorumlanmıştır.[68]

[65] Müslim, Tahâret, 8; Nesâî, Tahâret, 72.
[66] Müslim, Zühd, 9.
[67] İbn Balabân, *el-İhsân*, VI, 122.
[68] İbn Balabân, *el-İhsân*, VI, 124.

Hz. Peygamber'in, hadislerde olumsuz ve kötü şeyleri şeytanla; iyi ve güzel işleri de meleklerle ilişkilendirirken çoğu zaman gerçek mânayı kastetmediği, şeytan ve meleği birer temsil olarak kullandığı anlaşılmaktadır. Nitekim Endülüslü âlim Ebû Bekir İbnü'l-Arabî (543/1149) bunu şöyle özetlemiştir: "İslâm şeriatı çirkin olan her davranışı şeytana, güzel olan her işi de meleğe nispet etmiştir; zira şeytan kötülüğün, melek de iyilik ve güzelliğin vasıtasıdır."[69]

Hicrî V. asırda bir grup zamanın büyük âlimi Ebû Hamid Gazâlî'ye (ö. 505/1111) gelerek az önce anlattığımız kategoriye giren bir hadisi anlamada güçlük çektiklerini söylerler ve ondan kendilerine bunu izah etmesini isterler. Sordukları hadisin problem teşkil eden kısmı şöyledir: "*Şeytan insanın damarlarında kanın dolaştığı gibi dolaşır.*"[70] Tabiî ki sorulan sorular sadece bu hadisten ibaret değildir; buna benzer beş on soru daha vardır. Ancak asıl öğrenmek istedikleri hususların başında, şeytanın insanın içinde veya kanında nasıl dolaştığı sorusu gelmektedir. Gazâlî'ye sorulan hadisin açıklamasına gelince, aslında hadis, bağlamından koparılmadan söyleniş sebebi ile birlikte zikredilirse, problem teşkil eden bir tarafının kalmayacağı inancındayız. Müslim'in Enes b. Mâlik ve Hz. Safiyye'den rivayet ettiğine göre, bir gün Hz. Peygamber mescidde itikafta iken, hanımı Safiyye gece O'nu ziyaret etmeye gider; kendisinden ayrılacağı zaman ise Hz. Peygamber, onu evine kadar götürmek ister. Yolda ensardan iki adamla karşılaşırlar. Her ikisi de Resûlullah'ı görünce adımlarını hızlandırırlar. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "*Olduğunuz yerde kalın!*" der ve onlara

---

[69] Bkz. İbn Balabân, *el-İhsân*, IV, 122.
[70] Müslim, Selâm, 9.

yaklaşarak, *"Bu yanımdaki, (eşim) Huyey kızı Safiyye'dir."* deyince, ensarîler, O'nun açıklama yapmasına şaşırarak "Sübhanallah! Biz sizin hakkınızda nasıl kötü düşünebiliriz?" derler. İşte bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Şeytan insanın damarlarında kanın dolaştığı gibi dolaşır."*[71] der ve insanın her an kötü düşünce ve vesveselere kapılabileceğine işaret eder.

C. Metin Dışındaki Unsurlarla İlgili İlke ve Esaslar

1. Hadislerde Doğrudan Yer Almayan Metin Dışı Unsurları Dikkate Almak

Hadisler, söylendiği bir fiziksel çevre ve mekân, söylenmesine neden olan bir sosyokültürel zemin ve ait olduğu bir tarihî bağlam ışığında kendi gerçekliği ile anlaşılabilir. Hz. Peygamber'in öyle ifadeleri vardır ki, bunlar ancak, o zamanın tabii ve coğrafî şartları, toplumsal yapısı ve tarihsel ortamı göz önüne alındığında anlamlı olabilmektedir. O şartların göz ardı edilmesi hâlinde, rivayetin işaret ettiği anlam ya genelleştirilmekte, ya güncelleştirilememekte yahut yüzeysel bir tavırla reddedilmekte ve bu da doğru olmayan sonuçlara sebebiyet vermektedir.

Mesela Abdullah b. Mes'ûd'un naklettiğine göre Hz. Peygamber, yüzlerindeki tüyleri aldıran, saçlarına başkalarının saçlarını ekleten, kaşlarını aldıran, dişlerini incelten ve vücutlarına dövme yaptıran kadınların ilâhî rahmetten uzak olduklarını söylemiştir.[72] Oysa hadiste kınanan husus sıradan bir estetik işlem değildir. Hadise konu olan davranışın

---

[71] Buhârî, İ'tikâf, 11; Müslim, Selâm, 24.
[72] Buhârî, Libâs, 82; Müslim, Libâs ve zînet, 120.

o günkü sosyal ve tarihsel ortam içinde farklı bir karşılığı vardır. Buna göre, Câhiliye döneminde kötü şöhrete sahip kadınların sırf karşı cinsin dikkatini çekmek ve onu ayartmak amacıyla yaptıkları bir âdet olduğu için bu işleri yapanların kınandığı anlaşılmaktadır. Nitekim müminlerin annesi Hz. Âişe, saçlarına başkalarının saçlarını ektirenler hakkında kendisine bir soru yöneltildiğinde şu karşılığı vermiştir: "Saç ektirenlerden kasıt sizin anladığınız gibi değildir. Saçı dökülen bir kadının saçına yünden mamul kılları eklemesinde bir sakınca yoktur. Ancak (Peygamber'in kınadığı kimseler), gençliğinde fuhuş yapan, saçı dökülüp ihtiyarladığında ise kafasına saç ekleterek (veya sunî bir saç kullanarak) fuhuş yaptıranlardır."[73]

2. Hadisin Hz. Peygamber'in Bilgi Kaynakları Açısından Değerini Tespit Etmek

Hadisin bilgi değerini tespit etmek için ilk olarak hadiste ifadesini bulan hususun Hz. Peygamber'in bilgi kaynaklarıyla ilişkisi ve kaynağının vahiy olup olmadığı belirlenmelidir. Peygamberimizin sözlerinden hangisinin vahiy kaynaklı olup hangisinin olmadığı hususunda sahâbeden itibaren tartışmalar olmuştur. O'nun bütün hadislerinin vahye dayandığı söylenirse bu durumda örneklik ve tebliği dışında kalan bir özelliğinden söz edilemez. Eğer hadislerinden bir kısmı kendi görüş ve içtihadına dayanıyorsa, bu takdirde sözlerinin bağlayıcılık derecesini tayin etmek gerekir.

[73] İbn Kuteybe ed-Dineverî, *Uyûnu'l-ahbâr,* Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Mısır, 1996, IV, s. 102; İbnü'l-Esîr, Ebü's-Seâdât Mecdüddin el-Mübârek b. Esîrüddîn el-Cezerî, *en-Nihâye fi garîbi'l-hadîsi ve'l-eser,* el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, 1979, V, s. 425.

Ancak burada en önemli şey, Hz. Peygamber'in sahip olduğu bilginin sınırlarını tespit etmektir.

Şah Veliyullah Dehlevî, bu açıdan, Hz. Peygamber'den gelen bilgileri iki kısma ayırır:

1. Hz. Peygamber'in peygamberlik görevi gereği insanlığa tebliğ etmekle mükellef olduğu hususlar: Kur'an bu kısmın başında gelir. Hukuk, ibadet ve ahlâkın ana ilkeleri de bu kısma girer. Dehlevî'ye göre, Hz. Peygamber'in Kur'an dışında ahiret âlemine dair verdiği bilgiler de yine bu gruptandır.

2. Peygamberlik vazifesinin gereği olmayan, tebliğ etmekle mükellef olmadığı, ancak bir beşer olarak söyledikleri ve yaptıkları: O bir beşer olarak insanlık âleminin bir ferdi olduğu gibi, birey olarak da bir toplum içinde yaşamıştır. Toplumun gündemini kendisinin belirlediği bir gerçektir; dolayısıyla toplumsal gündemin tamamen dışında kaldığı ve bu konularda hiçbir kelâm etmemiş olduğunu kabul etmek doğru değildir.

Bu noktada ilk yapılacak iş, O'nun peygamberlik ile beşer vasfı arasındaki ince dengeyi korumak ve muhafaza etmektir. Kur'an, O'nun bir beşer olduğunu vurgulamış,[74] kendisi de sık sık bu özelliğini ön plana çıkarmıştır.[75] Beşerden peygamber olamayacağı tezi, müminlerden değil müşriklerden gelmiştir.[76]

---

74 İbrahim, 14/11; Kehf, 18/110; Enbiyâ, 21/34; Fussilet, 41/6.
75 Bkz. Buhârî, Salât, 31; Müslim, Birr, 88.
76 Kamer, 54/24; İbrahim, 14/10.

Resûlullah'ın bazı tasarrufları, O'nun yalnızca bir insan olarak aklına, kişisel görüşüne ya da zan ve tahminine dayanmaktaydı. Mesela Medine'ye geldiğinde, hurma ağaçları üzerinde bulunan bazı adamları görmüş ve onların ne yaptıklarını sormuştu. O'na erkek hurma filizini, dişisine koymak suretiyle hurmaları aşıladıklarını söylediklerinde Hz. Peygamber, "*Onun bir fayda vereceğini zannetmiyorum, bunu yapmasalar belki daha iyi olur.*" buyurdular. Bunun üzerine onlar o işi bıraktılar, fakat bu sefer hurmaların meyveleri az, verimleri düşük olmuştu. Kendisine durum anlatıldığında şöyle buyurdu: "*Ben sadece bir tahminde bulundum; şayet (aşılama) bir fayda veriyorsa yapın. Bilin ki ben de sizin gibi bir beşerim. Benimki sadece bir zan idi. Zan hata da eder, isabet de. Ancak ben size, Allah diyor ki, diye başlayan bir ifade nakledersem bilin ki, ben asla Allah'a yalan isnat etmem.*"[77]

Ancak özenle vurgulamak gerekir ki Hz. Peygamber'in tebliğ etmekle mükellef olduğu alanı, dinî ve dünyevî veya dünyevî ve uhrevî diye iki kısma ayırmak ve peygamberin söylediklerini ve yaptıklarını sadece dinî ve uhrevî kategorisine yerleştirmek, getirdiği dine ve o dinin ilke ve esaslarına aykırı olacaktır.

3. Hadislerin Dinî Hükümler Bakımından Bağlayıcılık Derecesini Belirlemek

Hz. Peygamber'e isnad edilen sahih bir hadisteki hükmün bizler için ne derece bağlayıcılık ifade ettiği tespit edilmelidir. Hz. Peygamber'in sözlerinin hukukî bakımından bağlayıcılık dereceleri tarih boyunca tartışılagelmiştir.

[77] Müslim, Nikâh, 24.

Sahâbîlerden kimileri Hz. Peygamber'in sözlerinin bağlayıcılık durumunu sorgulayıp ayırmak cihetine gitmiş; söylediği sözü ilâhî vahyin yönlendirmesiyle mi yoksa şahsî görüş ve içtihadına göre mi yaptığını sormaktan çekinmemiştir.

Mesela İbn Abbâs'ın anlattığına göre, zaman zaman Hz. Âişe'nin hizmetinde bulunan Berîre[78] isminde bir cariye vardı. Bir gün Hz. Âişe Berîre'yi bedelini ödeyerek sahiplerinden satın aldı ve hürriyetine kavuşturdu. Azat edilmeden önce Muğîs b. Cahş adında bir siyahînin hanımı olan Berîre, hürriyetine kavuştuktan sonra evliliğini sürdürüp sürdürmeme konusunda dinî bakımdan tamamen serbest olduğunu öğrenince kocasından ayrılmaya karar verdi. Ancak hanımını çok seven Muğîs, kendisinden ayrılmaması için Medine sokaklarında ağlaya ağlaya onun peşinde dolaşıyordu. Çaresiz Muğîs, son olarak Hz. Peygamber'e geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü! Ne olur benim için aracı oluver." diyerek O'ndan yardım istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Berîre'yi çağırarak, "*Ey Berîre! Allah'tan kork! O senin hem kocan, hem de çocuğunun babası, ne var ona geri dönsen?*" diyerek onu kocasına dönmeye teşvik etti. Bunları dinleyen Berire, "Ey Allah'ın Resûlü! Emir mi buyuruyorsun?" diye sorunca Hz. Peygamber, "*Ben yalnızca aracılık yapıyorum.*" cevabını verdi. Bunun üzerine Berîre, "Benim ona ihtiyacım yok!" dedi ve kocasından ayrıldı.[79]

---

[78] Berîre hakkında bkz. Aşıkkutlu, Emin, "Berîre", DİA, V, İstanbul, 1992, s. 503-504.

[79] Abdürrezzâk, VII, 250 no: 13010; Buhârî, Talâk, 16; Ebû Dâvûd, Talâk, 19; Dârimî, Talâk, 15; İbn Hanbel, I, 215, 361, VI, 180.

Berîre'nin, Hz. Peygamber'in talebinin emir olup olmadığını sorması, onun, Hz. Peygamber'in emrine uymanın gerekliliğini bildiğini gösterir. Ancak o Resûlullah'ın ricasına rağmen, bunun O'ndan gelen ve uyması gereken bağlayıcı bir emir olmadığını, ayrılmasının tabii bir hakkı olduğunu, Hz. Peygamber'in burada herhangi birisi gibi yalnızca bir aracı konumunda olduğunu öğrenince kararından vazgeçmemiş ve ondan ayrılmayı yeğlemiştir. Hz. Peygamber onun bu kararlılığını görünce amcası Abbâs'a, *"Ey Abbâs*! *Muğîs'in Berîre'ye olan şu sevgisiyle, Berîre'nin ona olan bu nefretine şaşırmıyor musun*?"diyerek hayretini ifade etmiş, ancak Hz. Peygamber'in aracılığını kabul etmemesinden dolayı Berîre'yi, ne Resûlullah ve ne de Müslümanlar ayıplamışlardır.[80]

Özellikle fakih ve müctehid sahâbîler, Hz. Peygamber'in tasarruflarını, bağlayıcı olup olmaması açısından ayırt etme ihtiyacı hissetmişlerdir. Hadis ve sünnetin sağlıklı bir şekilde anlaşılıp yorumlanabilmesi açısından günümüzde de ilmî kriterler çerçevesinde benzer ayırımın göz önünde tutulması gerekmektedir.[81]

4. Hadislerde Muhatabı ve Muhatabın Konumunu Belirlemek

Hadisleri doğru anlamanın bir diğer ilkesi hadise muhatap olan kişilerin belirlenmesidir. Her hitap öncelikle muhatap içindir. Hadislerde Hz. Peygamber'in doğrudan ve ilk muhatapları, O'nun devrinde yaşayan kimselerdir.

---

[80] Bkz: İbn Aşûr, Makâsıd, s. 30; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-meâd*, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1994, V. 175.

[81] Erul, Bünyamin, *Sahâbenin Sünnet Anlayışı,* TDV Yay. Ankara, 2004, s. 277-278.

Ancak İslâm dininin evrenselliği ve ebedîliği gereği, Hz. Peygamber'in her çağdaki dolaylı muhatapları da unutulmamalıdır.

Hadislerde ifade edilen bir hüküm ya da husus, muhatabın şahsına, durumuna, güç ve kuvvetine, yaşına, maddi durumuna, cinsiyetine, hatta medenî hâline göre değişebilmektedir. Çünkü Hz. Peygamber bütün sözlerinde daima muhataplarının durumunu ve ihtiyaçlarını gözetmiştir. Bu yüzden hadisin zengin-fakir, kadın-erkek, yöneten-yönetilenden kime hitap ettiğini; bütün ümmete mi yönelik yoksa yerel bir hitap mı olduğunu tespit etmek önemlidir.

Hiç şüphesiz Hz. Peygamber'in hitap ettiği toplumda farklı kabiliyetlerde yaratılmış, ilgi, ihtiyaç ve konumları birbirinden farklı pek çok insan bulunmaktaydı. Dolayısıyla O, gönderildiği toplumda yerleştirmek istediği esas ve prensipleri kişilerin durumlarına göre düzenlemiş, soru soranların her birine onun için yararlı ve ona özgü gördüğü şeylerle cevap vermiştir. Bunun en açık örnekleri amellerin fazileti konusundaki hadislerde görülür. Mesela soru soranlardan birinin gururlu olduğunu ve insanlardan uzak olduğunu görerek ona insanlara yemek yedirmeyi ve tanıdığı tanımadığı herkese selâm vermeyi en faziletli amel olarak tavsiye etmiş, bir başka zaman da eli ve dili ile diğer insanlara rahatsızlık veren birini görerek ona da bundan vazgeçmesi yönünde telkinlerde bulunmuştur. Kısacası o, soru soranların hâline göre en uygun davranış ne ise ona göre cevaplar vermiştir. Kimine, *"Faziletlerin en üstünü, seninle ilgisini kesenle ilgi kurman, senden esirgeyene vermen ve sana*

ağır konuşanı bağışlamandır."[82] buyurmuş, "Hangi amel daha faziletlidir?" diye soran başka birine, "*Vaktinde kılınan namazdır.*" cevabını vermiş[83], bir başkasının sorusuna da, "*Allah'a iman ve onun yolunda cihad.*" karşılığını vermiştir.[84] Dolayısıyla Hz. Peygamber'in aynı soruya verdiği farklı cevaplar çelişki olarak görülmemelidir.

5. Hadislerde Tedricilik (Aşamalılık) İlkesini Dikkate Almak

Allah Resûalü (s.a.s.), hidayet elçisi olarak gönderildiği toplumda iyiliği egemen kılmak ve kötülükleri ortadan kaldırmak için yöntem olarak "tedricilik prensibi"ni esas almış ve insanlara ilâhî hükümleri aşama aşama tebliğ etmiştir. Kur'an-ı Kerim'in yirmi üç yılda ayet ayet ve sure sure olarak inmesi[85] de tedrîcilik ilkesinin bir sonucudur. Gerek Kur'an'ın gerekse Hz. Peygamber'in, doğrudan muhatap oldukları toplumdaki yerleşmiş inanç ve uygulamalara karşı en önemli tavrı, seçmeci davranıp onları toptan reddetmemesidir. İslâm, söz konusu toplumun itikadî, hukukî, ahlâkî ve kültürel yapısını bir gerçeklik olarak kabul etmiş ve bu yapıdaki yerleşik inanç ve uygulamaların bir kısmını aynen kabul ederken bir kısmını düzeltme cihetine gitmiştir. Bazısını karşısına alıp mücadele ederken, bazısı ile mücadeleyi tedricîlik prensibi gereği kademe kademe yapmıştır.[86]

Vahyin muhatabı olan insanların yeni dinin öğretilerini anlamalarını, kabullenmelerini ve hayata tatbik etmelerini

[82] İbn Hanbel, III, 438
[83] Buhârî, Tevhîd, 48, Cihâd, 1; Müslim, Îmân, 137-140.
[84] Buhârî, Tevhîd, 56.
[85] İnsan, 76/23.
[86] Bkz. Ateş, Ali Osman, *İslam'a göre Câhiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri*, Beyan Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 82-110.

kolaylaştırmak gibi hikmetleri olan tedricîlik; namaz, oruç ve zekât gibi ibadetlerden içki, zina, kumar ve faiz gibi yasaklara ve nikâh ve talak gibi toplumsal düzenlemelere kadar pek çok konuda izlenilen bir metot olmuştur. Bu metodun önem ve işlevini Hz. Âişe şöyle ifade etmiştir:

"Kur'an'dan ilk olarak içinde cennet ve cehennem zikrolunan kısa sureler indirilmiştir. İnsanlar İslâm konusunda bilinç sahibi oldukları zaman ise helâl ve haram ayetleri indirildi. Eğer ilk önce 'içki içmeyin' yasağı inseydi, insanlar, 'Biz asla içkiyi bırakmayız.' derlerdi. Eğer ilk önce 'Zina etmeyin.' yasağı inmiş olsaydı, insanlar, 'Biz zinayı asla bırakmayız.' derlerdi."[87]

Hz. Peygamber, Muâz b. Cebel'i Yemen'e gönderirken ona tedricilik prensibini elden bırakmamasını şu sözlerle ifade etmiştir: "*Sen Kitap ehli bir topluluğa gidiyorsun. Onları, 'Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in O'nun peygamberi olduğuna şehâdet etmeye' çağır. Eğer bunu kabul ederlerse izzet ve celal sahibi olan Allah'ın her gün ve gece onlara beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bunu da kabul ederlerse Allah'ın zenginlerden alınıp fakirlere dağıtılması şartıyla mallarından sadaka vermeyi farz kıldığını bildir. Bunu kabul ettiklerinde, sakın (zekât olarak) onların mallarından en iyilerini alma! Bir de mazlumun bedduasından sakın! Çünkü onunla Allah arasında hiçbir perde yoktur.*"[88] İşte hadis rivayetlerini anlarken ve yorumlarken, tedricilik ilkesi göz önünde bulundurulmalı ve rivayetlerin hangi aşamada söylendiği tespit edilmelidir.

[87] Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 6.
[88] Buhârî, Zekât, 63.

6. Hadislerde Nesih Olgusunu Tespit Etmek

Tedricilik prensibinin bir parçası da "nesih"tir. Nesih, şer'î bir hükmün daha sonra gelen şer'î bir hükümle kaldırılmasıdır. Buna göre İslâm'ın başlangıcından itibaren vahyin inmesi ve topluma müdahalesi birtakım safhalar hâlinde olmuştur. Her safhada toplumun şartları dikkate alınarak bazı özel amaçlara yönelik olarak birtakım geçici hükümler devreye sokulmuş, gözetilen amaç gerçekleşince de bu ara hükümlerin uygulamasına son verilerek asıl hüküm konulmuştur. Bu durum Peygamberimizin hadisleri için de geçerlidir. Hadisleri doğru anlamak ve onlardan hüküm çıkarmak için bu tür hadislerin de bilinmesi gerekir.

Hadis bilginleri, hadislerde neshi gerekli kılan en önemli etkenlerin Hz. Peygamber'in insanların ihtiyaçlarını gözetmesi ve ashâbı eğitmede, toplumu ıslah etmede tedriciliğe önem vermesi olduğunu belirtmişlerdir.[89] Hadislerde neshin olup olmadığı ya Hz. Peygamber'in bildirmesiyle, ya sahâbenin beyanıyla, yahut hadislerin söyleniş tarihlerinin bilinmesiyle, ya da hadis bilginlerinin görüş birliğiyle bilinir.[90] Neshe örnek olarak Abdullah b. Büreyde'nin naklettiği şu hadis zikredilebilir: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "*Daha önce kabir ziyaretini size yasaklamıştım; artık kabirleri/mezarları ziyaret edebilirsiniz. Daha önce kurbanların etlerini üç günden fazla elinizde tutmanızı yasaklamıştım; artık uygun gördüğünüz kadarını elinizde tutabilirsiniz. Daha önce tulumdan başka kaptan şerbet içmenizi yasaklamıştım;*

[89] Efendioğlu, Mehmet, "Nesih", DİA, İstanbul, 2006, XXXII, 580.
[90] Koçkuzu, Ali, *Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi*, Dergah Yayınları, 1983, s. 89.

artık bütün kaplardan içebilirsiniz, fakat sarhoş edici olanından içmeyiniz."[91]

Hadisler Arasında Görülen İhtilafların Çözüm Yollarını Araştırmak

Dinî metinlerde asıl olan, birbirleriyle çelişmemeleridir. Çünkü dinî metinler hakikati ifade eder ve bu metinlerin kendi aralarında uyum içinde olmaları beklenir.[92] Bu hüküm hadis rivayetleri için de geçerlidir. Allah'ın Resûlü sıfatıyla Hz. Peygamber'in söylediği sözler çelişkiden ve tutarsızlıktan uzaktır. Ancak bazı rivayetler arasında ilk bakışta çelişkilerin göründüğü de bir gerçektir. İşte hadis ilimleri içerisinde hadislerde görülen çelişki ve ihtilafları konu alan "Muhtelifü'l-hadis" adlı ilmin varlık sebebi budur. Ancak hemen belirtilmelidir ki, iki hadis arasında bir çelişkiden söz edebilmek için hadislerin her ikisinin de sahih olması gerekir; zayıf rivayetler sahih rivayetlerle karşılaştırılamaz.

Hadisler arasındaki ihtilafın sebepleri arasında Hz. Peygamber'in farklı durumlarda farklı davranış sergilemesi, maksadına göre değişik ifadeler kullanması, fiillerinin hükmünü her defasında açıklamaması, sorulara muhataplarına göre ve gerektiği ölçüde cevap vermesi gibi hususlar ifade edilebilir. Diğer yandan nakleden kişinin hadisin bir kısmını duyup diğer kısmını duymamış olması, Peygamberimizin maksadını farklı şekilde anlaması, hadisin söyleniş sebebine vakıf olmaması gibi rivayeti aktarandan

---

[91] Müslim, Edâhî, 37.

[92] Karadavi, Yusuf, *Sünneti Anlamada Yöntem*, Çev. B. Erul, Nida Yay. İstanbul, 2009, s. 267.

kaynaklanan ihtilaf sebeplerinden söz edilebilir. Ayrıca hadislerin mâna ile rivayet edilmiş olması, hadislerin lafızlarının ve Arap dilinin kendine özgü incelikleri ve tedricilik ilkesi gibi hususlar da hadislerde görülen ihtilafın nedenlerindendir.[93] Bu nedenlerden hareketle hadis âlimleri hadisler arasındaki ihtilafın giderilmesi için birtakım ilmi metodlar geliştirmişlerdir.

D. Hadislerin Ana Konularını Dikkate Almak

Hadis rivayetleri ana konuları ve içerikleri itibariyle çeşitli sınıflara ayrılır. Bunlardan biri hüküm ihtiva eden, sosyal ve hukukî meseleleri konu edinen fıkhî hadislerdir. Kur'an ve sünnetin İslâm tarihinde, Müslüman kültüründe ve İslâm medeniyetinde bütün sahalara olduğu gibi toplumsal kaidelere ve hukuka da kaynaklık ettiği bir gerçektir. Ancak ne Kur'an ne de hadisler salt birer kanun maddeleri manzumesidir.[94] Hadisler, sadece katı kanun maddeleri oluşturmak gayesiyle söylenmemiştir. Hatta hadislerin büyük bir kısmı lâfzen değil mâna olarak rivayet edilmiştir ve hadislerin lafızları onu nakleden kişilerin tasarruflarından bağımsız değildir. Bu itibarla, hadisleri birer kanun metni gibi görüp onların her cümlesini, her kelimesini, her edatını ve hatta her harfini gramer ve dil kaideleri çerçevesinde ele alıp bunlardan hüküm çıkarmak sağlıklı bir yaklaşım değildir. Bunun yerine, hadis lafızlarını da ihmal etmeksizin, hadisin farklı versiyonları, söyleniş sebepleri, bağlamı, söylenmiş olduğu fiziksel, kültürel, toplumsal ve tarihsel

---

93 Bu nedenler hakkında detaylı bilgi ve örnekler için bkz. Çakan, İsmail Lütfi, *a.g.e.* s. 105-138.

94 Abdurrahman, Abdulhâdî, *Sultatü'n-nass*, el-Merkezü's-sekâfî el-Arabî, Beyrut, 1993, s. 22.

çevre (metin dışı unsurlar) tespit edilmeli, hadis bu çerçevede anlaşılmaya çalışılmalı ve değerlendirilmelidir.

Hadislerin bir başka çeşidi terğîb ve terhîb hadisleridir. Resûl-i Ekrem'in iyiye, hayra, fazilete, hakka, hakikate, adalete, ahlâka özendirmek ve teşvik etmek; kötüden, şerden, reziletten, bâtıldan, zulümden ve ahlâksızlıktan korkutmak, çekindirmek ve sakındırmak için söylediği hadislere *terğîb ve terhîb hadisleri* denir. Gerek Kur'an'da gerekse hadislerde bulunan terğîb ve terhîb ifadelerinin kendine has bir dili, üslubu ve anlatım tarzı vardır. Bazen terğîb ve terhîb amacıyla dolaylı anlatım yollarından teşbih, temsil, mecaz, istiare, kıssa gibi anlatımlar tercih edilirken, bazen de *"Allah sever", "Allah buğzeder", "küfürdür", "şirktir", "cennetliktir", "cehennemliktir", "cennet vacib olur", "cehennem vacib olur", "bizden değildir", "iman etmiş olamaz", "mümin değildir", "yazıklar olsun", "lânet olsun"* gibi doğrudan hüküm ifadeleri kullanılmıştır. Bununla birlikte tek başına kullanılan ifadelerden yahut ifadelerin dili ve üslubundan söz konusu değer hükümlerinin terğîb ve terhîb için söylendiği sonucunu çıkarmak zordur. Bunu ortaya çıkaran, hadis metinleri içinde bulunan göstergeler ile bu metinlerin iç bütünlüğü ve rivayetlerin İslâm'ın genel ilke ve esasları ışığında anlaşılması ve yorumlanmasıdır. Ayrıca hicri ikinci ve üçüncü asırlardan itibaren bazı kimselerin insanları iyiye, doğruya, hayra teşvik etmek, kötü ve yanlış işlerden sakındırmak adına bu tür hadisler uydurmaktan çekinmedikleri de bilinmektedir.[95] Dolayısıyla terğîb ve terhîb hadisleri ile ilgili en önemli sorun, bunların sağlıklı anlaşılması ve

[95] Hadis uydurmacılığının tarihî seyri için bkz. Martı, Huriye, *Hadis, Usûl ve Hayat*, İnsan Yayınları, İstanbul 2014, s. 93 vd.

yorumlanması meselesidir. Fıkhî hadislerde olduğu gibi bu tür hadisleri de sadece dil kaideleri çerçevesinde değerlendirip bunlardan hüküm çıkarmak doğru değildir.

Hadislerden bazıları da gelecekte ortaya çıkacak sosyal kargaşa, iç savaş gibi önemli olaylar ve kıyamet alâmetlerine dair haberleri konu alır. "*Fiten ve melâhim rivayetleri*" adı verilen bu haberler genel anlamda gayb ile ilgili rivayetler arasında değerlendirilmiştir. Gayba dair haberleri genel bilgiler içeren haberler ve özel/detaylı bilgiler içeren haberler olmak üzere ikiye ayırarak değerlendirmek isabetli görünmektedir. Hz. Peygamber'in ileride halk arasında sosyal huzursuzlukların zuhur edeceğine dair genel ifadelerini, O'nun şahsî fetânet ve basireti yoluyla gelecek tehlikelere karşı ümmete yönelik nebevî uyarılar olarak kabul etmek mümkündür. Ancak fiten ve melâhime dair bütün haberlerin bu nitelikte olmadığı bilinmektedir. Bu haberlerin arasında belli kişi ve olaylarla ilgili ayrıntılı bilgi verenler de bulunmaktadır. Bunlar öncelikle sıhhat yönünden ve vahiy kaynaklı olup olmamaları açısından ele alınıp incelenmeli, Kur'an, sünnet ve tarihî gerçeklerle de uyum içinde olup olmadığı gözden geçirilmelidir. Hz. Peygamber'e nispet edilerek O'nun kendisinden sonra meydana gelecek bazı hadiseler hakkında ayrıntılı bilgiler verdiğini bildiren rivayetler ihtiyatla karşılanmalıdır.[96]

Hadislerden bazıları da tıpkı bazı Kur'an ayetleri gibi mânası itibariyle müteşâbihtir. Başka bir ifadeyle bazı hadisleri sadece kelime anlamları ile değerlendirmek birtakım güçlüklere yol açar. Bu türden metinlerin anlamını yalnızca

---

[96] Çelebi, İlyas, "*Fiten ve Melâhim*", DİA, İstanbul 1996, XIII, 149-153.

lafızlarından hareketle tespit etmek oldukça zordur; onları anlamak için ilimde derinleşmiş yetkin bilginlerin[97] konuyla ilgili açıklamalarına ve yorumlarına kulak vermek gerekir. Kur'an-ı Kerim'de ve hadis rivayetlerinde müteşâbih ifadeler bulunmasının kuşkusuz bazı hikmetleri vardır. Her şeyden önce dinin gaybi konuları ve kaynakları, hem kaynak hem de konuları açısından aşkın bir niteliğe sahiptir ve özellikle Allah'ın zatına ve gayb âlemine dair bazı hususların insan idrakini aştığı açıktır. Yüce Allah bu ifadelerle insanları bir imtihana tâbi tutar. Diğer yandan müteşâbih metinler insanı, onlar üzerinde düşünmeye ve aklını kullanmaya sevk eder. Hatta müteşâbih olgusu, dinî metinlere zenginlik ve derinlik kazandırır.[98] Şu hâlde çeşitli zaman ve coğrafyalarda farklı kültürlere sahip insanlar tarafından okunan müteşâbih hadislerde okuyucunun bilgi düzeyine göre farklı anlayışların ortaya çıkması tabiîdir. Ancak anlaşılması çeşitli güçlüklere yol açan müteşâbih öyle hadisler vardır ki, bu türden hadislerin uygun bir yolla açıklanması ve yorumlanması bir zorunluluk arz etmektedir. Mesela Ebû Hüreyre'den rivayet olunduğuna göre Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Allah Teâlâ her gecenin son üçte birinde dünya semasına iner ve şöyle seslenir*: '*Her kim dua ederse duasına karşılık veririm, her kim benden bir şey isterse istediğini yerine getiririm, her kim benden bağışlanma dilerse onu affederim.'"*[99] Bu hadis üzerine kelâmcılar ile hadisçiler arasında ve hadisçilerin kendi aralarında hararetli tartışmalar meydana gelmiştir. Oysa bu ve buna benzer hadislerde anlatılmak istenen, ne Allah'ın dünya semasına inişi

---

[97] Âl-i İmrân, 3/7.
[98] Yavuz, Yusuf Şevki, "Müteşâbihu'l-Kur'ân", *DİA*, XXXII, İstanbul, 2006, s. 206.
[99] Buhârî, Teheccüd, 14; Müslim, Müsâfirîn, 168.

ne de arşa çıkışıdır; asıl vurgulanmak istenen husus, O'nun rahmet kapısının daima açık olduğu, kullarına hep yakın olduğu ve bu yakınlığın belirli zamanlarda daha da arttığıdır. Nitekim hadisin bütün versiyonları birleştirildiği zaman, bu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bu bölümde kısaca açıkladığımız temel ilkeler dikkate alındığında Peygamber Efendimizin çağları aşan örnekliği daha iyi anlaşılacak, yolumuz O'nun sünnet-i seniyyesi ile aydınlanacaktır. O'nun rehberliği, belirli davranış kalıpları için geçerli olmanın ötesine geçerek tüm yaşantımıza şekil veren çok yönlü bir boyut kazanacak, sağlıklı bir dünya ve ahiret tasavvuru geliştirmemizi sağlayarak hayatımıza anlam katacaktır. Söylendiği evrenle birlikte düşünerek doğru anladığımız ve anlamlandırdığımız hadislerden aldığımız ilham, yeni ilmî ve fikrî gelişmelere kapı aralayacak, bu hikmetli öğütler, mirasçısı olduğumuz köklü medeniyeti güçlü kılacaktır. O'nun sözlerini doğru anlamak aramızdaki ayrılıkları giderecek, kendisine kavuşana dek bizi ümmet bilinciyle bir arada tutacaktır. Her şeyden önemlisi hadisleri doğru anlamak bizi Peygamberimize yakınlaştıracak ve Rabbimizin rızasını kazanmamıza vesile olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALLAH, ÂLEM VE İNSAN

ALLAH: ÂLEMLERİN YÜCE RABBİ

1

Übey b. Kâ'b'ın naklettiğine göre; müşrikler Hz. Peygamber'e (s.a.s.), "Yâ Muhammed! Rabbini bize tanıt." dediler. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Teâlâ İhlâs suresini indirdi: "De ki, O Allah tektir, Allah Samed'dir. (O hiçbir şeye muhtaç değildir ama bütün varlıklar O'na muhtaçtır.) O, doğurmamış ve doğmamıştır. Hiçbir şey O'na denk değildir."[1]

2

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah şöyle buyurur: 'Ben, kulumun benim hakkımdaki zannı ne ise öyleyim. Beni andığında onunla beraberim. O beni kendi başına anarsa, ben de onu kendi başıma anarım. O beni bir topluluk içinde anarsa, ben de onu o topluluktan daha hayırlı bir topluluk içinde anarım. O bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. O bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim!'" [2]

---

[1] HM21538 İbn Hanbel, V, 133.
[2] B7405 Buhârî, Tevhîd, 15; M6832 Müslim, Zikir, 21.

3

Ubâde b. Sâmit'ten rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah'a kavuşmayı arzu ederse, Allah da o kimseye kavuşmayı arzu eder. Kim de Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa, Allah da o kimseye kavuşmaktan hoşlanmaz." [3]

4

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) yatağına yattığı zaman şöyle dua ederdi. "Bana yeten, beni barındıran, beni yediren ve içiren, bana iyilik edip iyiliğini arttıran, bana nimet verip nimetini bollaştıran Allah'a hamdolsun. Her hâl ve durumda Allah'a hamdolsun. Her şeyin Rabbi, hükümdarı ve ilâhı olan Allah'ım! Cehennemden sana sığınırım." [4]

5

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.), herhangi birimiz yatağına yattığında şöyle dua etmesini bize emrederdi. "Allah'ım! Göklerin ve yerlerin Rabbi! Rabbimiz, her şeyin Rabbi! Tane ve çekirdeği çatlatıp yaran! Tevrat, İncil ve Kur'an'ı indiren! Her türlü kötülük sahibinin şerrinden sana sığınırım. Onu perçeminden tutan (kudreti altında bulunduran) sensin. Sen Evvel'sin, senden önce hiçbir şey yoktur. Sen Âhir'sin, senden sonra da hiçbir şey olmayacaktır. Zâhir (varlığı delillerle apaçık olan) sensin, varlığı seninkinden daha aşikâr hiçbir şey yoktur. Bâtın (mahiyeti

---

3 B6507 Buhârî, Rikâk, 41; M6820 Müslim, Zikir, 14.

4 D5058 Ebû Dâvûd, Edeb, 97, 98.

idrak edilemeyen, zâtı insanlar için gizli olan) sensin. Senin mahiyetinden daha gizli olan hiçbir şey yoktur." [5]

6

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın eli doludur. Gece gündüz yaptığı cömertçe lütuflar, O'nun elindekileri tüketmez. Gökleri ve yeri yarattığı günden beri neler verdiğini görmüyor musunuz? (Bütün bu verdikleri) Allah'ın elindeki hiçbir şeyi eksiltmemiştir." [6]

7

Abdullah b. Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki Allah güzeldir, güzelliği sever." [7]

8

Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) anlatıyor: Bir yolculuk esnasında Hz. Peygamber (s.a.s.) ile beraberdik. Her bir tepeye çıktığımızda yüksek sesle tekbir getiriyorduk. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Kendinize gelin! Siz sağır olan ve burada bulunmayan birisine seslenmiyorsunuz. Aksine her şeyi işiten, gören ve çok yakın olan Allah'a sesleniyorsunuz." [8]

9

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın yüzden bir eksik,

---

5 T3400 Tirmizî, Deavât, 19; M6889 Müslim, Zikir, 61.
6 B7411 Buhârî, Tevhîd, 19.
7 M265 Müslim, Îmân, 147.
8 B7386 Buhârî, Tevhîd, 9.

doksan dokuz ismi vardır. Kim bu isimleri (öğrenip gereğiyle amel ederek) sayarsa, cennete girer. (Bu isimler şunlardır): O, kendisinden başka ilâh olmayan Allah, er-Rahmân, er-Rahîm, el-Melik, el-Kuddûs, es-Selâm, el-Mü'min, el-Müheymin, el-Azîz, el-Cebbâr, el-Mütekebbir, el-Hâlık, el-Bâri, el-Musavvir, el-Gaffâr, el-Kahhâr, el-Vehhâb, er-Rezzâk, el-Fettâh, el-Alîm, el-Kâbıd, el-Bâsıt, el-Hâfıd, er-Râfi', el-Muizz, el-Müzill, es-Semî', el-Basîr, el-Hakem, el-Adl, el-Latîf, el-Habîr, el-Halîm, el-Azîm, el-Gafûr, eş-Şekûr, el-Alî, el-Kebîr, el-Hafîz, el-Mukît, el-Hasîb, el-Celîl, el-Kerîm, er-Rakîb, el-Mücîb, el-Vâsi', el-Hakîm, el-Vedûd, el-Mecîd, el-Bâis, eş-Şehîd, el-Hakk, el-Vekîl, el-Kavî, el-Metîn, el-Velî, el-Hamîd, el-Muhsî, el-Mübdi, el-Muîd, el-Muhyî, el-Mümît, el-Hayy, el-Kayyûm, el-Vâcid, el-Mâcid, el-Vâhid, es-Samed, el-Kâdir, el-Muktedir, el-Mukaddim, el-Muahhir, el-Evvel, el-Âhir, ez-Zâhir, el-Bâtın, el-Vâlî, el-Müteâlî, el-Berr, et-Tevvâb, el-Müntekım, el-Afüv, er-Raûf, Mâlikü'l-mülk, Zü'l-celâli ve'l-ikrâm, el-Muksit, el-Câmi', el-Ganî, el-Muğnî, el-Mâni', ed-Dârr, en-Nâfi', en-Nûr, el-Hâdî, el-Bedî', el-Bâkî, el-Vâris, er-Reşîd, es-Sabûr." [9]

10

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle derdi: "Allah'ım! Sana teslim oldum, sana inandım, sana tevekkül ettim ve sana yöneldim. Senin yardımınla mücadele (gücü elde) ettim. Allah'ım! Beni saptırmaman için senin yüceliğine sığınıyorum. Zira senden başka ilâh yoktur. Sen ölmeyecek olan dirisin, cinler ve insanlar ise ölümlüdürler." [10]

---

9 T3507 Tirmizî, Deavât, 82.
10 M6899 Müslim, Zikir, 67.

VARLIK ÂLEMİ: EŞSİZ KUDRETİN ESERİ

11

Ebû Hüreyre'nin anlattığına göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah buyurdu ki, 'Âdemoğlu zamana söver. Hâlbuki zaman(ı var eden) benim! Gece de gündüz de benim elimdedir.'" [11]

12

İmrân b. Husayn (r.a.) anlatıyor: Peygamber'in (s.a.s.) yanındaydım. (Yaratılışın nasıl başladığını soran Yemenlilere) Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle cevap verdi: "Önce Allah vardı; O'ndan önce hiçbir şey yoktu. Arşı suyun üzerindeydi. Sonra O, gökleri ve yeri yarattı." [12]

13

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resûlü! Canlılar hangi maddeden yaratılmışlardır?" diye sordum. Resûlullah, "Sudan." buyurdu. [13]

---

[11] B6181 Buhârî, Edeb, 101.
[12] B7418 Buhârî, Tevhîd, 22.
[13] T2526 Tirmizî, Sıfatü'l-cenne, 2.

14

Hz. Âişe'nin naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Melekler nurdan, cinler alevli ateşten, Âdem ise size (Kur'an'da) tarif edildiği üzere (balçıktan) yaratılmıştır." [14]

15

Ebû Zer'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben sizin görmediklerinizi görür, işitmediklerinizi duyarım. Gök sarsıldı. Nasıl sarsılmasın ki! Semada, bir meleğin Allah için secdeye kapanmadığı dört parmaklık bir yer dahi yoktur." [15]

16

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın yeryüzünde dolaşan melekleri vardır. Onlar, ümmetimden bana selâm getirirler." [16]

17

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Gece ve gündüz melekleri dönüşümlü olarak aranızda bulunurlar. Bu melekler sabah ve ikindi namazlarında buluşurlar. Sonra gece boyu sizinle bulunan melekler yükselirler. Allah, durumlarını çok iyi bildiği hâlde insanları onlara sorar: 'Siz ayrıldığınızda kullarım ne

---

[14] M7495 Müslim, Zühd, 60.
[15] İM4190 İbn Mâce, Zühd, 19.
[16] HM3666 İbn Hanbel, I, 387.

yapıyordu?' Melekler de 'Yanlarına vardığımızda da oradan ayrıldığımız sırada da namaz kılıyorlardı.' derler." [17]

18

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Yâ Resûlallah! Kâhinler bize bir şeyler söylerdi de dedikleri gerçek çıkardı." dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Bu doğru olan sözü bir cin elde eder ve dostunun kulağına fısıldar. O da buna yüz yalan katar!" [18]

19

Hz. Âişe'den nakledildiğine göre, çocuklar doğduğu zaman kendisine getirilir, bereket için onlara dua ederdi. Bir gün bu maksatla yeni doğan bir çocuk getirildi. Hz. Âişe çocuğu yatağına yatırırken yastığının altında bir ustura gördü. Oradakilere bunun ne olduğunu sordu. Onlar da, "Çocuğu cinlerden korumak için onu koyuyoruz." dediler. Bunun üzerine Hz. Âişe usturayı alıp attı ve "Allah'ın Resûlü (s.a.s.) uğursuzluk düşüncesini çirkin görür ve bundan nefret ederdi." diyerek bu davranışı yasakladı. [19]

20

Yahyâ b. Ca'de'nin naklettiğine göre, Hâlid b. Velîd, geceleri kılıcını yanına alarak dışarı çıkacak kadar korkar hâle gelmişti. Bu durumda birisine zarar verebileceğinden endişe edilince, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek, yaşadığı durumdan şikâyetini arz etti. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Cebrail bana demişti ki, 'Cinlerden bir ifrit senin için

---

[17] B7429 Buhârî, Tevhîd, 23.
[18] M5816 Müslim, Selâm, 122.
[19] EM912 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 314.

tuzak kurmaya çalışıyor, şöyle dua et: Gökten inen ve yerden yükselen kötülüklerin şerrinden, yeryüzünde yerleşen ve yerin altından çıkan şeylerin şerrinden, gece ve gündüzün fitnelerinin şerrinden, hayırlı olanların dışında her türlü aniden ortaya çıkan durumdan, Allah'a ve hiçbir iyinin ya da kötünün ulaşamayacağı Allah'ın yüce kelimelerine (sonsuz iradesine ve hükmüne) sığınırım, Ey Rahmân!'" [20]

21

Enes'ten nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şeytan, kanın dolaştığı gibi insanın içinde dolaşır." [21]

22

Ebû Saîd el-Hudrî'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İblis, Rabbine 'Senin izzetin ve celâlin üzerine yemin ederim ki yaşadıkları sürece âdemoğullarını saptırmaya devam edeceğim.' demiş, Allah da 'İzzetim ve celâlim hakkı için, onlar af diledikleri sürece ben de onları bağışlayacağım.' karşılığını vermiştir." [22]

23

Abdullah b. Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Âdemoğluna şeytan da melek de yaklaşır. Şeytanın yaklaşması, kötülüğe yönlendirmek ve hakkı yalanlatmak şeklindedir. Meleğin yaklaşması ise iyiliğe yönlendirmek ve hakkı doğrulatmak şeklindedir. Kim böyle (meleğin telkinini) hissederse bunun

---

[20] MŞ23589 İbn Ebî Şeybe, Musannef, Tıb, 28.
[21] M5678 Müslim, Selâm, 23; B3281 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 11.
[22] HM11264 İbn Hanbel, III, 29.

Allah'tan olduğunu bilsin ve Allah'a hamdetsin. Kim de diğerini (şeytanın vesvesesini) hissederse, taşlanmış ve kovulmuş şeytandan Allah'a sığınsın." [23]

24

Sebre b. Ebû Fâkih'in işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şeytan, her fırsatta âdemoğlunun karşısına çıkar. İslâm'a giden yolda da önüne çıkar ve 'Sen şimdi Müslüman olup dinini, babanın ve atalarının dinini terk mi edeceksin?' der. O kişi şeytanı dinlemez ve Müslüman olur." [24]

25

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin, tıpkı sizden birinin yolculukta devesini yorduğu gibi, şeytanları yorar (zayıf düşürür)."[25]

---

[23] T2988 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 2.
[24] N3136 Nesâî, Cihâd, 19.
[25] HM8927 İbn Hanbel, II, 380.

İNSAN: ÂLEMİN GÖZ BEBEĞİ

26

Ebû Musa el-Eş'arî'nin bize naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, Âdem'i yeryüzünün her tarafından aldığı bir miktar topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları (renk ve tabiat yönünden) yeryüzü kadar (değişik şekillerde vücuda) geldiler. Onlardan kimi kızıl, kimi beyaz, kimi siyah, kimi de bunların karışımı (melez); kimi yumuşak, kimi sert, kimi kötü, kimi de iyi (huylu olarak dünyaya) geldi." [26]

27

Ebû Nadre'den nakledildiğine göre, Resûlullah'ın (s.a.s.) teşrîk günlerinin ortasında verdiği Veda Hutbesi'ni dinleyen bir sahâbî şöyle anlatmaktadır: "Resûlullah (s.a.s.) buyurdu ki, "Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur." [27]

---

[26] D4693 Ebû Dâvûd, Sünnet, 16.
[27] HM23885 İbn Hanbel V, 411.

28

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "İnsanlar gümüş ve altın madenlerine benzerler. Câhiliye devrinde hayırlı olanlar, İslâm'da da hayırlı olanlardır. Yeter ki, İslâm'ı iyi kavrasınlar. Ruhlar da toplu cemaatlerdir. Onlardan birbirleriyle uyuşanlar kaynaşır, uyuşamayanlar da anlaşamaz, ayrılırlar." buyurmuştur. [28]

29

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, câhiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini ortadan kaldırmıştır. 'Takva sahibi mümin' ve 'bedbaht günahkâr' (ayrımı vardır). İnsanlar Âdem'in çocuklarıdır, Âdem ise topraktan yaratılmıştır." [29]

30

Abdullâh b. Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: Medine'de Peygamber'le birlikte bir tarladaydık. O (s.a.s.) hurma dalından bir değneğe dayanıyordu. O sırada birkaç Yahudi'ye rastladı. İçlerinden bazısı, "O'na ruhu sorun." derken, bazısı da, "Hayır, bunu sormayın. Olur ki hoşunuza gitmeyecek bir cevap verir." dedi. Derken kalkıp geldiler ve "Ey Ebu'l-Kâsım! Bize ruhtan bahset!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah bir müddet bekledi. Ben, o esnada kendisine vahiy geldiğini fark ettim. Bu yüzden vahiy tamamlanıncaya kadar biraz geriye çekildim. Nihayet Resûlullah, "Sana ruhu sorarlar. De ki, ruh, Rabbimin emrindendir..." [30] ayetini okudu. [31]

[28] M6709 Müslim, Birr, 160; B3336 Buhârî, Enbiyâ, 2.
[29] T3956 Tirmizî, Menâkıb, 74.
[30] İsrâ, 17/85.
[31] B7297 Buhârî, İ'tisâm, 3.

31

Kâ'b b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Müminin ruhu, kendisinin dirileceği kıyamet günü cesedine geri dönünceye kadar cennet ağaçlarından beslenen kuş gibidir." [32]

32

Şeddâd b. Evs'ten rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Akıllı kişi, nefsine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Aciz (ahmak) kişi ise nefsinin arzu ve isteklerine uyan (ve buna rağmen hâlâ) Allah'tan iyilik dileyendir." [33]

33

Huzeyfe'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "Mümin kişiye nefsini küçük düşürmesi yaraşmaz." buyurdu. Bunun üzerine, "Kişinin nefsini küçük düşürmesi nasıl olur?" diye sordular. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Gücünün yetmediği işlere kalkıştığı için birçok belaya duçar olur." [34]

[32] İM4271 İbn Mâce, Zühd, 32; N2075 Nesâî, Cenâiz, 117.
[33] T2459 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 25.
[34] İM4016 İbn Mâce, Fiten, 21.

İKİNCİ BÖLÜM

İLİM VE DİN

BİLGİ: EN DEĞERLİ HAZİNE

1

Ebu'd-Derdâ (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) bize bir konuşma yaptı ve şöyle buyurdu: 'Allah, bizden bir söz işitip, onu işittiği gibi başkasına ulaştıran kişinin yüzünü ak etsin. Kendisine bilgi ulaştırılan nice kimseler vardır ki onu işiten (ve kendisine aktaran) kimseden daha kavrayışlıdır."[1]

2

Kays b. Kesîr anlatıyor: Medine'den bir adam Dımaşk'ta bulunan Ebu'd-Derdâ'nın yanına geldi. Ebu'd-Derdâ ona, "Kardeşim, seni buraya getiren nedir?" diye sordu. Adam, "Senin Resûlullah'tan (s.a.s.) naklettiğini öğrendiğim bir hadis." cevabını verdi... Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ dedi ki, "Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle derken işittim: 'Kim ilim için yola çıkarsa Allah ona cennete giden yolu kolaylaştırır. Melekler, hoşnutluklarından dolayı ilim talebesine kanatlarını serer. Sudaki balıklara varıncaya kadar yer ve gök ehli âlim kişinin bağışlanması için Allah'a yakarır. Âlimin âbide (ibadet edene) üstünlüğü, (parlaklık ve güzellik bakımından) ayın diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Kuşkusuz

[1] DM236 Dârimî, Mukaddime, 24; T2657 Tirmizî, İlim, 7.

âlimler peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler miras olarak ne altın ne de gümüş bırakmışlardır; onların bıraktıkları yegâne miras ilimdir. Dolayısıyla kim onu alırsa büyük bir pay almış olur.'" [2]

3

Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim, farklı topraklara düşen bol yağmura benzer. Bunlardan bazıları temizdir, suyu alır, bol bitki ve ot yetiştirir. Bazıları kuraktır, suyu (yüzeyinde) tutar. Bu sudan insanlar yararlanır, hem kendileri içerler hem de (hayvanlarını) sularlar ve ziraat yaparlar. Diğer bir toprak çeşidi de vardır ki dümdüzdür. (Ona da yağmur düşer ama) o ne su tutar ne de bitki yetiştirir. Allah'ın dinini inceden inceye kavrayan, Allah'ın beni kendisiyle gönderdiğinden (hidayet ve ilimden) faydalanan, öğrenen ve öğreten kimse ile (bunları duyduğunda) başını bile kaldırmayan ve kendisiyle gönderildiğim Allah'ın hidayetini kabul etmeyen kimsenin misali işte böyledir." [3]

4

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsan ölünce üç şey dışında ameli kesilir: Sadaka-i câriye (faydası kesintisiz sürüp giden sadaka), kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlat." [4]

---

[2] T2682 Tirmizî, İlim, 19.
[3] B79 Buhârî, İlim, 20.
[4] M4223 Müslim, Vasiyyet, 14.

5

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle dua ederdi: "Allah'ım! Huşû duymayan kalpten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten ve fayda vermeyen ilimden sana sığınırım. Bu dört şeyden sana sığınırım." [5]

6

Üsâme b. Zeyd'in işitip naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet günü bir adam getirilip cehenneme atılır ve bağırsakları dışarı fırlar. O kişi, eşeğin değirmen taşı ile döndüğü gibi bağırsaklarıyla birlikte dönmeye başlar. Derken etrafına cehennemlikler toplanır ve 'Ey falan, ne bu hâl? Sen iyiliği emredip, kötülükten alıkoymaz mıydın?' derler. O da, 'Evet, ben iyiliği emrederdim, ama onu kendim yapmazdım. Kötülükten alıkoyardım, ama onu kendim yapardım.' diye karşılık verir." [6]

7

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim, bildiği bir konuda kendisine danışılır da onu gizlerse kıyamet günü ağzına ateşten bir gem vurulur." [7]

8

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın rızası için öğrenilmesi gereken bir ilmi, sırf dünya menfaati elde etmek için

---

[5] T3482 Tirmizî, Deavât, 68.
[6] M7483 Müslim, Zühd, 51.
[7] T2649 Tirmizî, İlim, 3; D3658 Ebû Dâvûd, İlim, 9.

öğrenen bir kimse kıyamet günü cennetin kokusunu alamayacaktır." [8]

9

Abdullah ibn Mes'ûd'un işitip naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ancak iki kişiye haset (gıpta) edilir. Bunlar, Allah'ın kendisine mal verdiği ve onu hak yolunda harcayan kimse ile Allah'ın kendisine ilim verdiği ve ona göre karar verip, başkalarına da onu öğreten kimsedir." [9]

10

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Bana fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi artır." [10]

11

Abdullah b. Amr b. el-Âs (r.a.) Allah Resûlü'nü (s.a.s.) şöyle derken işittiğini nakleder: "Kuşkusuz Allah, ilmi kullarının arasından çekip almaz. Bilakis âlimlerin vefatıyla ilmi alır. Sonunda hiç âlim kalmayınca, insanlar cahil kimseleri önder edinirler. Onlara birtakım sorular sorulur, onlar da bilgisizce fetva verirler. Böylelikle hem kendileri sapar hem de insanları saptırırlar." [11]

---

[8] D3664 Ebû Dâvûd, İlim, 12; HM8438 İbn Hanbel, II, 338.
[9] B1409 Buhârî, Zekât, 5; M1896 Müslim, Müsâfirîn, 268.
[10] T3599 Tirmizî, Deavât 128; İM251 İbn Mâce, Sünnet, 23.
[11] B100 Buhârî, İlim, 34.

12

Ebû Vâil anlatıyor: "Abdullah b. Mes'ûd her perşembe insanlara vaaz ederdi. Bir şahıs, 'Ey Ebû Abdurrahman! Senin bize her gün vaaz etmeni çok isterim.' deyince, İbn Mes'ûd ona şöyle cevap verdi: 'Beni bundan alıkoyan şey, sizi bıktırmak istemeyişimdir. Peygamber'in (s.a.s.), bize bıkkınlık vereceği endişesiyle, bizim durumumuza uygun günleri kolladığı gibi ben de vaaz vermede size uygun günleri kolluyorum.'" [12]

[12] B70 Buhârî, İlim, 12.

VAHİY: EZELÎ VE EBEDÎ HAKİKAT

13

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: Resûlullah'ın (s.a.s.) vefatından sonra Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Ömer'e "Haydi, Allah Resûlü'nün ziyaret ettiği gibi biz de Ümmü Eymen'i ziyaret edelim." dedi. Yanına vardığımızda (Ümmü Eymen) ağlamaya başladı. "Niye ağlıyorsun? Allah katındakiler Resûlullah (s.a.s.) için daha hayırlıdır." dediler. "Ben Allah'ın katındakilerin Resûlü (s.a.s.) için daha hayırlı olduğunu bilmediğimden ağlamıyorum. Asıl gökten inen vahyin kesilmiş olmasına ağlıyorum." dedi. Ümmü Eymen bu sözüyle Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i de duygulandırdı. Onlar da birlikte ağlamaya başladılar. [13]

14

Müminlerin annesi Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Allah Resûlü'nün (s.a.s.) ilk vahiy almaya başlaması uykuda doğru rüya (rüyâ-i sâdıka) görmekle olmuştur. O'nun istisnasız bütün rüyaları gün gibi gerçek çıkardı. Sonra ona yalnızlık sevdirildi. Artık Hira Dağı'ndaki mağarada yalnızlığa çekilip, orada geceler boyu, ailesine dönmeden tek başına

[13] M6318 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 103.

ibadet ediyordu. Bunun için yanında yiyecek de götürürdü. Sonra yine Hatice'nin yanına dönüp, bir o kadar zaman için tekrar yiyecek alırdı. Nihayet bir gün, Hira mağarasındayken ona vahiy geldi. Melek geldi ve 'Oku!' dedi. O, 'Ben okuma bilmem.' dedi. (Allah Resûlü yaşadıklarını şöyle anlattı): "Beni tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı. Sonra bırakıp tekrar, 'Oku!' dedi. 'Ben okuma bilmem.' dedim. İkinci defa tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı. Bırakıp tekrar, 'Oku!' dedi. 'Ben okuma bilmem.' diye cevap verdim. Üçüncü defa tutup gücüm tükeninceye kadar sıktı ve bırakıp şöyle söyledi: 'Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir alaktan (embriyodan) yarattı. Oku! Senin Rabbin en Kerîm olandır...'" [14]

15

Müminlerin annesi Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hâris b. Hişâm (r.a.) Allah Resûlü'ne (s.a.s.) "Yâ Resûlallah, sana vahiy nasıl geliyor?" diye sordu. Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Bazen zil/çan sesi gibi geliyor ki bana en ağır geleni de budur. (Uğultu) kesildiğinde söylediklerini tam olarak kavramış ve ezberlemiş oluyorum. Bazen de melek bana insan şeklinde görünüyor, benimle konuşuyor ve ben de onun dediklerini kavramış ve ezberlemiş oluyorum." [15]

16

Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) bir grubun tartıştıklarını işitmiş ve onlara şöyle buyurmuştur: "Sizden öncekiler

---

[14] Alak, 96/1-3; B3 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1.
[15] B2 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1.

işte böyle helak oldular. Allah'ın Kitabı'nın bir kısmını diğeriyle mukayese ediyor (çelişki arıyor)lardı. Oysa Allah'ın Kitabı, bir kısmı diğerini doğrulamak üzere indi. Kur'an'ın bazı ayetlerini ileri sürerek diğerlerini yalanlamayın. Onun mahiyetini bildiğiniz ayetleri üzerinde konuşun; bilmediklerinizi ise onu bilene bırakın." [16]

17

Cündeb b. Abdullah'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kur'an'ı, kalpleriniz kaynaştığı müddetçe okuyup müzakere edin. Ayrılığa düştüğünüzde ise onun başından kalkın." [17]

18

İbn Abbâs'ın naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Kur'an hakkında bilgisizce konuşursa, cehennemdeki yerine hazırlansın." [18]

19

İbn Abbâs (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.s.) beni kucakladı ve şöyle buyurdu: "Allah'ım, ona hikmeti ve Kur'an'ın tevilini öğret." [19]

20

Irbâd b. Sâriye (r.a.) şöyle anlatmaktadır: Resûlullah (s.a.s.) bir gün sabah namazından sonra gözleri yaşartan, kalpleri hüzünlendiren son derece dokunaklı bir konuşma yaptı. Ashâbdan biri (dayanamayarak), "Ey Allah'ın Resûlü!

---

16 HM6741 İbn Hanbel, II, 185.
17 B5060 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 37; M6777 Müslim, İlim, 3.
18 T2950 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 11.
19 İM166 İbn Mâce, Sünnet, 11.

Sanki veda konuşması yaptın, bize ne tavsiye edersin?" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü şu tavsiyelerde bulundu: "Size Allah'a karşı sorumluluk bilincinde olmayı ve Habeşli bir köle de olsa (idarecinizi) dinleyip itaat etmeyi tavsiye ederim. Çünkü benden sonra yaşayacak olanlarınız çok ihtilâflar görecekler. (Dinde) sonradan icat edilen asılsız şeylerden ise sakının! Çünkü sonradan icat edilen her şey bid'attir. Sizden kim bu dönemlere ulaşırsa, benim sünnetime ve doğru yolu bulan, hidayete erdirilmiş halifelerin sünnetine sarılsın! Bunlara azı dişlerinizle tutar gibi sımsıkı sarılın." [20]

21

İmam Mâlik'e ulaştığına göre Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Size iki şey bırakıyorum, onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız: Allah'ın Kitabı ve Peygamberi'nin sünneti." [21]

22

Muâz b. Cebel'in anlattığına göre, Allah Resûlü (s.a.s.) onu Yemen'e (vali olarak) gönderirken aralarında şöyle bir diyalog geçmişti:

~ (Sana bir dava geldiğinde) nasıl hüküm vereceksin?
~ Allah'ın Kitabı'na göre hüküm vereceğim.
~ (O konuda) Allah'ın Kitabı'nda bir hüküm bulamazsan?
~ Allah Resûlü'nün sünneti ile karar vereceğim.
~ Allah Resûlü'nün sünnetinde de yoksa?
~ Kendi görüşümle ictihad ederek bir karara varacak ve ona göre hüküm vereceğim.

[20] T2676 Tirmizî, İlim, 16; D4607 Ebû Dâvûd, Sünnet, 5.
[21] MU1628 Muvatta', Kader, 3.

Bunun üzerine Hz. Peygamber "Resûlü'nün elçisini (doğru görüş bildirmede) başarılı kılan Allah'a hamdolsun." buyurmuştu. [22]

23

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) "Yüce Allah'ın en çok sevdiği din hangisidir?" diye soruldu. O da şöyle buyurdu: "Kolay olan hanîflik dinidir." [23]

24

Temîm ed-Dârî anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.s.), "Din samimiyettir." buyurdu. Biz "Kime karşı?" diye sorduk. Bunun üzerine O, "Allah'a, kitabına, Resûlü'ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara (karşı samimi olmaktır)." buyurdu. [24]

25

Câbir b. Semüre es-Süvâî, Resûlullah'ı (s.a.s.) Veda Haccı'nda şöyle derken işittiğini anlatıyor: "Bu din kendisine düşmanlık besleyenlere üstün olmaya devam edecektir. Dine karşı duranlar ve onu terk edenler ise ona zarar veremezler." [25]

26

İbn Abbâs'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah her kimin iyiliğini dilerse, onu dinde fakih kılar (dinin inceliklerini anlama konusunda ona kabiliyet verir)." [26]

---

[22] T1327 Tirmizî, Ahkâm, 3; D3592 Ebû Dâvûd, Kadâ', (Akdiye), 11.
[23] EM287 Buhârî, *el-Edebü'l-müfred,* 108; HM2107 İbn Hanbel, I, 236.
[24] M196 Müslim, Îmân, 95; D4944 Ebû Dâvûd, Edeb, 59.
[25] HM21245 İbn Hanbel, V, 100.
[26] T2645 Tirmizî, İlim, 1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMAN

HİDAYET VE ŞEHADET: İSLÂM'IN AYDINLIĞINA GİRİŞ

1

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), amcası (Ebû Tâlib) ölürken kendisine, "Lâ ilâhe illallâh (Allah'tan başka ilâh yoktur) de ki ben de onunla kıyamet gününde senin için şahitlik edeyim." dedi. Amcası bundan kaçınınca Allah, "Şüphesiz ki sen sevdiğin kişiyi hidayete erdiremezsin..." (Kasas, 28/56) ayetini indirdi.[1]

2

Câbir'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) insanlara hitap ederken önce en güzel biçimde Allah'a hamd ve senâ eder, sonra da "Bir kimseye Allah hidayet verirse artık onu saptıracak yoktur; Allah'ın saptırdığına da hidayet verecek yoktur. Sözün en hayırlısı Allah'ın Kitabı'dır." buyururdu.[2]

3

Resûlullah'ın torunu Hasan b. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü (s.a.s.) vitirde okumam için bana şu duayı

[1] M134 Müslim, Îmân, 41.
[2] M2007 Müslim, Cum'a, 45.

öğretti: 'Allah'ım, hidayete erdirdiklerinle beraber beni de hidayete erdir. Sıhhat ve afiyet verdiklerinle beraber bana da afiyet ver. Himaye ettiğin kimseler gibi beni de himaye et. Bana verdiğin nimetleri bereketlendir. Verdiğin hükmün şerrinden beni koru. Hükmü sen verirsin, senin üstüne hüküm verecek kimse yoktur. Senin dost olduğun kimse asla zelil olmaz. Eksiklikler sana yakışmaz. Ey Rabbimiz! Yücesin ve kutlusun.'" [3]

4

İbn Ömer'in (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İslâm beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak." [4]

5

Ubâde b. Sâmit'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim, 'Şehadet ederim ki tek olan Allah'tan başka ilâh yoktur, (ortağı da yoktur); Muhammed O'nun kulu ve elçisidir; İsa da Allah'ın kulu ve Allah'ın kullarından bir kadının oğlu, Meryem'e ulaştırdığı (emriyle onda var ettiği) kelimesi ve Allah'tan gelen bir ruhtur. Cennet haktır, cehennem haktır.' derse Allah onu, cennetin sekiz kapısından hangisini dilerse oradan cennetine koyar." [5]

---

3 T464 Tirmizî, Vitr, 10.
4 B8 Buhârî, Îmân, 2.
5 M140 Müslim, Îmân, 46.

6

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.) binitiyle giderken arkasında oturan Muâz'a seslendi: "Yâ Muâz b. Cebel!" Muâz, "Buyur yâ Resûlallah! Emret!" diyerek cevap verdi. Hz. Peygamber tekrar, "Yâ Muâz!" diye seslendi. Muâz, "Buyur yâ Resûlallah! Emret!" dedi. Bu durum üç defa tekrarlandı. Daha sonra Allah Resûlü şöyle buyurdu: "Kim kalbiyle tasdik ederek Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehadet ederse Allah ona cehennemi haram kılar." [6]

[6] B128 Buhârî, İlim, 49.

ALLAH'A İMAN: VAROLUŞUMUZUN GAYESİ

7

Ali b. Ebû Tâlib'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İman; kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve beden ile amel etmektir." [7]

8

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şu üç özellik kimde bulunursa o kişi imanın tadına erer: Allah ve Resûlü'nü herkesten çok sevmek; sevdiği kişiyi sadece Allah için sevmek; imandan sonra küfre dönmekten, ateşe atılmaktan çekindiği gibi çekinmek." [8]

9

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim (günde) yüz defa 'Lâ ilâhe illâllâhü vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.' (Allah'tan başka ilâh yoktur, O'nun hiçbir ortağı yoktur, mülk O'nundur ve

---

[7] İM65 İbn Mâce, Sünne, 9.
[8] B16 Buhârî, Îmân, 9.

hamd O'nadır. O'nun her şeye gücü yeter.) derse bu, o kimse için on köleyi azat etme sevabına denktir. Ona yüz iyilik yazılır ve yüz günahı silinir. (Bu söyledikleri) o günün akşamına kadar onun için şeytana karşı bir sığınak olur. Bundan daha fazlasını yapan kişiden başka, hiç kimse onun bu yaptığından daha faziletli bir iş yapamaz." [9]

10

Muâz b. Cebel (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.s.) ile Tebük Seferi'nden dönüyorduk. O'nun yalnız olduğunu görünce, "Yâ Resûlallah! Bana cennete girmemi sağlayacak bir davranış söyler misin?" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Aferin sana! Sen önemli bir konu hakkında soru sordun. Fakat bu, Allah'ın kendisi için kolaylaştırdığı kişiye kolay gelir. Farz namazı kılarsın, farz olan zekâtı verirsin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayarak Allah'a kavuşursun."[10]

11

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İmanın yetmiş küsur şubesi vardır. Bunların en üstünü 'Lâ ilâhe illâllâh' (Allah'tan başka ilâh yoktur) sözüdür. En alt derecesi ise yoldaki eziyet veren şeyleri kaldırmaktır. Hayâ da imanın bir şubesidir."[11]

12

Abbâs b. Abdülmuttalib'in (r.a.) işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ı Rab, İslâm'ı din ve Hz.

---

[9] B6403 Buhârî, Deavât, 64.
[10] HM22418 İbn Hanbel, V, 237.
[11] N5008 Nesâî, Îmân, 16; M153 Müslim, Îmân, 58.

Muhammed'i de nebi-resûl olarak kabullenen kişi imanın tadını alır."[12]

13

İbn Mes'ûd'dan rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) hutbe irad ettiği zaman şöyle buyururdu: "Kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse doğru yolu bulmuştur. Kim onlara isyan ederse ancak kendisine zarar verir. Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez."[13]

14

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bana itaat eden, Allah'a itaat etmiştir. Bana isyan eden, Allah'a isyan etmiştir."[14]

---

[12] HM1778 İbn Hanbel, I, 208.
[13] D1097 Ebû Dâvûd, Salât, 221, 223.
[14] M4749 Müslim, İmâre, 33.

MELEKLER: NURDAN VARLIKLARA İMAN

15

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, bir gün Resûlullah (s.a.s.) insanların arasında oturuyordu. Yanına bir adam geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü, iman nedir?" diye sordu. Resûlullah şöyle buyurdu: "Allah'a, meleklerine, kitabına, O'na kavuşmaya ve peygamberlerine iman etmendir. Aynı şekilde öldükten sonra son dirilişe iman etmendir." (Soran kişi yanından ayrıldıktan sonra) Resûlullah buyurdu ki, "Bu Cibrîl'dir, insanlara dinlerini öğretmek için geldi." [15]

16

Ebû Hüreyre veya Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanların amellerini kayıt altına alan meleklerden başka bir de Allah'ın yeryüzünde dolaşan melekleri vardır. Bunlar Allah'ı zikreden topluluklara rastladıklarında, 'Aradığınız işte burada, haydi gelin!' diye birbirlerine seslenirler. Hemen oraya gelerek dünya semasına kadar onları çepeçevre kuşatırlar. Allah, o meleklere sorar: 'Kullarımı bıraktığınızda onlar ne yapıyorlardı?' Onlar da 'Biz onları

[15] M97 Müslim, Îmân, 5.

bıraktığımızda sana hamdediyor, seni tazim ediyor ve seni anıyorlardı.' diye cevap verirler." [16]

17

Hz. Ali, Resûlullah'tan (s.a.s.) şu sözleri duyduğunu haber vermiştir: "Hasta olan Müslüman kardeşini ziyarete giden kimse, onun yanında oturuncaya kadar âdeta cennet meyveleri içinde yürümüş olur. Oturduğu zaman onu rahmet kaplar. Eğer ziyareti sabahleyin olursa akşama kadar yetmiş bin melek onun için dua ve istiğfar eder. Ziyareti akşam olursa sabaha kadar yetmiş bin melek onun için dua ve istiğfar eder." [17]

18

Ebû Hüreyre'nin (r.a.), Peygamber'den (s.a.s.) şu sözleri naklettiği rivayet olunmuştur: Birisi, başka bir beldede bulunan (din) kardeşini ziyarete giderken Allah Teâlâ yolda onu bekleyen bir melek görevlendirdi. Adam, meleğin yanına gelince melek ona nereye gittiğini sordu.

-Şu beldede bir kardeşim var, onu ziyarete gidiyorum, cevabını aldı.

- Ondan sağladığın bir çıkarın var da onu devam ettirmek için mi gidiyorsun, dedi, O da:

- Hayır, ben o zatı sadece Allah için seviyorum, dedi. Bunun üzerine melek:

- Ben Allah Teâlâ'nın sana yolladığı elçisiyim. Sen o adamı nasıl seviyorsan Allah da seni öyle seviyor, dedi. [18]

---

[16] T3600 Tirmizî, Deavât, 129.
[17] İM1442 İbn Mâce, Cenâiz, 2.
[18] M6549 Müslim, Birr ve sıla, 38.

KİTAPLARA İMAN VE SON KİTAP KUR'ÂN

19

Ebû Saîd'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın sözünün diğer sözlere üstünlüğü, Allah'ın, yarattıklarına olan üstünlüğü gibidir." [19]

20

Ebû Zer (r.a.) anlatıyor: Bir gün Hz. Peygamber'e (s.a.s.), "Allah kaç kitap indirdi?" diye sordum. Allah Resûlü şu cevabı verdi: "Allah yüz dört kitap indirmiştir. Bunlardan elli sahife Şit'e, otuz sahife İdris'e, on sahife İbrahim'e ve on sahife de Tevrat'tan önce Musa'ya indirmiştir. Ayrıca Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an'ı da indirmiştir." [20]

21

Ebû Hüreyre anlatıyor: Ehl-i kitap (Yahudiler) Tevrat'ı İbrânîce olarak okuyorlar, Arapça olarak Müslümanlara açıklıyorlardı. Bunun üzerine Allah Resûlü şöyle dedi: "Siz Ehl-i kitabı (Yahudileri) ne tasdik edin ne de yalanlayın.

---

[19] T2926 Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 25.
[20] Sİ361 İbn Hıbbân, Sahîh, II, 276.

Ancak şöyle deyin: Biz, bize indirilene de size indirilene de iman ettik." [21]

22

Câbir b. Abdullah'ın rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.s.) bir hutbesinde teşehhüdden sonra şöyle buyururdu: "Sözün en güzeli Allah'ın Kitabı'dır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir." [22]

23

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hiçbir peygamber yoktur ki insanların inanmaları için kendisine mucizeler verilmiş olmasın. Bana verilen ise Allah'ın vahyettiği vahiy (Kur'an-ı Kerim)dir. Bu sayede ben kıyamet günü ümmeti en çok olan peygamber olacağımı ümit ediyorum." [23]

24

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Peygamber (s.a.s.) şöyle demiştir: "Kur'an'ı ezberleyip okuyan kişi, Allah katındaki seçkin meleklerle birlikte olacaktır. Kur'an'ı zorlanarak da olsa devamlı okumaya çalışan kişiye ise iki kat ecir vardır." [24]

25

Osman b. Affân'dan (r.a.) gelen rivayete göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir." [25]

---

[21] Ankebût, 29/46; B7362 Buhârî, İ'tisâm, 25.
[22] HM14484 İbn Hanbel, III, 320.
[23] B7274 Buhârî, İ'tisâm, 1.
[24] B4937 Buhârî, Tefsîr, (Abese) 1.
[25] T2907 Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 15.

26

Ebû Hüreyre'den gelen rivayete göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kur'an'ı öğrenin, onu okuyun ve okutun. Kur'an'ı öğrenen, okuyan ve gereğini yapan kimse, her tarafa koku yayan misk dolu bir kaba benzer. Kur'an'ı öğrendiği hâlde (onu okumayan ve okutmayan) yatıp uyuyan kimse ise ağzı bağlı bir misk kabına benzer." [26]

[26] T2876 Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 2.

PEYGAMBERLERE İMAN VE SON PEYGAMBER

27

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben dünyada ve ahirette Meryem oğlu İsa'ya insanların en yakın olanıyım. Peygamberler, ataları bir, anneleri ayrı kardeştirler. Dinleri ise tektir." [27]

28

Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın benden önce bir topluma gönderdiği her peygamberin ümmeti içinde havârileri ve sünnetine tâbi olup emirlerine uyan dostları vardır." [28]

29

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: (Ensardan bir adamın bir Yahudi ile peygamberlerin hangisinin üstün olduğu konusunda tartıştıklarını öğrenen) Hz. Peygamber (s.a.s.) sinirlendi, öyle ki bu hâli yüzüne yansıdı. Ardından şöyle buyurdu: "Allah'ın peygamberlerini birbirlerine üstün tutmayın." [29]

---

[27] B3443 Buhârî, Enbiyâ, 48.
[28] M179 Müslim, Îmân, 80.
[29] B3414 Buhârî, Enbiyâ, 35; M6151 Müslim, Fedâil, 159.

30

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu, bir ev inşa eden kimseye benzer. O kimse evi güzelce yapıp mükemmel hâle getirmiş fakat bir köşede sadece bir tuğla yeri boş kalmıştır. İnsanlar bu evi dolaşırlar, ona hayran olurlar ve şöyle derler: 'Keşke şu tuğla da yerine konulmuş olsaydı.'" Resûlullah sözlerine şöyle devam etmiştir: "İşte ben o tuğlayım. Ben peygamberlerin sonuncusuyum." [30]

31

Câbir b. Abdullah'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Benden önceki peygamberlerden hiçbirine verilmeyen beş şey bana verilmiştir: Ben, düşmanımın içine bir aylık mesafeden korku salma yardımına mazhar oldum. Yeryüzü bana mescit ve temiz kılındı, onun için ümmetimden namaz vaktine kavuşan herkes (bulunduğu mekânda) namazını kılıversin. Ganimetler bana helâl kılındı. Her peygamber sadece kendi kavmine gönderilirken ben bütün insanlığa gönderildim. Ve bana şefaat (hakkı) verildi." [31]

32

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah'a (s.a.s.), "Hangi amel daha değerlidir?" diye soruldu. O da şöyle cevap verdi: "Allah'a ve Resûlü'ne imandır." [32]

---

30 B3535 Buhârî, Menâkıb, 18.
31 B438 Buhârî, Salât, 56; M1163 Müslim, Mesâcid, 3.
32 N4988 Nesâî, Îmân, 1.

33

Rebâh b. Abdurrahman'dan, ninesinin şöyle dediği nakledilmiştir: "Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle buyururken işittim: Bana iman etmeyen, Allah'a da iman etmemiştir." [33]

34

Enes b. Mâlik (r.a.) tarafından rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz, beni anne-babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olamaz." [34]

35

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "Ne mutlu, beni görüp de iman edenlere!" sözünü bir kere söyledi. "Ne mutlu, beni görmeden iman edenlere!" ifadesini ise yedi defa tekrarladı. [35]

36

Ebû Cümüa anlatıyor: Bir gün Resûlullah (s.a.s.) ile beraber yemek yedik. Yanımızda bulunan Ebû Ubeyde b. Cerrâh, "Yâ Resûlallah! Bizden daha hayırlı biri var mıdır? Biz Müslüman olduk ve seninle birlikte cihad ettik." diye sordu. Allah Resûlü şöyle cevap verdi: "Evet, sizden sonra gelecek bir topluluk (sizden daha hayırlı olacaktır). Zira onlar beni görmedikleri hâlde, bana iman edecekler." [36]

---

[33] HM27687 İbn Hanbel, VI, 382.
[34] B15 Buhârî, Îmân, 8.
[35] HM12606 İbn Hanbel, III, 155.
[36] HM17101 İbn Hanbel, IV, 107; DM2772 Dârimî, Rikâk, 31.

SEVGİLİ PEYGAMBERİMİZ: ÂLEMLERE RAHMET

37

Hz. Hüseyin (r.a.) anlatıyor: "Babama (Hz. Ali'ye) Resûlullah'ın dost ve arkadaşlarıyla olan münasebetlerini sordum. O da şöyle cevap verdi: Resûlullah (s.a.s.) her zaman güler yüzlü, yumuşak huylu ve nazikti. Asla kötü huylu, katı kalpli, bağırıp çağıran, çirkin sözlü, kusur bulan ve cimri bir kimse değildi. Hoşlanmadığı şeyleri görmezlikten gelir, kendisinden beklentisi olan kimseleri hayal kırıklığına uğratmaz ve onların isteklerini boşa çıkarmazdı." [37]

38

Ümmü Ma'bed şöyle anlatıyor: "(Eşim Ebû Ma'bed) 'Bana Resûlullah'ı tasvir et.' dedi. Ben de 'Elbette.' dedim. 'O, tertemiz görünümlü ve latif birisiydi; yüzü aydınlıktı. Vücut yapısı güzeldi. Güler yüzlüydü. Ne şişman ne de zayıftı. Çok uzun boylu ve siyah tenli değildi. Beyaz tenliydi. Güzel ve ahenkli bir görünüme sahipti. Ağırbaşlıydı. Gözlerinin siyahı ve beyazı belirgindi. Kirpikleri uzundu.'" [38]

---

[37] TŞ352 Tirmizî, Şemâil, 160.
[38] ŞM3485 Ebû Bekir eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, V, 629-631.

39

Abdullah b. Abbâs (r.a.), Resûlullah'ın (s.a.s.) üvey oğlu olan Hind b. Ebû Hâle et-Temîmî'ye, "Resûlullah'ı bize tasvir et, zira muhtemelen aramızda onu en iyi bilen sensin." deyince Hind, "Anam babam ona feda olsun!" dedikten sonra sözlerine şöyle devam etti: "Resûlullah (s.a.s.) genelde sessizdi; daima düşünceli ve mahzundu. Az ve öz konuşurdu. Uzatmazdı, kısa da kesmezdi. Konuştuklarını (gerektiğinde) tekrarlardı. Öğüt verdiğinde ciddi dururdu, kederlenirdi. Kendisine karşı çıkıldığında yüz çevirir giderdi, ashâbıyla konuşarak rahatlardı. Nimet az bile olsa ona saygı gösterirdi. Hiçbir yiyeceği kötümsemezdi. Tebessüm ederek güler ve güldüğünde (bembeyaz olan dişleri) dolu tanesi gibi gözükürdü." [39]

40

Müminlerin annesi Hz. Âişe anlatıyor: "Hatice, (Hz. Peygamber'e ilk vahiy geldiğinde) şöyle demişti: "Hayır, Vallahi! Allah seni kesinlikle utandırmaz. Çünkü sen, akrabalık bağlarını sıkı tutar, doğru söz söyler, bakıma muhtaç olan kimselere yardım eder, elinde avucunda olmayana verir, misafiri ağırlar ve haksızlığa uğrayanlara destek olursun." [40]

41

İbn Abbâs (r.a.) anlatıyor: "En yakın akrabanı uyar." (Şuarâ, 26/214) ayeti inince, Resûlullah (s.a.s.) Safâ tepesine çıktı... Ardından şöyle dedi: "Ne dersiniz, size şu dağın

---

[39] ŞM1231 Ebû Bekir eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, II, 418.
[40] B3 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1.

arkasından (sizinle savaşmak üzere düşman) atlılar geliyor diye haber versem bana inanır mıydınız?" diye sorunca onlar, "Biz senin hiç yalan söylediğini görmedik." demişlerdi. [41]

42

Misver b. Mahreme ve Mervân'ın birbirlerinin sözünü doğrulayarak naklettikleri habere göre, (Kureyş'in ileri gelenlerinden) Urve b. Mes'ûd (Hudeybiye Antlaşması'ndan dönüşte) Kureyşlilere şöyle demişti: "Ey kavmim! Vallahi, ben birçok kralın huzuruna çıktım; heyet olarak Kayser'e, Kisrâ'ya ve Necâşî'ye gittim. Vallahi, Muhammed'in ashâbının ona saygı gösterdiği kadar hiçbir krala adamlarının tazim ettiğini görmedim." [42]

43

Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, bir gün bir adam gelmiş ve Hz. Peygamber'e, "Ey Muhammed! Ey Efendimiz, efendimizin oğlu, bizim en hayırlımız ve en hayırlımızın oğlu!" şeklinde hitap etmişti. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştu: "Ey insanlar! Aman takvanıza sahip çıkın! Sakın şeytan sizi aldatmasın! Ben, Muhammed b. Abdullah'ım. Allah'ın kulu ve resûlüyüm. Vallahi ben, sizin beni, Yüce Allah'ın bana verdiği makamın üstüne çıkarmanızı istemem!" [43]

44

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Bana Resûlullah'ın (s.a.s.), evinde iken ne yaptığı soruldu." (Hz. Âişe bu soruya) şöyle

[41] B4971 Buhârî, Tefsîr, (Leheb) 1.
[42] B2731 Buhârî, Şurût, 15.
[43] HM12579 İbn Hanbel, III, 154.

cevap vermişti: "O, herkes gibi bir insandı. Elbisesini temizler, koyununu sağar ve kendi ihtiyaçlarını kendisi görürdü." [44]

45

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.) namazı bize beş rekât olarak kıldırdı. "Ey Allah'ın Resûlü, namaza ilâve mi yapıldı?" diye sorduk. "Bu da nereden çıktı?" buyurdu. Bunun üzerine, "Beş rekât kıldırdın." dedik. "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Sizin hatırladığınız gibi hatırlarım ve sizin unuttuğunuz gibi unuturum." buyurdu. Sonra iki (secde ederek) sehiv secdesi yaptı. [45]

46

Câbir b. Semüre (r.a.) şöyle demiştir: "Ben Peygamber'in (s.a.s.) meclisinde yüzden fazla kere bulundum. O'nun ashâbı (mescitte oturup) şiirler okur, câhiliye devrinden bazı hatıralarını anlatırlardı. O, konuşulanları sessiz bir biçimde dinler, zaman zaman da onlarla birlikte gülümserdi." [46]

47

Râfi' b. Hadîc (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.s.) Medine'ye geldiğinde Medineliler hurma ağaçlarını aşılıyorlardı. Allah Resûlü, "Ne yapıyorsunuz?" diye sorunca onlar da, "Bunu öteden beri yaparız." dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü, "Sanırım bunu yapmasanız daha hayırlı olur." buyurdu. Onlar da aşılamayı bıraktılar. Akabinde

[44] HM26724 İbn Hanbel, VI, 256.
[45] M1284 Müslim, Mesâcid, 93.
[46] T2850 Tirmizî, Edeb, 70.

hurmalar az ürün verdi. Bu durumu Hz. Peygamber'e bildirdiklerinde o şöyle buyurdu: "Ben ancak bir insanım, size dininizle ilgili bir şey emredersem onu alın, kendi görüşüme göre bir şey emredersem (unutmayın ki) ben ancak bir insanım." [47]

48

İbn Abbâs'ın işittiğine göre, Hz. Ömer (r.a.) minberde şunları söylemiştir: "Ben Peygamber'i (s.a.s.) şöyle buyururken işittim: 'Hristiyanların Meryem oğlunu (İsa'yı) övmekte aşırı gittikleri gibi siz de beni övmede aşırılık göstermeyin. Şüphesiz ki ben Allah'ın kuluyum. Onun için bana 'Allah'ın kulu ve resûlü' deyin." [48]

49

Ebû Musa'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Benim ve Allah'ın bana verdiği görevin durumu, bir kavme gelip 'Ben, düşman ordusunu gözlerimle gördüm. Ben apaçık bir uyarıcıyım. Derhâl kaçıp kurtulun!' diyen kimsenin hâline benzer. Kavminden bir kısmı onun uyarısına itaat etmiş ve geceleyin yavaşça kaçıp kurtulmuş; bir kısmı ise (onu) yalanlamış ve oldukları yerde sabahlamıştır. Düşman ordusu sabah gelip onları yok etmiştir. İşte bana itaat edip getirdiğime tâbi olan kimsenin misali ile bana isyan edip getirdiğim hakikati yalanlayanın misali buna benzer." [49]

[47] M6127 Müslim, Fedâil, 140.
[48] B3445 Buhârî, Enbiyâ, 48.
[49] B7283 Buhârî, İ'tisâm, 2; M5954 Müslim, Fedâil, 16.

50

Câbir'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Benim ve sizin durumunuz, yaktığı ateşe üşüşen böceklerle pervanelere engel olmaya çalışan adamın durumuna benzer. Ben sizi ateşten korumak için kuşaklarınızdan tutuyorum, siz ise benim elimden kaçıp ateşe girmeye çalışıyorsunuz." [50]

51

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.) bize hutbe verdi... Sonra şöyle buyurdu: "Ben sizi kendi hâlinize bıraktığım müddetçe siz de beni bırakın. Sizden öncekiler, çok soru sormalarından ve peygamberlerinin buyrukları üzerinde ihtilâf etmelerinden dolayı helak olup gitmişlerdir. Size bir şey emrettiğimde gücünüzün yettiğince onu yapın, size bir şeyi yasakladığımda da onu terk edin!" [51]

[50] M5958 Müslim, Fedâil, 19.
[51] M3257 Müslim, Hac, 412.

AHİRETE İMAN: SONSUZ HAYATIN GERÇEKLİĞİ

52

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun." [52]

53

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde tüm haklar sahiplerine kesinlikle verilecektir. Hatta boynuzsuz koyunun boynuzlu koyundan hakkı alınır." [53]

54

Ukbe b. Âmir'in Hz. Ömer'den naklettiğine göre, Hz. Ömer (r.a.) Allah Resûlü'nü (s.a.s.) şöyle buyururken işitmiştir: "Allah'a ve ahiret gününe iman ederek ölen kimseye, 'Cennetin sekiz kapısının hangisinden dilersen gir.' denilir." [54]

---

[52] D5154 Ebû Dâvûd, Edeb, 122, 123.
[53] T2420 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 2.
[54] HM97 İbn Hanbel, I, 17.

55

Abdullah b. Amr'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete girmek isterse Allah'a ve ahirete inanırken ölüm kendisine erişsin. İnsanların kendisine nasıl davranmalarını istiyorsa, o da onlara öyle davransın." [55]

56

Katâde, Enes b. Mâlik'e, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) en çok ettiği dua hangisiydi?" diye sordu. Enes (r.a.) şöyle cevap verdi: "O en çok şöyle diyerek dua ederdi: Allah'ım, bize dünyada iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!" [56]

57

Kays, Fihroğulları'ndan Müstevrid (b. Şeddâd)'ı şöyle derken işitmiştir: "Allah Resûlü (s.a.s.) buyurdu ki, 'Vallahi, ahiretin yanında dünyanın durumu, ancak birinizin şu parmağını denize daldırması gibidir; (parmağının) ne kadarcık su ile döneceğine bir baksın!'" [57]

58

Enes b. Mâlik'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kimin kaygısı ahiret olursa Allah onun zenginliğini kalbine yerleştirir, iki yakasını bir araya getirir ve dünya zelil bir şekilde ona gelir. Kimin kaygısı da dünya olursa Allah onun fakirliğini iki gözü arasına koyar

---

[55] HM6807 İbn Hanbel, II, 192; M4776 Müslim, İmâre, 46.
[56] M6840 Müslim, Zikir, 26.
[57] M7197 Müslim, Cennet, 55.

ve onun iki yakasını bir araya getirmez; kendisine de ancak onun için takdir edilen dünyalık ne ise o gelir." [58]

59

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kaygısı en büyük insan, dünya ve ahiret işlerine önem veren mümin insandır." [59]

[58] T2465 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 30.
[59] İM2143 İbn Mâce, Ticâret, 2.

KADER: ŞAŞMAZ ÖLÇÜ, MUHTEŞEM DENGE

60

Abdullah b. Ömer'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her şey bir kadere (ölçü ve plana) göredir." [60]

61

Hz. Ali'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden hiçbir kimse ve hiçbir canlı yoktur ki cennet ve cehennemdeki yeri, ahirette mutlu veya bedbaht olacağı (kaderde) yazılmış olmasın." [61]

62

Sa'd (b. Ebû Vakkâs) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanoğlu, Allah'ın kendisi için takdir ettiğine rıza gösterirse mutlu olur. Şayet Allah'tan hayırlı olanı ummayı terk eder ve Allah'ın kendisi için takdir ettiğine kızıp isyan ederse bedbaht olur."[62]

---

[60] M6751 Müslim, Kader, 18.
[61] B1362 Buhârî, Cenâiz, 82; M6731 Müslim, Kader, 6.
[62] T2151 Tirmizî, Kader, 15.

63

Abdullah b. Abbâs, bir gün aynı binit üzerinde Allah Resûlü'nün (s.a.s.) arkasındayken O'nun kendisine şöyle dediğini anlattı: "Delikanlı! Sana bazı şeyler öğreteceğim. Allah'ı gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki Allah'ı yanında bulasın. Bir şey istediğinde Allah'tan iste! Yardıma muhtaç olduğunda Allah'tan yardım dile! Şunu bil ki bütün insanlar sana fayda vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana fayda veremezler. Ve yine bütün insanlar sana zarar vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında sana hiçbir şeyde zarar veremezler. Bu konuda kalemler kaldırılmış (karar verilmiş), sayfalar kurumuştur (hüküm kesinleşmiştir)." [63]

64

Ebû Huzâme'nin babası, Allah Resûlü'ne şöyle sormuştur: "Ey Allah'ın Resûlü! Şifa niyetiyle yaptığımız okumalar, tedavi olduğumuz ilaçlar ve korunma tedbirleri, Allah'ın takdirinden bir şeyi geri çevirir mi?" Resûlullah (s.a.s.), "Onlar da Allah'ın takdiridir." buyurmuştur. [64]

---

[63] HM2669 İbn Hanbel, I, 293; T2516 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 59.
[64] T2065 Tirmizî, Tıb, 21.

İMAN-İNSAN İLİŞKİSİ: MÜMİN, MÜNAFIK VE MÜŞRİK

65

Ebû Hâzim'in, Sehl b. Sa'd'dan (r.a.) rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) Hayber Savaşı sırasında (Hz. Ali'ye) şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim ki senin vasıtanla Allah'ın bir kişiye hidayet vermesi, kırmızı develerin olmasından daha hayırlıdır." [65]

66

İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Bir gün Allah Resûlü (s.a.s.), 'Bana bir ağaç söyleyin ki o ağaç Müslüman'a benzer, Rabbinin izniyle her zaman meyve verir ve yaprakları da dökülmez.' buyurdu. İçimden, 'Bu, hurma ağacıdır.' demek geldi. Fakat orada Ebû Bekir ve Ömer varken konuşmayı uygun bulmadım. Ancak onlar da konuşmayınca Allah Resûlü, 'Bu, hurma ağacıdır.' buyurdu." [66]

67

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman, dilinden ve elinden

[65] B3009 Buhârî, Cihâd, 143.
[66] B6144 Buhârî, Edeb, 89.

insanların selâmette olduğu kişidir. Mümin ise insanların canları ve malları konusunda (kendilerine zarar vermeyeceğinden) emin oldukları kişidir." [67]

68

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müminin durumu ne hoştur! Allah'ın takdir ettiği her şey mutlaka onun hayrına olur." [68]

69

İbn Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin güzel koku satan kimseye benzer. Onunla beraber oturursan sana faydası olur, beraber yürürsen sana faydası olur, beraber iş yaparsan yine sana faydası olur." [69]

70

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin, yeşil ekine benzer. Rüzgârla eğilir, rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. İşte mümin de böyledir; o da bela ve musibetler sebebiyle eğilir (fakat yıkılmaz). Kâfir ise sert ve dimdik selvi ağacına benzer ki Allah onu dilediği zaman bir defada söküp devirir." [70]

71

Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın işittiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Muhammed'in canı elinde olan

[67] N4998 Nesâî, Îmân, 8.
[68] HM20549 İbn Hanbel, V, 25.
[69] MK13541 Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XII, 319.
[70] B7466 Buhârî, Tevhîd, 31.

Allah'a yemin olsun ki mümin altın parçasına benzer; sahibi ona körükle üflese bile değişmez ve azalmaz." [71]

72

Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın işittiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki mümin bal arısına benzer; güzel şeyler yer, güzel şeyler üretir, (güzel yerlere) konar, (konduğu yeri de) kırmaz ve bozmaz." [72]

73

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "Müminin ferasetinden sakının. Çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar." buyurdu ve ardından, "Elbette bunda feraset sahipleri için ibretler vardır." (Hicr, 15/75) ayetini okudu. [73]

74

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin, aynı delikten iki defa sokulmaz." [74]

75

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mâlâyâniyi (kendisini ilgilendirmeyen lüzumsuz işleri) terk etmesi, kişinin iyi Müslüman oluşundandır."[75]

---

[71] HM6872 İbn Hanbel, II, 199.
[72] HM6872 İbn Hanbel, II, 199.
[73] T3127 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 15.
[74] B6133 Buhârî, Edeb, 83.
[75] T2317 Tirmizî, Zühd, 11.

76

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim bizim kıldığımız gibi namaz kılar, kıblemize yönelir ve kestiklerimizden yerse işte o kimse Allah'ın ve Resûlü'nün ahit ve emânına (güvencesine) sahip bir Müslümandır. Sakın (Allah'ın verdiği güvenceyi bozarak) ahit ve emânı hususunda Allah'a hıyanet etmeyin." [76]

77

Ebû Zerr'in (r.a.) işittiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hiç kimse başka bir kimseyi fâsıklıkla suçlamasın ve onu küfürle itham etmesin. Eğer itham ettiği kimse dediği gibi değilse, bu sıfatlar muhakkak itham edene döner." [77]

78

Behz b. Hakîm'in, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, Müslüman olduktan sonra şirke düşen hiçbir müşrikin amelini, müşriklerden ayrılıp Müslümanlara dönmediği sürece kabul etmez." [78]

79

Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: "İsrâ olayı gerçekleştiğinde Resûlullah'a (s.a.s.) üç şey verilmiştir: Beş vakit namaz ve Bakara suresinin son ayetleri verilmiş, ümmetinden

[76] B391 Buhârî, Salât, 28.
[77] B6045 Buhârî, Edeb, 44.
[78] İM2536 İbn Mâce, Hudûd, 2.

Allah'a şirk koşmayanların büyük günahları mağfiret olunmuştur." [79]

80

İbn Ömer'in rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Münafık, iki sürü arasında gidip gelen şaşkın koyun gibidir. Bir o sürüye gider, bir bu sürüye!" [80]

81

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle dua ederdi: "Allah'ım! Bozgunculuktan, münafıklıktan ve kötü ahlâktan sana sığınırım." [81]

82

Abdullah b. Amr'ın rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şu dört özellik kimde bulunursa o, tam bir münafık olur. Kimde bu niteliklerden biri bulunursa onu terk edinceye kadar kendisinde münafıklıktan bir özellik vardır: Kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder. Konuştuğunda yalan söyler. Söz verdiğinde cayar. Husumet sırasında haktan sapar." [82]

83

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet günü Allah katında insanların en kötülerinin şunlara bir yüzle, bunlara diğer bir yüzle gelen ikiyüzlüler olduğunu görürsün!" [83]

---

[79] M431 Müslim, Îmân, 279.
[80] M7043 Müslim, Sıfâtü'l-münâfıkîn, 17.
[81] D1546 Ebû Dâvûd, Vitr, 32.
[82] B34 Buhârî, Îmân, 24.
[83] B6058 Buhârî, Edeb, 52.

84

Ebû İdrîs diyor ki, "Muâviye'yi hutbe verirken dinledim. O, Allah Resûlü'nden (s.a.s.) az hadis naklederdi. Hutbesinde Resûlullah'ın şu sözlerini işittiğini nakllediyordu: 'Bir mümini kasten öldüren kimse veya Allah'ı inkâr etmiş olarak ölen kimse hariç, Allah'ın her günahı bağışlayacağı umulur.'" [84]

85

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: Resûlullah'a (s.a.s.) "Allah katında en büyük günah nedir?" diye sordum. "Seni yarattığı hâlde, Allah'ın bir denginin olduğunu kabul etmendir." buyurdu. [85]

86

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim Allah'a bir şeyi ortak koşarak ölürse cehenneme girer." [86]

87

Abdurrahman'ın, babası Ebû Bekre'den rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "Size en büyük günahın ne olduğunu söyleyeyim mi?" diye sorunca, ashâb, "Evet, buyur ey Allah'ın Resûlü!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah, "Allah'a ortak koşmak ve anaya babaya saygısızlık etmektir." buyurdu. [87]

---

[84] N3989 Nesâî, Muhârebe, 1.
[85] B4761 Buhârî, Tefsîr, (Furkân) 2.
[86] M268 Müslim, Îmân, 150.
[87] B5976 Buhârî, Edeb, 6.

88

İbn Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir topluluğa benzemeye çalışırsa, o da onlardandır." [88]

[88] D4031 Ebû Dâvûd, Libâs, 4.

BÂTIL İNANÇ, HURAFE VE BİD'ATLER: CÂHİLİYE ZİHNİYETİNİN İZLERİ

89

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Helak eden şeylerden kaçının: Allah'a şirk koşmak ve sihir yapmak!" [89]

90

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim düğüm yapar sonra ona üflerse sihir yapmış olur. Kim sihir yaparsa şirk koşmuş olur. Kim de (kendisini koruması için nazarlık ve benzeri) bir şey takarsa o taktığı şeyin korumasına havale edilir." [90]

91

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden yetmiş bin kişi, hesaba çekilmeden cennete girerler. Onlar üfürükçülük yapmazlar, uğursuzluğa inanmazlar ve daima Rablerine güvenip dayanırlar." [91]

---

[89] B5764 Buhârî, Tıb, 48.
[90] N4084 Nesâî, Muhârebe, 19.
[91] B6472 Buhârî, Rikâk, 21.

92

Hz. Safiyye'nin (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bazı eşleri aracılığıyla naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir kâhine (medyuma) gelir de ona bir şey sorarsa kırk gece namazı kabul olunmaz." [92]

93

Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.s.) tefeülden (bir şeyi uğurlu, hayırlı saymaktan) hoşlanır, tıyeradan (bir şeyi uğursuz saymaktan) hoşlanmazdı." [93]

94

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hastalıklar mutlaka bulaşır diye bir kayıt yoktur. Ölüler intikamları alınsın diye kabirleri başında baykuş kılığında beklemez. Yıldızlar yağmur yağdırma kudretinde değildir ve hastalıklarınızın sebebi karınlarınızın içinde peyda olduğunu düşündüğünüz yılanlar değildir." [94]

95

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın en çok nefret ettiği insanlar şu üç sınıftır: Harem bölgesinde zulüm ve haksızlık eden, İslâm dininde câhiliye âdetlerini yaşatma arayışı içinde olan ve haksız yere başka birinin kanını dökmek isteyen." [95]

---

[92] M5821 Müslim, Selâm, 125.
[93] İM3536 İbn Mâce, Tıb, 43.
[94] M5794 Müslim, Selâm, 106.
[95] B6882 Buhârî, Diyât, 9.

96

Ebû Mâlik el-Eş'arî'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimde câhiliye âdetlerinden kalma dört şey vardır ki bunları (kolaylıkla) terk edemezler. Bunlar; asaleti ile övünme, nesepleri kötüleme, yıldızlarla yağmur isteme ve bağıra çağıra ölülere yas tutmadır." [96]

97

Cerîr b. Abdullah'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim İslâm'da güzel bir işe öncülük eder ve kendisinden sonra bununla amel edilirse, kendisinden sonra o işi yapanlar gibi sevap alır. Üstelik onların sevaplarından da bir şey eksilmez. Kim de İslâm'da kötü bir davranışa ön ayak olur ve kendisinden sonra bununla amel edilirse, kendisinden sonra onu yapanlar gibi günah alır. Onların günahlarından da bir şey eksilmez." [97]

98

Câbir b. Abdullah anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.) bize hutbe verdi. Allah'a hamd etti ve O'nu layık olduğu biçimde övdü. Sonra şöyle buyurdu: "Sözlerin en doğrusu Allah'ın Kitabı'dır. Yolların en iyisi Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü ise (dinde) sonradan uydurulandır. Her bid'at, dalâlettir (hidayetten sapmadır)." [98]

---

[96] M2160 Müslim, Cenâiz, 29.
[97] M6800 Müslim, İlim, 15.
[98] HM14386 İbn Hanbel, III, 310.

99

Hz. Âişe'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bizim bu dinimizde olmayan bir şeyi sonradan ortaya koyarsa, o reddedilir." [99]

100

Abdullah b. Abbâs'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, bid'atını bırakmadıkça bid'at sahibinin amelini kabul etmeyi reddeder." [100]

[99] M4492 Müslim, Akdiye, 17; B2697 Buhârî, Sulh, 5.
[100] İM50 İbn Mâce, Sünnet, 7.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İBADETLER

MÜKELLEF OLMAK: KUL OLMANIN SORUMLULUĞU

1

Nu'man b. Beşîr'den nakledildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ'nın koymuş olduğu sınırlara uygun yaşayanlar ile bu sınırları ihlâl eden kimselerin durumu, bir gemiye binmiş, gemi içerisindeki yerleri kura ile belirlenmiş iki grup insanın durumuna benzer. Bunlardan bir kısmı geminin alt tarafında, bir kısmı da üst tarafında yolculuk etmeye hak kazanmıştır. Alt kattakiler (su ihtiyaçlarını karşılamak için) üsttekilerin yanına giderler. Bir süre sonra 'Sudan nasibimizi almak için geminin altından bir delik açsak da yukarıdakileri rahatsız etmesek.' derler. Eğer yukarıda bulunanlar aşağıdakilerin isteklerini yapmalarına izin verirlerse gemidekiler hep birlikte helak olur. Fakat onlara engel olurlarsa hem onlar hem de kendileri kurtulur." [1]

2

Hz. Âişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç kişiden sorumluluk

[1] B2493 Buhârî, Şirket, 6.

kaldırılmıştır: Uyuyandan uyanıncaya kadar, akıl hastalığına duçar olandan aklı başına gelinceye kadar ve çocuktan bulûğ çağına gelinceye kadar.” [2]

3

Ebû Zer el-Ğıfârî’den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah, yanılarak, unutarak ve zor kullanılarak yaptıklarından dolayı ümmetimi sorumlu tutmaz.” [3]

4

Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah, dile getirmedikleri veya yapmadıkları müddetçe, içlerinden geçirdikleri şeylerden dolayı ümmetimi sorumlu tutmaz.” [4]

5

Hz. Âişe’den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Güç yetirebileceğiniz amelleri yapmaya gayret ediniz. (Aşırılığa düşerseniz) Allah usanmaz da siz usanırsınız. Allah katında amellerin en sevimlisi az da olsa devamlı olanıdır.” [5]

6

Muâz (r.a.) anlatıyor: “Ufeyr adlı eşeğin üzerinde (yolculuk ederken) Hz. Peygamber’in (s.a.s.) terkisinde idim. Resûlullah, “Ey Muâz! Allah’ın kulları üzerindeki hakkını ve kulların Allah üzerindeki hakkını bilir misin?” diye

---

[2] D4398 Ebû Dâvûd, Hudûd, 17.
[3] İM2043 İbn Mâce, Talâk, 16.
[4] N3463 Nesâî, Talâk, 22.
[5] D1368 Ebû Dâvûd, Tatavvu’, 27.

sordu. Ben, "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, Allah'a kulluk/ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır. Kulların Allah üzerindeki hakkı ise kendisine ortak koşmayan kimselere azap etmemesidir." Ben, "Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlara bunu müjdeleyeyim mi?" diye sorunca, Resûl-i Ekrem, "Hayır müjdeleme, zira (bu müjdeye güvenip) gevşeyebilirler." cevabını verdi. [6]

7

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah şöyle buyurur: 'Kim benim bir veli kuluma (dostuma) düşmanlık ederse, ben de ona harp ilân ederim. Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim. Artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden isterse muhakkak ona (istediğini) veririm. Bana sığınırsa muhakkak onu korur ve kollarım.'" [7]

8

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "…İhsan, O'nu görüyormuş gibi Allah'a ibadet etmendir. Sen O'nu göremesen de O seni görmektedir..."[8]

---

[6] B2856 Buhârî, Cihâd, 46.
[7] B6502 Buhârî, Rikâk, 38.
[8] B4777 Buhârî, Tefsîr, (Lokmân) 2.

DUA: KULLUĞUN ÖZÜ

9

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ katında duadan daha kıymetli bir şey yoktur." [9]

10

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dua ibadetin özüdür." [10]

11

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden her kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmıştır. Allah'tan istenilen şeyler arasında O'na en sevimli geleni, afiyettir." Resûlullah (s.a.s.) konuşmasına şöyle devam etmiştir: "Dua, başa gelen ve henüz gelmeyen belaya karşı fayda sağlar. Öyleyse ey Allah'ın kulları, duaya sarılın!" [11]

[9] T3370 Tirmizî, Deavât, 1; İM3829 İbn Mâce, Dua, 1.
[10] T3371 Tirmizî, Deavât, 1.
[11] T3548 Tirmizî, Deavât, 101.

12

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz, 'Dua ettim de duam karşılık görmedi.' deyip acele etmediği müddetçe duası karşılık bulur." [12]

13

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'a, kabul edileceğine gerçekten inanarak dua edin. Bilin ki Allah, ciddiyetten uzak ve umursamaz bir kalp ile yapılan duaları kabul etmez." [13]

14

Ebû Ümâme'den rivayet edildiğine göre, "Yâ Resûlallah, hangi dua daha çok kabul edilir?" diye soruldu. Peygamber Efendimiz, "Gece yarısından sonra ve farz namazların arkasından yapılan dualar." diye cevap verdi. [14]

15

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) cuma gününden bahsederek şöyle buyurmuştur: "Onda öyle bir an vardır ki şayet bir Müslüman namaz kılarken o âna rastlar da Allah'tan bir şey isterse Allah, ona dilediğini mutlaka verir." [15]

[12] D1484 Ebû Dâvûd, Vitr, 23; M6935 Müslim, Zikir, 91.
[13] T3479 Tirmizî, Deavât, 65.
[14] T3499 Tirmizî, Deavât, 79.
[15] M1969 Müslim, Cum'a, 13.

16

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kulun Rabbine en yakın olduğu an secde hâlidir. Öyleyse (secdede iken) çokça dua ediniz." [16]

17

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç dua şüphesiz kabul edilir: Babanın duası, yolcunun duası, mazlumun duası." [17]

18

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Rabbimiz, her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına iner (rahmet nazarıyla bakar) ve şöyle buyurur: 'Bana dua eden yok mu duasını kabul edeyim! Benden bir şey isteyen yok mu ona dilediğini vereyim! Benden mağfiret isteyen yok mu onu bağışlayayım!'" [18]

19

Hz. Ömer'den rivayet edildiğine göre, bir gün umreye gitmek için Hz. Peygamber'den (s.a.s.) izin istedi. Hz. Peygamber de kendisine izin verdi ve şöyle dedi: "Kardeşim! Duana bizi de ortak et, bizi unutma." [19]

---

[16] M1083 Müslim, Salât, 215.
[17] D1536 Ebû Dâvûd, Vitr, 29; T1905 Tirmizî, Birr, 7.
[18] B6321 Buhârî, Deavât, 14.
[19] İM2894 İbn Mâce, Menâsik, 5.

20

İbn Ebû Musa'nın, babası aracılığıyla naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şu dua ile yalvarırdı: "Rabbim! Hatalarımı, bilgisizliğimi, her işimdeki aşırılığımı ve benden daha iyi bildiğin hâllerimi bağışla. Allah'ım! Bilmeden veya kasten, şaka yollu ve ciddi bir hâlde yaptığım hatalarımı da bağışla. Zira bunların hepsi bende var. Allah'ım! Yaptığım, yapacağım, gizlediğim ve açıkça işlediğim günahları bağışla. Öne alan da erteleyen de sensin. Sen her şeye gücü yetensin." [20]

21

Ebû Saîd (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) yeni bir elbise giydiği zaman sarık, gömlek ya da ridâ olsun o elbisenin ismini söyler ve şöyle dua ederdi: 'Allah'ım, sana hamdolsun! Bunu bana sen giydirdin. Senden bu elbisenin hayrını ve hayırda kullanılmasını istiyorum. Onun şerrinden ve şerde kullanılmasından da sana sığınıyorum.'" [21]

22

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) duayı ve istiğfarı üçer defa yapmaktan hoşlanırdı. [22]

23

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resûlü, müşriklere beddua et!" denildi. Resûlullah şöyle buyurdu: "Ben

[20] B6398 Buhârî, Deavât, 60.
[21] T1767 Tirmizî, Libâs, 29; D4020 Ebû Dâvûd, Libâs, 1.
[22] D1524 Ebû Dâvûd, Vitr, 26.

lânetçi olarak gönderilmedim; bilakis ben rahmet olarak gönderildim." [23]

24

Ebû Ümâme (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) öyle çok dua ederdi ki bir kısmını ezberleyemezdik. 'Ey Allah'ın Resûlü, çok dua ediyorsun bir kısmını ezberleyemiyoruz!' dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Size bütün bunları kapsayan bir dua öğreteyim mi? Şöyle dersiniz: Allah'ım! Peygamberin Muhammed'in (s.a.s.) senden istediği güzellikleri biz de isteriz ve Peygamberin Muhammed'in (s.a.s.) sana sığındığı kötülüklerden biz de sana sığınırız. Yardım edecek olan sensin. Sonunda sana ulaşacağız. Allah'ın yardımı olmaksızın kudret ve kuvvete ermek mümkün değildir.'" [24]

25

Sa'd b. Ebû Vakkâs (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zünnûn'un (Yunus peygamberin) balığın karnında iken yaptığı dua şöyleydi: 'Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni bütün eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten kendine yazık edenlerden oldum.' (Enbiyâ, 21/87) Müslüman bir kişi bir şey için bu duayı yaparsa, Allah onun duasını mutlaka kabul eder." [25]

[23] M6613 Müslim, Birr, 87.
[24] T3521 Tirmizî, Deavât, 88.
[25] T3505 Tirmizî, Deavât, 81.

İSTİÂZE: RABBİMİZE SIĞINMAK

26

Ebû Hüreyre'den rivayetle, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle dua ederdi: "Allah'ım! Bozgunculuktan, münafıklıktan ve kötü ahlâktan sana sığınırım." [26]

27

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Bir gece Allah Resûlü'nü (s.a.s.) yatakta bulamadım, onu el yordamıyla aramaya başladım. O sırada elim ayaklarının tabanlarına değdi. Ayaklarını dikmiş vaziyette secde hâlindeydi ve 'Allah'ım! Gazabından rızana, cezandan affına sığınırım. Senden (gelecek her türlü azaptan) sana sığınırım. Sana tüm övgüleri saysam yine de bitiremem. Sen kendini nasıl övdüysen öylesin.' diye dua ediyordu." [27]

28

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle dua ediyordu: "Allah'ım! Fakirlikten, yokluktan ve zilletten sana sığınırım. Haksızlık etmekten ve haksızlığa uğramaktan da sana sığınırım." [28]

[26] D1546 Ebû Dâvûd, Vitr, 32; N5473 Nesâî, İstiâze, 21.
[27] M1090 Müslim, Salât, 222.
[28] D1544 Ebû Dâvûd, Vitr, 32.

29

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) Hasan ile Hüseyin için dua ederek şu sözlerle (onların başına gelebilecek kötülüklerden) Allah'a sığınırdı: "Her tür şeytandan, haşereden, kem nazardan Allah'ın tam kelimelerine (sonsuz iradesine ve hükmüne) sığınırım." Sonra da "Atanız İbrahim de bu duayı oğulları İsmail ile İshak için yapardı." derdi. [29]

30

Şüteyr b. Şekel'in naklettiğine göre, babası Şekel b. Humeyd şunları anlatmıştı: Hz. Peygamber'e (s.a.s.) giderek, "Ey Allah'ın Resûlü, bana kendisiyle Allah'a sığınacağım bir dua öğret." dedim. Hz. Peygamber omzumdan tuttu ve şöyle buyurdu: "De ki, 'Allah'ım! Kulağımın şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve şehvetimin şerrinden sana sığınırım.'" [30]

31

Zeyd b. Erkam (r.a.) şöyle demiştir: Size sadece Resûlullah'ın (s.a.s.) bize öğrettiğini öğretiyorum. O şöyle derdi: "Allah'ım! Âcizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, ihtiyarlıktan, kabir azabından sana sığınırım. Allah'ım! Nefsime takvasını (sorumluluk bilincini) nasip et ve onu arındır; onu en iyi arındıracak olan sensin. Onun dostu ve velisi sensin. Allah'ım! Huşû duymayan kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım."[31]

---

[29] B3371 Buhârî, Enbiyâ, 10.
[30] T3492 Tirmizî, Deavât, 74.
[31] N5460 Nesâî, İstiâze, 13; M6906 Müslim, Zikir, 73.

BESMELE, HAMD VE SALAVAT: HER GÜZELLİĞİN ANAHTARI

32

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah'ı anarak (besmeleyle) başlanmayan her önemli söz veya iş bereketsizdir." [32]

33

Câbir b. Abdullah'ın rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(Eve girdiğin zaman) besmele çekerek kapını kapa. Çünkü şeytan besmeleyle kapanan bir kapıyı açamaz. Besmele çekerek lambanı söndür. Besmele çekerek, (enine koyacağın) bir tahta parçası ile de olsa kabın (ağzını) ört. Yine besmele çekerek su kabının ağzını da ört." [33]

34

Berâ'dan nakledildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) yatağına yattığında, "Allâhümme bismike ahyâ ve bismike emût" (Allah'ım! Senin isminle yaşar, senin isminle ölürüm.) buyurur; uykudan uyandığında da "Elhamdülillâhillezî ahyânâ

---

[32] HM8697 İbn Hanbel, II, 360.
[33] D3731 Ebû Dâvûd, Eşribe, 22.

ba'de mâ emâtenâ ve ileyhi'n-nüşûr" (Canlarımızı aldıktan sonra bizi dirilten Allah'a hamdolsun; diriltmek yalnız ona mahsustur.) buyururdu. [34]

35

İbn Ömer'in naklettiğine göre, cenaze kabre konulurken Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle derdi: "Bismillâhi ve alâ milleti Resûlillâh" (Allah'ın adıyla ve Resûlullah'ın dini üzere (cenazeyi kabre koyuyoruz). [35]

36

Enes'ten nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın verdiği nimet karşısında kulun "Elhamdülillâh" diyerek hamd etmesi, o nimetten daha değerlidir." [36]

37

Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: Allah Resûlü (s.a.s.), hoşuna giden bir şey gördüğünde, "Hamdolsun Allah'a ki yararlı şeyler O'nun nimetiyle tamamlanır." der; hoşuna gitmeyen bir şey gördüğündeyse, "Her hâlükârda Allah'a hamdolsun." derdi. [37]

38

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ, kulunun bir şey yedikten

---

[34] M6887 Müslim, Zikir, 59.
[35] İM1550 İbn Mâce, Cenâiz, 38.
[36] İM3805 İbn Mâce, Edeb, 55.
[37] İM3803 İbn Mâce, Edeb, 55.

sonra hamd etmesinden veya bir şey içtikten sonra hamd etmesinden hoşnut olur." [38]

39

Ebû Mâlik el-Eş'arî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Temizlik imanın yarısıdır. 'Elhamdülillâh' mizanı doldurur. 'Sübhânallâh' ve 'Elhamdülillâh' göklerle yer arasını doldururlar." [39]

40

Kâ'b b. Ucre (r.a.) anlatıyor: Bir gün Peygamber (s.a.s.) yanımıza geldi. Biz, "Ey Allah'ın Resûlü! Sana nasıl selâm vereceğimizi öğrendik. Peki, sana nasıl salavât getireceğiz?" dedik. Allah Resûlü de şöyle buyurdu: "Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed ailesine, tıpkı İbrahim ailesine rahmet eylediğin gibi rahmet et. Şüphesiz sen, övgüye en layık ve şanı en yüce olansın. Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed ailesine, tıpkı İbrahim ailesine bereket ihsan ettiğin gibi bereket ihsan eyle! Şüphesiz sen övgüye en layık ve şanı en yüce olansın, deyin." [40]

41

Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet günü insanların bana en yakını, bana en çok salavat getirendir." [41]

---

38 M6932 Müslim, Zikir, 89.
39 M534 Müslim, Tahâret, 1.
40 B6357 Buhârî, Deavât, 32; M908 Müslim, Salât, 66.
41 T484 Tirmizî, Vitr, 21.

42

Ali b. Ebû Tâlib'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cimri, yanında anıldığım hâlde bana salavat getirmeyen kimsedir." [42]

43

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Evlerinizi kabirlere çevirmeyin. Benim kabrimi de bayram yeri hâline getirmeyin. Bana salavat getirin. Çünkü nerede olursanız olun, salavatınız bana ulaşır." [43]

44

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bana bir kez salavat getirene Allah da on kez rahmet eyler." [44]

[42] T3546 Tirmizî, Deavât, 100.
[43] D2042 Ebû Dâvûd, Menâsik, 96, 97.
[44] M912 Müslim, Salât, 70.

TEVBE VE İSTİĞFAR: PİŞMANLIK VE ARINMA

45

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) diyor ki: Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle buyururken işittim: "Pişmanlık duymak, tevbedir." [45]

46

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Günahın kefareti, pişmanlıktır." [46]

47

Abdullah b. Mes'ûd tarafından nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Günahtan tevbe etmek, günahı terk edip bir daha ona dönmemektir." [47]

48

Hz. Ali (r.a.) diyor ki: Ebû Bekir'in bana haber verdiğine göre —ki Ebû Bekir (r.a.) doğruyu söyler— o, Allah Resûlü'nü (s.a.s.) şöyle derken işitmiş: "Bir kimse bir günah işler de ardından güzelce abdest alır, sonra kalkıp iki

[45] HM4012 İbn Hanbel, I, 423.
[46] HM2623 İbn Hanbel, I, 289.
[47] HM4264 İbn Hanbel, I, 446.

rekât namaz kılar ve Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah onu mutlaka bağışlar." [48]

49

Abdullah b. Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Günahından tevbe eden kimse, günahsız kimse gibidir." [49]

50

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz kaybettiği hayvanını bulduğu zaman ne kadar seviniyorsa, muhakkak Allah da sizden birinin tevbesine bundan daha çok sevinir." [50]

51

Muâviye'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Tevbe sona ermedikçe hicret de sona ermez. Güneş battığı yerden doğmadıkça da tevbe sona ermez." [51]

52

Eğar el-Müzenî isimli sahâbîden rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bazen benim kalbimde bir dalgınlık olur ve bu yüzden günde yüz defa Allah'a istiğfar ederim."[52]

---

[48] D1521 Ebû Dâvûd, Vitr, 26.
[49] İM4250 İbn Mâce, Zühd, 30.
[50] M6953 Müslim, Tevbe, 2.
[51] D2479 Ebû Dâvûd, Cihâd, 2.
[52] M6858 Müslim, Zikir, 41.

ZİKİR VE ŞÜKÜR: ALLAH'I ANMAK VE O'NA MİNNETTAR OLMAK

53

Muâz b. Cebel'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) onun elini tuttu ve şöyle buyurdu: "Ey Muâz! Sana her namazın ardından şu duayı söylemeyi terk etmemeni tavsiye ediyorum: 'Allah'ım, seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmek için bana yardım et!'"[53]

54

Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) tarafından rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin misali, diri ile ölünün misali gibidir." [54]

55

Amr b. Abese'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Rabbin, kuluna en yakın olduğu vakit gecenin son yarısıdır. Eğer o vakitte Allah'ı zikredenlerden olabilirsen ol!" [55]

---

[53] D1522 Ebû Dâvûd, Vitr, 26; N1304 Nesâî, Sehiv, 60.
[54] B6407 Buhârî, Deavât, 66.
[55] T3579 Tirmizî, Deavât, 118.

56

Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.) Allah'ı sürekli zikrederdi." [56]

57

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah buyuruyor ki: Kulum beni nasıl düşünüyorsa ben öyleyim. O, beni anarken ben onunla beraberim. O, beni kendi başına anarsa, ben de onu kendim anarım. O, beni bir topluluk içinde anarsa, ben onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım." [57]

58

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.), "Cennet bahçelerine uğradığınız zaman nimetlerinden yararlanın." buyurdu. Bunun üzerine "Yâ Resûlallah, cennet bahçeleri nedir?" diye sordum. Hz. Peygamber, "Mescitler!" diye cevap verdi. "Peki, nimetlerinden yararlanmak nasıl olacak Yâ Resûlallah?" dedim. Peygamber (s.a.s.) şöyle cevap verdi: "Sübhânallâhi ve'l-hamdülillâhi ve lâ ilâhe illâllâhü vallâhü ekber" diyerek." [58]

59

Mugîre (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.) ayakları şişinceye kadar gece namazı kılardı. Bu durum hakkında ona bir şey söylendiğinde, 'Şükreden bir kul olmayayım mı?' derdi." [59]

---

[56] M826 Müslim, Hayız, 117.
[57] M6805 Müslim, Zikir, 2; B7405 Buhârî, Tevhîd, 15.
[58] T3509 Tirmizî, Deavât, 82.
[59] B1130 Buhârî, Teheccüd, 6.

60

Abdullah b. Şıhhîr (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü'nü (s.a.s.) namaz kılarken gördüm. Ağlamaktan dolayı göğsünden değirmen sesi gibi bir hırıltı geliyordu." [60]

61

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a da şükretmez." [61]

62

Câbir b. Abdullah (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimseye bir nimet verilir de onu (hayırla yâd ederek) dile getirirse onun şükrünü yerine getirmiş olur. Eğer onu gizlerse nankörlük etmiş olur." [62]

63

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yiyerek şükreden kişi, sabrederek oruç tutan kişi gibidir." [63]

64

Ebû Saîd el-Hudrî'den, Hz. Peygamber'i (s.a.s.) şöyle buyururken işittiği nakledilmiştir: "Sizden biri hoşlandığı bir rüya görürse (bilsin ki) bu Allah'tandır. Bu rüyadan dolayı Allah'a hamdetsin ve onu anlatsın. Bunun dışında hoşuna

[60] D904 Ebû Dâvûd, Salât, 156, 157; N1215 Nesâî, Sehiv, 18.
[61] T1954 Tirmizî, Birr, 35.
[62] D4814 Ebû Dâvûd, Edeb, 11.
[63] T2486 Tirmizî, Sıfâtü'l-kıyâme, 43; İM1764 İbn Mâce, Sıyâm, 55.

gitmeyen bir rüya görürse, bu da şeytandandır. Rüyanın kötü etkisinden Allah’a sığınsın ve ondan kimseye söz etmesin. Böyle yaparsa, o rüya kendisine zarar vermez.” [64]

[64] B6985 Buhârî, Ta’bîr, 3.

TEVEKKÜL: ALLAH'A DUYULAN SONSUZ GÜVEN

65

Enes b. Mâlik şöyle anlatıyor: "Bir adam, 'Ey Allah'ın Resûlü! Devemi bağlayıp da mı Allah'a tevekkül edeyim, yoksa bağlamadan mı tevekkül edeyim?' diye sordu. Resûlullah (s.a.s.), 'Önce onu bağla, sonra Allah'a tevekkül et!' buyurdu." [65]

66

Ömer b. Hattâb'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Eğer siz gereği gibi Allah'a tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp (akşam) doymuş bir şekilde dönen kuşların rızıklandırıldığı gibi sizler de rızıklandırılırdınız." [66]

67

İmrân'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden yetmiş bin kişi hesaba çekilmeden cennete girecektir." Orada bulunanlar, "Onlar kim ey Allah'ın Resûlü!" dediler. Hz. Peygamber, "Onlar,

[65] T2517 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 60.
[66] T2344 Tirmizî, Zühd, 33; İM4164 İbn Mâce, Zühd, 14.

(vücutlarını kızgın demirle) dağlamayanlar, üfürükçülük yapmayanlar ve Rablerine tevekkül edenlerdir." buyurdu. [67]

68

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kişi evinden çıkacağı zaman, 'Bismillâh, tevekkeltü alâllâh, lâ havle velâ kuvvete illâ billâh.' (Allah'ın adıyla. Allah'a tevekkül ettim. Güç ve kuvvet sadece Allah'tandır) dediğinde (ona) şöyle denilir: 'İşte şimdi sana rehberlik edilir, ihtiyaçların karşılanır ve korunursun.'" [68]

69

Avf b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah acizliği kınar. Hâlbuki akıllı olmalısın! Bir işin üstesinden gelemediğin zaman, 'Allah bana yeter, O ne güzel vekildir.' de." [69]

---

[67] M524 Müslim, Îmân, 371.
[68] D5095 Ebû Dâvûd, Edeb, 102-103.
[69] D3627 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 28.

TEMİZLİK VE BEDEN BAKIMI: MADDİ VE MANEVİ ARINMA

70

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Allah temizdir ancak temiz olan şeyleri kabul eder." [70]

71

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her yedi günde bir saçını ve bedenini yıkayarak banyo yapması, Allah'ın bütün Müslümanlar üzerindeki bir hakkıdır." [71]

72

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Saçı olan ona iyi baksın, özen göstersin." [72]

73

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Beş şey fıtratın gereğidir:

---

[70] M2346 Müslim, Zekât, 65.
[71] M1963 Müslim, Cum'a, 9; B897 Buhârî, Cum'a, 12.
[72] D4163 Ebû Dâvûd, Tereccül, 3.

Sünnet olmak, avret bölgesindeki kılları temizlemek, koltuk altındaki kılları temizlemek, bıyığı kısaltmak, tırnakları kesmek." [73]

74

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Diş temizliği konusunda size çok öğütte bulunduğumu biliyorsunuz!" [74]

75

Mikdâm b. Şureyh'in naklettiğine göre, babası (Şureyh b. Hânî) şunları anlatmıştır: "Âişe'ye, 'Peygamber (s.a.s.) evine girdiğinde ilk önce ne yapardı?' diye sordum. 'Misvak kullanırdı.' dedi." [75]

76

Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetime sıkıntı verecek olmasaydım, onlara her namaz vaktinde misvak (ile dişlerini temizlemelerini) emrederdim." [76]

77

Hz. Âişe'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Misvak ağzı temizler ve Allah'ı hoşnut eder." [77]

---

[73] B6297 Buhârî, İsti'zân, 51; M597 Müslim, Tahâret, 49.
[74] N6 Nesâî, Tahâret, 6.
[75] M590 Müslim, Tahâret, 43.
[76] D47 Ebû Dâvûd, Tahâret, 25; T23 Tirmizî, Tahâret, 18.
[77] N5 Nesâî, Tahâret, 5.

78

Ebû Eyyûb'un naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir: Utanma duygusu, güzel koku sürünmek, misvak kullanmak ve evlenmek." [78]

79

Muğîre b. Şu'be'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.), tuvalet ihtiyacını gidereceğinde (kimsenin göremeyeceği kadar) uzağa giderdi. [79]

80

Ebû Eyyûb el-Ensârî'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Büyük veya küçük abdest bozarken kıbleyi önünüze ve arkanıza almayın, doğuya ya da batıya dönün." [80]

81

Enes b. Mâlik (r.a.) diyor ki, "Hz. Peygamber (s.a.s.) tuvalete girerken, 'Allâhümme innî eûzü bike mine'l-hubüsi ve'l-habâis' (Allah'ım! Her türlü pislikten ve necasetten sana sığınırım.' derdi." [81]

[78] T1080 Tirmizî, Nikâh, 1.
[79] D1 Ebû Dâvûd, Tahâret, 1.
[80] M609 Müslim, Tahâret, 59.
[81] B6322 Buhârî, Deavât, 15.

ABDEST, GUSÜL VE TEYEMMÜM: İBADETE HAZIRLIK

82

Câbir b. Abdullah'tan (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cennetin anahtarı namaz, namazın anahtarı ise abdesttir." [82]

83

Hz. Osman abdest aldığında dedi ki: Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şöyle dediğini işittim: "Bir kimse abdest alır ve güzelce abdest almaya özen gösterir, ardından da namaz kılarsa, bu abdestle namaz arasında işlediği günahlar o namazı kılıncaya kadar mutlaka bağışlanır." [83]

84

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman -veya mümin- bir kul abdest alır da yüzünü yıkarsa, gözleri ile bakarak işlediği bütün günahlar suyla yahut suyun son damlasıyla yüzünden çıkar gider. Ellerini yıkadığı zaman elleriyle işlediği bütün günahlar suyla yahut suyun son damlasıyla beraber

[82] T4 Tirmizî, Tahâret, 1; HM14717 İbn Hanbel, III, 341.
[83] B160 Buhârî, Vudû', 24; M540 Müslim, Tahâret, 5.

ellerinden çıkar gider. Ayaklarını yıkadığı zaman ayaklarının yürüyerek işlediği bütün günahlar suyla yahut suyun son damlasıyla birlikte çıkar gider. Sonunda o kul, günahlarından arınmış olur." [84]

85

Ebû Hâzim anlatıyor: Ebû Hüreyre'nin arkasında idim. Namaz için abdest alıyordu. Kolunu koltuk altına kadar yıkadı. Kendisine, "Ey Ebû Hüreyre! Bu nasıl abdest?" dedim. Bana, "Ey Benî Ferrûh! Siz burada mıydınız? Sizin burada olduğunuzu bilsem böyle abdest almazdım. Lâkin ben dostumun (Hz. Peygamber'in) şöyle dediğini işittim: "Müminin süsü (nuru), abdest suyunun ulaştığı yere kadar varır." [85]

86

Ammâr b. Yâsir (r.a.), Hz. Peygamber'e (s.a.s.) teyemmümü sormuş, Peygamberimiz (s.a.s.), "(Teyemmüm) eller için (bir vuruş) ve yüz için bir vuruştur." buyurmuştur. [86]

87

Ebû Zer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Temiz toprak, on sene boyunca su bulamasa bile, Müslüman'ın abdest suyu yerine geçer." [87]

88

Ebû Hüreyre anlatıyor: "Bir gün cünüp bir hâlde iken Medine sokaklarından birinde Resûlullah (s.a.s.) ile

[84] M577 Müslim, Tahâret, 32; T2 Tirmizî, Tahâret, 1.
[85] M586 Müslim, Tahâret, 40.
[86] DM770 Dârimî, Tahâret, 65.
[87] N323 Nesâî, Tahâret, 203; T124 Tirmizî, Tahâret, 92.

karşılaştım. Hemen geri durdum ve gidip yıkanıp geldim. Resûlullah (s.a.s.), 'Nerde kaldın Ebû Hüreyre?' dedi. Ben, 'Cünüp idim, temiz olmayan bir hâlde seninle beraber oturmak istemedim.' dedim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), 'Sübhânallâh! Müslüman necis olmaz.' buyurdu." [88]

89

Ebû Eyyûb el-Ensârî, Câbir b. Abdullah ve Enes b. Mâlik şöyle anlatmaktadır: "Orada (Kubâ Mescidi'nde) temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da temizlenenleri sever." (Tevbe, 9/108) ayeti nâzil olmuştu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), "Ey ensar topluluğu! Şüphesiz ki Allah sizi temizlik konusunda övmektedir. (Övgüye layık olan) bu temizliğiniz nedir?" buyurdu. Onlar, "Biz namaz için abdest, cünüplükten dolayı da boy abdesti alırız ve biz su ile taharetleniriz." diye cevap verince Resûlullah (s.a.s.), "İşte (övüldüğünüz şey) bu! O hâlde buna devam edin." buyurdu. [89]

90

Ya'lâ anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) açıkta gusül banyosu yapan bir adam gördü, minbere çıktı. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra şöyle buyurdu: 'Muhakkak ki Azîz ve Celîl olan Allah Halîm'dir, hayâ sahibidir, ayıp ve kusurları örtendir. Hayâyı ve örtünmeyi sever. Sizden biriniz gusledeceğinde başkalarına görünmeyecek şekilde kapalı yerde yıkansın.'" [90]

---

[88] D231 Ebû Dâvûd, Tahâret, 91.
[89] İM355 İbn Mâce, Tahâret, 28.
[90] N406 Nesâî, Gusül, 7.

91

Peygamberimizin eşi Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) cünüplükten dolayı gusledeceğinde önce ellerini yıkayarak başlardı. Sonra namaz için abdest alır gibi abdest alır, sonra parmaklarını suya daldırır ve onlarla saçlarının diplerini ovalardı. Sonra iki eliyle başı üzerine üç avuç su dökerdi. En sonunda da suyu bütün bedeni üzerine dökerdi. [91]

92

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) bana, 'Mescitten seccadeyi bana uzatıver.' dedi. 'Ben âdetliyim.' dedim. Bunun üzerine Resûlullah, 'Âdetli olma hâli senin elinde değil ki!' buyurdu." [92]

93

Hz. Âişe (r.a.) diyor ki: "Ben âdetli iken bir şey içer sonra onu Hz. Peygamber'e (s.a.s.) uzatırdım, o da ağzını tam benim ağzımın değdiği yere koyarak içerdi. Yine ben âdetli iken kemikli etten bir parça ısırıp sonra onu Hz. Peygamber'e (s.a.s.) uzatırdım, o da ağzını tam benim ağzımın değdiği yere koyarak ısırırdı." [93]

94

Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: "Ben âdetli olduğum hâlde Hz. Peygamber (s.a.s.) kucağıma yaslanır, Kur'an okurdu." [94]

---

[91] B248 Buhârî, Gusül, 1.
[92] M689 Müslim, Hayız, 11.
[93] M692 Müslim, Hayız, 14; D259 Ebû Dâvûd, Tahâret, 102.
[94] B297 Buhârî, Hayız, 3; M693 Müslim, Hayız, 15.

95

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Ebû Hubeyş'in kızı Fâtıma Hz. Peygamber'e (s.a.s.), "Devamlı kanamam oluyor ve hiç temizlenemiyorum. Acaba namaz kılmayı bıraksam mı?" diye sorunca Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Hayır. Bu, damardan gelen bir kandır (özür kanamasıdır). Normalde âdet gördüğün günler süresince namaz kılmayı terk et. Sonra yıkan ve namazını kıl." [95]

96

Muâze (isimli bir kadın) anlatıyor: Hz. Âişe'ye, "Âdetli kadına ne oluyor da, (tutamadığı) oruçları kaza ettiği hâlde (kılamadığı) namazları kaza etmiyor?" diye sordum. Hz. Âişe, "Sen Harûrî (Kur'an bize yeter diyen bir Hâricî) misin?" diye kızdı. "Hayır, Harûrî değilim ama soruyorum." dedim. Bunun üzerine Hz. Âişe, "Biz (Resûlullah zamanında) âdet olurduk, orucu kaza etmemiz bize emredilir ama namazı kaza etmemiz emredilmezdi." dedi. [96]

---

[95] B325 Buhârî, Hayız, 24; M753 Müslim, Hayız, 62.
[96] M763 Müslim, Hayız, 69; B321 Buhârî, Hayız, 20.

NAMAZ: DİNİMİZİN DİREĞİ

97

İbn Mes'ûd'un (r.a.) anlattığına göre, bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.s.), "Amellerin en üstünü hangisidir?" diye sorunca Peygamber Efendimiz şöyle cevap verdi: "Vaktinde kılınan namaz ve anne babaya iyilik etmektir. Sonra da Allah yolunda cihad etmek gelir."[97]

98

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(Kıyamet günü) kulun ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer bunu tam olarak yapmışsa (ne âlâ!) Ama farz namazları tamam değilse Yüce Allah, 'Kulumun nafilelerine bakın.' buyurur. Eğer nafile namazı bulunursa, 'Onunla farzları tamamlayın.' buyurur." [98]

99

Muâz b. Cebel (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.s.) ile birlikte bir yolculukta idim. O şöyle buyurdu: 'Dinin başı İslâm (kelime-i şehâdet getirerek Allah'a teslim olmak), direği ise namazdır.'" [99]

[97] B7534 Buhârî, Tevhîd, 48.
[98] N468 Nesâî, Salât, 9.
[99] T2616 Tirmizî, Îmân, 8; HM22366 İbn Hanbel, V, 231.

100

Ebû Hüreyre’nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) bir defasında şöyle demiştir: “Birinizin kapısının önünden bir nehir geçse ve onda her gün beş defa yıkansa, o kimsenin üzerinde kirden eser kalır mı, ne dersiniz?” Sahâbîler, “Onun kirinden eser kalmaz.” demişler, bunun üzerine Resûlullah, “İşte beş vakit namaz da böyledir! Allah onlarla günahları yok eder.” buyurmuştur.[100]

101

Saîd b. Müseyyeb’in Ebû Katâde b. Rib’î’den naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah şöyle buyurdu: ‘Senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım ve onları, vaktinde ve hakkını vererek kılanları cennete koyacağımı kendi katımda vadettim. Namazları düzenli kılmayanlar için ise katımda böyle bir vaat yoktur.’” [101]

102

Ebû Hüreyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Büyük günah işlenmedikçe beş vakit namaz ve iki cuma, aralarındaki günahlara kefarettir.” [102]

103

Hz. Peygamber’e vahiy kâtipliği yapan Hanzala b. Rebî’ anlatıyor: Allah Resûlü’nü (s.a.s.) şöyle derken işittim: “Rükûları, secdeleri, abdestleri ve vakitlerine riayet ederek beş vakit namaza devam eden ve bu beş vakit namazın

[100] B528 Buhârî, Mevâkîtü’s-salât, 6.
[101] D430 Ebû Dâvûd, Salât, 9.
[102] M550 Müslim, Tahâret, 14.

Allah katından gelen bir emir olduğunu kabul eden kimse cennete girer." [103]

104

Hz. Ali'nin (r.a.) rivayet ettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Namazın anahtarı temizliktir. Başlangıcı tekbir, bitişi ise selâmdır." [104]

105

Mâlik b. Huveyris (r.a.) anlatıyor: Biz yaşça birbirine yakın bir grup gençle Hz. Peygamber'e (s.a.s.) geldik ve O'nun yanında yirmi gün kaldık. Allah Resûlü (s.a.s.) çok merhametli ve şefkatli idi. Ailelerimizi özlediğimizi ya da dönmeyi arzuladığımızı anlayınca geride kimleri bıraktığımızı sordu, biz de anlattık. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Ailelerinizin yanına dönün. Onlarla yaşayın. Onlara, (burada öğrendiklerinizi) öğretin ve onlardan (dinin gereklerini yapmalarını) isteyin. Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de namazı öyle kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri sizin için ezan okusun. En büyüğünüz de size imam olsun." [105]

106

Muâviye b. Hakem es-Sülemî'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bu namazda insan kelâmı konuşulmaz. Namaz ancak tesbih, tekbir ve Kur'an okumaktır." [106]

[103] HM18535 İbn Hanbel, IV, 266.
[104] D61 Ebû Dâvûd, Tahâret, 31.
[105] B631 Buhârî, Ezân, 18.
[106] M1199 Müslim, Mesâcid, 33.

107

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki sizden biri namaz kılarken (aslında) Rabbiyle özel olarak konuşmaktadır." [107]

108

Ali b. Ebû Tâlib'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) namazda rükûa eğildiği zaman şöyle derdi: "Allah'ım, yalnız senin önünde eğildim, yalnız sana inandım, yalnız sana teslim oldum. Kulağım, gözüm, iliklerim, kemiklerim ve sinirlerim yalnız sana karşı huşû hâlindedir." [108]

109

Cündeb el-Kasrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim sabah namazını kılarsa, o kimse Allah'ın koruması altındadır." [109]

110

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İkindi namazını kaçıran kimse, sanki ailesini ve malını yitirmiş gibidir." [110]

111

Ebû Saîd ve Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse geceleyin hanımını uyandırır da ikisi de namaz kılarsa veya birlikte

---

[107] B413 Buhârî, Salât, 36.
[108] T3421 Tirmizî, Deavât, 32; D760 Ebû Dâvûd, Salât, 118-119.
[109] M1494 Müslim, Mesâcid, 262.
[110] B552 Buhârî, Mevâkîtü's-salât, 14; M1417 Müslim, Mesâcid, 200.

iki rekât namaz kılarlarsa zâkirîn ve zâkirâtın (Allah'ı çokça anan erkekler ve hanımların) arasına yazılırlar." [111]

112

Ebû Zer'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kul, namazında etrafıyla ilgilenmediği sürece, Yüce Allah kuluna yönelir. Kul namazında etrafıyla ilgilenmeye başladığında, Allah da ondan yüz çevirir." [112]

113

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir namazı unutursa onu hatırladığında kılsın. Zira onun kefareti ancak budur." [113]

114

Resûlullah'ın (s.a.s.) süvarisi Ebû Katâde el-Ensârî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden, sabah namazının (sünnet olan) iki rekâtını devamlı kılmakta olanlar, bu iki rekâtı (kazaya kaldığında da) kılsın." [114]

115

Ebû Katâde (r.a.) şöyle diyor: Resûlullah (s.a.s.) bize bir hutbe irad etti ve şöyle buyurdu: "Bilin ki! Uykudan dolayı namazı kılamamak bir kusur değildir. Esas kusur, diğer namazın vakti gelinceye kadar namazını kılmayan kimsenin davranışıdır. Buna göre kim (uyuyup kalır da) namazını

---

[111] D1309 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 18.
[112] D909 Ebû Dâvûd, Salât, 160-161.
[113] B597 Buhârî, Mevâkîtü's-salât, 37; M1566 Müslim, Mesâcid, 314.
[114] D438 Ebû Dâvûd, Salât, 11.

kılamazsa uyandığı zaman o namazı kılsın! Ertesi gün o namazı vaktinde kılsın!"[115]

116

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yeryüzü (toprak) benim için mescit ve temiz kılınmıştır. Ümmetimden kim nerede namaz vaktine ulaşırsa hemen orada namazını kılabilir." [116]

117

Ukbe b. Âmir el-Cühenî şöyle demiştir: "Üç vakit vardır ki, Resûlullah (s.a.s.) o vakitlerde namaz kılmamızı ve cenazelerimizi defnetmemizi bize yasaklardı: Güneşin doğmaya başlamasından yükselmesine kadar; güneş tam gökyüzünün ortasında iken (batıya) meyledinceye kadar; bir de batmaya başlamasından itibaren batıncaya kadar." [117]

[115] M1562 Müslim, Mesâcid, 311.
[116] N737 Nesâî, Mesâcid, 42.
[117] M1929 Müslim, Müsâfirîn, 293.

CAMİ VE EZAN: ALLAH'IN EVİNE KUTLU ÇAĞRI

118

Halife Hz. Osman (r.a.), Medine'deki mescidi yeniden inşa etmek istemiş, halk bunu hoş görmeyerek onu olduğu gibi bırakmasını talep etmişti. Bunun üzerine Hz. Osman dedi ki, "Ben Allah Resûlü'nü (s.a.s.) şöyle derken işittim: 'Her kim Allah için bir mescit bina ederse, Allah ona cennette bu mescidin bir benzerini bina eder.'"[118]

119

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman bir kimse mescitleri namaz ve zikir için kendine yer yurt edindiğinde, Allah onun bu durumuna, gurbetten dönen kişiye ailesinin sevindiği gibi sevinir." [119]

120

Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü (s.a.s.) mahallelerde mescitler inşa edilmesini, buraların temiz tutulmasını ve güzel kokularla kokulandırılmasını emretti." [120]

[118] M7471 Müslim, Zühd, 44.
[119] İM800 İbn Mâce, Mesâcid, 19.
[120] D455 Ebû Dâvûd, Salât, 13; T594 Tirmizî, Cum'a, 64.

121

Câbir b. Abdullah'ın rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim sarımsak veya soğan yemişse bizden —ya da mescidimizden— uzak dursun ve evinde otursun."[121]

122

Ebû Hüreyre'nin naklettiği bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ancak üç mescide (ibadet maksadı ile) gitmek üzere yolculuğa çıkılabilir: Benim şu mescidim, Mescid-i Harâm ve Mescid-i Aksâ." [122]

123

İbn Ömer (r.a.) şöyle anlatıyor: "Müslümanlar, Medine'ye geldiklerinde namaz için herhangi bir çağrı yapılmıyordu; bir araya toplanıyor ve namaz vaktini bekliyorlardı. Bir gün bu konuyu aralarında konuştular. Kimisi, 'Hristiyanların çanı gibi bir çan edinelim.' dedi. Kimisi, 'Yahudilerin (boynuzdan) borusu gibi bir boru edinelim.' dedi. Ömer ise, 'Namaza çağıracak birini gönderseniz ya!' dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.s.): 'Ey Bilâl, kalk da namaza çağır!' buyurdu." [123]

124

Enes b. Mâlik'in oğlu Ebû Umeyr, ensardan olan amcalarından birinin şöyle dediğini nakletmiştir: "Peygamber (s.a.s.), insanları namaza nasıl toplayacağı konusunu düşünüyordu. Kendisine, 'Namaz vakti girince bir bayrak

[121] B7359 Buhârî, İ'tisâm, 24.
[122] M3384 Müslim, Hac, 511.
[123] B604 Buhârî, Ezân, 1.

dik, onu görünce insanlar birbirlerine haber verirler.' denildi. Fakat o, bu teklifi beğenmedi. Abdullah b. Zeyd b. Abdirabbih, Resûlullah'ın (s.a.s.) düşüncesini içinde hissederek oradan ayrıldı. O gece rüyasında ezanı gördü. Sabahleyin hemen Resûlullah'a (s.a.s.) gelerek, 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben uyku ile uyanıklık arasında iken birden birisi yanıma geldi ve bana ezanı öğretti.' diyerek rüyasını anlattı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), 'Ey Bilâl kalk ve Abdullah b. Zeyd sana ne söylerse onu tekrarlayarak ezan oku!' buyurdu. [124]

125

Ömer b. Hattâb'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müezzin 'Allâhü ekber, Allâhü ekber' dediğinde sizden biri de 'Allâhü ekber, Allâhü ekber' derse; sonra müezzin, 'Eşhedü en lâ ilâhe illâllâh' dediğinde o da, 'Eşhedü en lâ ilâhe illâllâh' derse; ardından müezzin, 'Eşhedü enne Muhammeden Resûlullâh' dediğinde o da, 'Eşhedü enne Muhammeden Resûlullâh' derse; sonra müezzin, 'Hayye ale's-salâh' dediğinde o, 'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh' derse; sonra müezzin, 'Hayye ale'l-felâh' dediğinde o, 'Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh' derse; ardından müezzin 'Allâhü ekber, Allâhü ekber' dediğinde o da 'Allâhü ekber, Allâhü ekber' derse; sonra müezzin 'Lâ ilâhe illâllâh' dediğinde o da bütün kalbiyle 'Lâ ilâhe illâllâh' derse, cennete girer."[125]

[124] D498 Ebû Dâvûd, Salât, 27.
[125] M850 Müslim, Salât, 12.

126

Ma'dân b. Ebû Talha el-Ya'murî anlatıyor: "Ebu'd-Derdâ bana, 'Evin nerede?' diye sordu. 'Hıms şehrinin dışında bir köyde.' diye cevap verdim. Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ dedi ki, 'Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle derken işittim: 'Bir köyde üç kişi bulunur da ezan okunmaz ve orada namaz kılınmazsa, şeytan onlara musallat olur. Sen cemaate devam et. Çünkü sürüden ayrılanı kurt kapar.''" [126]

127

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ezan ile kâmet arasında yapılan dua geri çevrilmez." [127]

128

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar ezandaki ve birinci saftaki sevabı bilselerdi, ezan okumak ve birinci safta yer almak için aralarında kura çekmekten başka bir yol bulamazlar ve sonunda kura çekerlerdi." [128]

129

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müezzin, sesini ulaştırmak için ne kadar güç sarf ederse o kadar bağışlanır. Kuru ve yaş (ne varsa hepsi) onun lehine şahitlik eder. Cemaatle

[126] HM28064 İbn Hanbel, VI, 445.
[127] D521 Ebû Dâvûd, Salât, 35.
[128] B615 Buhârî, Ezân, 9; M981 Müslim, Salât, 129.

namaza katılan kimseye de yirmi beş namaz sevabı yazılır ve iki namaz arasındaki günahları affedilir." [129]

130

Câbir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim ezanı işitince, 'Ey bu mükemmel davetin ve kılınan namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e sana yaklaştıran her türlü vesileyi ve fazileti ihsan et. Onu, kendisine vadetmiş olduğun Makâm-ı Mahmûd'a kavuştur.' derse kıyamet günü şefaatim ona helâl olur." [130]

[129] D515 Ebû Dâvûd, Salât, 31.
[130] B614 Buhârî, Ezân, 8; D529 Ebû Dâvûd, Salât, 37.

CEMAATLE NAMAZ: AYNI SECDEYE BAŞ KOYMAK

131

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) tarafından rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kişinin sürekli mescide gittiğini görürseniz onun imanına şahit olun! Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurur: 'Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder...'" [131]

132

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir." [132]

133

Ebû Hüreyre'nin bildirdiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse camiye gitme niyetiyle evinden çıktığında, attığı bir adımla kendisine bir sevap yazılır, diğer adımıyla da bir günahı silinir." [133]

[131] Tevbe, 9/18; T2617 Tirmizî, Îmân, 8.
[132] B645 Buhârî, Ezân, 30; M1477 Müslim, Mesâcid, 249.
[133] N706 Nesâî, Mesâcid, 14.

134

Ebû Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) namazda omuzlarımıza dokunur ve şöyle derdi: Düzgün durun, karışık durmayın ki kalpleriniz de karmakarışık olmasın!" [134]

135

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim sabah akşam mescide giderse, her sabah ve akşam gidişinde Allah ona cennette bir yer hazırlar."[135]

136

Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir topluluğa Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyup bilenleri imam olsun. Kur'an'ı okuma konusunda eşit iseler sünneti en iyi bilen imam olsun... Bir kimse, izin vermedikçe bir başkasının yetkili olduğu yerde imamlık yapmasın ve kişinin evindeki özel mekânına oturmasın." [136]

137

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz insanlara namaz kıldırdığında (namazı) kısa tutsun. Çünkü cemaat içerisinde hasta, zayıf ve yaşlı kimseler olabilir. Ama biriniz tek başına namaz kıldığında, dilediği kadar uzatsın." [137]

---

[134] M972 Müslim, Salât, 122.
[135] B662 Buhârî, Ezân, 37; M1524 Müslim, Mesâcid, 285.
[136] M1532 Müslim, Mesâcid, 290.
[137] N824 Nesâî, İmâmet, 35.

138

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İmam (kendisine uyanların namazlarına) kefil, müezzin ise (namaz vakitleri konusunda) kendisine güvenilen kimsedir. Allah'ım! İmamlara (kefil oldukları konuda) muvaffakiyet ver, müezzinleri de (muhtemel hatalarından dolayı) bağışla!" [138]

139

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İmam ancak kendisine uyulmak için vardır. Öyleyse namazda ondan farklı davranmayın. O rükûa varınca siz de rükûa varın. 'Semiallâhü limen hamideh.' dediği zaman 'Rabbenâ leke'l-hamd.' deyin. Secdeye gittiği zaman siz de secdeye gidin. Oturarak namaz kıldığı vakit siz de hep birlikte oturarak kılın. Namazda safı düzgün tutun. Çünkü safı düzgün tutmak namazın güzelliğindendir."[139]

140

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın."[140]

141

Abdullah b. Ebû Katâde'nin, babası Ebû Katâde'den naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bazen uzun (bir kıraat ile) kıldırmak niyetiyle namaza

[138] T207 Tirmizî, Salât, 39.
[139] B722 Buhârî, Ezân, 74.
[140] M990 Müslim, Salât, 136.

dururum da bir çocuğun ağlamasını işitir ve annesine sıkıntı vermek istemediğim için namazımı kısa tutarım."[141]

142

Ümmü Atıyye (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) Ramazan ve Kurban Bayramlarında genç kızları, hayızlı kadınları ve evinin bir köşesinde oturan hanımları (namazgâha) çıkarmamızı bize emretti. Ancak, hayızlı kadınlar namazdan ayrılır, bu hayırlı mecliste ve Müslümanların dualarında hazır bulunurlardı." [142]

[141] B707 Buhârî, Ezân, 65.
[142] M2056 Müslim, Îdeyn, 12.

CUMA NAMAZI: MÜMİNLERİN HAFTALIK BULUŞMASI

143

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Güneşin doğduğu en hayırlı gün, cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı, o gün cennete konuldu ve o gün cennetten çıkarıldı. Kıyamet de ancak cuma günü kopacaktır." [143]

144

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim gusleder, sonra cumaya gelip belirlenen namazı kılar, sonra hutbesini bitirinceye kadar sessizce imamı dinler, sonra onunla beraber namazını kılarsa, o cuma ile sonraki cuma arasındaki günahları ayrıca üç günlük günahları daha bağışlanır." [144]

145

Peygamberimizin eşi Hz. Hafsa'nın (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cuma namazına gitmek, bulûğa ermiş olan herkese farzdır." [145]

[143] M1977 Müslim, Cum'a, 18.
[144] M1987 Müslim, Cum'a, 26.
[145] N1372 Nesâî, Cum'a, 2.

146

Ebu'l-Ca'd ed-Damrî, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Her kim önemsemediğinden dolayı cuma namazını üç defa terk ederse kalbi mühürlenir." [146]

147

Kesîr b. Abdullah b. Amr b. Avf el-Müzenî'nin, babası aracılığıyla dedesinden (Amr b. Avf'tan) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cuma günü öyle bir an vardır ki kul o anda Allah'tan bir şey dilerse Allah mutlaka ona o isteğini verir." [147]

148

İbn Abbâs'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) hutbeye başlarken şöyle buyurmuştur: "Hamd, Allah'a mahsustur. Biz O'na hamdeder, O'ndan yardım diler, nefislerimizin şerrinden ve yapıp ettiklerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah kime hidayet ederse onu saptıracak yoktur, kimi de saptırırsa ona hidayet edecek yoktur. Şahitlik ederim ki tek olan Allah'tan başka ilâh yoktur, O'nun hiçbir ortağı yoktur. Muhammed de O'nun kulu ve elçisidir..." [148]

[146] İM1125 İbn Mâce, İkâmet, 93.
[147] T490 Tirmizî, Cum'a, 2.
[148] M2007 Müslim, Cum'a, 45.

HAC VE UMRE: RABBİN EVİNE YOLCULUK

149

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) bize hutbe verdi ve şöyle buyurdu: 'Ey insanlar! Hac size farz kılındı, haccedin!'" [149]

150

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim bu evi (Kâbe'yi) haccederken, (ihramlı olduğu sürede) eşiyle cinsel yakınlığa yeltenmez ve kötülük işlemezse, anasının onu doğurduğu günkü gibi günahsız hâline dönmüş olur." [150]

151

Abdurrahman b. Ya'mur'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hac Arafat'tır." [151]

[149] M3257 Müslim, Hac, 412.
[150] B1820 Buhârî, Muhsar, 10.
[151] N3019 Nesâî, Menâsikü'l-hac, 203.

152

Talha b. Ubeydullah b. Kerîz'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Duaların en faziletlisi arefe günü yapılan duadır." [152]

153

Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'i (s.a.s.) Kurban Bayramı'nın birinci günü devesinin üzerinde şeytana taş atarken gördüm, bir yandan da şöyle diyordu: 'Hacdaki görevlerinizi (beni izleyerek) öğrenin! Çünkü bilmiyorum, belki de bu haccımdan sonra bir daha haccedemem.'" [153]

154

Abdullah b. Ömer'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah'ın (s.a.s.) telbiyesi şöyledir: "Lebbeyk Allâhümme lebbeyk! Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk! İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk. Lâ şerîke lek!" (Buyur Allah'ım buyur! Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Allah'ım buyur! Hamd sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur.) [154]

155

Sehl b. Sa'd'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir Müslüman telbiye getirdiğinde sağında ve solunda (eliyle işaret ederek) şuradan şuraya

[152] MU951 Muvatta', Hac, 81.
[153] M3137 Müslim, Hac, 310; D1970 Ebû Dâvûd, Menâsik, 77.
[154] M2811 Müslim, Hac, 19.

kadar yeryüzündeki taş, ağaç, toprak ne varsa hepsi onunla birlikte telbiye getirir." [155]

156

İbn Abbâs (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) Akabe sabahı (Akabe cemresine taş atılacak olan bayramın ilk günü sabahı) devesinin üzerinde iken, 'Benim için çakıl taşları topla.' buyurdu. Bunun üzerine onun için parmaklarıyla fırlatılacak büyüklükte yedi tane çakıl taşı topladım. Onları avucunda hareket ettirerek şöyle buyurdu: 'Bunlar gibi (küçük taşlar) atın.' Sonra sözlerine şunları ekledi: 'Ey insanlar! Dinde aşırılıktan sakının. Çünkü sizden öncekiler dinde aşırılığa kaçtıkları için helak oldular.'" [156]

157

Abdullah b. Abbâs'ın (r.a.) naklettiğine göre, Fadl b. Abbâs Resûlullah'ın (s.a.s.) terkisinde iken Has'am kabilesinden bir kadın Resûlullah'a gelerek şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın, kulları üzerine haccı farz kılması, babamın çok yaşlandığı ve binek üzerinde oturamaz hâle geldiği bir zamana rastladı. Onun yerine (vekâleten) ben haccedebilir miyim?" Resûlullah da ona, "Evet." cevabını verdi. Bu olay Veda Haccı sırasında meydana geldi. [157]

158

Câbir'den (r.a.) nakledildiğine göre, "Umre yapmak farz mı?" diye sorulunca Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle

[155] T828 Tirmizî, Hac, 14; İM2921 İbn Mâce, Menâsik, 15.
[156] İM3029 İbn Mâce, Menâsik, 63; N3059 Nesâî, Menâsikü'l-hac, 217.
[157] B1513 Buhârî, Hac, 1.

buyurmuştur: "Hayır, fakat umre yapmanız (yapmamanızdan) daha faziletlidir." [158]

159

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İki umre, aralarında işlenen günahlara kefarettir. (Allah tarafından) kabul gören haccın karşılığı ise ancak cennettir." [159]

160

Ümmü Ma'kıl'in rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ramazan'da yapılan bir umre, (sevap bakımından) hacca denktir." [160]

161

Ebû Zerr'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) zemzem için şöyle buyurmuştur: "O gerçekten mübarektir, o gerçekten doyurucu bir gıdadır." [161]

162

Câbir b. Abdullah tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zemzem suyu ne amaçla içilirse ona yarar sağlar." [162]

[158] T931 Tirmizî, Hac, 88.
[159] B1773 Buhârî, Umre, 1; M3289 Müslim, Hac, 437.
[160] T939 Tirmizî, Hac, 95.
[161] M6359 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 132.
[162] HM14910 İbn Hanbel, III, 357.

RAMAZAN: RAHMET VE MAĞFİRET AYI

163

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Receb ayı girdiği zaman Resûlullah (s.a.s.) şöyle dua ederdi: "Allah'ım! Receb ve Şâban aylarını hakkımızda mübarek eyle, bizi Ramazan ayına ulaştır!" [163]

164

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mübarek Ramazan ayı size geldi. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı. Bu ayda sema (cennet) kapıları açılır, cehennem kapıları ise kapanır ve şeytanların azgınları bağlanır." [164]

165

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnanarak ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan orucunu tutan kimsenin geçmiş günahları bağışlanır. İnanarak ve sevabını Allah'tan umarak

[163] ME3939 Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, IV, 189.
[164] N2108 Nesâî, Sıyâm, 5.

Kadir Gecesi'ni ihya eden kimsenin de geçmiş günahları bağışlanır." [165]

166

Hişâm b. Urve'nin, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kadir Gecesi'ni Ramazan ayının son on gününde arayın!" [166]

167

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Büyük günahlardan kaçınıldığı takdirde, beş vakit namaz ile cuma, bir sonraki cumaya kadar ve Ramazan diğer Ramazan'a kadar, aralarında işlenen günahların bağışlanmasına vesiledir." [167]

168

Peygamberimizin eşi Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) vefat edinceye kadar her sene Ramazan'ın son on gününde itikâfa girerdi. [168]

169

Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.), (Ramazan'ın) son on gününde, (ibadet hususunda) başka zamanlarda göstermediği kadar çok gayret gösterirdi." [169]

---

[165] B2014 Buhârî, Fadlü leyleti'l-kadr, 1.
[166] MU701 Muvatta', İ'tikâf, 6.
[167] M552 Müslim, Tahâret, 16.
[168] B2026 Buhârî, İ'tikâf, 1.
[169] M2788 Müslim, İ'tikâf, 8.

170

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) itikâftaki kimse için şöyle buyurmuştur: "O, günahlardan uzak kalır ve kendisine tüm iyilikleri yapan kimse gibi iyilikler yazılır." [170]

171

İbn Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.) hem oruçluyu (işlediği) faydasız fiillerden ve (söylediği) kötü sözlerden temizlemek, hem de fakirlere gıda temin etmek üzere fıtır sadakasını farz kıldı. Artık kim bunu (Ramazan bitişi) bayram namazından önce öderse, o makbul bir zekâttır. Kim de bunu bayram namazından sonra öderse, o sadakalardan bir sadakadır." [171]

172

İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü (s.a.s.) fıtır sadakasını köle-hür, erkek-kadın ve küçük-büyük bütün Müslümanlara bir sa' hurma yahut bir sa' arpa miktarı farz kıldı. Ve bunun, insanlar Ramazan Bayramı namazına çıkmadan önce verilmesini emretti." [172]

173

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Yanımda ensarın cariyelerinden iki küçük kız Buâs gününe dair (ensarı öven ve düşmanlarını yeren sözlerden oluşan) şarkılar söylüyorlardı. Bu iki küçük kız şarkıcı da değillerdi. Bu esnada Ebû Bekir yanıma girdi ve 'Resûlullah'ın (s.a.s.) evinde şeytan işi çalgılar

[170] İM1781 İbn Mâce, Sıyâm, 67.
[171] D1609 Ebû Dâvûd, Zekât, 18; İM1827 İbn Mâce, Zekât, 21.
[172] B1503 Buhârî, Zekât, 70.

ha!' dedi. Bu olay bayram günü yaşanmıştı. Resûlullah (s.a.s.) bunun üzerine, 'Ebû Bekir! Her toplumun bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır.' buyurdu." [173]

174

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.s.) Medine'ye geldiğinde halkın eğlence ile geçirdiği iki gün vardı. Hz. Peygamber: 'Bu iki gün(ün özelliği) nedir?' diye sordu. 'Câhiliye döneminde o günlerde eğlenirdik.' dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: 'Şüphesiz Allah sizin için o günleri onlardan daha hayırlı olan Kurban ve Fıtır (Ramazan) bayramlarıyla değiştirdi.'" [174]

[173] M2061 Müslim, Îdeyn, 16; B952 Buhârî, Îdeyn, 3.
[174] D1134 Ebû Dâvûd, Salât, 239.

ORUÇ: SABIR VE HUZUR DERSİ

175

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Oruç (sahibini koruyan) bir kalkandır. Oruçlu, ahlâksızca konuşmasın, cahilce işler yapmasın. Eğer biri kendisiyle tartışmaya veya hakaret etmeye kalkışırsa iki defa, 'Ben oruçluyum.' desin. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki oruçlunun (açlıktan dolayı) değişen ağız kokusu Allah nezdinde, misk kokusundan daha hoştur. (Allah oruçlu için şöyle buyurur): 'O, yemesini, içmesini ve cinsel isteklerini benim için terk ediyor. Oruç benim içindir. Onun mükâfatını ben vereceğim. Bir iyiliğe ise on misli ecir vardır.'" [175]

176

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yalanı ve yalanla hareket etmeyi terk etmeyenin yemeyi içmeyi bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur!"[176]

[175] B1894 Buhârî, Savm, 2.
[176] B1903 Buhârî, Savm, 8.

177

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır. Geceyi ibadetle geçiren nice kimseler vardır ki kıyamdan nasibi sadece uykusuz kalmaktır." [177]

178

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Kureyşliler câhiliye döneminde âşûrâ günü oruç tutarlardı. Sonra Resûlullah da (s.a.s.) Ramazan orucunun farz kılındığı zamana kadar bu orucun tutulması emretti. Ramazan orucu farz kılınınca Resûlullah (s.a.s.), "(Artık âşûrâ orucunu) dileyen tutsun, dileyen tutmasın." buyurdu. [178]

179

İbn Abbâs'tan (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) Medine'ye geldiği zaman, Yahudilerin âşûrâ günü oruç tuttuklarını gördü. Resûlullah (s.a.s.) onlara, "Oruç tuttuğunuz bugün nedir?" diye sordu. Onlar da, "Bugün Allah'ın, Musa'yı ve kavmini kurtarıp, Firavun'u ve kavmini suda boğduğu büyük bir gündür. Musa şükretmek için bugün oruç tuttu. Biz de oruç tutuyoruz." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), "Biz Musa'ya sizden daha layık ve yakınız." buyurdu. Ondan sonra âşûrâ günü Resûlullah (s.a.s.) hem kendisi oruç tuttu hem de oruç tutulmasını emretti. [179]

[177] İM1690 İbn Mâce, Sıyâm, 21.
[178] B1893 Buhârî, Savm, 1.
[179] M2658 Müslim, Sıyâm, 128; B2004 Buhârî, Savm, 69.

180

Abdullah b. Amr b. el-Âs’ın her gün oruç tuttuğunu haber alan Rahmet Peygamberi ona “Gündüz oruç tuttuğun, geceleri de ibadetle meşgul olduğun geldi kulağıma, gerçekten öyle mi?” diye sorar. Abdullah, “Evet, ey Allah’ın Resûlü!” diye cevap verir. Efendimiz, “Böyle yapma. Bazen oruç tut, bazen tutma! Gecenin bir kısmında ibadet et, bir kısmında ise uyu! Çünkü vücudunun sende hakkı var, gözünün sende hakkı var, hanımının sende hakkı var, misafirinin sende hakkı var. Her ay üç gün oruç tutman yeterlidir. Çünkü senin için her iyiliğe on kat sevap verilecektir. Bu da yılın tamamını oruçlu geçirmiş olmaktır.” buyurur. Abdullah, “Ey Allah’ın Resûlü! Benim gücüm kuvvetim yerinde, (daha fazlasını yapabilirim)” der. Bu defa Hz. Peygamber, “Öyleyse Allah’ın Peygamberi Davud (a.s.) gibi oruç tut. Daha fazlasını yapma!” buyurur. Abdullah, “Allah’ın Peygamberi Davud’un (a.s.) orucu nasıldı?” diye sorar. Peygamber Efendimiz, “Yılın yarısında oruçlu olmak şeklinde” diye cevap verir. Yıllar geçip Abdullah b. Amr yaşlandığında “Keşke, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) verdiği izni kabul etseydim.” demiştir. [180]

181

Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Her kim Ramazan orucunu tutar, sonra buna Şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur.” [181]

[180] B1975 Buhârî, Savm, 54.
[181] M2758 Müslim, Sıyâm, 204.

182

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Bana dostum (Resûlullah) (s.a.s.) üç şey tavsiye etti: Her ay üç gün oruç tutmak, iki rekât kuşluk namazı kılmak ve uyumadan önce vitir namazı kılmak." [182]

183

Enes b. Mâlik'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur. "Sahura kalkın. Çünkü sahurda bereket vardır." [183]

184

Amr b. Âs'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bizim orucumuzla Ehl-i kitabın orucu arasındaki fark, sahur yemeğidir." [184]

185

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ramazan ayından sonra en faziletli oruç, Allah'ın ayı olan Muharrem'de tutulan oruçtur. Farz namazdan sonra en faziletli namaz ise gece namazıdır." [185]

186

Abdullah b. Amr b. Âs'tan (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın en çok hoşnut olduğu oruç, Davud'un orucudur. O, yılın yarısını oruçlu geçirirdi. Yüce Allah'ın en çok hoşnut olduğu namaz

[182] B1981 Buhârî, Savm, 60.
[183] M2549 Müslim, Sıyâm, 45.
[184] M2550 Müslim, Sıyâm, 46.
[185] M2755 Müslim, Sıyâm, 202.

da Davud'un (a.s.) namazıdır. O, gecenin yarısını uyku ile geçirir, sonra kalkıp namaz kılar, sonra gecenin kalanında yine uyurdu..." [186]

187

Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim bir oruçluya iftar yemeği yedirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap verilir; oruçlunun ecrinden de hiçbir şey eksiltilmez." [187]

188

Câbir'in (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz her iftar vaktinde Allah tarafından (cehennem ateşinden) azat edilenler vardır. Bu durum (Ramazan'da) her gece olur." [188]

189

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) insanlarla birlikte iftar ettiğinde şöyle derdi: "Yanınızda oruçlular iftar etsin. Yemeğinizi iyiler yesin ve üzerinize melekler insin." [189]

190

İbn Ezher'in azatlı kölesi Ebû Ubeyd anlatıyor: "Ömer b. Hattâb (r.a.) ile birlikte bir bayram geçirdim. Ömer geldi, namazı kıldırdı. Sonra cemaate dönerek bir konuşma yaptı ve şöyle dedi: 'Resûlullah (s.a.s.) şu iki günde oruç tutmanızı yasakladı: Biri, Ramazan orucunuzu bitirip de bayram ettiğiniz gün, diğeri de kurbanlarınızı kesip etini yediğiniz gündür.'" [190]

---

[186] M2740 Müslim, Sıyâm, 190.
[187] T807 Tirmizî, Savm, 82.
[188] İM1643 İbn Mâce, Sıyâm, 2.
[189] DM1805 Dârimî, Savm, 51.
[190] M2671 Müslim, Sıyâm, 138; B1990 Buhârî, Savm, 66.

ZEKÂT: MALIN ARINMASI, MUHTACIN GÜLÜMSEMESİ

191

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, zekâtı ancak mallarınızın kalan kısmını temizlemek için farz kıldı." [191]

192

Sâlim b. Abdullah'ın, babasından (Abdullah b. Ömer'den) (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yağmur ve nehir sularıyla sulanan veya kendiliğinden sulanan mahsullerde zekât miktarı onda bir; (hayvanlarla veya kovalarla) sulanan mahsullerde ise, yirmide bir oranındadır." [192]

193

Hz. Âişe diyor ki, "Allah Resûlü'nü (s.a.s.) şöyle derken işittim: 'Üzerinden bir yıl geçmeyen mal zekâta tâbi değildir.'" [193]

[191] D1664 Ebû Dâvûd, Zekât, 32.
[192] B1483 Buhârî, Zekât, 55.
[193] İM1792 İbn Mâce, Zekât, 5.

194

Abdullah b. Muâviye el-Ğâdırî'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç şey vardır ki onları yapan kimse imanın tadını almış olur: Allah'tan başka ilâh olmadığına inanarak, bir olan Allah'a kulluk etmek; malının zekâtını gönül rızasıyla, içine sinerek ve her sene düzenli olarak vermek; zekât olarak yaşlı, uyuz, hasta, çelimsiz ve sütü az olan hayvanı vermeyip, mallarınızın orta hallisinden vermek. Çünkü Allah, sizden malınızın en iyisini istemedi; fakat en kötüsünü verin diye de emretmedi." [194]

195

Muâz b. Cebel (r.a.) anlatıyor: "Allah Resûlü (s.a.s.) beni (Yemen'e vali olarak) gönderirken şöyle buyurdu: (Zenginlerin) mallarının en iyisini zekât olarak almaktan kaçın. Mazlumun bedduasından da sakın. Çünkü mazlumun duasıyla Allah arasında perde yoktur." [195]

196

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(Kendisine zekât verilecek olan) miskin, bir iki hurma veya bir iki lokmanın ihtiyacını giderebileceği kişi değildir. Asıl miskin, (muhtaç olduğu hâlde) istemekten kaçınan kişidir. Dilerseniz (bu konuda) '...İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler...' ayetini okuyun!" [196]

[194] D1582 Ebû Dâvûd, Zekât, 5.
[195] M121 Müslim, Îmân, 29.
[196] Bakara, 2/273; M2394 Müslim, Zekât, 102.

197

Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zengin ve gücü kuvveti yerinde olan kimselerin zekât almaları helâl değildir." [197]

[197] D1634 Ebû Dâvûd, Zekât, 24; T652 Tirmizî, Zekât, 23.

SADAKA: ALLAH'A KARŞI SADAKATİN GÖSTERGESİ

198

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Vücuttaki bütün eklemler için her gün sadaka vermek gerekir. Bineğine binmek isteyen kişiye yardım etmek veya eşyasını bineğine yüklemek sadakadır. Güzel söz ve namaza giderken atılan her adım sadakadır. Yol göstermek sadakadır." [198]

199

Câbir b. Abdullah'ın (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her iyilik bir sadakadır." [199]

200

Adî b. Hâtim'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) cehennemden bahsetti, ondan Allah'a sığındı ve yüzünü üç defa çevirdikten sonra şöyle buyurdu: "Yarım hurma ile

[198] B2891 Buhârî, Cihâd, 72.
[199] B6021 Buhârî, Edeb, 33.

bile olsa (sadaka vererek) cehennemden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız güzel bir sözle (korunun)." [200]

201

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.s.), 'Ey Allah'ın Resûlü, hangi sadaka en faziletlidir?' diye sordu. Hz. Peygamber, 'Sağlıklı iken, fakirlik endişesi ve zengin olma hırsı ile hareket ederken sadaka verebilmendir. (Son nefeste) can boğaza gelinceye kadar (sadaka vermeyi) erteleme!' buyurdu." [201]

202

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimsenin sağlığında bir dirhem sadaka vermesi, ölürken yüz dirhem sadaka dağıtmasından daha hayırlıdır." [202]

203

Kâ'b b. Ucre (r.a.) diyor ki: "Allah Resûlü (s.a.s.) bana şöyle buyurdu: 'Sadaka vermek, suyun ateşi söndürdüğü gibi hataları yok eder.'" [203]

204

Saîd b. Ebû Bürde b. Ebû Musa el-Eş'arî'nin, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her Müslüman sadaka vermelidir." Oradakiler, "Peki, ya verecek bir şey bulamazsa?" deyince Resûlullah, "O zaman çalışır ve (kazandığından) hem

[200] M2350 Müslim, Zekât, 68.
[201] B2748 Buhârî, Vesâyâ, 7.
[202] D2866 Ebû Dâvûd Vesâyâ, 3.
[203] T614 Tirmizî, Cum'a, 79.

kendisi faydalanır hem de sadaka verir." buyurdu. "Buna da güç yetiremez ya da yapamazsa?" dediler. "Yardıma muhtaç mazlum ve mağdur bir kimseye yardım eder!" buyurdu. "Bunu da yapamazsa?" dediler. "İyiliği emretsin." buyurdu. "Bunu da yapamazsa?" dendiğinde, Resûlullah (s.a.s.) "Kötülükten uzak dursun. Bu da onun için sadakadır." buyurdu. [204]

205

Ebû Mes'ûd el-Bedrî'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kişinin ailesi için yaptığı harcama da sadakadır." [205]

206

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ödeme güçlüğü çeken borçluya zaman tanıyan ya da alacağını bağışlayan kimseyi Allah, kendisininkinden başka hiçbir gölgenin (himayenin) olmadığı kıyamet gününde arşının gölgesinde gölgelendirecektir (özel olarak himaye edecektir)." [206]

207

Selmân b. Âmir'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yoksula verilen sadaka bir, akrabaya verilen ise hem sadaka hem de sıla-i rahim olmak üzere iki sadaka sayılır." [207]

208

[204] B6022 Buhârî, Edeb, 33.
[205] B4006 Buhârî, Meğâzî, 12.
[206] T1306 Tirmizî, Büyû', 67; M7512 Müslim, Zühd, 74.
[207] N2583 Nesâî, Zekât, 82; T658 Tirmizî, Zekât, 26.

Hakîm b. Hizâm'dan (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üstteki (veren) el, alttaki (alan) elden daha hayırlıdır. Sen, (vermeye) geçimini sağladığın ailenden başla!" [208]

209

İbn Ömer ve İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimsenin hediye verip veya bağışta bulunup sonra bundan vazgeçmesi helâl olmaz. Ancak babası çocuğuna verdiğini geri alabilir." [209]

---

[208] B1427 Buhârî, Zekât, 18; M2386 Müslim, Zekât, 95.
[209] D3539 Ebû Dâvûd, Büyû', (İcâre), 81.

KURBAN: RABBİMİZE YAKIN OLMA UMUDU

210

Berâ' diyor ki, "Hz. Peygamber'i (s.a.s.) (Kurban Bayramı sabahı) hutbe verirken dinledim, şöyle buyurdu: 'Bugün ilk işimiz, bayram namazı kılmak, sonra dönüp kurban kesmektir. Kim böyle yaparsa sünnetimize uymuş olur.'" [210]

211

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Âdemoğlu kurban günü Allah katında kurban kesmekten daha güzel bir amel işlemez. Kurban, kıyamet günü boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla (sevap olarak) gelir. Kurban, henüz kanı yere düşmeden, Allah tarafından kabul edilir. Bu sebeple kurban kesme konusunda gönlünüz hoş olsun, (bu iş size zor gelmesin)." [211]

212

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.) bir bayram günü kurban olarak iki koç kesti ve onları kıbleye doğru yatırdığı zaman şöyle dedi: "Ben hanîf (hakka

[210] B951 Buhârî, Îdeyn, 3.
[211] T1493 Tirmizî, Edâhî, 1.

yönelmiş) olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim. Allah'ım (bu kurban) sendendir ve Muhammed ile ümmeti tarafından senin için sunulmuştur." [212]

213

Zeyd b. Erkam (r.a.) anlatıyor: Resûlullah'ın (s.a.s.) ashâbı, "Ey Allah'ın Resûlü! Bu kurbanlar nedir?" dediler. Resûlullah, "Babanız İbrahim'in sünnetidir." diye cevap verdi. [213]

---

[212] İM3121 İbn Mâce, Edâhî, 1; D2795 Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 3-4.
[213] İM3127 İbn Mâce, Edâhî, 3; HM19498 İbn Hanbel, IV, 368.

İBADETLERDE AZİMET VE RUHSAT

214

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, yasakladıklarının yapılmasından nasıl hoşlanmıyorsa, tanıdığı ruhsatların kullanılmasından da öylece hoşnut olur." [214]

215

Ebû Musa'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) ashâbından birini bir iş için gönderdiğinde şöyle derdi: "Müjdeleyin nefret ettirmeyin; kolaylaştırın zorlaştırmayın." [215]

216

Peygamber Efendimizin eşi Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) kendisine iki iş arasında seçim hakkı tanındığında günah olmadığı sürece kolay olanını seçerdi. Şayet (kolay olan iş) günah ise o zaman ondan insanların en uzak duranı o olurdu." [216]

[214] HM5866 İbn Hanbel, II, 108.
[215] M4525 Müslim, Cihâd ve siyer, 6.
[216] M6045 Müslim, Fedâil, 77.

217

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: Bir yolculuk esnasında Resûlullah (s.a.s.), insanların etrafına toplanarak gölge yaptıkları bir adam gördü ve "Neyi var?" diye sordu. Etrafındakiler, "O, oruçlu." deyince Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "(Zorlanmanız yahut zarar görmeniz hâlinde) yolculukta oruç tutmanız iyilik (fazilet) değildir." [217]

218

Hamza b. Amr el-Eslemî (r.a.), "Ey Allah'ın Resûlü! Yolculukta iken oruç tutabilecek gücü kendimde bulabiliyorum. Böyle yapmamda bir sakınca var mı?" diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), "Bu, Allah'ın verdiği bir ruhsattır. Kim bunu alıp uygularsa güzel olur. Ama kim de oruç tutmak isterse bunu yapmasında bir sakınca yoktur." buyurdu. [218]

219

Enes b. Mâlik (r.a.) diyor ki, "Resûlullah (s.a.s.) kendisine zarar gelmesinden korkan hâmile kadın ile çocuğunun zarar görmesinden endişe eden emzikli kadın için Ramazan orucunu tutmama ruhsatı vermiştir." [219]

220

İmrân b. Husayn (r.a.) diyor ki: "Basur hastalığım vardı. Bu sebeple Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek nasıl namaz kılacağımı sordum. Hz. Peygamber şu cevabı verdi: "Namazı

[217] M2612 Müslim, Sıyâm, 92.
[218] M2629 Müslim, Sıyâm, 107.
[219] İM1668 İbn Mâce, Sıyâm, 12.

ayakta kıl, buna gücün yetmezse oturarak kıl, buna da gücün yetmezse yan üstü yatarak kıl." [220]

221

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), Mekke'den Medine'ye yola çıktı ve âlemlerin Rabbi olan Allah'tan başka hiçbir şeyden korkusu olmadığı hâlde (farz) namazlarını ikişer rekât olarak kıldı. [221]

222

İbn Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü (s.a.s.) yolculukta öğle ile ikindi namazlarını cem eder (tek vakitte birleştirerek peş peşe kılar), aynı şekilde akşam ile yatsı namazlarını da cem ederdi." [222]

223

Enes b. Mâlik (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.), öğle vakti girmeden sefere çıkacağı zaman öğle namazını ikindi vaktine kadar erteler, sonra iki namazı beraber kılardı. Öğle vaktinden sonra yola çıktığında ise namazını kılar yola öyle çıkardı." [223]

---

[220] B1117 Buhârî, Taksîru's-salât, 19.
[221] N1436 Nesâî, Taksîru's-salât, 1.
[222] B1107 Buhârî, Taksîru's-salât, 13.
[223] B1111 Buhârî, Taksîru's-salât,15.

İBADETLERDE İTİDAL: DENGELİ KULLUK

224

İbn Abbâs'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Dinde aşırılıktan sakının. Çünkü sizden öncekileri dinde aşırı gitmeleri helak etti." [224]

225

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Din kolaydır. Bir kişi takatinin üstünde ibadete kalkışırsa din karşısında âciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın, dosdoğru yolu tutun ve (alacağınız mükâfattan dolayı) sevinin. Sabah, akşam ve gecenin bir kısmında (dinç olduğunuz vakitlerden) yararlanın (ki ibadetinize devam edebilesiniz)." [225]

226

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: Peygamber'e (s.a.s.), "Allah'ın en çok sevdiği amel hangisidir?" diye soruldu. O da, "Az da olsa devamlı olanıdır." buyurdu ve devamında şöyle dedi: "Gücünüz yettiği kadar amel üstlenin." [226]

[224] İM3029 İbn Mâce, Menâsik, 63; N3059 Nesâî, Menâsikü'l-hac, 217.
[225] B39 Buhârî, Îmân, 29.
[226] B6465 Buhârî, Rikâk, 18; M1828 Müslim, Müsâfirîn, 216.

227

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her şeyin bir coşkunluğu olduğu gibi, her coşkunluğun da bir durgunluğu vardır. Şayet bu iki hâli yaşayan kimse itidalli olup orta yolu takip edebilirse onun için (kurtuluşa ereceğini) umarım. Fakat (dengesizliği ve aşırılığı dolayısıyla) parmakla gösterilecek hâle gelirse, onu (salih kimselerden) saymayın!" [227]

[227] T2453 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 21.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AHLÂK

GÜZEL AHLÂK VE İYİ NİYET: İSLÂM'IN ÖZÜ

1

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim." [1]

2

Sa'd b. Hişâm anlatıyor: Hz. Âişe'ye "Ey müminlerin annesi, bana Resûlullah'ın (s.a.s.) ahlâkını anlat." dedim. O da şöyle dedi: "Sen Kur'an okumuyor musun? Resûlullah'ın (s.a.s.) ahlâkı Kur'an idi." [2]

3

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlâk bakımından en güzel olanıdır." [3]

---

1 HM8939 İbn Hanbel, II, 381.
2 D1342 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 26.
3 D4682 Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

4

Ali b. Ebû Tâlib'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s.) namaza kalktığında şöyle dua ederdi: "(Allah'ım!) Beni güzel ahlâka eriştir. Senden başka güzel ahlâka eriştirecek yoktur. Kötü ahlâkı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlâkı benden uzaklaştıracak yoktur!" [4]

5

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle derdi: "Allah'ım! Beni, iyilik yaptıkları zaman sevinç duyan, kötülük yaptıkları zaman da bağışlanma dileyen kullarından eyle." [5]

6

Ebû Zerr'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) ona şöyle buyurmuştur: "Nerede olursan ol, Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. Bir de insanlara güzel ahlâka uygun davran!" [6]

7

Nevvâs b. Sem'ân (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) ile birlikte Medine'de bir sene kaldım... Ona iyiliğin ve kötülüğün ne anlama geldiğini sordum. Resûlullah (s.a.s.) şöyle cevap verdi: 'İyilik güzel ahlâktır. Kötülük ise vicdanını rahatsız eden ve insanların bilmesini istemediğin şeydir.'"[7]

---

[4] M1812 Müslim, Müsâfirîn, 201.
[5] İM3820 İbn Mâce, Edeb, 57; HM26066 İbn Hanbel, VI, 188.
[6] T1987 Tirmizî, Birr, 55.
[7] M6517 Müslim, Birr, 15.

8

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü'ne (s.a.s.) insanların cennete girmesine en çok vesile olan amelin ne olduğu soruldu. Resûlullah, "Allah'tan sakınmak (takva) ve güzel ahlâk." buyurdu.[8]

9

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin; ırza, namusa dil uzatan, lânet eden, çirkin işler yapan, edepsiz konuşan kimse değildir." [9]

10

Semüre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Haseb (kişiyi halk nazarında yücelten nitelik) maldır, kerem (kişiyi Allah katında yücelten nitelik) ise takvadır." [10]

11

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) oturmakta olan insanların yanında durdu ve onlara, "Sizin hanginizin hayırlı, hanginizin şerli olduğunu size bildireyim mi?" dedi. Orada bulunanlar sustular. (Bunun üzerinde Resûlullah sorusunu) üç kere tekrarladı. Bir adam, "Evet yâ Resûlallah!" dedi. Allah Resûlü şöyle buyurdu: "Hayırlınız, kendisinden hayır beklenilen ve kötülüğünden emin olunandır; şerliniz ise kendisinden hayır beklenmeyen ve kötülüğünden de emin olunmayandır." [11]

---

[8] T2004 Tirmizî, Birr, 62.
[9] T1977 Tirmizî, Birr, 48; HM3839 İbn Hanbel, I, 405.
[10] T3271 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 49.
[11] T2263 Tirmizî, Fiten, 76; HM8798 İbn Hanbel, II, 368.

12

Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ameller niyetlere göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır. Kim Allah ve Resûlü için hicret ederse, hicreti Allah ve Resûlü'nedir. Kim de erişeceği bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı hicret ederse, onun hicreti de hicretine sebep olan şeyedir." [12]

13

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah sizin dış görünüşlerinize ve mallarınıza bakmaz, bilakis kalplerinize ve amellerinize bakar."[13]

14

İbn Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle derdi: "Allah'ım! Benim yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir." [14]

15

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İzzet ve celâl sahibi Allah şöyle buyurdu: 'Kulum iyi bir iş yapmaya niyet eder de yapmazsa ona bir iyilik sevabı yazarım. Ama onu yaparsa on kattan yedi yüz kata kadar iyilik sevabı yazarım. Eğer kulum bir kötülük yapmaya niyet eder de yapmazsa onu (günah olarak) yazmam. Fakat onu yaparsa ona bir kötülük günahı yazarım.'" [15]

---

[12] M4927 Müslim, İmâre, 155; B1 Buhârî, Bedü'l'vahy, 1.
[13] M6543 Müslim, Birr, 34.
[14] HM3823 İbn Hanbel, I, 403.
[15] M335 Müslim, Îmân, 204; B6491 Buhârî, Rikâk, 31.

İHLAS VE SALİH AMEL: SAMİMİYETİN DAVRANIŞA BÜRÜNMESİ

16

Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin naklettiğine göre, bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.s.) geldi ve bazı sorular sordu. Sonra Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Allah sadece samimi bir şekilde ve kendi rızası gözetilerek yapılan amelleri kabul eder." [16]

17

Ebû Ümâme'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah için sever, Allah için nefret eder, Allah için verir, Allah için (kötülüğe) engel olursa, imanını kemale erdirmiş olur." [17]

18

Esed kabilesine mensup Vâbisa b. Ma'bed'in naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) ona şöyle demiştir: "İyilik ve kötülüğü sormaya mı geldin?" (Vâbisa diyor ki) "Evet." dedim. Hz. Peygamber, parmaklarını birleştirip göğsüne vurarak üç defa "Kendine danış, kalbine danış ey Vâbisa!"

[16] N3142 Nesâî, Cihâd, 24.
[17] D4681 Ebû Dâvûd, Sünne, 15.

buyurdu (ve devam etti), "İyilik, gönlü huzura kavuşturan ve içe sinen şeydir. Kötülük ise insanlar sana fetva verseler (onaylasalar) bile, gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir." [18]

19

Hz. Âişe (r.a.) (Muâviye'nin kendisinden tavsiye talep etmesi üzerine) Muâviye'ye şöyle bir mektup yazdı: "Allah'ın selâmı üzerine olsun. Ben Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle buyururken işittim: 'Kim insanlar kendisini kınasa bile bir konuda Allah'ın rızasını ararsa, Allah da insanların vereceği sıkıntıdan onu kurtarır. Kim de Allah'ın hoşnut olmayacağı bir konuda insanların beğenisini elde etmek isterse, Allah onu o insanlar(ın insafın)a terk eder.'" [19]

20

Zeyd b. Erkam (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.s.) namazının ardından şöyle dua ettiğini nakletmiştir: "Allah'ım! Ey Rabbimiz ve her şeyin Rabbi! Beni ve ailemi dünya ve ahirette her an sana ihlâsla bağlı kıl. Ey yücelik ve ikram sahibi!" [20]

21

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah'a ihlâsla ibadet ederek, namazı dosdoğru kılarak, zekâtı vererek dünyadan ayrılırsa, Allah kendisinden razı olduğu hâlde ölmüş olur." [21]

---

[18] DM2561 Dârimî, Büyû', 2.
[19] T2414 Tirmizî, Zühd, 64.
[20] D1508 Ebû Dâvûd, Vitr, 25.
[21] İM70 İbn Mâce, Sünnet, 9.

22

Abdullah b. Ebû Bekir anlatıyor: Enes b. Mâlik'ten işittiğime göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç şey öleni (mezara kadar) takip eder; ikisi geri döner, biri kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır." [22]

23

Abdullah b. Büsr'den nakledildiğine göre, bir bedevî, "Ey Allah'ın Resûlü! En hayırlı insan kimdir?" dedi. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Ömrü uzun ve ameli güzel olan kimsedir." [23]

24

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ameli kendisini geri bırakan kimseyi, soyu ileriye geçirmez." [24]

25

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Gecenin zifiri karanlıklarına benzeyen fitneler ortaya çıkmadan salih ameller yapmakta acele edin! Zira o zaman kişi mümin olarak sabaha çıkacak, kâfir olarak akşamlayacak yahut mümin olarak akşamlayacak, kâfir olarak sabaha çıkacak; dünyevî çıkarlar karşılığında dinini satacaktır." [25]

[22] M7424 Müslim, Zühd, 5.
[23] T2329 Tirmizî, Zühd, 21.
[24] M6853 Müslim, Zikir, 38.
[25] M313 Müslim, Îmân, 186.

26

Nu'mân b. Beşîr'den nakledildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bilin ki! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o, iyi olursa bütün vücut iyi olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Bilin ki! O, kalptir." [26]

27

Şehr b. Havşeb anlatıyor: "Ümmü Seleme'ye; 'Ey müminlerin annesi! Allah Resûlü (s.a.s.) senin yanındayken en çok hangi duayı ederdi?' dedim. Ümmü Seleme, 'O'nun çoğunlukla ettiği dua şuydu: 'Ey kalpleri çeviren (Allah'ım)! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl.' Ben kendisine, 'Ey Allah'ın Resûlü! 'Ey kalpleri çeviren (Allah'ım)! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl.' diye neden çok dua ediyorsun?' dedim. Allah Resûlü şöyle buyurdu: "Ey Ümmü Seleme! Hiçbir insan yoktur ki kalbi Allah'ın iki parmağı arasında olmasın. O, dilediğini istikamet üzere kılar, dilediğini ise saptırır." [27]

28

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tevbe ve istiğfar ettiği zaman kalbi parlatılır. Günaha devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini kaplar. Allah'ın, (Kur'an'da), 'Hayır, hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır.' (Mutaffifîn, 83/14) diye anlattığı pas işte budur." [28]

---

[26] B52 Buhârî, Îmân, 39.
[27] T3522 Tirmizî, Deavât, 89.
[28] T3334 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 83.

MERHAMET: KÂİNATIN MAYASI

29

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Merhametliler, Rahmân'ın merhamet ettiği kimselerdir. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin! 'Rahîm' Rahmân'dan bir bağdır. Kim onunla irtibatını sürdürürse Allah da onunla irtibatını sürdürür; kim de onu koparırsa Allah da o kimseyle ilişkisini koparır." [29]

30

Ebû Hüreyre diyor ki: "Ebu'l-Kâsım'ı (Hz. Peygamber'i) (s.a.s.) şöyle derken işittim: "Yalnızca şakî (bedbaht) olan kimse merhametten yoksun bırakılır." [30]

31

Cerîr b. Abdullah'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez." [31]

---

[29] T1924 Tirmizî, Birr, 16.
[30] T1923 Tirmizî, Birr, 16; D4942 Ebû Dâvûd, Edeb, 58.
[31] B7376 Buhârî, Tevhîd, 2; M6030 Müslim, Fedâil, 66.

32

Ebû Hüreyre'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah rahmeti yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını yanında tuttu, bir parçasını ise yeryüzüne indirdi. İşte bu bir parça rahmet sayesinde bütün mahlûklar birbirlerine merhametli davranırlar. Hatta (bu rahmetin tecellisi olarak) kısrak bile yavrusunu emzirirken basıp da ona zarar verme korkusuyla ayağını kaldırır." [32]

33

Huzeyfe b. Yemân (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz.' diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilikle karşılık vermeyi, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin." [33]

34

Câbir b. Abdullah el-Ensârî (r.a.) şöyle demiştir: "Ben Resûlullah'ı (s.a.s.) ölümünden üç gün önce şöyle derken işittim: 'Hepiniz mutlaka Yüce Allah'a hüsn-i zan besleyerek (affını ve merhametini umarak) can verin.'" [34]

35

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) eşi Hz. Âişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey Âişe! Allah, rıfk (nezaket ve yumuşaklık) sahibidir

---

[32] B6000 Buhârî, Edeb,19.
[33] T2007 Tirmizî, Birr, 63.
[34] M7231 Müslim, Cennet, 82.

ve rıfktan hoşlanır. Sertliğe, kabalığa ve nezaket dışı diğer davranışlara vermediği sevabı, rıfk sayesinde verir." [35]

[35] M6601 Müslim, Birr, 77.

ADALET VE HAKKANİYET: TOPLUMSAL YAŞAMIN TEMELİ

36

Nu'mân b. Beşîr'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Çocuklarınız arasında adaletli davranın, çocuklarınız arasında adaletli davranın!" [36]

37

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yedi sınıf insan vardır ki Allah Teâlâ onları hiçbir gölgenin (himayenin) bulunmadığı bir günde, Arş'ın gölgesinde gölgelendirir:

Adaletli devlet reisi, Allah'a ibadet ederek yetişen genç, gönlü mescitlere bağlı olan kimse, Allah için birbirini seven ve bu şekilde bir araya gelip, bu sevgi ile ayrılan iki dost, mevki sahibi güzel bir kadının birlikte olma isteğine "Ben Allah'tan korkarım." diye cevap veren kimse, sağ elinin verdiği sadakayı, sol eli duymayacak kadar gizli veren kimse, tenha yerlerde Allah'ı zikrederek gözleri yaşla dolup taşan kimse." [37]

[36] D3544 Ebû Dâvûd, Büyû' (İcâre), 83.
[37] B660 Buhârî, Ezân, 36.

38

Abdullah b. Amr b. Âs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında, Rahmân'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklar." [38]

39

Peygamber Efendimizin (s.a.s.) eşi Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, (Kureyş kabilesinden bir grup insan, hırsızlık yapan Fâtıma adlı bir kadını affetmesi için aracı olduklarında) ... Resûlullah (s.a.s.) ayağa kalkarak hutbe okudu ve Allah'a gerektiği gibi senâ ettikten sonra şöyle buyurdu: "Sizden önceki insanların helak olmalarının sebebi, aralarında ileri gelen (zengin) kimseler hırsızlık yapınca suçun cezasını vermeyip zayıf (ve fakir) kimseler hırsızlık yapınca ceza uygulamalarıdır. Bu canı bu tende tutan (Allah)a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapsa, onun da elini keserdim!" [39]

40

Ebû Ümâme el-Bâhilî anlatıyor: "Resûlullah'ı (s.a.s.) Veda Haccı senesinde verdiği hutbede şöyle derken işittim: 'Şüphesiz Yüce Allah, her hak sahibine hakkını vermiştir.'" [40]

41

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) (kendisini ibadete vererek dünyadan el etek

[38] N5381 Nesâî, Âdâbü'l-kudât, 1.
[39] M4411 Müslim, Hudûd, 9.
[40] T2120 Tirmizî, Vesâyâ, 5.

çektiğini duyduğunda) Osman b. Maz'ûn'u çağırmak üzere birini göndermişti. Geldiğinde ona şöyle buyurdu: "Ailenin senin üzerinde hakkı var. Misafirinin senin üzerinde hakkı var. Kendi varlığının senin üzerinde hakkı var." [41]

42

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkı beştir: Selâmı almak, hastayı ziyaret etmek, cenazeye katılmak, davete icabet etmek ve aksırana Allah'tan rahmet dilemek." [42]

43

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim kardeşine haksızlık etmişse, onunla helâlleşsin." [43]

---

[41] D1369 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 27.
[42] B1240 Buhârî, Cenâiz, 2.
[43] B6534 Buhârî, Rikâk, 48.

SABIR: İMTİHANI GEÇME MÜCADELESİ

44

Ebû Mâlik el-Eş'arî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Namaz nurdur, sadaka burhandır, sabır ışıktır." [44]

45

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.s.) bir kabrin başında ağlamakta olan bir kadına rastladı ve 'Allah'tan kork ve sabret.' dedi. Kadın, "Git başımdan, başıma gelen musibeti sen yaşamadın!" diye cevap verdi. Hz. Peygamber'i tanımıyordu. Kendisine, onun Peygamber (s.a.s.) olduğu söylendi. Bunun üzerine kadın Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kapısına gitti, kapıda bekleyen herhangi bir görevli de yoktu. (Peygamber'in yanına girdi ve); "Seni tanıyamadım." dedi. Peygamber Efendimiz de, 'Sabır, ancak (musibetin) ilk başa geldiği anda (olmalı)dır.' buyurdu. [45]

[44] M534 Müslim, Tahâret, 1.
[45] B1283 Buhârî, Cenâiz, 31; M2140 Müslim, Cenâiz, 15.

46

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır." [46]

47

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "İnsanlarla bir arada yaşayan ve onların eziyetlerine sabreden mümin, insanlarla bir arada yaşamayan ve onların eziyetlerine sabretmeyen müminden daha büyük sevaba nail olur." [47]

48

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: "Peygamber (s.a.s.) Huneyn ganimetlerini taksim ettiğinde, ensardan bir adam, 'Peygamber bu taksimde Allah'ın rızasını gözetmemiştir.' dedi. Bunun üzerine Peygamber'e (s.a.s.) geldim ve söyleneni kendisine aktardım. Yüzünün rengi değişti ve şöyle buyurdu: 'Allah'ın rahmeti Musa'nın üzerine olsun! Ona, bundan daha fazla eziyet edilmişti de o sabretmişti.'" [48]

49

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah'ın (s.a.s.) önünde (on sekiz aylık) oğlu İbrahim'i can çekişirken gördüm. Resûlullah'ın gözleri yaşardı ve şöyle dedi: Göz yaş döker, kalp üzülür fakat biz ancak Rabbimizin razı olacağını söyleriz. Vallahi ey İbrahim, biz senin için üzülüyoruz." [49]

---

[46] M6643 Müslim, Birr, 107.
[47] İM4032 İbn Mâce, Fiten 23; HM5022 İbn Hanbel, II, 44.
[48] B4335 Buhârî, Meğâzî, 57.
[49] M6025 Müslim, Fedâil, 62.

50

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, ensardan bazı kimseler Resûlullah'tan (s.a.s.) bir şeyler vermesini istediler. O da verdi. Sonra tekrar istediler. Allah Resûlü de yanındakiler bitinceye kadar verdi ve şöyle buyurdu: "Yanımda bulunan hiçbir malı sizden saklayacak değilim. Kim iffetli olmayı dilerse, Allah onu iffetli kılar. Kim müstağni olursa (aza kanaat edip insanlardan bir şey istemezse), Allah onu zengin kılar. Kim de sabrederse, Allah ona sabır ihsan eder. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir." [50]

51

Ümmü Seleme'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Birinizin başına bir musibet geldiği zaman, 'Biz Allah'a aidiz ve biz O'na döneceğiz. Allah'ım! Başıma gelen musibetin mükâfatını senden bekliyorum, bundan dolayı bana ecir ihsan et, benim için onu daha hayırlısıyla değiştir.' desin." [51]

52

Hz. Âişe'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Batan bir diken bile olsa başına gelen her musibet, Müslüman'ın günahlarına kefaret olur." [52]

53

Suheyb'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müminin hâli ne hoştur! Her hâli kendisi için

[50] M2424 Müslim, Zekât, 124.
[51] D3119 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 17-18; M2126 Müslim, Cenâiz, 3.
[52] M6565 Müslim, Birr, 49; MU1719 Muvatta', Ayn, 3.

hayırlıdır ve bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına güzel bir iş geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı geldiğinde ise sabreder; bu da onun için hayır olur." [53]

[53] M7500 Müslim, Zühd, 64.

İFFET VE HAYÂ: İMANIN VE ÖZSAYGININ ESERİ

54

Ebû Mes'ûd'un naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlık, ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir söz bilir: Şayet utanmıyorsan, dilediğini yap!" [54]

55

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İman, yetmiş küsur parçadır. Hayâ da imandan bir parçadır." [55]

56

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) söyle buyurmuştur: "Her dinin (kendine özgü) bir ahlâkı vardır; İslâm ahlâkı(nın özü) hayâdır." [56]

57

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Arsızlık nerede ve kimde

[54] B6120 Buhârî, Edeb, 78.
[55] M152 Müslim, Îmân, 57.
[56] İM4181 İbn Mâce, Zühd, 17.

olursa olsun çirkinleştirir; hayâ ise nerede ve kimde olursa olsun zarifleştirir."[57]

58

Selmân'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Yüce Rabbiniz hayâ sahibi ve cömerttir. Kulu (dua etmek için) O'na ellerini kaldırdığı zaman, o elleri boş çevirmekten hayâ eder." [58]

59

İbn Ömer ve Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hakkını talep eden kişi bunu tam olarak alsa da alamasa da iffetli bir şekilde istesin." [59]

60

İmrân b. Husayn'ın rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, yoksul (olmasına rağmen) iffetli, çoluk çocuk sahibi mümin kulunu sever." [60]

61

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle derdi: "Allah'ım! Senden hidayet, takva, iffet ve zenginlik dilerim." [61]

[57] T1974 Tirmizî, Birr, 47.
[58] D1488 Ebû Dâvûd, Vitr, 23.
[59] İM2421 İbn Mâce, Sadakât, 15.
[60] İM4121 İbn Mâce, Zühd, 5.
[61] M6904 Müslim, Zikir, 72.

CÖMERTLİK VE CİMRİLİK: GÖNÜLDEN VERMEK YA DA KAYBETMEK

62

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cimri ile Allah yolunda harcama yapan kimsenin hâli, üzerlerinde demirden birer zırh bulunan iki adamın hâline benzer: Cömert olan, bir hayırda bulunmaya niyet ettiğinde üzerindeki zırh öyle genişler ki (önceki dar hâlinden kalma) izler bile silinir gider. Cimri, bir hayırda bulunmak istediğinde ise âdeta üzerindeki zırh büzüşür, elleri köprücük kemiklerine yapışacak gibi sıkışır ve zırhın her halkası yanındaki halkayı sıkıştırır." [62]

63

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kulların sabaha eriştiği her gün (yeryüzüne) iki melek iner. Bu iki melekten biri, 'Allah'ım, malını hayır yolunda harcayan kişiye (harcadığı malın yerine) yenisini ver.' der. Diğeri de, 'Allah'ım,

[62] M2361 Müslim, Zekât, 77.

malını (hayır yollarında harcamayarak) elinde tutan (cimrilik eden) kişinin malını telef et.' der." [63]

64

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir insanın kalbinde cimrilik ve iman asla bir arada bulunmaz." [64]

65

Abdülazîz b. Mervân'ın naklettiğine göre, Ebû Hüreyre, Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle buyururken işitmiştir: "Bir kişide bulunan huyların en kötüsü, aşırı cimrilik ve şiddetli korkaklıktır." [65]

66

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle derdi: "Allah'ım! Kederden, üzüntüden, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, borç yükünden ve halkın galeyana gelerek taşkınlığından sana sığınırım." [66]

67

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cimrilikten sakının! Çünkü cimrilik, sizden öncekileri birbirlerinin kanını dökmeye ve haramı helâl görmeye sevk ederek helak etti." [67]

[63] B1442 Buhârî, Zekât, 27.
[64] N3112 Nesâî, Cihâd, 8.
[65] D2511 Ebû Dâvûd, Cihâd, 21.
[66] N5478 Nesâî, İstiâze, 25.
[67] M6576 Müslim, Birr, 56.

68

Ebû Bekir es-Sıddîk'ın rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ara bozuculuk yapan, yaptığı iyiliği başa kakan ve cimri olan kimse cennete giremez." [68]

69

İbn Münkedir'in işittiğine göre, Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.) kendisinden bir şey istendiğinde asla 'hayır' demezdi." [69]

70

Sehl b. Sa'd (r.a.) anlatıyor: "Bir kadın elinde kenarları dokunmuş bürde türünden bir kumaşla gelerek, 'Yâ Resûlallah, bunu giymeniz için kendi elimle dokudum.' dedi. Böyle bir kumaşa ihtiyacı olan Resûlullah (s.a.s.) kumaşı aldı ve izar şeklinde giyinerek (belden aşağısına sararak) yanımıza geldi. Fakat orada bulunanlardan biri kumaşa dokunarak, 'Yâ Resûlallah, bunu bana giydir!' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber 'Tamam.' buyurdu ve Allah'ın dilediği kadar bir süre o mecliste kaldıktan sonra evine döndü. Kumaşı katlayarak o adama gönderdi." [70]

71

Zeyd b. Eslem'in, babasından naklettiğine göre, Ömer b. Hattâb (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.) bir gün bize sadaka vermemizi emretti. O gün paramın olduğu bir zamana rastladı. 'Bir gün Ebû Bekir'i geçebileceksem,

[68] T1963 Tirmizî, Birr, 41.
[69] M6018 Müslim, Fedâil, 56.
[70] B5810 Buhârî, Libâs, 18.

işte bugün geçerim!' dedim ve malımın yarısını getirdim. Resûlullah (s.a.s.), 'Ailene ne bıraktın?' dedi. Ben de, 'Bu kadarını.' dedim. Ebû Bekir (r.a.), malının hepsini getirdi. Sonra Resûlullah (s.a.s.) ona da, 'Ailene ne bıraktın?' dedi. O, 'Onlara Allah ve Resûlü'nü bıraktım.' diye cevap verdi. Bunun üzerine, 'Bundan sonra seninle hiçbir şeyde asla yarışmam!' dedim." [71]

---

[71] D1678 Ebû Dâvûd, Zekât, 40; T3675 Tirmizî, Menâkıb, 16.

MİSAFİR: EVİN BEREKET FIRSATI

72

Ebû Şurayh el-Kâ'bî'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa misafirini iyi ağırlasın. Bunun uygun süresi bir gün ve bir gecedir. Misafirlik üç gündür, bundan sonra (misafire ikram) sadakadır. Misafirin de ev sahibini sıkıntıya sokacak kadar onun yanında kalması helâl olmaz." [72]

73

Abdurrahman b. Ebû Bekir anlatıyor: Suffe ashâbı fakir insanlardı. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştu: "Kimin yanında iki kişilik yemek varsa üçüncü bir kişiyi, dört kişilik yiyeceği olan beşinci ya da altıncı bir kişiyi misafir etsin!" [73]

74

Ukbe b. Âmir'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Misafir ağırlamayan kimsede hayır yoktur." [74]

[72] B6135 Buhârî, Edeb, 85.
[73] B602 Buhârî, Mevâkîtü's-salât, 41.
[74] HM17555 İbn Hanbel, IV, 157.

75

Abdullah b. Selâm anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) (hicret yolculuğunun sonunda) Medine'ye girdiğinde insanlar O'na doğru koşuştular... O'nun söylediği ilk sözler şunlardı: 'Ey insanlar! Selâmı yaygınlaştırın, yemek yedirin ve insanlar uykudayken (gece) namaz kılın ki, esenlik içinde cennete giresiniz.'" [75]

[75] T2485 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 42.

DÜRÜSTLÜK VE AHDE VEFA: ÖZÜ SÖZÜ BİR OLMAK

76

Enes b. Mâlik (r.a.) şöyle demiştir: "Allah'ın Peygamberi (s.a.s.) bize hutbe verdiği zaman mutlaka şöyle buyururdu: 'Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur.'" [76]

77

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bizi aldatan, bizden değildir." [77]

78

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kardeşinle (düşmanlığa varan) tartışmaya girme, onunla (kırıcı şekilde) şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme." [78]

79

Zeyd b. Erkam'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse yerine getirme

[76] HM12410 İbn Hanbel, III, 134.
[77] M283 Müslim, Îmân, 164.
[78] T1995 Tirmizî, Birr, 58.

niyetiyle kardeşine söz verir ama onu yerine getiremez ve zamanında sözünü tutamazsa günahkâr olmaz." [79]

80

Ubâde b. Sâmit'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size bir emanet verildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin." [80]

81

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde her vefasızın, vefasızlığını ilan eden bir sancağı olacaktır." [81]

82

İbn Abbâs'tan (r.a.) rivayet edildiğine göre, bir kadın hacca gitmeyi adamış fakat gidemeden ölmüştü. Bunun üzerine kardeşi Resûlullah'a (s.a.s.) gelip bu durumda ne yapılacağını sordu. Allah Resûlü (s.a.s.) de ona, "Kardeşinin bir borcu olsaydı, onu öder miydin?" diye sordu. O, "Evet." diye cevapladı. Bunun üzerine Allah Resûlü, "O hâlde Allah'a borcunuzu ödeyin. Çünkü Allah vefa gösterilmeye daha layıktır." buyurdu. [82]

---

[79] D4995 Ebû Dâvûd, Edeb, 82.
[80] HM23137 İbn Hanbel, V, 323.
[81] M4536 Müslim, Cihâd ve siyer, 14.
[82] N2633 Nesâî, Menâsikü'l-hac, 7.

83

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim Allah'a itaat etmeyi adarsa, Allah'a itaat etsin. Her kim de Allah'a karşı isyan etmeyi adarsa, sakın Allah'a isyan etmesin!" [83]

84

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Gücünün yettiği bir şeyi adayan, onu yerine getirsin!" [84]

85

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sana bir şey emanet eden kişiye emanetini (hakkıyla koruyarak) iade et. Sana hainlik edene sen hainlik etme." [85]

[83] B6696 Buhârî, Eymân ve nüzûr, 28.
[84] İM2128 İbn Mâce, Keffâret, 17.
[85] T1264 Tirmizî, Büyû', 38; D3535 Ebû Dâvûd, Büyû', İcâre, 79.

DOĞRU SÖZLÜ OLMAK: HER AN VE HER ŞARTTA!

86

Enes b. Mâlik (r.a.) şöyle demiştir: "Beni size çok hadis rivayet etmekten alıkoyan şey Allah Resûlü'nün (s.a.s.) şu sözüdür: 'Her kim benim adıma bilerek yalan söylerse, cehennemdeki yerine hazırlansın.'" [86]

87

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir arada bulunmaz." [87]

88

Ebu'l-Havrâ' es-Sa'dî anlatıyor: "Hasan b. Ali'ye, 'Resûlullah'tan (s.a.s.) ne öğrendin?' diye sordum. Dedi ki, 'Resûlullah'tan (s.a.s.) şunu öğrendim: Seni şüphelendireni bırak, şüphelendirmeyene bak. Çünkü doğruluk kalbin

---

[86] M3 Müslim, Mukaddime, 2.
[87] HM8577 İbn Hanbel, II, 349.

(tereddütsüz biçimde) huzura ermesidir. Yalan ise şüpheden ibarettir.'" [88]

89

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her duyduğunu söylemesi kişiye yalan olarak yeter!" [89]

90

Süfyân b. Esîd el-Hadramî, Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle derken işittiğini nakletmiştir: "Bir konuda seni tasdik ettiği (sana inandığı) hâlde kardeşine yalan söylemen ne kadar büyük bir ihanettir!"[90]

91

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse, ya hayır söylesin ya da sussun." [91]

92

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru/sıddîk' olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi

[88] T2518 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 60.
[89] D4992 Ebû Dâvûd, Edeb, 80.
[90] D4971 Ebû Dâvûd, Edeb, 71.
[91] M173 Müslim, Îmân, 74; B6018 Buhârî, Edeb, 31.

devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı/kezzâb' olarak tescillenir." [92]

93

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "Ben sadece doğruyu söylerim." buyurdu. Sahâbeden bazıları, "Yâ Resûlallah! Sen bize şaka yapıyorsun ama!" dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s.), "Ben, sadece doğruyu söylerim." buyurdu. [93]

---

[92] M6639 Müslim, Birr, 105.
[93] HM8462 İbn Hanbel, II, 341.

AFFETMEK VE HOŞGÖRMEK: YARATANDAN ÖTÜRÜ!

94

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, dilleri ile söylemedikçe -ya da fiiliyata dökmedikçe- gönüllerinden geçirdikleri şeylerden dolayı ümmetimi hoşgörür (hesaba çekmez)." [94]

95

Ebû Abdullah el-Cedelî şöyle demiştir: "(Peygamberimizin eşi) Âişe'ye Allah Resûlü'nün (s.a.s.) ahlâkını sordum. Şöyle dedi: 'O, kötü sözlü ve çirkin ağızlı değildi. Çarşı pazarda bağırıp çağırmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi; bilakis bağışlayıcı ve hoşgörülü davranırdı.'" [95]

96

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Allah Resûlü (s.a.s.), kendisine yapılan bir şeyden dolayı şahsî olarak kimseyi cezalandırmamıştır; ancak, Allah'ın yasaklarının çiğnenmesi durumunda Allah için ceza vermiştir." [96]

---

[94] M331 Müslim, Îmân, 201.
[95] T2016 Tirmizî, Birr, 69.
[96] B6853 Buhârî, Hudûd, 42.

97

Abdullah b. Ömer'in anlattığına göre, bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek, "Ey Allah'ın Resûlü! Hizmetçiyi (işlediği bir hatadan dolayı) kaç kez affedeyim?" diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) sustu. Ardından adam, "Ey Allah'ın Resûlü! Hizmetçiyi kaç kez affedeyim?" diye tekrar sordu. Resûlullah bu sefer şöyle buyurdu: "Her gün yetmiş kere." [97]

98

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) bana dedi ki, 'Evlâdım! Eğer kalbinde hiç kimseye karşı hile olmadan sabaha ve akşama erişmeyi başarabilirsen bunu yap. İşte bu benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi yaşatırsa beni sevmiş olur, kim de beni severse cennette benimle birlikte olur.'" [98]

99

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sadaka, malı eksiltmez. Allah, affeden bir kulunun ancak şerefini artırır. Allah için alçakgönüllü davranan kimseyi Allah Teâlâ mutlaka yüceltir." [99]

100

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Siz kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz, zorlaştırıcı olarak değil!" [100]

[97] T1949 Tirmizî, Birr, 31; D5164 Ebû Dâvûd, Edeb, 123-124.
[98] T2678 Tirmizî, İlim, 16.
[99] M6592 Müslim, Birr, 69.
[100] T147 Tirmizî, Tahâret, 112.

101

İbn Abbâs'ın rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hoş gör ki hoş görülesin." [101]

102

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, satışın, alışın ve borç ödemenin müsamahalı olanını sever." [102]

[101] HM2233 İbn Hanbel, I, 249.
[102] T1319 Tirmizî, Büyû', 75.

TEVAZU VE KİBİR: GERÇEK YÜCELİK HANGİSİ?

103

Abdullah b. Mes'ûd'un anlattığına göre, bir gün Hz. Peygamber (s.a.s.), "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez." buyurdu. Bunu duyan bir adam, "Ama insan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından hoşlanır!" deyince, Allah Resûlü, "Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakikati inkâr etmek ve insanları küçük görmektir." buyurdu. [103]

104

Ebu'l-Ahves'in naklettiğine göre, babası şunları anlatmıştır: "Dağınık bir kıyafetle Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanına gitmiştim. Bana, 'Senin malın var mı?' diye sordu. 'Evet' dedim. 'Ne gibi malların var?' diye sorunca, 'Allah bana deve, koyun, at ve hizmetçiler ihsan etmiştir.' şeklinde cevap verdim. Bunun üzerine, 'Madem Allah sana mal ihsan etmiş, o hâlde Allah'ın nimet ve cömertliğinin belirtileri üstünde görünsün.' buyurdu." [104]

[103] M265 Müslim, Îmân, 147.
[104] D4063 Ebû Dâvûd, Libâs, 14; T2006 Tirmizî, Birr, 63.

105

Sâlim b. Abdullah'ın, babası Abdullah'tan (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.), "Kim kibrinden elbisesini yerde sürüklerse, Allah kıyamet günü onun yüzüne bakmaz." buyurmuştu. Hz. Ebû Bekir, "Yâ Resûlallah, elbisemin iki tarafından biri dikkat edip korumazsam mutlaka sarkıyor." deyince, Hz. Peygamber (s.a.s.) şu açıklamayı yapmıştı: "Ama sen bunu kibirlenerek yapanlardan değilsin." [105]

106

Mücâşioğulları'nın kardeşi İyâz b. Hımâr anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) bir gün hutbe vermek üzere aramızda ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: 'Allah bana, mütevazı olup birbirinize karşı övünmemenizi ve birbirinize karşı haddi aşan davranışlarda bulunmamanızı vahyetti.'" [106]

107

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman'ın Müslüman'a malı, ırzı ve kanı haramdır. Müslüman kardeşini küçük görmesi, kişiye kötülük olarak yeter." [107]

108

Abdurrahman b. Ebû Bekre'nin, babasından naklettiğine göre, bir adam Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında bir kimseyi övdü. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) ona üç defa, "Yazıklar olsun sana! Kardeşinin boynunu kestin." dedi. Sonra da şöyle buyurdu: "Sizden birisi illâ bir kimseyi

---

[105] B5784 Buhârî, Libâs, 2.
[106] M7210 Müslim, Cennet, 64.
[107] D4882 Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

methedecekse, 'Gördüğüm kadarıyla filâncanın şöyle olduğunu sanıyorum. Ameline göre onu hesaba çekecek ise Allah'tır. Allah'ın karşısında hiç kimseyi temize çıkarıp aklayamam.' desin. Bunu da o kimsenin hâlini öyle biliyorsa söylesin!" [108]

109

Ebû Hüreyre şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.), (dalkavukluğu âdet hâline getiren) övücülerin ağızlarına toprak saçmamızı (onları susturmamızı) emretti." [109]

110

Müstevrid b. Şeddâd'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim görsünler ve duysunlar diye bir kişiyi yüceltirse Allah da kıyamet günü onun gösteriş ve insanlara duyurma niyetini ortaya çıkarır." [110]

111

Hârise b. Vehb el-Huzâî'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Size cennetlikleri bildireyim mi? Her alçakgönüllü, zayıf kimsedir. Şayet o Allah adına yemin etse, Allah onu yemininde haklı çıkarır. Size cehennemlikleri haber vereyim mi? Kaba, bencil ve büyüklük taslayan herkes." [111]

112

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, bineğinin üzerinde eski bir eyer ve dört dirhem edip etmeyeceği şüpheli bir

[108] B6162 Buhârî, Edeb, 95.
[109] T2394 Tirmizî, Zühd, 54; M7505 Müslim, Zühd, 68.
[110] D4881 Ebû Dâvûd, Edeb, 35; DM2776 Dârimî, Rikâk, 35.
[111] B6071 Buhârî, Edeb, 61; M7187 Müslim, Cennet, 46.

kadife örtü üstünde (mütevazı bir şekilde) hacceden Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle dua etmişti: "Allah'ım! Riyasız ve gösterişsiz bir hac eyle." [112]

113

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: "(Ashâbın), Resûlullah'tan (s.a.s.) daha çok sevdikleri hiç kimse yoktu. Ancak onu gördükleri zaman, O'nun bundan hoşlanmadığını bildikleri için, ayağa kalkmazlardı." [113]

114

Cerîr b. Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: "Müslüman olduğum günden beri Resûlullah (s.a.s.) beni hiç kapıdan çevirmedi. Beni her gördüğünde mutlaka gülümserdi." [114]

115

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ buyurdu ki: "Azamet benim izarım, kibriya ise benim ridamdır (yücelik ve üstünlük bana özgüdür). Kim bu hususlarda benimle yarışmaya çalışırsa ona mutlaka azap ederim." [115]

[112] İM2890 İbn Mâce, Menâsik, 4.
[113] T2754 Tirmizî, Edeb, 13.
[114] T3820 Tirmizî, Menâkıb, 41.
[115] M6680 Müslim, Birr ve sıla, 136.

MÜMİN KARDEŞLİĞİ: İMANDAN DOĞAN YAKINLIK

116

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden biri, kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olamaz."[116]

117

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir Müslüman'ın dünya sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa, Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse, Allah da dünya ve ahirette onun ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur." [117]

[116] B13 Buhârî, Îmân,7.
[117] D4946 Ebû Dâvûd, Edeb, 60.

118

Nu'mân b. Beşîr'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." [118]

119

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zandan sakının! Zira zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin sözlerine kulak kabartmayın. Birbirinizin özel hâllerini araştırmayın. Birbirinizle üstünlük yarışı içine girmeyin. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize kin beslemeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun!" [119]

120

Ebû Eyyûb'tan (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir Müslüman'ın din kardeşine üç günden fazla küs durması ve karşılaştıklarında birbirlerinden yüz çevirmeleri helâl değildir. Bunların en hayırlısı, önce selâm verendir." [120]

121

Ebu'd-Derdâ'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "Size oruç, namaz ve sadakadan daha faziletli olan şeyi bildireyim mi?" diye sordu. Sahâbe, "Elbette ey Allah'ın Resûlü." dediler. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu:

[118] M6586 Müslim, Birr, 66.
[119] M6536 Müslim, Birr, 28.
[120] B6237 Buhârî, İsti'zân, 9.

"İki kişinin arasını düzeltmektir. İki kişinin arasını bozmak ise (imanı) kökünden kazır." [121]

122

Ebû Hırâş es-Sülemî'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman kardeşine bir sene küs duran kimse, onun kanını dökmüş gibi (vebal üstlenmiş) olur." [122]

123

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman'a sövmek fâsıklık (alâmeti), onunla savaşmak ise küfür (alâmeti) dür." [123]

124

Vâsile b. Eska'nın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder." [124]

---

[121] D4919 Ebû Dâvûd, Edeb, 50; T2509 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 56.
[122] D4915 Ebû Dâvûd, Edeb, 47; HM18100 İbn Hanbel, IV, 219.
[123] B6044 Buhârî, Edeb, 44.
[124] T2506 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 54.

GIYBET, DEDİKODU VE İFTİRA: KARDEŞLİĞİ ZEHİRLEMEK

125

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.), 'Gıybet nedir biliyor musunuz?' diye sordu. Sahâbe, 'Allah ve Resûlü daha iyi bilir!' karşılığını verdiler. Resûlullah, 'Kardeşini hoşlanmadığı bir şey ile anmandır.' buyurdu. 'Ya kardeşimde o söylediğim durum varsa ne dersin?' diye sorulunca Resûlullah, 'Söylediğin şey eğer onda varsa gıybet etmişsindir. Şayet yoksa ona iftira etmiş olursun.' buyurdu." [125]

126

Ebû Berze el-Eslemî'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hâllerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hâllerini araştırırsa Allah da onun gizli hâlini araştırır. Allah kimin gizli hâlini araştırırsa onu evinde (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) bile rezil eder." [126]

---

[125] M6593 Müslim, Birr, 70.
[126] D4880 Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

127

Huzeyfe'nin (r.a.) işittiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(İnsanlar arasında) laf taşıyan, cennete giremez." [127]

128

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Karşılığında bana dünyayı verseler bile, kimsenin taklidini yapmam; bundan asla hoşlanmam." [128]

129

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "(Bir seferinde boyunun kısa oluşunu kastederek Hz. Peygamber'e) 'Ey Allah'ın Resûlü! Safiyye şöyle bir kadındır.' dedim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: 'Öyle bir söz ettin ki; bu söz şayet denize karışmış olsaydı denizin suyunu bile bozardı.'" [129]

130

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kişinin haksızlık ederek bir Müslüman'ın şeref ve namusuna dil uzatması, büyük günahların en büyüklerindendir." [130]

131

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, bir gün Resûlullah (s.a.s.), "Müflis kimdir, biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâbı, "Bize göre müflis, parasını ve malını kaybeden

[127] B6056 Buhârî, Edeb, 50; M290 Müslim, Îmân, 168.
[128] T2503 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 51.
[129] T2502 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 51.
[130] D4877 Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

kimsedir." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekâtla gelir. Aynı zamanda şuna sövmüş, buna iftira etmiş, şunun malını yemiş, bunun kanını dökmüş ve şunu dövmüş bir hâlde gelir. Bunun üzerine iyiliklerinin sevabı şuna buna verilir. Üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yüklenir. Sonra da cehenneme atılır." buyurdu. [131]

132

Ümeyme bnt. Rukayka anlatıyor: Ensardan bir grup kadınla Hz. Peygamber'e (s.a.s.) biat etmek üzere gelmiştim. Dedik ki, "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağımıza, hırsızlık yapmayacağımıza, zina etmeyeceğimize, kendi uydurduğumuz bir iftira ile hiç kimseyi suçlamayacağımıza ve dinin emirleri konusunda sana karşı gelmeyeceğimize dair sana biat (bağlılık yemini) ediyoruz." [132]

133

Vâsile b. Eska'nın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şunlar iftiranın en büyüklerindendir: Kişinin kendisini babasından başkasına nispet etmesi, rüyasında görmediği bir şeyin kendisine rüyada gösterildiğini iddia etmesi, Resûlullah'ın söylemediği bir şeyi ona nispet etmesi." [133]

---

[131] M6579 Müslim, Birr, 59.
[132] N4186 Nesâî, Bîat, 18.
[133] B3509 Buhârî, Menâkıb, 5.

İSRAF: ALLAH İSRAF EDENLERİ SEVMEZ!

134

Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, bir bedevî abdest hakkında sorular sormak üzere Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelmişti. Peygamberimiz azalarını üçer kere yıkayarak abdesti ona göstermiş ve şöyle buyurmuştu: "İşte abdest böyle alınır. Kim bundan daha fazlasını yaparsa hatalı davranmış, israf etmiş ve zulmetmiş olur." [134]

135

Abdullah b. Amr anlatıyor: Bir gün Sa'd b. Ebû Vakkâs abdest alırken Resûlullah (s.a.s.) onun yanına uğramıştı. "Bu ne israf?" buyurdu. Sa'd, "Abdestte de mi israf olur?" diye sorunca, Resûlullah (s.a.s.), "Evet, akan bir nehirde bile olsan!" diye cevap verdi. [135]

136

Muğîre b. Şu'be'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, annelere hürmetsizlik etmeyi, kız çocukları diri diri gömmeyi ve (vermeniz

[134] N140 Nesâî, Tahâret, 105.
[135] İM425 İbn Mâce, Tahâret, 48.

gereken şeyleri) vermeyip (hakkınız olmayan şeyleri) almayı size haram kılmıştır. Dedikodu etmeyi, (anlamsız yere) çok soru sormayı ve malı israf etmeyi ise sizin için hoş karşılamamıştır." [136]

137

İbn Abbâs'ın (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İki nimet vardır ki insanların çoğu onlar hakkında (değerini bilmeyerek) aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit." [137]

---

[136] B2408 Buhârî, İstikrâz, 19.
[137] B6412 Buhârî, Rikâk, 1.

HASET: İYİLİĞİ TÜKETEN ATEŞ

138

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hasetten sakının. Çünkü ateşin odunu yakıp tükettiği gibi haset de iyi amelleri yakar, bitirir." [138]

139

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir insanın kalbinde iman ile haset bir arada bulunmaz." [139]

140

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz, malî imkânlar bakımından ve bedenen kendisinden daha iyi durumda olanları görecek olursa, bir de kendisinden daha kötü durumda olanlara baksın!" [140]

[138] D4903 Ebû Dâvûd, Edeb, 44; İM4210 İbn Mâce, Zühd, 22.
[139] N3111 Nesâî, Cihâd, 8.
[140] B6490 Buhârî, Rikâk, 30; M7428 Müslim, Zühd, 8.

141

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Birbirinize kin beslemeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeşler olun!" [141]

[141] B6076 Buhârî, Edeb, 62; M6526 Müslim, Birr, 23.

ZULÜM: DÜNYADA VE AHİRETTE KARANLIK

142

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz ve onu hor görmez." [142]

143

Enes b. Mâlik'in (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et." Bunun üzerine birisi, "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer mazlum ise yardım ederim, ancak zalimse ona nasıl yardım edeceğim?" dedi. Resûlullah buyurdu ki, "Onu zulümden uzaklaştırırsın veya onun zulmüne engel olursun. İşte bu ona yapacağın yardımdır." [143]

144

Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk'in (r.a.) işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar bir zalimi görürler de

[142] M6541 Müslim, Birr, 32.
[143] B6952 Buhârî, İkrâh, 7.

onun zulmüne engel olmazlarsa, Allah'ın onları genel bir azaba uğratması kaçınılmazdır." [144]

145

İbn Abbâs'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) Muâz b. Cebel'i Yemen'e gönderirken şöyle buyurmuştur: "Mazlumun bedduasından sakın! Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur." [145]

146

Abdullah b. Ömer'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zulüm, kıyamet gününde zifiri karanlıklardır." [146]

[144] T3057 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 5; D4338 Ebû Dâvûd, Melâhim, 17.
[145] B1496 Buhârî, Zekât, 63; M121 Müslim, Îmân, 29.
[146] B2447 Buhârî, Mezâlim, 8; M6577 Müslim, Birr, 57.

DÜNYEVÎLEŞME VE TAMAHKÂRLIK: GEÇİCİ OLANA BAĞLANMAK

147

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zenginlik, mal çokluğu değil gönül tokluğudur." [147]

148

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Âdemoğlunun iki vadi dolusu malı olsa üçüncü bir vadi daha arzu eder. Âdemoğlunun karnını ancak toprak doldurur. Allah tevbe eden kimsenin tevbesini kabul eder." [148]

149

Enes b. Mâlik'in (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Âdemoğlu büyürken beraberinde şu iki şey de büyür: Mal sevgisi ve uzun ömür (dileği)." [149]

[147] B6446 Buhârî, Rikâk, 15; M2420 Müslim, Zekât, 120.
[148] M2415 Müslim, Zekât, 116.
[149] B6421 Buhârî, Rikâk, 5.

150

Kâ'b b. İyâz'ın işittiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her ümmetin bir fitnesi (imtihan vesilesi) vardır, benim ümmetimin fitnesi ise maldır." [150]

151

Mutarrif, babasının şöyle anlattığını naklediyor: "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanına geldim. Bu sırada Elhâkümü't-tekâsür (Çoklukla övünmek sizi oyaladı) suresini okuyordu. Ardından şöyle buyurdu: 'Âdemoğlu 'Malım, malım!' der. Ey âdemoğlu! Acaba yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ve sadaka verip (ahirette karşılığını almak üzere) önden gönderdiğinden başkası senin malın mıdır?'" [151]

152

Hakîm b. Hizâm (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah'tan (s.a.s.) (Huneyn ganimetlerinden) istedim, bana ondan verdi. Sonra yine istedim, yine bana verdi. Sonra tekrar istedim bu defa da verdi. Sonra şöyle buyurdu: 'Ey Hakîm! Bu dünya malı göz alıcı ve tatlıdır. Kim bu mala tamah etmeden gönül zenginliği ile sahip olursa kendisi için malı bereketlenir. Ama kim de hırs ve tamah dolu bir kalple bu malı isterse, tıpkı yiyip de doymayan kimse gibi, onun için malın bereketi kaçar. Veren el, alan elden üstündür.'" [152]

---

[150] T2336 Tirmizî, Zühd, 26.
[151] M7420 Müslim, Zühd, 3.
[152] B1472 Buhârî, Zekât, 50.

153

Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den (r.a.) rivayet edildiğine göre o, şöyle demiştir: "Amcaoğullarından ikisi ile birlikte Peygamber'in yanına geldik. Onlardan biri:

- Yâ Resûlallah, Allah'ın size tevdi ettiği görevlerden birine beni tayin etseniz, dedi.

- Vallahi biz, talep eden ya da hırslı olan kimselere böyle bir görevi vermiyoruz, buyurdu." [153]

154

Ebû Zerr'in naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zâhid olmak (dünyaya rağbet etmemek), kişinin helâl olan şeyleri kendisine haram kılması veya malını dağıtıp tüketmesi demek değildir. Aksine zâhid olmak, elinde olan şeylere, Allah katında olanlardan daha fazla güvenmemek demektir." [154]

155

Câbir b. Abdullah'ın naklettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Allah karşısında takva sahibi olun ve dünyevî isteklerinizde mutedil davranın. Çünkü hiç kimse kendisi için takdir edilen rızkını yiyinceye kadar ölmeyecektir, rızkı gecikse bile! Öyleyse Allah karşısında takva sahibi olun ve dünyevî isteklerinizde mutedil davranın. Helâl olanı alın, haram olanı terk edin." [155]

---

[153] B7149 Buhârî, Ahkâm, 7; M4718 Müslim, İmâre, 15.
[154] İM4100 İbn Mâce, Zühd, 1.
[155] İM2144 İbn Mâce, Ticâret, 2.

156

Abdullah b. Ömer (r.a.) anlatıyor: "Allah Resûlü (s.a.s.) omzumdan tuttu ve şöyle buyurdu: 'Dünyada bir garip yahut bir yolcu gibi ol!'" [156]

157

Ebû Ümâme'nin naklettiğine göre, Resûlullah'ın (s.a.s.) ashâbı bir gün O'nun yanında dünya nimetleri hakkında konuştular. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), "Duymuyor musunuz, duymuyor musunuz? Sadelik imandandır, sadelik imandandır!" buyurdu. [157]

158

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dinarın ve dirhemin, kadifenin ve işlemeli elbiselerin kulu olana yazıklar olsun! (Böyle bir kişiye) bir şey verilirse memnun olur, verilmezse hoşnut olmaz." [158]

---

[156] B6416 Buhârî, Rikâk, 3.
[157] D4161 Ebû Dâvûd, Tereccül, 1.
[158] B2886 Buhârî, Cihâd 70.

ALTINCI BÖLÜM

SOSYAL HAYAT

HELÂL VE HARAM: ALLAH'IN KOYDUĞU NET SINIRLAR

1

Nu'mân b. Beşîr (r.a.), parmaklarıyla iki kulağını göstererek, Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle derken işittiğini nakletmektedir: "Helâl bellidir, haram da bellidir. İkisinin arasında çok kimsenin bilmediği şüpheli şeyler vardır. Bir kimse bu şüpheli şeylerden sakınırsa dinini (inancını) ve ırzını (iffetin, saygınlığını) korumuş olur. Şüpheli iş işleyenler, bir koruluk etrafında davarlarını otlatan bir çobanın sürüsünün oraya dalması gibi, çok sürmez harama düşer. Bilin ki, her hükümdarın bir korusu vardır. Unutmayın ki, Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir. Şunu da bilin ki, bedende bir et parçası vardır. O sağlıklı olursa bütün vücut sağlıklı olur. Eğer o bozuk olursa bütün vücut bozulur. Bilesiniz ki, bu et parçası, kalptir." [1]

2

Ebu'l-Havrâ' es-Sa'dî anlatıyor: Hasan b. Ali'ye (r.a.), "Resûlullah'tan (s.a.s.) ne ezberledin?" diye sordum. Dedi ki, "O'ndan şunu ezberledim: 'Seni şüphelendiren şeyleri bırak, şüphelendirmeyenlere bak!'"[2]

[1] M4094 Müslim, Müsâkât, 107.
[2] N5714 Nesâî, Eşribe, 50.

3

Ubâde b. Sâmit (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) ile birlikte bulunduğumuz bir toplantıda O bize şöyle buyurdu: 'Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağınıza, zina etmeyeceğinize, hırsızlık yapmayacağınıza, Allah'ın haram kıldığı bir canı haksız yere öldürmeyeceğinize biat edin. Aranızdan kim verdiği sözde durursa onun ecri Allah'a aittir. Kim de bunlardan birini yapar ve bundan dolayı cezalandırılırsa bu onun için kefaret olur. Ayrıca kim bunlardan birini yapar da Allah onu gizlerse onun durumu Allah'a kalmıştır. Dilerse onu affeder, dilerse ona azap eder.'" [3]

4

Câbir b. Abdullah'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Allah'tan hakkıyla sakının ve rızkınızı güzel yollarla arayın. Zira hiç kimse, rızkını elde etmeden ölmeyecektir, gecikse bile (rızkına kavuşacaktır). Allah'tan hakkıyla sakının ve rızkınızı güzel yollarla arayın. Helâl olanı alın, haram olanı terk edin." [4]

---

[3] M4461 Müslim, Hudûd, 41.
[4] İM2144 İbn Mâce, Ticâret, 2.

AİLE: TOPLUMUN YAPI TAŞI

5

Enes b. Mâlik (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ashâbından bazı kimseler Hz. Peygamber'in (s.a.s.) eşlerine gelerek, O'nun yalnız başına iken yaptığı ibadetleri sordular. (Kendi ibadetlerini az görerek) birisi, "Kadınlarla evlenmeyeceğim."; birisi, "Et yemeyeceğim."; birisi de, "Yatakta uyumayacağım." dedi. (Onların bu sözleri kendisine bildirilince) Resûlullah önce Allah'a hamdedip O'nun yüceliğini dile getirdikten sonra şöyle buyurdu: "Bazılarına ne oluyor da bu sözleri söylüyorlar? Hâlbuki ben namaz kıldığım gibi uyurum da, oruç tuttuğum gibi tutmadığım da olur, kadınlarla da evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir." [5]

6

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım." [6]

---

[5] M3403 Müslim, Nikâh, 5.
[6] T3895 Tirmizî, Menâkıb, 63.

7

Esved b. Yezîd anlatıyor: Âişe'ye (r.a.), "Hz. Peygamber (s.a.s.) evinde ne yapardı?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Ailesinin işlerini görür, ezanı duyunca (namaz için dışarı) çıkardı." [7]

8

Abdullah b. Ömer'in işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hepiniz sorumlusunuz (çobansınız) ve hepiniz yönettiklerinizden mesulsünüz. Devlet başkanı bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin beyi bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin hanımı da bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Hizmetçi de efendisinin malı üzerinde bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür." [8]

9

Huzeyfe (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsan, ailesi, malı, nefsi, çocuğu ve komşusu ile sınanır; oruç, namaz, sadaka ve iyiliği emredip kötülükten sakındırma işte bu sınanma (esnasındaki kusurlarına) kefaret olur." [9]

10

Sa'd b. Ebî Vakkâs'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Allah rızasını umarak ailen için yaptığın her harcamadan muhakkak ecir alırsın. Eşinin ağzına koyduğun bir lokmadan bile!" [10]

---

[7] B5363 Buhârî, Nafakât, 8.
[8] B2409 Buhârî, İstikrâz, 20.
[9] M7268 Müslim, Fiten, 26; B525 Buhârî, Mevâkîtü's-salât, 4.
[10] B1295 Buhârî, Cenâiz, 36.

11

Abdullah b. Amr'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter." [11]

[11] D1692 Ebû Dâvûd, Zekât, 45.

EVLİLİK: NİKÂHLA BİRLEŞEN YOLLAR

12

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir. Evlenin. Çünkü ben (kıyamet günü diğer) ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim." [12]

13

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç gruba Allah'ın yardım etmesi haktır: Allah yolunda cihad eden kişiye, (hürriyetini kazanmak için belirlenmiş parayı) ödemeye çalışan köleye, iffetli olabilmek için evlenene." [13]

14

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: Biz Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında olan ve evlenme imkânı bulamayan gençlerdik. Resûlullah (s.a.s.) bize şöyle buyurdu: "Ey gençler! Evlenme imkânı bulanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü

[12] İM1846 İbn Mâce, Nikâh, 1.
[13] T1655 Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd, 20.

haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur. Evlenme imkânı bulamayan da oruç tutsun. Çünkü orucun, kişi için şehveti kesme özelliği vardır." [14]

15

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İyi erkeklerle iyi kadınları (birbirleriyle) evlendirin." [15]

16

Ebû Hüreyre'nin anlattığına göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kendi onayı alınmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bakire kız ile nikâh yapılmaz." Oradaki sahâbîler, "Yâ Resûlallah! Bakire bir kızın izni nasıl olur?" diye sordular. O (s.a.s.) da, "Sessiz kalmasıyla." buyurdu. [16]

17

Ukbe b. Âmir'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz, şartların yerine getirilmeye en layık olanı, kadınları kendinize helâl kıldığınız (mehir) şartıdır." [17]

18

Muhammed b. Hâtıb el-Cumahî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Haram olan (ilişki)

[14] B5066 Buhârî, Nikâh, 3.
[15] DM2212 Dârimî, Nikâh, 10.
[16] B5136 Buhârî, Nikâh, 42.
[17] M3472 Müslim, Nikâh, 63.

ile helâl olan (nikâh) arasındaki ayırıcı özellik, def çalmak ve şarkı söylemek suretiyle duyurmaktır." [18]

19

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bu nikâhı ilân edin, onu (topluma açık olan) mescitlerde yapın ve onda def çalın." [19]

20

Hz. Âişe'nin (r.a.) anlattığına göre, kendisi bir kadını ensardan bir adamla evlendirmişti. (Düğün merasimi esnasında) Allah'ın Peygamberi (s.a.s.), "Âişe! Sizin eğlenceniz yok mu? Oyun ve eğlence ensarın hoşuna gider." buyurmuştu. [20]

21

Abdurrahman b. Avf'tan nakledildiğine göre, (onun evlendiğini öğrendiği zaman) Hz. Peygamber (s.a.s.) kendisine şöyle buyurmuştur: "Bir koyun keserek de olsa düğün yemeği ver!" [21]

22

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İlk gün velîme (düğün yemeği) vermek yerinde ve olması gereken bir iştir. İkinci gün, âdettendir. Üçüncü gün ise riya ve gösteriştir." [22]

---

[18] T1088 Tirmizî, Nikâh, 6.
[19] T1089 Tirmizî, Nikâh, 6.
[20] B5162 Buhârî, Nikâh, 64.
[21] B2048 Buhârî, Büyû', 1.
[22] İM1915 İbn Mâce, Nikâh, 25.

23

İbn Ömer'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İslâm'da şiğâr (berdel nikâhı) yoktur."[23]

24

Rebî' b. Sebre el-Cühenî'nin, babasından naklettiğine göre, babası yanında bulunduğu bir esnada Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştu: "Ey insanlar, kadınlarla mut'a nikâhı yapmanız konusunda size izin vermiştim. Ama Allah bunu kıyamet gününe kadar haram kılmıştır. Kimin yanında mut'a ile nikâhlanan kadınlardan biri varsa ona izin versin. Ve onlara verdiğiniz hiçbir şeyi de geri almayın." [24]

25

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah'a en sevimsiz gelen helâl boşanmadır." [25]

---

[23] M3468 Müslim, Nikâh, 60.
[24] M3422 Müslim, Nikâh, 21.
[25] D2178 Ebû Dâvûd, Talâk, 3; İM2018 İbn Mâce, Talâk, 1.

EŞ: BİR BÜTÜNÜN DİĞER YARISI

26

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kadınla dört şeyden dolayı evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanını seç ki elin bereket görsün!" [26]

27

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Birlikte olacağınız eşler konusunda seçici davranın; denginizle evlenin. (Kızlarınızı da) emsalleriyle evlendirin." [27]

28

Ebû Hâtim el-Müzenî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dinini ve ahlâkını beğendiğiniz bir kimse size (dünür olarak) geldiğinde onu (kızınızla) nikâhlayın. Böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve bozgunculuk çıkar." [28]

---

[26] B5090 Buhârî, Nikâh, 16.
[27] İM1968 İbn Mâce, Nikâh, 46.
[28] T1085 Tirmizî, Nikâh, 3.

29

Ali b. Ebû Tâlib'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) ona şöyle buyurmuştur: "Ey Ali! Üç şeyi geciktirme: Vakti geldiğinde namazı (kılmayı), hazır olduğunda cenazeyi (defnetmeyi), dengini bulduğun zaman eşi olmayan kadını (evlendirmeyi)." [29]

30

İsmâil b. Muhammed'in, babası aracılığı ile dedesi Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç şey insanoğlunun mutluluğundan, üç şey de insanoğlunun bedbahtlığındandır. İnsanoğlunun mutluluğundan olan şeyler; iyi bir eş, oturmaya müsait bir ev ve uygun bir binektir. İnsanoğlunun bedbahtlığından olan şeyler ise, kötü bir eş, kötü bir ev ve kötü bir binektir." [30]

31

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Ben Peygamber'in (s.a.s.) eşlerinden hiçbirini, Hatice'yi kıskandığım kadar kıskanmadım. Oysaki ben Hatice'yi (benden önce vefat ettiği için) görmemiştim. Ancak Peygamber (s.a.s.) ondan çok bahsederdi. Bazen bir koyun keser, onu parçalara ayırır, sonra da Hatice'nin dostlarına gönderirdi. Ben, 'Sanki yeryüzünde Hatice'den başka kadın yok!' diyerek serzenişte bulunurdum da Allah Resûlü, 'Hatice şöyle idi, Hatice böyle idi. Üstelik ondan benim çocuklarım var.' derdi." [31]

---

[29] T171 Tirmizî, Salât, 13; T1075 Tirmizî, Cenâiz, 73.
[30] HM1445 İbn Hanbel, I, 169.
[31] B3818 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 20.

32

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kişinin eşiyle birlikte olduktan sonra onun sırrını ifşa etmesi, kıyamet gününde Allah katında (sorumluluğu) en büyük olan emanetlerdendir.'" [32]

33

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin, hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir." [33]

34

Muâviye el-Kuşeyrî (r.a.) şunları anlatmıştır: "Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına gelerek; 'Hanımlarımız hakkında ne dersiniz?' diye sordum. O da şöyle buyurdu: 'Yediklerinizden onlara da yedirin, giydiklerinizden onlara da giydirin, onları dövmeyin ve onları kötülemeyin.'" [34]

35

İbn Abbâs'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) (Hz. Ömer'e hitaben) şöyle buyurmuştur: "Kişinin sahip olabileceği en hayırlı hazineyi sana söyleyeyim mi? Kocası yüzüne baktığında ona huzur veren, ondan bir şey istediğinde yerine getiren ve kocasının yokluğunda onun saygınlığını koruyan iyi huylu (saliha) bir kadın!"[35]

[32] M3543 Müslim, Nikâh, 124; D4870 Ebû Dâvûd, Edeb, 32.
[33] M3645 Müslim, Radâ', 61.
[34] D2144 Ebû Dâvûd, Nikâh, 40-41.
[35] D1664 Ebû Dâvûd, Zekât, 32.

KADIN: SAYGIN VE ONURLU BİREY

36

Enes b. Mâlik (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Bana (dünya nimetlerinden) kadın ve güzel koku sevdirildi. Namaz ise gözümün nuru kılındı.” [36]

37

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Dünya (geçici) bir nimettir. Dünyanın en değerli nimeti ise iyi huylu (saliha) kadındır.” [37]

38

Ebû Saîd el-Hudrî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kimin üç kızı veya üç kız kardeşi olur veya iki kızı veya iki kız kardeşi olur da onlarla birlikte güzelce yaşar ve onlar hakkında Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olursa onun için cennet vardır!” [38]

---

[36] N3392 Nesâî, Işratü'n-nisâ', 1.
[37] M3649 Müslim, Radâ, 64.
[38] T1916 Tirmizî, Birr, 13.

39

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: "(Veda Haccı yolculuğu esnasında) Ümmü Süleym Hz. Peygamber'in (s.a.s.) eşleriyle beraberdi. (Enceşe isimli) bir kılavuz kadınların bindiği develeri yönlendiriyordu. (Enceşe söylediği ezgilerle develeri hızlandırınca) Hz. Peygamber (s.a.s.) ona şöyle seslendi: 'Ey Enceşe, kristalleri taşırken dikkatli ol!'"[39]

40

Ca'fer b. Muhammed'in, babası (Muhammed b. Ali) aracılığıyla naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Çünkü siz, onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adını anarak (nikâh kıyıp) kendinize helâl kıldınız." [40]

41

Abdullah b. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Biz Peygamber (s.a.s.) zamanında hakkımızda vahiy indirilir korkusuyla hanımlarımıza karşı söz söylemekten ve istediğimiz gibi davranmaktan çekinirdik. Ancak Peygamber (s.a.s.) vefat edince istediğimizi söylemeye ve rahat davranmaya başladık." [41]

42

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Allah ilk muhacir kadınlara rahmet eylesin. Allah, 'Başörtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar.' (Nûr, 24/31) ayetini indirince, onlar

---

[39] M6039 Müslim, Fedâil, 72.
[40] M2950 Müslim, Hac, 147.
[41] B5187 Buhârî, Nikâh, 81.

(giydikleri uzun) elbiselerinin kenarından kesip (elde ettikleri parça ile) derhâl başlarını örttüler." [42]

43

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: "Bir kadın Resûlullah'a (s.a.s.) gelerek, 'Yâ Resûlallah! Senin sohbetinden hep erkekler faydalanıyor. Bize bir gününü ayırsan da o gün sana gelsek, bize Allah'ın sana öğrettiğinden öğretsen.' dedi. Hz. Peygamber, 'O hâlde şu şu günlerde toplanın.' buyurdu. Bunun üzerine kadınlar toplandılar. Resûlullah (s.a.s.) yanlarına gelerek Allah'ın kendisine öğrettiklerinden onlara öğretti." [43]

44

Hz. Âişe (r.a.) (Peygamberimize gelerek soru soran Medineli kadınlar hakkında) şöyle demiştir: "Şu ensar kadınları ne iyi kadınlardır! Utanma duyguları, onların dinlerini öğrenmelerine engel olmuyor." [44]

45

Süleyman b. Amr b. Ahvas'ın, Resûlullah (s.a.s.) ile beraber Veda Haccı'nda hazır bulunan babasından naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dikkat edin! Sizin hanımlarınız üzerinde hakkınız olduğu gibi, hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakkı vardır." [45]

---

[42] B4758 Buhârî, Tefsîr, (Nûr) 12.
[43] M6699 Müslim, Birr, 152.
[44] M750 Müslim, Hayız, 61.
[45] T1163 Tirmizî, Radâ, 11.

46

Enes b. Mâlik (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yeryüzü kadınlarından İmrân'ın kızı Meryem, Huveylid'in kızı Hatice, Muhammed'in kızı Fâtıma ve Firavun'un karısı Âsiye (örnek olarak) sana yeter." [46]

[46] T3878 Tirmizî, Menâkıb, 61.

ÇOCUK: SEVGİ VE ÜMİDİN ADI

47

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsî yapar." [47]

48

Ebû Musa (r.a.) anlatıyor: "Bir oğlum oldu. Onu Peygamber'e (s.a.s.) getirdim. Adını İbrahim koydu ve bir hurmayı ezip yumuşatarak ağzına verdi. Daha sonra (hayırlı ve) bereketli olsun diye dua edip çocuğu bana geri verdi."[48]

49

Ebu'd-Derdâ'nın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki siz kıyamet günü kendi isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. O hâlde güzel isimler koyun." [49]

[47] B4775 Buhârî, Tefsîr, (Rûm) 2; M6755 Müslim, Kader, 22.
[48] B6198 Buhârî, Edeb, 109.
[49] D4948 Ebû Dâvûd, Edeb, 61.

50

Ubeydullah b. Ebû Râfi', babasının şöyle dediğini naklediyor: "Fâtıma onu dünyaya getirdiğinde, Ali'nin oğlu Hasan'ın kulağına Resûlullah'ın (s.a.s.) namaz ezanı gibi ezan okuduğunu gördüm." [50]

51

Ali b. Ebû Tâlib (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.) (torunu) Hasan için akîka olarak bir koyun kurban etti ve 'Fâtıma, onun başını tıraş et ve saçının ağırlığı kadar gümüşü sadaka olarak ver.' buyurdu." [51]

52

Ebû Hüreyre'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim göz göre göre çocuğunun kendisine ait olduğunu inkâr ederse (kıyamet günü) Allah da onu rahmetinden uzaklaştırır ve gelmiş geçmiş herkesin önünde rezil eder." [52]

53

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resûlü! En büyük günah hangisidir?" diye sordum. Resûlullah, "Seni yarattığı hâlde, Allah'a ortak koşman." buyurdu. "Sonra hangisi?" deyince, "Yemeğine ortak olması korkusuyla çocuğunu öldürmen." cevabını verdi. "Sonra hangisi?" diye sorunca, "Komşunun karısı ile zina etmen." buyurdu. [53]

---

[50] T1514 Tirmizî, Edâhî, 16.
[51] T1519 Tirmizî, Edâhî, 19.
[52] D2263 Ebû Dâvûd, Talâk, 28-29.
[53] B6001 Buhârî, Edeb, 20.

54

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Yanında iki kız evlâdı olan bir kadın, bir şeyler istemek için gelmişti. Yanımda (ona verecek) bir hurmadan başka bir şey yoktu. Hurmayı ona verdim. Onu iki kızına bölüştürdü ve kendisi hiç yemedi. Sonra kalktı ve çıktı. Ardından Hz. Peygamber (s.a.s.) yanımıza geldi. Olanları ona anlattım. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: 'Her kim kız çocukları sebebiyle sıkıntı çekerse, o kızlar onun için cehennem ateşine siper olur.'" [54]

55

Ebû Saîd el-Hudrî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim üç kız çocuğunun geçimini üstlenir, onları terbiye edip evlendirir ve onlara güzel davranırsa, ona cennet vardır." [55]

56

Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığı ile dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüzün saygınlığını kabul etmeyen bizden değildir." [56]

57

Nu'mân b. Beşîr (r.a.) anlatıyor: "Babam servetinin bir kısmını bana bağışladı. Bunun üzerine annem Amra bnt. Revâha, 'Allah Resûlü (s.a.s.) şahit olmadıkça ben buna razı değilim.' dedi. Babam, bana yaptığı bağışa şahit olmasını istemek üzere Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanına gitti.

[54] B1418 Buhârî, Zekât, 10.
[55] D5147 Ebû Dâvûd, Edeb, 120-121; HM11946 İbn Hanbel, III, 96.
[56] T1920 Tirmizî, Birr, 15.

Resûlullah (s.a.s.) ona, 'Bunu bütün çocuklarına yaptın mı?' diye sordu. Babam, 'Hayır.' diye cevapladı. Bunun üzerine Resûlullah, 'Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında adaletli olun!' buyurdu. Babam da geri döndü ve bağışından vazgeçti." [57]

58

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) (torunu) Hasan b. Ali'yi öptü. O sırada yanında Akra' b. Hâbis et-Temîmî oturmaktaydı. Akra' şöyle dedi: 'Benim on çocuğum var ama hiçbirini öpmüş değilim.' Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) ona baktı ve şöyle buyurdu: "Merhamet etmeyene merhamet edilmez!" [58]

59

Enes b. Mâlik (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah'a (s.a.s.) on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun 'Öf!' bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, 'Niçin böyle yaptın?' demediği gibi, 'Şöyle yapsaydın ya!' da demedi." [59]

60

Eyyûb b. Musa'nın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hiçbir baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır." [60]

---

[57] M4181 Müslim, Hibe, 13.
[58] B5997 Buhârî, Edeb, 18; M6028 Müslim, Fedâil, 65.
[59] M6011 Müslim, Fedâil, 51; B6038 Buhârî, Edeb, 39.
[60] T1952 Tirmizî, Birr, 33; HM16830 İbn Hanbel, IV, 77.

61

Üsâme b. Zeyd (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) beni alır, bir dizine oturtur, torunu Hasan b. Ali'yi de öbür dizine oturturdu. Sonra bizi bağrına basıp şöyle derdi: 'Allah'ım, bu ikisine merhamet et! Ben de onlara merhamet ediyorum!'" [61]

62

Ebû Katâde'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), kızı Zeyneb ile Ebu'l-Âs b. Rebî'den olan kız torunu Ümâme kucağında olduğu hâlde namaz kılardı. Ayağa kalktığı zaman onu kucağına alır, secdeye vardığında bırakırdı. [62]

[61] B6003 Buhârî, Edeb, 22.
[62] M1212 Müslim, Mesâcid, 41; B516 Buhârî, Salât, 106.

ANNE VE BABA: CENNETİN İKİ KAPISI

63

İbn Mes'ûd'un (r.a.) anlattığına göre, bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.s.), "Amellerin en üstünü hangisidir?" diye sorunca Peygamber Efendimiz şöyle cevap verdi: "Vaktinde kılınan namaz ve anne babaya iyilik etmektir. Sonra da Allah yolunda cihad etmek gelir." [63]

64

Abdurrahman b. Ebû Bekre, babasının (Ebû Bekre'nin) (r.a.) şöyle anlattığını naklediyor: "Resûlullah (s.a.s.), 'Size büyük günahların en büyüğünü söyleyeyim mi?' diye üç kez sordu. Bunun üzerine biz, 'Evet, ey Allah'ın Resûlü.' diye cevap verdik. Bunun üzerine, 'Allah'a ortak koşmak ve anne babaya isyan etmek ve eziyet etmektir.' buyurdu." [64]

65

Abdullah b. Amr'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Rabbin hoşnutluğu anne

[63] B7534 Buhârî, Tevhîd, 48.
[64] B5976 Buhârî, Edeb, 6.

babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise, anne babanın öfkesine bağlıdır." [65]

66

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Bir adam Allah Resûlü'ne (s.a.s.) gelerek, "Ey Allah'ın Resûlü, kendisine güzel davranıp yakınlık göstermemi en çok hak eden kimdir?" diye sordu. Hz. Peygamber, "Annen." cevabını verdi. Adam, "Sonra kimdir?" diye sorunca Hz. Peygamber yine, "Annen." buyurdu. Adam, "Sonra kimdir?" diye yeniden sorunca Peygamber Efendimiz, "Annen." cevabını verdi. Bunun üzerine adam, "Sonra kimdir?" dedi. Hz. Peygamber, "Sonra babandır." buyurdu. [66]

67

Ebu'd-Derdâ'nın işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak ana kapılarından birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!" [67]

68

Abdullah b. Ömer'in işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İyiliklerin en güzeli, evlâdın baba dostlarını ziyaret etmesidir." [68]

[65] T1899 Tirmizî, Birr, 3.
[66] B5971 Buhârî, Edeb, 2.
[67] T1900 Tirmizî, Birr, 3.
[68] M6513 Müslim, Birr, 11.

SILA-İ RAHİM: AKRABALIK BAĞLARI

69

Abdurrahman b. Avf'ın işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah şöyle buyurur: 'Ben Rahmân'ım, o (akrabalık bağlarının adı) da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkimi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkimi keserim.'" [69]

70

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Akrabalık ilişkilerinizi sürdürebilmeniz için neseplerinizi (sülâlenizi) tanıyın. Çünkü akrabalık bağlarının canlı tutulması ailede sevgiyi güçlendirir, malı artırır ve ömrü uzatır." [70]

71

Sehl b. Muâz b. Enes'in, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Faziletlerin en üstünü, seninle akrabalık bağlarını kesenle ilişkini

[69] D1694 Ebû Dâvûd, Zekât, 45; HM1687 İbn Hanbel, I, 195.
[70] T1979 Tirmizî, Birr, 49; HM8855 İbn Hanbel, II, 374.

sürdürmen, sana vermeyene vermen, sana kötü söz söyleyeni bağışlamandır."[71]

72

Berâ b. Âzib'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Teyze, anne konumundadır." [72]

73

Enes b. Mâlik'in işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim rızkının bollaştırılmasını yahut ecelinin geciktirilmesini arzu ederse, akraba ile irtibatını sürdürsün!" [73]

74

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, misafirine ikramda bulunsun. Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, akrabalık bağlarını korusun." [74]

75

Cübeyr b. Mut'im'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Akraba ile ilişkisini kesen, cennete giremez." [75]

76

Hz. Âişe (r.a.) diyor ki, "Resûlullah (s.a.s.) bana şöyle buyurdu: 'Doğum (gereği tabiî kardeşlik) sebebiyle haram

---

[71] HM15703 İbn Hanbel, III, 439.
[72] T1904 Tirmizî, Birr, 6.
[73] M6523 Müslim, Birr, 20; B5986 Buhârî, Edeb, 12.
[74] B6138 Buhârî, Edeb, 85.
[75] M6521 Müslim, Birr, 19; B5984 Buhârî, Edeb, 11.

olan (evlilikler), süt emme sebebiyle (oluşan kardeşliklerde) de haramdır.'" [76]

77

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sütkardeşlerinizin kim olduğuna dikkat edin! Çünkü (evliliği haram kılan) süt emme ancak açlık sebebiyle emmedir." [77]

78

Ömer b. Sâib kendisine nakledilen bir olayı şöyle anlatıyor: "Bir gün Resûlullah (s.a.s.) otururken sütbabası çıkageldi. Bunun üzerine Hz. Peygamber onun için elbisesinin bir ucunu yere serdi, o da üzerine oturdu. Sonra sütannesi geldi. Bu sefer de elbisesinin öbür ucunu onun için yere serdi, o da bunun üzerine oturdu. Daha sonra da sütkardeşi geldi. Resûlullah (s.a.s.) onun için ayağa kalktı ve onu önüne oturttu." [78]

---

[76] M3569 Müslim, Radâ', 2.
[77] B5102 Buhârî, Nikâh, 22.
[78] D5145 Ebû Dâvûd, Edeb, 119-120.

TOPLUMUN HASSAS KESİMLERİ: HEPİMİZE EMANETLER

79

Mus'ab b. Sa'd anlatıyor: "Sa'd (r.a.) kendisinin diğerlerinden daha üstün olduğu düşüncesindeydi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: 'Size ancak zayıflarınız sebebiyle yardım ediliyor ve rızık veriliyor, değil mi?'" [79]

80

Ebû Zer (r.a.) anlatıyor: "Yâ Resûlallah, zenginler sevapları götürüyor! Namaz kılıyorlar, oruç tutuyorlar ve haccediyorlar!" dedim. Resûlullah (s.a.s.), "Siz de namaz kılıyorsunuz, oruç tutuyorsunuz ve haccediyorsunuz." buyurdu. "Ama onlar sadaka da veriyor, biz veremiyoruz." dedim. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: "Sen de sadaka verebilirsin. Yoldaki kemiği kaldırıp kenara koyman sadakadır. (Âmâya veya yol sorana) yol göstermen sadakadır. Gücünle güçsüz birine yardım etmen sadakadır. Konuşmakta güçlük çekenin meramını ifade etmen sadakadır." [80]

[79] B2896 Buhârî, Cihâd, 76.
[80] HM21691 İbn Hanbel, V, 152.

81

Enes b. Mâlik (r.a.) diyor ki: Ben Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu işittim: "Yüce Allah, 'Herhangi bir kulumu gözlerini kaybetmekle sınadığımda, eğer sabrederse gözlerine karşılık onu cennete koyarım.' buyurdu." [81]

82

Enes b. Mâlik'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir genç, ihtiyar bir kimseye yaşından dolayı hürmet ederse, Allah da ona yaşlılığında kendisine hürmet edecek birisini hazırlar." [82]

83

Enes b. Mâlik (r.a.) diyor ki: "Hz. Peygamber (s.a.s.) şu dualar ile Allah'a yalvarırdı: Allah'ım! Cimrilikten, tembellikten, ömrün en rezil (düşkün) zamanına kalmaktan, kabir azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınırım." [83]

84

Amr b. Abese'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim saç ve sakalını Allah yolunda ağartırsa, bu (beyazlık) kıyamet günü kendisi için nur olur." [84]

85

[81] B5653 Buhârî, Merdâ, 7.
[82] T2022 Tirmizî, Birr, 75.
[83] M6876 Müslim, Zikir, dua, tevbe ve istiğfar, 52.
[84] T1635 Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd, 9.

Sehl b. Sa'd (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.), 'Ben ve yetime kol kanat geren kimse cennette böyle (yan yana) olacağız.' buyurdu ve aralarını hafifçe açarak işaret parmağıyla orta parmağını gösterdi." [85]

86

Avf b. Mâlik el-Eşcaî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben ve (karşılaştığı sıkıntılar yüzünden) yanakları kararmış kadın kıyamet gününde şu ikisi (işaret parmağı ve orta parmak) gibi (yakın) olacağız. O kadın ki kocasının ölümü sebebiyle dul kalır da asil ve güzel olduğu hâlde çocukları yetişinceye ya da ölünceye kadar kendisini yetim çocuklarının bakımına hasreder." Bunu söylerken (Hz. Peygamber'in yaptığı gibi) râvi Yezîd de orta parmağı ile işaret parmağını birleştirerek işaret etti. [86]

87

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslümanlar arasında kim bir yetimi yiyecek ve içeceğini üstlenecek şekilde sahiplenirse, affedilmeyecek bir günah işlememişse, Allah onu mutlaka cennete koyar." [87]

88

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslümanlar arasında en hayırlı ev, içinde kendisine iyi davranılan bir yetimin

---

[85] B5304 Buhârî, Talâk, 25.
[86] D5149 Ebû Dâvûd, Edeb, 120, 121.
[87] T1917 Tirmizî, Birr, 14.

bulunduğu evdir. Müslümanlar arasında en kötü ev ise, içinde kendisine kötü davranılan bir yetimin bulunduğu evdir." [88]

89

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Suffe Ehli, Müslümanların misafirleriydi. Onların ne aileleri ne de malları vardı."[89]

90

Hz. Ali'nin (r.a.) naklettiğine göre, (Allah Resûlü'nün kızı Hz. Fâtıma, ev işlerinde kendisine yardımcı olacak bir hizmetçi istediği zaman) Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben size ihsanda bulunup da Suffe Ehli'ni iki büklüm olmuş, kıvranır vaziyette açlığa terk edemem." [90]

91

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Allah Resûlü, kendisine zekât malı geldiğinde ondan hiçbir şey almaz, onu Suffe Ehli'ne gönderirdi. Hediye geldiğinde ise onlara gönderir, kendisi de bu hediyeden alır, Suffe'dekileri hediyeye ortak ederdi." [91]

92

Câbir b. Abdullah (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa Allah onu koruması altına alır ve cennete koyar: Güçsüzlere yumuşak davranmak, anne

---

[88] İM3679 İbn Mâce, Edeb, 6.
[89] T2477 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 36; B6452 Buhârî, Rikâk, 17.
[90] HM596 İbn Hanbel, I, 80; HM838 İbn Hanbel, I, 107.
[91] B6452 Buhârî, Rikâk, 17.

babaya şefkat göstermek ve elinin altında bulunan hizmetlilere iyi muamelede bulunmak." [92]

93

Ma'rûr anlatıyor: Ebû Zer ile Rebeze'de karşılaştım. Kendisinin de kölesinin de üzerinde aynı kıyafet vardı. Bunun sebebini ona sordum. Dedi ki: "Bir adamla (Bilâl-i Habeşî ile) karşılıklı birbirimize sövdük. Ve annesi(nin zenci olması) sebebiyle onu aşağıladım. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) bana şöyle buyurdu: 'Ey Ebû Zer! Onu annesinden dolayı mı ayıplıyorsun? Demek ki sen, kendisinde hâlâ câhiliyeden izler bulunan bir kimsesin. (Köle) kardeşleriniz, Allah'ın sizin emrinize verdiği hizmetçilerinizdir. Her kimin kardeşi emri altında bulunursa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara güçlerini aşan işler yüklemeyin. Eğer ağır işler yüklerseniz onlara yardım edin.'" [93]

94

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Herhangi birinizin hizmetçisi yemeğini hazırlayıp da getirdiği zaman -ki o hizmetçi, yemeğin sıcağına, dumanına katlanmıştır- onu kendisi ile beraber oturtsun. O da yesin. Şayet yemek az olursa eline ondan bir iki lokma koyuversin!" [94]

[92] T2494 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 48.
[93] B30 Buhârî, Îmân, 22.
[94] M4317 Müslim, Eymân, 42.

KOMŞU HAKKI: CEBRAİL'İN VASİYETİ

95

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Komşusu kendisine kötülük yapmasından korkan kimse cennete giremez." [95]

96

Amr b. Sa'd b. Muâz'ın, ninesinden naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey mümin hanımlar! Sizden biri yanmış koyun paçası dahi olsa komşusu tarafından kendisine ikram edilen şeyi küçümsemesin." [96]

97

Ebû Zer (r.a.) diyor ki, "Dostum (Hz. Peygamber) (s.a.s.) bana şunu tavsiye etti: 'Çorba pişirdiğinde suyunu biraz fazla koy. Sonra komşularına bak, uygun bir şekilde çorbandan onlara da ikram et.'" [97]

---

[95] M172 Müslim, Îmân, 73.
[96] MU1698 Muvatta', Sıfatü'n-nebî, 10.
[97] M6689 Müslim, Birr, 143.

98

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir Müslüman öldüğünde, en yakın komşularından üç hane halkı kendisinin iyi bir insan olduğuna şahitlik ederlerse, Yüce Allah, 'Bildikleri kadarıyla şahitlikte bulunan kullarımın şahitliğini kabul ettim ve kendi bildiklerimi de bağışladım.' buyurur."[98]

99

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, bir adam Resûlullah'a (s.a.s.), "İyi mi kötü mü yaptığımı nasıl bilebilirim?" diye sormuş, Hz. Peygamber (s.a.s.) de şöyle buyurmuştur: "Komşularının, 'İyi yaptın!' dediğini duyarsan iyi yapmışsındır; onların, 'Kötü yaptın!' dediğini duyarsan da kötü yapmışsındır." [99]

100

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Yâ Resûlallah, benim iki komşum var; hangisine hediye vereyim?" diye sordum. Resûlullah (s.a.s.), "Kapısı sana en yakın olana!" buyurdu. [100]

101

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına karşı hayırlı davranandır. Allah katında komşuların en hayırlısı ise komşusuna karşı hayırlı davranandır." [101]

---

[98] HM9284 İbn Hanbel, II, 409.
[99] İM4223 İbn Mâce, Zühd, 25; HM3808 İbn Hanbel, I, 402.
[100] B2259 Buhârî, Şuf'a, 3.
[101] T1944 Tirmizî, Birr, 28; DM2467 Dârimî, Siyer, 3.

HASTA ZİYARETİ: ŞİFA NİYAZI

102

Ebû Musa'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Esiri özgürlüğüne kavuşturun, davet edene icabet edin, hastayı ziyaret edin." [102]

103

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim güzelce abdest alır ve sevabını Allah'tan umarak Müslüman kardeşine hasta ziyaretine giderse, yürünerek yetmiş yılda kat edilecek bir mesafe kadar cehennemden uzaklaştırılır." [103]

104

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse hastayı ziyaret ettiğinde rahmetin içine dalar; onun yanında oturunca da rahmet onun gönlüne yerleşir." [104]

[102] B5174 Buhârî, Nikâh, 72.
[103] D3097 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 3.
[104] MU1731 Muvatta', Ayn, 7.

105

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) bir hastayı ziyaret ettiğinde şöyle derdi: "Ey insanların Rabbi! Hastalığın sıkıntısını gider! Ona şifa ver, şifa veren sensin. Senin vereceğin şifadan başka şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki ardında hiç hastalık izi bırakmasın!" [105]

106

Ebû Saîd el-Hudrî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ziyaret için bir hastanın yanına girdiğinizde iyileşeceğini söyleyerek moralini yükseltin. Gerçi bu söz hiçbir şeyi önlemez fakat onun gönlünü hoşnut eder." [106]

107

Ömer b. Hattâb (r.a.) diyor ki, "Peygamber (s.a.s.) bana şöyle dedi: 'Ziyaret için bir hastanın yanına girdiğinde ondan senin için dua etmesini iste. Zira onun duası, meleklerin duası gibidir.'" [107]

[105] M5709 Müslim, Selâm, 47.
[106] T2087 Tirmizî, Tıb, 35.
[107] İM1441 İbn Mâce, Cenâiz, 1.

TOPLUM İÇİNDE MÜMİNCE YAŞAM

108

Berâ' b. Âzib (r.a.) şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.s.) bize şu yedi şeyi emretti: Hastayı ziyaret etmek, cenazeyi (kabre kadar) takip etmek, aksırana Allah'tan rahmet dilemek, zayıfa yardım etmek, mazluma yardım etmek, selâmı yaymak ve yemin edenin yeminini tasdik etmek." [108]

109

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müminin mümin üzerinde altı hakkı vardır: Hastalandığında onu ziyaret eder, öldüğünde cenazesinde bulunur, kendisini davet ettiğinde davetine icabet eder, onunla karşılaştığında selâm verir, aksırdığında ona hayır duada bulunur, yanında ve gıyabında onun için samimi davranır." [109]

110

Hz. Âişe'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) ona şöyle buyurmuştur: "Rıfktan (yumuşak davranmaktan) nasibi verilen kimseye, dünya ve ahiret

[108] B6235 Buhârî, İsti'zân, 8.
[109] T2737 Tirmizî, Edeb, 1; N1940 Nesâî, Cenâiz, 52.

iyiliklerinden de nasibi verilmiştir. Sıla-i rahim (akrabalık ilişkilerini gözetmek), güzel ahlâk ve iyi komşuluk, beldeleri mamur (yaşanır) hâle getirir ve ömürleri uzatır." [110]

111

Abdullah b. Ömer'in (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin, size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer onun karşılığını verecek bir şey bulamazsanız, karşılıkta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin." [111]

112

Abdullah b. Mes'ûd'un (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kendisi cehennem ateşine ve cehennem ateşi de kendisine haram olan kişiyi size bildireyim mi? Cana yakın, yumuşak huylu, kolaylaştırıcı kimse." [112]

113

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) eşi Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanların en kötüsü, şerrinden dolayı insanların kendisinden çekindiği kimsedir." [113]

114

Enes b. Mâlik'ten (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Birbirinize nefret ve düşmanlık

[110] HM25773 İbn Hanbel, VI, 159.
[111] D1672 Ebû Dâvûd, Zekât, 38.
[112] T2488 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 45.
[113] MU1639 Muvatta', Hüsnü'l-hulk, 1.

beslemeyin. Birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun! Bir Müslüman'ın, kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl değildir." [114]

115

Ebû Saîd el-Hudrî'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kötülük gören kişi, eli ile değiştirmeye gücü yetiyorsa onu eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmez ise dili ile değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbi ile buğzetsin (o kötülüğe karşı tavır koysun). Bu da imanın asgarî gereğidir." [115]

116

Huzeyfe b. Yemân'dan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bu canı bu tende tutan Allah'a yemin ederim ki ya iyiliği emredip kötülükten sakındırırsınız ya da Allah size bir ceza gönderir de O'na dua edersiniz ama O, duanıza karşılık vermez." [116]

117

Ubeydullah b. Cerîr'in, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Aralarında günahlar işlenip durduğu hâlde bu günahları işleyenlerden daha güçlü ve onları engellemeye muktedir iken bunu yapmayan topluluğun hepsine birden Yüce Allah azap verir." [117]

[114] B6065 Buhârî, Edeb, 57.
[115] D1140 Ebû Dâvûd, Salât, 239-242.
[116] T2169 Tirmizî, Fiten, 9.
[117] HM19466 İbn Hanbel, IV, 366.

118

Vâsile b. Eska'ın kızı, babasını şöyle derken işittiğini anlatıyor: "Hz. Peygamber'e, 'Yâ Resûlallah! Irkçılık nedir?' diye sordum. Şöyle buyurdu: 'Zalim de olsa kendi kavmine arka çıkmandır.'" [118]

119

Cündeb b. Abdullah el-Becelî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim ırkçılık propagandası yaparak veya ırkçılığa destek vererek yoldan çıkmış bir topluluğun bayrağı altında öldürülürse, onun ölümü câhiliye ehlinin ölümü gibidir." [119]

120

Cübeyr b. Mut'im'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Irkçılığa çağıran bizden değildir. Irkçılık davası uğruna savaşan bizden değildir. Irkçılık davası uğruna ölen bizden değildir." [120]

[118] D5119 Ebû Dâvûd, Edeb, 111-112.
[119] M4792 Müslim, İmâre, 57.
[120] D5121 Ebû Dâvûd, Edeb, 111-112.

İSLÂM ÜMMETİ: EN HAYIRLI TOPLULUK

121

Behz b. Hakîm'in, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Siz, ümmetlerin sayısını yetmişe vardırdınız. Allah katında o ümmetlerin en hayırlısı ve en değerli olanı da sizsiniz." [121]

122

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biz (dünyaya) en son gelenleriz; kıyamet gününde ise en başa geçecek olanlarız." [122]

123

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum." [123]

---

[121] İM4288 İbn Mâce, Zühd, 34.
[122] M1979 Müslim, Cum'a, 19.
[123] M5955 Müslim, Fedâil, 17.

124

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), "Diretenler hâriç bütün ümmetim cennete girecektir!" buyurunca, "Ey Allah'ın Resûlü, diretenler kim?" dediler. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Kim bana itaat ederse cennete girer. Kim de bana karşı gelirse diretiyor demektir." [124]

125

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetim yağmur gibidir; evveli mi daha hayırlı yoksa sonu mu bilinmez." [125]

126

Ebû Mâlik el-Eş'arî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah sizi şu üç husustan korudu: Peygamberinizin size bedduası sonucu topluca helak olmaktan, bâtıl yolda olanların hak yolda olanlara üstün gelmesinden, dalâlet üzerine birleşmenizden." [126]

127

Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu işittim, diyor: "Kötülüklerini ifşa edenler hariç ümmetimin bütün fertleri güvendedir (affedilmiştir). Bir adamın geceleyin bir günah işlemesi ve Allah Teâlâ onu gizlemişken, sabahleyin:

- Ey filanca, ben dün gece şöyle yaptım, diye anlatması kendi kabahatini teşhirdir. Halbuki onun gece işlediği kabahat Rabbi ile kendisi arasındaydı. Böyle yapmakla o, Allah'ın örttüğü günahı sabahleyin teşhir etmiş olur." [127]

[124] B7280 Buhârî, İ'tisâm, 2.
[125] T2869 Tirmizî, Emsâl, 81.
[126] D4253 Ebû Dâvûd, Melâhim, 1.
[127] B6069 Buhârî, Edeb, 60.

DOSTLUK: KİŞİ DOSTUNUN AYNASIDIR

128

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin." [128]

129

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur." [129]

130

Ebû Musa'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İyi arkadaşla kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder, ya sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!" [130]

[128] T2378 Tirmizî, Zühd, 45; D4833 Ebû Dâvûd, Edeb, 16.
[129] HM9187 İbn Hanbel, II, 400.
[130] M6692 Müslim, Birr, 146; B5534 Buhârî, Sayd, 31.

131

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ruhlar, bir araya gelmiş topluluklardır. Onlardan birbirleriyle uyuşanlar kaynaşır, uyuşamayanlar da anlaşamaz ayrılır." [131]

132

Ebu'd-Derdâ'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Davud peygamber şöyle dua ederdi: Allah'ım, senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim. Allah'ım, senin sevgini bana kendimden, ailemden ve soğuk sudan daha sevimli eyle." [132]

133

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kişi sevdiğiyle beraberdir." [133]

134

Ebû Zer'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek ve Allah için nefret etmektir." [134]

135

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ (kıyamet günü)

---

[131] M6708 Müslim, Birr, 159.
[132] T3490 Tirmizî, Deavât, 72.
[133] B6168 Buhârî, Edeb, 96.
[134] D4599 Ebû Dâvûd, Sünnet, 2.

şöyle buyurur: Nerede benim rızam için birbirlerini sevenler! Gölgem dışında hiçbir gölgenin olmadığı böyle bir günde onları kendi gölgemde (himayem altında) gölgelendireceğim." [135]

136

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, bir adam Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında iken oradan birisi geçti. Adam, "Ey Allah'ın Resûlü, ben bu adamı seviyorum." dedi. Peygamber (s.a.s.) de ona, "Bunu ona söyledin mi?" diye sordu. Adam "Hayır." cevabını verdi. Hz. Peygamber, "Git, ona söyle." buyurdu. Bunun üzerine adam o kimsenin yanına gitti ve "Ben seni Allah için seviyorum." dedi. Öteki adam da "Beni kendisi için sevdiğin Allah da seni sevsin." cevabını verdi. [136]

137

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hediyeleşin. Çünkü hediye, gönülden kini söküp atar." [137]

138

Abdullah b. Mes'ûd'un naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Davet edene icabet edin ve hediyeyi reddetmeyin." [138]

---

[135] HM8436 İbn Hanbel, II, 338.
[136] D5125 Ebû Dâvûd, Edeb, 112-113.
[137] T2130 Tirmizî, Velâ, 6.
[138] HM3838 İbn Hanbel, I, 405.

SELÂMLAŞMA: GÖNÜL KÖPRÜSÜ

139

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın." [139]

140

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkı altıdır." "Onlar nedir ey Allah'ın Resûlü?" diye sorulunca şöyle demiştir: "Onunla karşılaştığın zaman selâm ver, seni davet ettiğinde ona icabet et, senden nasihat istediğinde nasihat et, aksırıp Allah'a hamd ettiğinde ona duayla karşılık ver, hastalandığında onu ziyaret et ve öldüğünde cenazesine katıl." [140]

141

Abdullah b. Amr'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre, bir adam Resûlullah'a, "İslâm'da hangi davranış daha

[139] M194 Müslim, Îmân, 93.
[140] M5651 Müslim, Selâm, 5.

hayırlıdır?" diye sorunca Hz. Peygamber şöyle cevap vermiştir: "(İnsanlara) yemek yedirmen, tanıdığına ve tanımadığına selâm vermen."[141]

142

Ebû Ümâme'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanların Yüce Allah katında en hayırlısı, önce selâm verenleridir." [142]

143

Enes b. Mâlik (r.a.) diyor ki, "Resûlullah (s.a.s.) bana şöyle buyurdu: 'Yavrucuğum! Ailenin yanına girdiğin zaman selâm ver. Bu, senin ve ailen için bereket olur.'" [143]

---

[141] B12 Buhârî, Îmân, 6.
[142] D5197 Ebû Dâvûd, Edeb, 132-133.
[143] T2698 Tirmizî, İsti'zân, 10.

HELÂL KAZANÇ VE TİCARET AHLÂKI: BEREKETİN YOLU

144

Zübeyr b. Avvâm'dan (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden birinizin urganını alıp (dağa gitmesi), sırtında bir bağ odun getirip satması ve böylece Allah'ın onun itibarını koruması, bir şey verip vermeyecekleri belli olmayan kimselerden dilenmesinden daha hayırlıdır." [144]

145

Mikdâm'dan (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kesinlikle hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir yemek yememiştir. Allah'ın Peygamberi Davud (a.s.) da kendi elinin emeğini yiyordu." [145]

146

Hâlid el-Esedî'nin oğulları Habbe ve Sevâ' anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.s.) bir şeyi tamir etmekle meşgul iken yanına gittik ve ona yardım ettik. O da bize şöyle dedi:

[144] B1471 Buhârî, Zekât, 50.
[145] B2072 Buhârî, Büyû', 15.

"Başlarınız hareket ettiği (yaşadığınız) sürece rızık konusunda ümitsizliğe düşmeyin. Annesi insanı, kıpkırmızı ve çıplak olarak doğurur. Sonra Yüce Allah onun rızkını verir." [146]

147

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Allah'tan hakkıyla sakının ve rızkınızı güzel yoldan isteyin. Hiç kimse (Allah'ın kendisine takdir ettiği) rızkı geç de olsa elde etmeden ölmeyecektir. Öyleyse Allah'tan hakkıyla sakının ve rızkınızı güzel yoldan isteyin. Helâl olanı alın, haram olanı terk edin!" [147]

148

Süleyman b. Amr'ın naklettiğine göre, babası (Amr b. Ahvas) şunları anlatmıştır: "Resûlullah'ı (s.a.s.) Veda Haccı'nda dinledim, şöyle diyordu: 'Bilesiniz ki! Câhiliye faizlerinden olan tüm faizler kaldırılmıştır. Anaparalarınız ise sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlık da görmeyeceksiniz. Bilesiniz ki! Câhiliye devrinin bütün kan davaları kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdülmuttalib'in oğlu Hâris'in kan davasıdır...'"[148]

149

Câbir (r.a.) diyor ki, "Resûlullah (s.a.s.) faizi yiyene, yedirene, yazana ve buna şahitlik eden iki kimseye lânet etti ve 'Hepsi (günahta) eşittir.' buyurdu." [149]

[146] İM4165 İbn Mâce, Zühd, 14.
[147] İM2144 İbn Mâce, Ticâret, 2.
[148] D3334 Ebû Dâvûd, Büyû', 5; T3087 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 9.
[149] M4093 Müslim, Müsâkât, 106.

150

Ebû Saîd el-Hudrî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Altına karşılık altın, gümüşe karşılık gümüş, buğdaya karşılık buğday, arpaya karşılık arpa, hurmaya karşılık hurma, tuza karşılık tuz, eşit miktarda ve peşin olarak satılır. Her kim daha fazla verir veya alırsa muhakkak faiz uygulaması yapmıştır. Alanla veren bu hususta eşittir." [150]

151

İbn Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Faiz yoluyla mal çoğaltan hiç kimse yoktur ki, sonunda kayba uğramasın." [151]

152

Hakîm b. Hizâm'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Alışveriş yapanlar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece (alışverişi kabul edip etmeme konusunda) serbesttirler. Eğer dürüst davranırlar ve (malın kusurunu) açıkça söylerlerse, alışverişleri bereketlenir. Fakat kusuru gizler ve yalan söylerlerse, alışverişin bereketi gider." [152]

153

Câbir b. Abdullah'ın (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Tarttığınızda fazlasıyla (tartarak) verin." [153]

[150] M4064 Müslim, Müsâkât, 82.
[151] İM2279 İbn Mâce, Ticâret, 58.
[152] D3459 Ebû Dâvûd, Büyû', 51.
[153] İM2222 İbn Mâce, Ticâret, 34.

154

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Satarken, satın alırken, alacağını talep ederken hoşgörülü davranıp kolaylık gösteren kimseye Allah rahmetiyle muamele eylesin."[154]

155

Hz. Ali'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ım! Ümmetim için günün erken vakitlerini bereketli kıl!" [155]

156

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Şehir dışından pazara mal getirenleri yolda karşılamayın. Kim bu şekilde yolda karşılayarak (ucuza) bir şey satın alırsa, mal sahibi pazara gelince (piyasayı öğrenince alışverişi bozma veya kabul etme konusunda) serbesttir." [156]

157

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Birbirinizin satışı üzerine satış yapmayın ve müşteri kızıştırmayın!" [157]

158

Ebû Hüreyre'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yemin, alışverişte kâr getirir ama bereketi götürür." [158]

---

[154] B2076 Buhârî, Büyû', 16.
[155] HM1320 İbn Hanbel, I, 153.
[156] İM2178 İbn Mâce, Ticâret, 16; N4505 Nesâî, Büyû', 18.
[157] M3815 Müslim, Büyû', 11.
[158] D3335 Ebû Dâvûd, Büyû', 6; N4466 Nesâî, Büyû', 3.

159

Ebû Saîd'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, sıddîklar (dosdoğru kimseler) ve şehitlerle beraberdir." [159]

160

Ukbe b. Âmir'in işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Kusurunu açıkça söylemeden, bir Müslüman'ın diğerine herhangi bir ayıplı malı satması helâl değildir." [160]

161

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) (Medine pazarında dolaşırken) bir buğday yığınının yanına geldi. Elini o yığının içine daldırınca parmakları ıslandı. Satıcıya, 'Bu da nedir buğday sahibi?' diye sordu. O da, 'Üzerine yağmur yağmıştı ey Allah'ın Resûlü!' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'Öyleyse insanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koyman gerekmez miydi? Aldatan benden değildir!'" [161]

162

Kays b. Ebû Garaze anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.s.) biz çarşıda iken yanımıza geldi ve şöyle buyurdu: 'Bu çarşı işlerine boş söz ve yalan karışabilir. Öyleyse alışverişinizi sadaka ile temizleyin.'" [162]

---

[159] T1209 Tirmizî, Büyû', 4.
[160] İM2246 İbn Mâce, Ticâret, 45.
[161] M284 Müslim, Îmân, 164.
[162] N3830 Nesâî, Eymân, 23; HM16235 İbn Hanbel, IV, 7.

İŞ HAYATI: MAİŞET KAPISI

163

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Ensar, (Medine'ye hicretten sonra) Hz. Peygamber'e (s.a.s.), "Hurmalıklarımızı bizimle (muhacir) kardeşlerimiz arasında taksim et." dediler. Hz. Peygamber, "Hayır (olmaz)." buyurdu. Bunun üzerine ensar, (muhacirlere), "Hurmalıkların (bakım ve sulama) işlerini siz üstlenin; biz de sizi mahsule ortak yapalım." dediler. (Resûlullah'ın bunu onaylaması üzerine muhacir ve ensar) "İşittik ve itaat ettik." dediler. [163]

164

Ebû Hüreyre'nin Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ait olduğunu belirttiği (kudsî) bir hadiste Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Biri arkadaşına hainlik etmediği müddetçe, ben iki ortağın üçüncüsüyüm (onlara yardım eder ve onları korurum). Ama onlardan birisi diğerine hainlik ederse, ben aralarından çekilirim." [164]

[163] B2325 Buhârî, Müzâraa, 5.
[164] D3383 Ebû Dâvûd, Büyû', 26.

165

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Maddi imkânı olan kişinin borcunu bekletmesi zulümdür. Biriniz (alacağının ödenmesi için) durumu iyi olan birine havale edildiğinde, bunu kabul etsin." [165]

166

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim insanların mallarını geri ödeme niyetiyle alırsa Allah onun ödemesini kolaylaştırır. Kim de bir malı tüketip (geri ödememek) niyeti ile alırsa Allah da onu(n malını) telef eder." [166]

167

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizin en hayırlınız, borcunu en iyi şekilde ödeyeninizdir." [167]

168

Kesîr b. Abdullah b. Amr b. Avf el-Müzenî'nin, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslümanlar, helâli haram kılan ya da haramı helâl sayan bir şart olmadığı sürece şartlarına bağlıdırlar." [168]

[165] M4002 Müslim, Müsâkât, 33; B2287 Buhârî, Havâlât, 1.
[166] B2387 Buhârî, İstikrâz, 2.
[167] B2305 Buhârî, Vekâlet, 5.
[168] T1352 Tirmizî, Ahkâm, 17.

169

Ebû Ümâme anlatıyor: Hz. Peygamber'i (s.a.s.) Veda Haccı yılındaki hutbesinde şöyle derken işittim: "Kefil, borçtan sorumludur ve borcun ödenmesi gerekir." [169]

170

Abdullah b. Ömer'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İşçiye ücretini, teri kurumadan verin." [170]

171

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah şöyle buyurur: 'Kıyamet gününde karşısına bir hasım olarak dikileceğim üç çeşit insan vardır: Benim ismimi kullanarak söz verip sözünde durmayan kimse, hür bir insanı köle diye satıp parasını yiyen kimse ve bir işçiyi istihdam edip işini yaptırdığı hâlde ücretini vermeyen kimse.'" [171]

[169] T1265 Tirmizî, Büyû', 39.
[170] İM2443 İbn Mâce, Rühûn, 4.
[171] B2270 Buhârî, İcâre, 10.

RÜŞVET, KARABORSACILIK VE HIRSIZLIK: HARAMA UZANMAK

172

Ebû Ümâme'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir kardeşi için aracı olur, kardeşi bunun karşılığında kendisine bir hediye sunar, o da bunu kabul ederse, faiz kapılarından büyük bir kapıyı aralamış olur." [172]

173

Abdullah b. Amr'ın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın lâneti, rüşvet verenin ve rüşvet alanın üzerinedir." [173]

174

Saîd b. Müseyyeb'in Ma'mer (b. Abdullah) aracılığıyla naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Karaborsacılık yapan kimse günahkârdır." [174]

[172] D3541 Ebû Dâvûd, Büyû' (İcâre), 82; HM22606 İbn Hanbel, V, 261.
[173] İM2313 İbn Mâce, Ahkâm, 2.
[174] M4122 Müslim, Müsâkât, 129.

175

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir yiyecek maddesini (ihtiyaç olduğu halde satmayıp) kırk gün saklarsa, o Allah Teâlâ'dan, Allah Teâlâ da ondan uzaklaşır. Bir bölgenin insanları, aralarında aç bir kimse varken sabahlarsa, Allah Teâlâ'nın himayesi onlardan uzak olur." [175]

176

Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlara satmak üzere mal getiren rızıklandırılır, malını stoklayıp karaborsaya düşüren ise lânetlenir." [176]

177

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zina eden, mümin olduğu halde zina edemez. Hırsızlık yapan, mümin olduğu halde çalamaz. İçki içen, mümin olduğu halde içki içemez. (Şayet mümin olduğu hâlde bunlardan birini yapacak olursa) Tevbe kapısı açıktır." [177]

178

Enes b. Mâlik (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yağmacılık yapan bizden değildir." [178]

---

[175] HM4880 İbn Hanbel, II, 32.
[176] İM2153 İbn Mâce, Ticâret, 6.
[177] M208 Müslim, Îmân, 104; B2475 Buhârî, Mezâlim, 30.
[178] T1601 Tirmizî, Siyer, 40.

179

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah bir yumurta çalıp da eli kesilen ve bir urgan çalıp da eli kesilen (buna tevessül eden) hırsıza lânet etsin." [179]

[179] M4408 Müslim, Hudûd, 7..

YÖNETİM AHLÂKI:
İMANA VE İNSANA LÂYIK İDARE

180

Hasan-ı Basrî tarafından rivayet edildiğine göre, (Basra Emîri) Ubeydullah b. Ziyâd ölüm döşeğinde yatmakta olan Ma'kıl b. Yesâr'ı ziyarete gider. Ma'kıl (r.a.) ona der ki, "Sana Resûlullah'tan (s.a.s.) duyduğum bir hadisi söyleyeyim. Peygamber'i (s.a.s.) şöyle derken işittim: "Allah'ın kendisine yöneticilik verip de yönettiği kimseleri sadakat ve samimiyetle koruyup gözetmeyen kimse, cennetin kokusunu alamaz." [180]

181

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah dört kimseye öfkelenir: Çok yemin eden satıcı, kibirli fakir, zina eden ihtiyar ve zalim yönetici." [181]

182

Amr b. Mürre, Muâviye'ye Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle buyururken işittiğini söylemiştir: "Herhangi bir idareci,

[180] B7150 Buhârî, Ahkâm, 8.
[181] N2577 Nesâî, Zekât, 77.

kapısını ihtiyaç sahibine, yoksula ve elinde hiçbir şeyi olmayan fakire kapatırsa, ihtiyaç ve fakirlik içine düştüğünde Allah da göğün (cennetin) kapılarını onun yüzüne kapatır." [182]

183

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), (bir bedevînin kıyametin ne zaman kopacağını sorması üzerine) şöyle buyurdu: "Emanet zayi edildiği vakit kıyameti bekle!" Bunun üzerine bedevî, "Emanetin zayi edilmesi nasıl olur yâ Resûlallah?" diye sorunca, Hz. Peygamber, "Yönetim, ehli olmayan kimseye verildiğinde kıyameti bekle." buyurdu. [183]

184

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Günah işlemesi emredilmedikçe, hoşlansa da hoşlanmasa da dinlemek ve itaat etmek, Müslüman bir kişinin vazifesidir. Eğer kendisine günah emredilirse dinlemek ve itaat etmek yoktur." [184]

185

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah'tan (s.a.s.) daha fazla ashâbıyla istişare eden bir kimse görmedim." [185]

186

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yönetici bir kalkandır. Onun

[182] T1332 Tirmizî, Ahkâm, 6.
[183] B6496 Buhârî, Rikâk, 35.
[184] M4763 Müslim, İmâre, 38.
[185] T1714 Tirmizî, Cihâd, 35.

ardında savaşılır, onunla (tehlikelerden) korunulur. Şayet o, Yüce Allah'a karşı takvayı emreder ve adaletle hükmederse bundan dolayı sevap kazanır. Bunun dışında bir şey emrederse o zaman yaptıkları kendi aleyhine olur." [186]

[186] M4772 Müslim, İmare, 43.

BARIŞ: SELÂM VE ESENLİK

187

Hz. Âişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) (namazın sonunda) selâm verdiği zaman, "Allâhümme ente's-selâmü ve minke's-selâm, tebârekte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm." (Allah'ım! Sen barış ve esenliksin, barış ve esenlik senden gelir. Yücelik ve ikram sahibi olan Allah'ım! Sen ne mübareksin.) derdi. [187]

188

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bilesiniz ki, kim Allah'ın ve Resûlü'nün güvencesi altında bulunan anlaşmalı bir kimseyi öldürürse, Allah'a verdiği sözü bozmuş olur ve cennetin kokusunu dahi alamaz." [188]

189

Sehl b. Sa'd (r.a.) anlatıyor: "Kubâlılar birbirleriyle (taşlı sopalı) kavga ettiler. Kendisine bu olay haber verilince

[187] D1512 Ebû Dâvûd, Vitr, 25.
[188] T1403 Tirmizî, Diyât, 11.

Allah Resûlü (s.a.s.) hemen, 'Haydi gidelim de onları barıştıralım.' buyurdu." [189]

190

Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) bize kendisinin isimlerini şöyle söylerdi: 'Ben Muhammed'im, Ahmed'im, (peygamberlerin ardından gelen) Mukaffî'yim, (kıyamette insanların arkamda toplandığı) Hâşir'im, Tevbe Peygamberi'yim, Rahmet Peygamberi'yim.'" [190]

---

[189] B2693 Buhârî, Sulh, 3.
[190] M6108 Müslim, Fedâil, 126.

ŞİDDET: BARIŞIN DÜŞMANI

191

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sahâbîsi Ebû Sırma'dan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim zarar verirse Allah da ona zarar verir. Kim güçlük çıkarırsa, Allah da ona güçlük çıkarır."[191]

192

Hişâm b. Hakîm b. Hizâm'dan rivayet edildiğine göre o, Şam bölgesinde bazı insanlara rastladı. Onların güneşe karşı dikilmiş ve başlarına zeytinyağı dökülmüş olduğunu görünce, "Bu nedir?" diye sordu. Kendisine, "Vergi vermedikleri için cezalandırılıyorlar." denildi. Bunun üzerine dedi ki, "Haberiniz olsun! Ben Allah Resûlü'nü şöyle derken işittim: 'Bu dünyada insanlara işkence edenlere şüphesiz Allah da azap edecektir.'" [192]

193

Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.), Allah yolunda cihad hâriç eliyle hiç kimseye vurmadı. Ne bir kadına ne de bir hizmetçiye!" [193]

[191] D3635 Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 31.
[192] M6657 Müslim, Birr, 117.
[193] M6050 Müslim, Fedâil, 79.

194

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Zarar vermek de zarara zararla karşılık vermek de yoktur." [194]

195

Abdullah b. Zem'a'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden biri sakın karısını köle döver gibi dövmesin. Bir de günün sonunda onunla aynı yatakta (hangi yüzle) beraber olur!" [195]

196

Hâlid b. Velîd'in (r.a.) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet günü en şiddetli azap görecek kimseler, dünyada insanlara en çok işkence edenlerdir." [196]

197

Ebû Mes'ûd el-Ensârî (r.a.) anlatıyor: Bir gün kölemi dövüyordum ki arkamdan birisi şöyle seslendi: "Şunu iyi bil Ebû Mes'ûd!" Bir de döndüm baktım ki Resûlullah (s.a.s.) bana şöyle söylüyor: "Şunu iyi bil ki Ebû Mes'ûd, Allah'ın senin üzerindeki gücü, senin bu köleye karşı gücünden çok daha fazladır." Bunun üzerine hemen elimdeki kamçıyı attım ve o köleyi azat ettim. [197]

---

[194] İM2341 İbn Mâce, Ahkâm, 17.
[195] B5204 Buhârî, Nikâh, 94.
[196] TM1253 Tayâlisî, *Müsned*, II, 11; HM16943 İbn Hanbel, IV, 90.
[197] T1948 Tirmizî, Birr, 30.

DOKUNULMAZLIK: KUL VE KAMUNUN HAKKI

198

Abdurrahman b. Ebî Bekre'den nakledildiğine göre, babası (Ebû Bekre) şunları anlatmıştır: Hz. Peygamber (s.a.s.) Veda Haccı'nda devesinin üstüne oturdu, bir adam da devenin yularını tutuyordu. Sonra insanlara şöyle hitap etti: "Bu (Zilhicce) ayınızda, bu (Mekke) şehrinizde bu (arefe) gününüz nasıl mukaddes ise, kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız (şeref ve namusunuz) da aynı şekilde mukaddestir (dokunulmazdır)." [198]

199

Üsâme b. Şerîk anlatıyor: Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek 'Şunu yaparsak günah var mıdır? Bunu yaparsak günah var mıdır?' diye soran bedevîler gördüm. Hz. Peygamber onlara şöyle buyurdu: "Ey Allah'ın kulları! Allah, zorluğu kaldırmıştır. Ancak bir kul, ne zaman ki kardeşinin ırzına (şeref ve namusuna) dokunacak bir iş yaparsa, işte asıl günah budur." [199]

---

[198] B67 Buhârî, İlim, 9; M4384 Müslim, Kasâme, 30.
[199] İM3436 İbn Mâce, Tıb, 1; D2015 Ebû Dâvûd, Menâsik, 87.

200

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden selâmette olduğu kimsedir. Mümin de halkın canları ve malları konusunda kendisinden emin oldukları kimsedir." [200]

201

Sevbân'dan (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helâl değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir!" [201]

202

Sevbân'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim şu üç şeyden uzak olarak ölürse cennete girer: Kibir, ganimet malına hainlik ve borç." [202]

203

Abdullah b. Büreyde'nin, babası aracılığıyla naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kimi bir işte görevlendirip (yaptığı işin karşılığı olarak) bir ücret verdiysek, onun bu ücret dışında alacağı her şey (kamuya) hainliktir." [203]

---

[200] T2627 Tirmizî, Îmân, 12.
[201] T357 Tirmizî, Salât, 148; HM22779 İbn Hanbel, V, 280.
[202] T1572 Tirmizî, Siyer, 21; İM2412 İbn Mâce, Sadakât, 12.
[203] D2943 Ebû Dâvûd, İmâre, 9-10.

204

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kimse hakkı olmayan bir karış yeri bile almasın! Yoksa Allah, kıyamet gününde yedi kat yeri onun boynuna dolar." [204]

205

Adî b. Amîra el-Kindî'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden kimi bir işte (resmî olarak) görevlendirirsek ve o da bizden iğne miktarı ya da daha büyük bir şeyi gizlerse bu bir ihanet olur ve kıyamet günü onu (kendi elleriyle) getirir." [205]

[204] M4136 Müslim, Müsâkât, 141; B2452 Buhârî, Mezâlim, 13.
[205] M4743 Müslim, İmâre, 30.

CİHAD: HAK YOLUNDA CANLA BAŞLA MÜCADELE

206

Ebû Zer (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber'e (s.a.s.), 'Hangi amel daha faziletlidir?' diye sordum. 'Allah'a inanmak ve O'nun yolunda cihad etmek.' buyurdu." [206]

207

Muâz b. Cebel'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Savaş iki türlüdür: Allah'ın rızasını kazanmak isteyen, komutanına itaat eden, değerli malını bu yolda harcayan, arkadaşına kolaylık gösteren ve bozgunculuktan kaçınan kimsenin uykusu da uyanıklığı da tamamıyla sevap olarak yazılır. Gösteriş ve başkalarına duyurmak için savaşan, komutanına isyan eden ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaran kimse ise bundan hiçbir karşılık göremez." [207]

208

Süleyman b. Büreyde, babasının şöyle dediğini naklediyor: "Resûlullah (s.a.s.) bir orduya veya birliğe kumandan

[206] B2518 Buhârî, Itk, 2.
[207] N3190 Nesâî, Cihâd, 46.

tayin ettiği zaman öncelikle ona Yüce Allah'tan sakınmasını ve beraberindeki Müslümanlara iyi davranmasını tavsiye ettikten sonra şöyle derdi: 'Allah yolunda Allah'ın adıyla savaşın! Allah'ı inkâr edenlerle çarpışın! Savaşın, ama ganimet malına ihanet etmeyin. Ölülerin uzuvlarını keserek müsle yapmayın! Çocukları öldürmeyin!'" [208]

209

Abdullah b. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) savaşlarından birinde öldürülmüş bir kadın bulundu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı." [209]

210

Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi Ebû Azîz b. Umeyr anlatıyor: "Bedir günü esirler arasındaydım. Resûlullah (s.a.s.), 'Esirlere iyi davranın!' buyurdu. Ben bir ensar grubunun elinde esirdim. Ensar, Resûlullah'ın emrine uyarak sabah ve akşam ekmek ve yemeklerini bana ikram ederler, kendileri de hurmayla yetinirlerdi." [210]

211

Ebû Eyyûb (r.a.) anlatıyor: Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle dediğini işittim: "Her kim (esirler arasındaki) anne ile çocuğunu birbirinden ayırırsa Allah da o kimseyi kıyamet gününde sevdiklerinden ayırır." [211]

---

[208] M4522 Müslim, Cihâd ve siyer, 3.
[209] B3014 Buhârî, Cihâd, 147.
[210] MK19497 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr,* XXII, 393.
[211] T1566 Tirmizî, Siyer, 17; HM23895 İbn Hanbel, V, 413.

212

Enes b. Mâlik'in rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ellerinizle, dillerinizle ve mallarınızla cihad edin." [212]

213

Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) anlatıyor: "Bir bedevî Hz. Peygamber'e (s.a.s.) şöyle sordu: 'Bir adam var, ganimet elde etmek için savaşıyor, bir adam da kahramanlığı duyulsun diye, bir diğeri de görülsün diye savaşıyor. Bunlardan hangisi Allah yolundadır?' Allah Resûlü ona, 'Kim Allah'ın kelimesini (mesajını) yüceltmek için savaşırsa işte o Allah yolundadır.' buyurdu." [213]

214

Selmân'ın (r.a.) işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir gün ve bir gece nöbet tutmak, bir ay oruç tutup geceleri namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Şayet (kişi nöbette) ölürse yapmakta olduğu işin sevabı devam eder, rızkı da devam eder ve kabirdeki sorgu meleklerine karşı güven içinde olur." [214]

215

İbn Abbâs'ın işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İki göz vardır ki cehennem ateşi onlara dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz ve gecesini Allah yolunda nöbet tutarak geçiren göz." [215]

[212] N3194 Nesâî, Cihâd, 48.
[213] B3126 Buhârî, Farzu'l-humus, 10.
[214] M4938 Müslim, İmâre, 163.
[215] T1639 Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd, 12.

216

Amr b. Mâlik el-Cenbî anlatıyor: "Fedâle b. Ubeyd'den duyduğuma göre o, Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle buyururken işitmiş: 'Bana iman edip Müslüman olan ve hicret edene cennetin kıyılarından ve ortasından birer ev verileceğine ben kefilim. Ve yine, bana inanıp Müslüman olan ve Allah yolunda cihad edene de cennetin kıyılarından, ortasından ve en üst derecesinden birer ev verileceğine ben kefilim. Kim böyle yaparsa elde etmedik bir hayır, kaçınmadık bir şer de bırakmamış olur. Nerede ölürse ölsün fark etmez.'" [216]

217

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) Bedir günü üç yüz on beş kişi ile çıktı ve "Allah'ım, bu askerler kendilerini taşıyacak bir binekten yoksunlar, onları sen taşı! Allah'ım, onlar çıplaklar, onları sen giydir! Allah'ım, onlar açlar, onları sen doyur!" diye dua etti. Neticede Allah Bedir günü kendisine zafer nasip etti. Dönüşte her biri mutlaka bir ya da iki deveyle, elbiseli ve karınları tok olarak Medine'ye gelmişlerdi. [217]

218

İbn Abbâs (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber (s.a.s.) Bedir günü, 'Allah'ım, senden ahdini ve vaadini (yerine getirmeni) diliyorum. Allah'ım, eğer (bu müminler topluluğunun hezimetini) dilemişsen o zaman bugünden sonra sana ibadet edilmeyecek.' diye dua etti. Ebû Bekir, Peygamber'in elini tuttu ve 'Bu dua sana yeter.' dedi. Akabinde Resûlullah

[216] N3135 Nesâî, Cihâd, 19.
[217] D2747 Ebû Dâvûd, Cihâd, 145.

(s.a.s.), 'Yakında o topluluk bozguna uğrayacak; arkalarını dönüp kaçacaklar.' (Kamer, 54/45) ayetini okuyarak çadırdan dışarı çıktı." [218]

219

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre, Uhud günü Resûlullah'ın (s.a.s.) alt çenesinin sağ ön tarafındaki dişi kırılmış, başı yarılmıştı. Sonra yüzündeki kanı silmeye başlamış ve şöyle demişti: "Kendilerini Allah'a davet ediyor olduğu hâlde, Peygamberi'nin başını yaran, dişini kıran bir kavim nasıl felâh bulur!" [219]

220

Sehl b. Sa'd es-Sâidî (r.a.) anlatıyor: "Hendek savaşı öncesi Resûlullah (s.a.s.) ile beraberdik. Kendisi hendek kazıyor, biz de toprak taşıyorduk. Bizi gördüğünde şöyle dedi: 'Allah'ım! Asıl yaşama yeridir ahiret; sen ensar ve muhacire mağfiret et!'" [220]

221

Misver b. Mahreme ve Mervân b. Hakem -her biri arkadaşının sözlerini doğrulayarak- şunları anlatmıştır: (Hudeybiye sürecinde Kureyş ile Hz. Peygamber arasında haber taşıyan Büdeyl b. Verkâ', Kureyşlilerin Müslümanlara karşı savaşa hazırlandıklarını haber vermişti.) Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Biz kimse ile savaşmak için gelmedik. Yalnızca umre yapmak niyetiyle geldik... Eğer Kureyş arzu ederse ben onlarla aramızda barış

[218] B3953 Buhârî, Meğâzî, 4.
[219] M4645 Müslim, Cihâd ve siyer, 104.
[220] B6414 Buhârî, Rikâk, 1.

için bir müddet tayin ederim... Fakat bunu kabul etmez (savaşta ısrar ederlerse) bu canı bu tende tutan Allah'a yemin ederim ki bu dinim uğrunda başım vücudumdan ayrılıncaya kadar onlarla savaşırım. Muhakkaktır ki Allah emrini gerçekleştirecektir." [221]

222

Ebû Vâil anlatıyor: (Hudeybiye Antlaşması imzalandıktan sonra) Ömer b. Hattâb geldi ve Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına giderek, "Ey Allah'ın Resûlü, biz hak üzereyiz, onlar da bâtıl üzere değil mi?" dedi. Resûlullah "Evet." buyurdu. Sonra Hz. Ömer, "Bizim ölenlerimiz cennette onların ölenleri ise cehennemde değil mi?" diye sordu. Resûlullah yine "Evet." buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer, "Öyleyse neden dinimiz hususunda bu acizliği gösteriyoruz da Allah henüz onlarla bizim aramızda bir hüküm vermeden geri dönüyoruz?" dedi. Resûlullah şöyle cevap verdi: "Ey Hattâb'ın oğlu! Ben gerçekten Allah'ın Resûlü'yüm! Allah ebediyen beni(m emeğimi) boşa çıkarmaz." Sonrasında Resûlullah'a (s.a.s.) Fetih suresi nâzil oldu. Allah Resûlü hemen Hz. Ömer'e birini gönderip sureyi ona okuttu. Bunun üzerine Hz. Ömer, "Yâ Resûlallah! Bu (Hudeybiye Antlaşması gerçekten bir) fetih midir?" diye sordu. Hz. Peygamber de, "Evet." cevabını verdi. Artık Ömer'in gönlü oldu ve döndü. [222]

---

[221] B2731 Buhârî, Şurût, 15.
[222] M4633 Müslim, Cihâd ve siyer, 94.

223

Berâ' b. Âzib (r.a.) şöyle demiştir: "Vallahi, savaş kızıştığında biz düşmandan Resûlullah ile korunuyorduk! Bizim en cesurumuz O'nunla yan yana durabilendi." [223]

224

Süheyb b. Sinân tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) Huneyn Savaşı günlerinde şöyle dua ediyordu: "Allah'ım! Senin yardımın ile (düşmana) karşı durmaya çalışıyorum, senin yardımın ile hamle yapıyorum, senin yardımın ile savaşıyorum." [224]

[223] M4616 Müslim, Cihâd ve siyer, 79.
[224] DM2471 Dârimî, Siyer, 7.

AZİZ VATAN UĞRUNDA: YA ŞEHİT YA DA GAZİ

225

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda yaralanan her bir yaralı muhakkak kıyamet gününde yarası kanayarak gelir. Rengi kan rengi, kokusu ise misk kokusudur." [225]

226

Zeyd b. Hâlid'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim Allah yolunda savaşacak bir askeri (savaş için) donatırsa kendisi de savaşmış gibi olur. Kim de Allah yolunda savaşa çıkan gazinin arkasından ailesine iyi bir şekilde göz kulak olursa o da savaşmış gibi olur." [226]

227

Ebû Ümâme'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim savaşa katılmaz veya savaşa katılan bir gaziyi donatmaz ya da savaşa giden gazinin ailesine iyi bir şekilde göz kulak olmazsa Allah onu bir felâkete uğratır." [227]

---

[225] B5533 Buhârî, Sayd, 31.
[226] M4902 Müslim, İmâre, 135.
[227] D2503 Ebû Dâvûd, Cihâd, 17.

228

Abdullah el-Hatmî'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) bir orduyu uğurlamak istediği zaman, "Sizin dininizi, geride bıraktıklarınızı ve amellerinizin sonuçlarını Allah'a emanet ediyorum." buyururdu. [228]

229

Enes b. Mâlik'ten (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ölüp de Allah katında hayırlı bir mertebeye erişen kullar içinde, şehitten başka hiç kimse kendisine içindekilerle birlikte dünya verilecek olsa bile— yeniden dünyaya gelmek istemez. Şehit, şehitliğin ne kadar üstün bir mertebe olduğunu gördüğü için, dünyaya dönüp bir kez daha şehit olmayı arzular." [229]

230

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Canım elinde bulunan Allah'a yemin ederim, istedim ki Allah yolunda savaşıp öldürüleyim sonra diriltileyim, sonra öldürülüp tekrar diriltileyim, sonra öldürülüp tekrar diriltileyim, daha sonra tekrar öldürüleyim ve diriltileyim!" [230]

231

Sehl b. Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf'in, babası aracılığıyla dedesinden rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim içtenlikle Allah'tan şehit

---

[228] D2601 Ebû Dâvûd, Cihâd, 73.
[229] B2795 Buhârî, Cihâd, 6.
[230] B7227 Buhârî, Temennî, 1.

olmayı dilerse, yatağında ölse bile Allah onu şehitlerin makamlarına ulaştırır." [231]

232

Abdullah b. Abdullah b. Cebr'in, babasından naklettiğine göre, hasta olan (dedesi) Cebr'i ziyarete gelen Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda savaşırken ölmek şehitliktir. İç hastalıklarından ölmek şehitliktir. Yanarak ölmek şehitliktir. Boğularak ölmek şehitliktir. Yıkıntı altında kalarak ölmek şehitliktir. Aklını kaybederek ölmek şehitliktir. Hamile iken ölen kadın da şehittir." [232]

233

Saîd b. Zeyd'in işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim malını korurken öldürülürse şehittir, kim dini uğruna öldürülürse şehittir, kim canı uğruna öldürülürse şehittir, kim ailesi uğruna öldürülürse o da şehittir." [233]

234

Abdullah b. Amr b. Âs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda şehit olmak, borç dışında her şeye kefaret olur!" [234]

---

[231] M4930 Müslim, İmâre, 157.
[232] N3196 Nesâî, Cihâd, 48; İM2803 İbn Mâce, Cihâd, 17.
[233] T1421 Tirmizî, Diyât, 21.
[234] M4884 Müslim, İmâre, 120.

HUKUKÎ HAYAT: ADALET VE HUZURUN TEMİNİ

235

Ubâde b. Sâmit'ten nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın belirlediği hukukî müeyyideleri size yakın olsun uzak olsun herkese aynen uygulayın. Sakın hiçbir kınayanın kınaması sizi bundan alıkoymasın."[235]

236

Ümmü Seleme'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben, ancak bir insanım. Davalarınızı bana getiriyorsunuz. Bazılarınız delilini ifade etmede bir kısmınızdan daha başarılı olabilir ve ben de ondan dinlediklerime göre karar veririm. Şayet ben herhangi birine kardeşinin hakkı olan bir şeyin verilmesine hükmedersem, o kimse bunu almasın. Çünkü ben bu durumda ona ateşten bir parça vermişimdir."[236]

237

Abdurrahmân b. Ebû Bekre anlatıyor: "Babam (Ebû Bekre) Sicistan kadısı olan Ubeydullah b. Ebû Bekre'ye bir

[235] İM2540 İbn Mâce, Hudûd, 3.
[236] B7169 Buhârî, Ahkâm, 20.

mektup yazarak -ki onun için bu mektubu ben yazdım- şöyle dedi: Öfkeliyken iki kimse arasında hüküm verme. Zira ben Resûlullah'ı (s.a.s.) şöyle derken işittim: 'Bir kimse öfkeli iken iki kişi arasında hüküm vermesin!'" [237]

238

Abdullah b. Ebû Evfâ'nın naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, haksızlık etmediği sürece hâkimle beraberdir. Haksızlık yaparsa Allah ondan uzaklaşır, şeytan onunla beraber olur." [238]

239

Amr b. Âs'ın işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hâkim hüküm vereceği zaman ictihad eder (bütün imkân ve gücü ile hakkı arar) sonra isabetli hüküm verirse, kendisine iki sevap vardır. Ama hüküm verirken ictihad eder sonra yanılırsa ona bir sevap vardır." [239]

240

Süleyman b. Amr b. Ahvas'ın naklettiğine göre, babası şunları anlatmıştır: Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Veda Haccı'nda şöyle buyurduğunu işittim: "Bilesiniz ki kişi ancak kendi işlediği suçtan sorumludur. Baba, evlâdının suçundan, evlat da babasının suçundan dolayı cezalandırılmaz." [240]

---

[237] M4490 Müslim, Akdiye, 16.
[238] T1330 Tirmizî, Ahkâm, 4.
[239] B7352 Buhârî, İ'tisâm, 21; M4487 Müslim, Akdiye, 15.
[240] İM3055 İbn Mâce, Menâsik, 76.

241

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Elinizden geldiği kadar Müslümanlardan cezaları düşürün. Şayet bir çıkış yolu bulursanız (davalıyı) serbest bırakın. Çünkü yöneticinin yanılıp affetmesi, yanılıp ceza vermesinden daha hayırlıdır." [241]

242

Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ceza gerektiren durumlarda davayı bana getirmeden önce birbirinizi affetmeye çalışın. Aksi takdirde ceza gerektiren bir dava bana geldiğinde, benim hüküm vermem kaçınılmaz olur." [242]

243

Ebû Şürayh el-Huzâî'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cinayet veya yaralanma gibi bir cürme maruz kalan kişi (ya da velisi) şu üç şeyden birini seçer: Ya (hukukun eliyle suça denk bir müeyyide yani) kısas ister ya affeder ya da diyet alır. Dördüncü bir şey isterse onu engelleyin. Kim de bundan sonra sınırı aşarsa onun için acı verici bir azap vardır." [243]

244

Vâil b. Hucr (r.a.) anlatmaktadır: "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanındaydım. Boynundan kayış ile bağlanmış bir katil getirildi. Resûlullah maktulün velisini çağırdı ve ona

[241] T1424 Tirmizî, Hudûd, 2.
[242] N4889 Nesâî, Kat'u's-sârık, 5.
[243] D4496 Ebû Dâvûd, Diyât, 3.

şöyle dedi: 'Affeder misin?' Adam, 'Hayır.' dedi. Resûlullah, 'Diyet alır mısın?' dedi. Adam yine, 'Hayır.' dedi. Resûlullah, 'Öldürecek misin?' dedi. Adam, 'Evet.' diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah, 'Onu götür.' buyurdu. Adam arkasını dönmüş giderken tekrar, 'Onu affeder misin?' dedi. Adam, 'Hayır.' dedi. Resûlullah bu sefer, 'Diyet alır mısın?' diye sordu. Adam yine, 'Hayır.' dedi. Resûlullah, 'Öldürecek misin?' dedi. Adam, 'Evet.' diye cevap verdi. Resûlullah yine, 'Onu götür.' buyurdu. Aynı söyleşi dördüncü sefer yaşandığında Resûlullah şöyle buyurdu: 'Dinle! Sen onu affedersen, o katil hem kendi günahını hem de maktulün günahını yüklenir.' Bunu duyan adam, katili affetti." [244]

245

Enes b. Mâlik (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah'ın (s.a.s.), kendisine arz edilen kısasla ilgili her davada affetmeyi tavsiye ettiğini gördüm." [245]

[244] D4499 Ebû Dâvûd, Diyât, 3.
[245] D4497 Ebû Dâvûd, Diyât, 3; N4788 Nesâî, Kasâme, 28-29.

ŞAHİTLİK VE YEMİN: SÖZÜN SORUMLULUĞU

246

Nu'mân b. Beşîr'den nakledildiğine göre, (babası kendisine yüklü bir miktarda mal bağışlamak için Resûlullah'ı şahit tutmak istediğinde) Resûlullah (s.a.s.) şöyle sordu: "Senin bundan başka çocukların var mı?" Babası, "Evet." deyince, "Hepsine bunun gibi bağışta bulundun mu?" diye sordu. Babası, "Hayır." cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah: "Ben zulme ve haksızlığa şahitlik yapmam!" buyurdu. [246]

247

Abdurrahman b. Ebû Bekre'nin naklettiğine göre, babası (Ebû Bekre) (r.a.) şöyle anlatmaktadır: "Resûlullah (s.a.s.) üç kere, 'Size büyük günahların en büyüğünü söyleyeyim mi?' buyurdu. 'Evet söyle yâ Resûlallah!' dedik. Bunun üzerine Resûlullah, 'Allah'a ortak koşmak ve anne-babaya saygısızlık etmektir.' buyurdu. Sonra arkasına yaslanmış hâldeyken doğruldu ve şöyle dedi: 'Dikkat edin! Yalan söylemek ve yalancı şahitlik yapmaktır. Dikkat edin! Yalan

[246] M4183 Müslim, Hibe, 15.

söylemek ve yalancı şahitlik yapmaktır.' Bu cümleyi o kadar çok tekrarladı ki 'Susmayacak.' dedim."[247]

248

Amr b. Şuayb'ın, babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hutbesinde şöyle buyurmuştur: "Delil getirmek davacıya, yemin etmek ise davalıya düşer." [248]

249

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yalan yere yemin ederek bir Müslüman'ın malını ele geçiren kimse, Allah'a kavuştuğunda O'nu öfkelenmiş hâlde bulur."[249]

250

Abdullah b. Ömer (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yemin eden kişi ya Allah adına yemin etsin ya da sussun!"[250]

251

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir şeye yemin edip ardından bir diğerini ondan daha hayırlı gören kişi, o işi yapsın. Yemininden dolayı da kefaret versin." [251]

[247] B5976 Buhârî, Edeb, 6.
[248] T1341 Tirmizî, Ahkâm, 12.
[249] B7445 Buhârî, Tevhîd, 24.
[250] B2679 Buhârî, Şehâdât, 26.
[251] M4271 Müslim, Eymân, 11.

CİNAYET VE KAN DAVASI: BİR CANA KIYMAK, İNSANLIĞA KIYMAKTIR

252

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah katında dünyanın yok olması, bir Müslüman'ın öldürülmesinden daha hafiftir." [252]

253

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Haksız yere öldürülen her insandan dolayı Âdem'in ilk oğluna bir pay (günah) ayrılır. Çünkü o, öldürme işini ilk defa başlatan kişidir." [253]

254

Ebû Bekre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah'ın (s.a.s.), 'İki Müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya gelir ve biri diğerini öldürürse, öldüren de öldürülen de cehennemdedir.' dediğini işittim. Bunun üzerine, 'Ey Allah'ın Elçisi, öldüren böyledir ama öldürülene ne oluyor?' dediler. Resûlullah, 'O da arkadaşını öldürmeye istekliydi.' buyurdu." [254]

[252] T1395 Tirmizî, Diyât, 7; N3992 Nesâî, Muhârebe, 2.
[253] B3335 Buhârî, Enbiyâ, 1; M4379 Müslim, Kasâme, 27.
[254] N4127 Nesâî, Muharebe, 29; B6875 Buhârî, Diyât, 2.

255

Abdullah b. Mes'ûd tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet günü insanlar arasında hüküm verilirken ilk görülecek dava, kan davasıdır." [255]

[255] M4381 Müslim, Kasâme, 28; B6533 Buhârî, Rikâk, 48.

ÇEVRE VE HAYVAN HAKLARI: DÜNYA BİZE EMANET!

256

Ebû Humeyd anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.s.) ile birlikte Tebük Gazvesi'nden dönüyorduk. Medine'ye ulaştığımızda Allah Resûlü şöyle buyurdu: "İşte bu Tâbe'dir (iyilik ve güzellik şehridir). Bu da Uhud'dur, Uhud öyle bir dağdır ki o bizi sever biz de onu severiz." [256]

257

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir Müslüman bir ağaç diker de onun meyvesinden bir insan yahut hayvan yerse muhakkak o yenilen şey, ağacı diken kimse için bir sadaka olur." [257]

258

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "...Rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmak sadakadır." [258]

[256] B4422 Buhârî, Meğâzî, 82.
[257] B6012 Buhârî, Edeb, 27.
[258] B2989 Buhârî, Cihâd, 128.

259

Muâz b. Cebel'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Lânete sebep olan şu üç şeyi yapmaktan sakının: Su kaynaklarına, yol ortasına ve gölgelik yerlere abdest bozmak." [259]

260

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Birinizin elinde bir fidan varken kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin!" [260]

261

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Hiçbir kişi yoktur ki bir serçeyi yahut ondan daha büyük bir canlıyı haksız yere öldürsün de Yüce Allah ona bunun hesabını sormasın!" "Ey Allah'ın Resûlü! Kuşun öldürülmesini haklı kılan ne olabilir?" diye sorulunca, "(Avlayan kimsenin) onu (usulüne göre) kesmesi ve yemesidir. Ayrıca başını kopartıp etrafa atmamasıdır." diye cevap verdi.[261]

262

Sehl b. Hanzaliyye'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) açlıktan karnı sırtına yapışmış bir deveye rastladı ve "Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'tan korkun. Onlara (binmeye) elverişli hâllerinde binin ve (yenmeye) elverişli hâllerinde onları yiyin." buyurdu. [262]

---

[259] D26 Ebû Dâvûd, Tahâret, 14.
[260] HM12933 İbn Hanbel, III, 184.
[261] N4354 Nesâî, Sayd, 34.
[262] D2548 Ebû Dâvûd, Cihâd, 44.

263

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her canlıya yapılan iyilikte bir sevap vardır." [263]

264

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hiçbir canlıyı hedef edinmeyin!" [264]

265

İbn Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.), hayvanları birbirleriyle dövüştürmeyi yasakladı." [265]

[263] B2363 Buhârî, Müsâkât, 9; M5859 Müslim, Selâm, 153.
[264] M5059 Müslim, Sayd, 58.
[265] T1708 Tirmizî Cihâd, 30; D2562 Ebû Dâvûd, Cihâd, 51.

YEMEK ÂDÂBI: ŞÜKÜR VE TEVAZU SOFRALARI

266

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.s.), "Ey insanlar! Allah Teâlâ temizdir, ancak temiz olanı kabul eder. Allah, peygamberlerine emrettiği şeyleri müminlere de emretti." buyurdu ve şu ayetleri okudu: "Ey peygamberler! Temiz olan şeylerden yiyin, güzel işler yapın. Ben sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilmekteyim." (Mü'minûn, 23/51) "Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin..." (Bakara, 2/172) Sonra Resûlullah (s.a.s.) uzun yolculuklar yapmış, üstü başı tozlanmış, saçı başı dağılmış, ellerini göğe uzatarak, "Yâ Rab, yâ Rab!" diye yalvarıp yakaran bir adamdan söz etti ve "Fakat onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdı. Haram ile beslenirdi. Peki, böyle birisinin duası nasıl kabul edilsin?" buyurdu. [266]

267

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Mümin tek mide (iştah) ile kâfir ise yedi mide (iştah) ile yer." [267]

[266] M2346 Müslim, Zekât, 65; T2989 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 2.
[267] B5396 Buhârî, Et'ıme, 12.

268

Mikdâm b. Ma'dîkerib'in işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanoğlu, mideden daha kötü bir kap doldurmamıştır. Halbuki birkaç lokma insanın belini doğrultmasına yeter. Eğer mutlaka dolduracaksa midesinin üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe ayırsın ve diğer üçte birini de nefes alıp vermek için boş bıraksın." [268]

269

Câbir b. Abdullah (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir kişinin yemeği iki kişiye, iki kişinin yemeği de dört kişiye yeter." [269]

270

Dahhâk b. Abdurrahman b. Arzem el-Eşa'rî'nin Ebû Hüreyre'den işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde bir kul nimetlerden hesaba çekilirken ona ilk önce sorulacak olan, 'Bedenini sağlıklı kılmadık mı? Susuzluğunu soğuk su ile gidermedik mi?' denilmesidir." [270]

271

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz yemek yediğinde, 'Allah'ım, bu yemeği bize bereketli kıl ve bize ondan daha iyisini yedir!' desin." [271]

---

[268] T2380 Tirmizî, Zühd, 47.
[269] M5370 Müslim, Eşribe, 180.
[270] T3358 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 102.
[271] D3730 Ebû Dâvûd, Eşribe, 21.

272

Enes b. Mâlik (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) yatağına uzandığında şöyle dua ederdi: "Bizi yedirip doyuran, bizi içirip kandıran, bize yeten ve bizi sığındıran Allah'a hamdolsun. İhtiyaçlarını karşılayacak ve sığınacak bir yeri olmayan nice kimseler vardır!" [272]

273

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz yemek yiyeceği zaman, 'Bismillâh' (Allah'ın adıyla) desin. Eğer yemeğin başında besmele çekmeyi unutursa, 'Bismillâhi fî evvelihî ve âhirihî.' (Başında da sonunda da Allah'ın adıyla) desin." [273]

274

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz yemek yediği zaman sağ eliyle yesin; bir şey içtiği zaman da sağ eliyle içsin! Çünkü şeytan sol eliyle yer ve sol eliyle içer." [274]

275

Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.) hiçbir yemeğe kusur bulmazdı. Canı çekerse yer, hoşlanmazsa yemezdi." [275]

[272] M6894 Müslim, Zikir, 64.
[273] T1858 Tirmizî, Et'ıme, 47.
[274] M5265 Müslim, Eşribe, 105.
[275] B5409 Buhârî, Et'ıme, 21; M5383 Müslim, Eşribe, 188.

276

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) yemeğini bitirince şöyle dua ederdi: "Bizi yediren, bizi içiren ve bizi Müslüman yapan Allah'a hamdolsun." [276]

277

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kulun, yemeğini yedikten sonra veya içeceği şeyi içtikten sonra O'na hamdetmesi, Allah'ın hoşuna gider." [277]

278

Vahşî b. Harb'in, babası aracılığı ile dedesinden naklettiğine göre, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ashâbı, "Ey Allah'ın Resûlü, yiyoruz ama doymuyoruz!" deyince Peygamber Efendimiz, "Ayrı ayrı yiyor olmalısınız." demiş, onlar, "Evet" deyince ise şöyle buyurmuştu: "Yemeği topluca yiyin ve Allah'ın adını anın ki, bereketli olsun." [278]

279

Câbir'den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Uyuyacağınız zaman kandilleri söndürün. Kapıları kapatın. Su kaplarının ağızlarını bağlayın. Yiyecek ve içeceklerin üzerini örtün." [279]

[276] D3850 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 52; T3457 Tirmizî, Deavât, 55.
[277] M6932 Müslim, Zikir, 89.
[278] D3764 Ebû Dâvûd, Et'ıme, 14; İM3286 İbn Mâce, Et'ıme, 17.
[279] B5624 Buhârî, Eşribe, 22.

280

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz su içeceği zaman kabın içine solumasın. Tekrar su içmek istediği takdirde kabı ağzından uzaklaştırıp (soluk alsın) ardından içmeye devam etsin." [280]

281

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır." [281]

282

İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sarhoş eden her şey içkidir ve sarhoş eden her şey haramdır." [282]

283

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.), şarabı, kumarı, tavlayı ve darıdan yapılmış içkiyi yasaklamıştır.[283]

[280] İM3427 İbn Mâce, Eşribe, 23.
[281] T1865 Tirmizî, Eşribe, 3; D3681 Ebû Dâvûd, Eşribe, 5.
[282] M5219 Müslim, Eşribe, 74.
[283] D3685 Ebû Dâvûd, Eşribe, 5.

SAĞLIK: EN BÜYÜK NİMET

284

İbn Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah'tan, afiyet istenmesinden daha çok hoşuna giden bir şey istenmemiştir." [284]

285

Seleme b. Ubeydullah b. Mihsan el-Hatmî'nin, sahâbî olan babasından rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Sizden kim huzuru yerinde, bedeni sağlıklı ve günlük yiyeceği de yanında olarak güne başlarsa, sanki dünya nimetleri ona verilmiş gibidir." [285]

286

Muâz b. Abdullah b. Hubeyb, babası aracılığıyla amcasının (Yesâr b. Abdülhayy'ın) şunları anlattığını nakletmektedir: "Bir mecliste bulunuyorduk. Hz. Peygamber (s.a.s.) başı ıslak bir hâlde geldi. İçimizden birkaç kişi ona, 'Bugün seni huzurlu gördük.' dedi. Bunun üzerine, 'Evet, Allah'a hamdolsun.' diye cevap verdi. Sonra o topluluk, zenginlikten bahsetmeye koyuldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber

[284] T3515 Tirmizî, Deavât, 84.
[285] T2346 Tirmizî, Zühd, 34.

şöyle buyurdu: 'Takva sahibi kimse için zenginliğin bir zararı yok! Sağlık ise takva sahibi için zenginlikten daha hayırlıdır. Gönül huzuru da (gerçek) nimetlerdendir.'" [286]

287

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.), şöyle buyurmuştur: "Allah, gönderdiği bir hastalığın kesinlikle şifasını da göndermiştir." [287]

288

Üsâme b. Şerîk anlatıyor: "Bedevîler, 'Ey Allah'ın Resûlü! Tedavi olmayalım mı?' dediler. Resûlullah (s.a.s.), 'Ey Allah'ın kulları! Elbette tedavi olun. Muhakkak ki Allah bir hastalık hariç her hastalığın şifasını veya devasını yaratmıştır.' buyurdu. 'Ey Allah'ın Resûlü! O hastalık nedir?' dediklerinde ise, 'İhtiyarlık.' buyurdu." [288]

289

Ebu'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah, hastalığı da şifayı da gönderdi ve her hastalık için bir şifa var etti. Tedavi olun, fakat haramla tedavi olmayın." [289]

290

Câbir'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her derdin bir devası vardır. Derdin devasında isabet edilebilirse Yüce Allah'ın izniyle düzelir." [290]

---

[286] İM2141 İbn Mâce, Ticâret, 1; NM2131 Hâkim, *Müstedrek*, III, 807 (2/3).
[287] B5678 Buhârî, Tıb, 1.
[288] T2038 Tirmizî, Tıb, 2.
[289] D3874 Ebû Dâvûd, Tıb, 11.
[290] M5741 Müslim, Selâm, 69.

291

Abdurrahman b. Avf'ın işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir yerde veba hastalığının olduğunu işitirseniz oraya girmeyin. Bulunduğunuz yerde de veba hastalığı varsa ondan kaçarak oradan çıkmayın." [291]

292

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(Nazar'dan) Allah'a sığının. Çünkü göz değmesi (nazar) gerçektir." [292]

---

[291] D3103 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 6.
[292] İM3508 İbn Mâce, Tıb, 32.

YEDİNCİ BÖLÜM

EBEDÎ HAYAT

ÖLÜM: HER CANIN SON DURAĞI

1

Mutarrif b. Abdullah b. Şihhîr'in, babasından rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Âdemoğlu, kendisini kuşatan ölümcül tehlikelerle birlikte var edilmiştir; bu tehlikeleri atlatsa bile, ihtiyarlığa yakalanır ve neticede ölür." [1]

2

İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) ile birlikte idim. Ensardan bir adam gelerek Hz. Peygamber'e (s.a.s.) selâm verdi. Sonra şöyle dedi: 'Ey Allah'ın Resûlü! Müminlerin hangisi daha faziletlidir?' Hz. Peygamber, 'Ahlâk bakımından en güzel olanları.' buyurdu. Sonra adam, 'Müminlerin hangisi daha akıllıdır?' diye sordu. Hz. Peygamber, 'Ölümü en çok hatırlayanları ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananları. İşte onlar en akıllı olanlardır.' diyerek cevap verdi." [2]

---

[1] T2150 Tirmizî, Kader, 14.
[2] İM4259 İbn Mâce, Zühd, 31.

3

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Lezzetleri yok edeni (yani ölümü) çok hatırlayın." [3]

4

Esmâ bnt. Umeys el-Has'amiyye'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Gaflete dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan kul ne bedbahttır! Azan, haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutan kul ne bedbahttır!" [4]

5

Ubâde b. Sâmit'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim Allah'a kavuşmayı dilerse Allah da ona kavuşmayı diler ve her kim Allah'a kavuşmayı hoş görmezse, Allah da ona kavuşmayı hoş görmez." [5]

6

Enes b. Mâlik'ten (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hiçbiriniz başına gelen bir sıkıntıdan dolayı ölümü istemesin. Eğer mutlaka isteyecek olursa, 'Allah'ım, yaşamak benim için hayırlı olduğu sürece beni yaşat, ölüm benim için hayırlıysa canımı al!' desin." [6]

---

[3] N1825 Nesâî, Cenâiz, 3.
[4] T2448 Tirmizî, Sıfâtü'l-kıyâme, 17.
[5] B6507 Buhârî, Rikâk, 41.
[6] B5671 Buhârî, Merdâ, 19.

7

Ebû Hüreyre'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bir dağdan aşağı atlayarak canına kıyan kimse, cehennem ateşinde ebedî olarak yüksekten aşağıya atlayıp duracaktır. Zehir içerek canına kıyan kimse, elinde zehri olduğu hâlde, cehennem ateşinde ebedî olarak zehir içip duracaktır. (Bıçak, mızrak gibi) bir demiri karnına saplayarak kendisini öldüren kimse de demiri elinde olduğu hâlde cehennemde o demiri karnına ebedî surette saplayıp duracaktır." [7]

8

Hâris b. Ebû Yezid'in naklettiğine göre, Câbir b. Abdullah, Hz. Peygamber'i (s.a.s.) şöyle derken işitmiştir: "Ölümü istemeyin. Zira can vermek (sekerâtü'l-mevt) çok zordur. Kişinin ömrünün uzun olması ve Allah'ın insana, tevbe ile kendisine yönelme imkânı vermesi onun için mutluluktur." [8]

9

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ölmek üzere olanlarınıza, 'Lâ ilâhe illâllâh' sözünü telkin edin." [9]

---

[7] B5778 Buhârî, Tıb, 56.
[8] HM14618 İbn Hanbel, III, 333.
[9] M2125 Müslim, Cenâiz, 2.

CENAZE MERASİMİ: MÜMİN KARDEŞE SON GÖREV

10

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(Ölenin ardından) avuçlarıyla yanaklarını döven, yakalarını yırtan ve câhiliye âdeti olarak bağırıp feryat eden kimse bizden değildir." [10]

11

Hz. Ali'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir ölüyü yıkar, onu kefenler, kefenine güzel koku sürer, cenazesini taşır, cenaze namazını kılar ve ölünün üzerinde gördüğü (olumsuz halleri) yaymazsa anasından doğduğu gibi günahlarından arınmış olur." [11]

12

Ebû Hüreyre'nin işittiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cenaze namazı kıldığınız zaman ölen kimseye samimiyetle dua edin." [12]

---

[10] B1294 Buhârî, Cenâiz, 35.
[11] İM1462 İbn Mâce, Cenâiz, 8.
[12] D3199 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 54, 56; İM1497 İbn Mâce, Cenâiz, 23.

13

Abdullah b. Ca'fer'in naklettiğine göre, Ca'fer'in ölüm haberi gelince Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ca'fer ailesi için yemek hazırlayın, çünkü başlarına kendilerini meşgul edecek bir hâl geldi."[13]

14

İbn Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ölülerinizin iyiliklerini anın, onların kötülüklerini zikretmekten kaçının." [14]

15

Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ölülere sövmeyin. Çünkü onlar, önden göndermiş olduklarının (amellerinin) karşılıklarına ulaşmışlardır." [15]

16

Sa'd b. Ubâde (r.a.) anlatıyor: "Yâ Resûlallah, annem vefat etti. Onun için sadaka verebilir miyim?" dedim. Hz. Peygamber "Evet." dedi. "Hangi sadaka daha değerlidir?" dedim. "(Susuz kalmışlara) su vermek." buyurdu. [16]

17

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) bildirdiğine göre, Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim namazı kılınana kadar cenazenin yanında bulunursa, ona bir kırat; kim de

---

13 T998 Tirmizî, Cenâiz, 21.
14 D4900 Ebû Dâvûd, Edeb, 42; T1019 Tirmizî, Cenâiz, 34.
15 B1393 Buhârî, Cenâiz, 97.
16 N3694 Nesâî, Vesâyâ, 9.

defnedilinceye kadar cenazenin yanında bulunursa, ona iki kırat sevap vardır." "İki kırat ne kadardır?" diye sorulduğunda Hz. Peygamber, "İki büyük dağ kadardır." cevabını vermiştir. [17]

18

Avf b. Mâlik el-Eşcaî (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bir cenaze için namaz kılarken şöyle dua ettiğini işittim: 'Allah'ım! Onu bağışla, ona acı ve onu affet, ona afiyet ver, vardığı yerde ona ikramda bulun, yerini (kabrini) geniş eyle. Onu su, kar ve dolu ile yıka. Beyaz elbisenin kirden arınması gibi onu hatalarından arındır. Ona bu dünyadaki evinden daha hayırlı bir ev, ailesinden daha hayırlı bir aile, eşinden daha hayırlı bir eş ver. Onu kabir imtihanından ve cehennem azabından koru.'" [18]

[17] B1325 Buhârî, Cenâiz, 58; M2189 Müslim, Cenâiz 52.
[18] M2234 Müslim, Cenâiz, 86.

KABİR: EBEDİYETE AÇILAN KAPI

19

Hz. Osman'ın azatlı kölesi Hâni' anlatıyor: Osman b. Affân bir kabrin başında durduğunda sakalı ıslanıncaya kadar ağlardı. Bir defasında ona, 'Cenneti ve cehennemi düşünürken ağlamıyorsun da bunun için mi ağlıyorsun?' denildiğinde şöyle cevap verdi: 'Resûlullah (s.a.s.) buyurdu ki, 'Kabir, ahirete giden yoldaki konaklama yerlerinden ilkidir. Kişi ondan sağ salim kurtulursa sonrası daha kolay olur. Eğer kurtulamazsa ondan sonrası daha çetin gelir.''' [19]

20

Abdullah b. Ömer'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz öldüğü zaman, ona, varıp yerleşeceği yeri sabah akşam gösterilir. O kimse cennet ehlinden ise cennetliklerin yeri, cehennem ehlinden ise cehennemliklerin yeri gösterilir. Ve ona, 'İşte senin yerleşeceğin yer burasıdır. Sonunda kıyamet günü Allah seni buraya gönderecek.' denilir." [20]

[19] İM4267 İbn Mâce, Zühd, 32; T2308 Tirmizî, Zühd, 5.
[20] B1379 Buhârî, Cenâiz, 89.

21

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kul, kabrine konduğu ve yakınları dönüp gittiği zaman onların ayak seslerini işitir. Ardından ona iki melek gelerek kendisini oturturlar ve 'Bu zât hakkında ne dersin?' diye (peygamberini) sorarlar. Eğer o kul mümin ise, 'Şehâdet ederim ki o Allah'ın kulu ve Resûlü'dür.' diye cevap verir. Ona, 'Cehennemdeki yerine bak! Allah onun yerine sana cennetten bir yer verdi.' denilir." Allah'ın Peygamberi (s.a.s.), "O kişi her iki yerini birden görür." buyurdu. [21]

22

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) şöyle dua ederdi: 'Allah'ım, kabir azabından, cehennem azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden, Mesih Deccâl'in fitnesinden sana sığınırım.'" [22]

23

Süleyman b. Büreyde'nin, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.), ashâbına kabristana girdikleri zaman şöyle söylemelerini öğretmişti: "Selâm size ey bu diyarın mümin ve Müslüman olan sakinleri! Bizler de inşallah size katılacağız. Allah'tan bize ve size afiyet dilerim." [23]

24

İbn Büreyde'nin, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben size kabirleri ziyareti

[21] M7216 Müslim, Cennet, 70.
[22] B1377 Buhârî, Cenâiz, 87.
[23] M2257 Müslim, Cenâiz, 104.

yasaklamıştım, artık onları ziyaret edin. Çünkü kabirleri ziyarette ibret vardır." [24]

25

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Evlerinizi kabirlere çevirmeyin. Kabrimi de ziyaret yeri hâline getirmeyin. Nerede olursanız olun bana salâvat getirin. Çünkü salâvatınız bana mutlaka ulaşır." [25]

---

[24] D3235 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 75, 77.
[25] D2042 Ebû Dâvûd, Menâsik, 96-97.

ÂHİR ZAMAN VE KIYAMET: DÜNYANIN SONU

26

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İleride birtakım fitneler meydana gelecektir. O zaman oturan kişi, ayakta durandan; ayakta duran, yürüyenden; yürüyen de koşandan daha hayırlıdır. Fitne çıkarmaya yeltenen kişi kendisini o fitnenin içinde buluverir. Kim de (fitneden kurtulup) sığınacak bir yer bulursa hemen oraya sığınsın." [26]

27

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İlim kaybolmadıkça, depremler çoğalmadıkça, zaman kısalmadıkça, herc yani cinayetler artmadıkça ve elinizde mal çoğalıp taşmadıkça kıyamet kopmaz."[27]

28

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar için öyle bir zaman gelecek ki kişi malını helâlden mi yoksa haramdan mı elde ettiğine aldırmayacak!" [28]

---

[26] B7081 Buhârî, Fiten, 9.
[27] B1036 Buhârî, İstiskâ, 27.
[28] B2059 Buhârî, Büyû', 7.

29

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s.) bir defasında hutbe verirken gözleri kızardı, sesi yükseldi ve hiddeti arttı. Sanki bir orduyu uyarıyor, 'Sabah ya da akşam ansızın baskına uğrayabilirsiniz!' diyordu. Şehâdet parmağı ile orta parmağını birleştirip "Ben ve kıyamet şu ikisi gibi yakın gönderildim." buyurdu. [29]

30

Ebu'z-Zübeyr'in naklettiğine göre, Câbir b. Abdullah, Hz. Peygamber'i (s.a.s.) vefat etmeden bir ay önce şöyle derken işitmiştir: "Siz bana kıyameti soruyorsunuz? Onun bilgisi sadece Allah katındadır." [30]

31

Huzeyfe b. Esîd el-Gıfârî anlatıyor: "Bir gün biz kendi aramızda konuşurken Peygamber (s.a.s.) geldi ve 'Ne müzakere ediyorsunuz?' diye sordu. Ashâb, 'Kıyamet hakkında konuşuyoruz.' dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), 'Siz şu on alâmeti görmedikçe, kıyamet kopmayacaktır.' buyurdu ve şunları saydı: 'Duman, Deccâl, Dâbbe, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu İsa'nın (a.s.) yeryüzüne inmesi, Ye'cûc ve Me'cûc, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç büyük çökmenin yaşanması ve son olarak Yemen'den çıkıp insanları haşrolacakları yere sürecek bir ateş.'" [31]

[29] M2005 Müslim, Cum'a, 43.
[30] M6481 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 218.
[31] M7285 Müslim, Fiten, 39.

32

Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.s.), "Kıyamet ne zaman kopacak yâ Resûlallah?" diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Onun için ne hazırladın?" buyurdu. [32]

33

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar kıyamet günü üç grup hâlinde; kimi yaya olarak, kimi binitli olarak, kimi de yüzüstü sürünerek mahşer yerinde toplanır." [33]

34

İbn Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabbinin huzurundan bir yere kımıldayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, bildiği ile amel edip etmediğinden." [34]

---

[32] B6171 Buhârî, Edeb, 96.
[33] T3142 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 17.
[34] T2416 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1.

AHİRET: SONSUZLUK YURDU

35

Câbir'in (r.a.) işittiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Herkes öldüğü hâl üzere diriltilecektir." [35]

36

Abdullah b. Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kevser, iki kıyısı altından, yatağı inci ve yakuttan olan cennette bir nehirdir. Toprağı miskten hoş, suyu baldan tatlı ve kardan beyazdır." [36]

37

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, "Sırat köprüsü nedir yâ Resûlallah?" diye soruldu. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Kaypak ve kaygan bir şeydir. Onda kancalar, çengeller ve Necid'de bulunan sa'dân denilen dikene benzer dikenler vardır. Müminlerin bazısı göz kırpacak kadar az bir zamanda, bazısı şimşek gibi, bazısı rüzgâr, bazısı kuş gibi, bazısı da iyi cins yürük at ve deve gibi hızla sıratı geçecekler. Bazısı bakarsın sapasağlam kurtulmuş, diğeri

[35] M7232 Müslim, Cennet, 83.
[36] T3361 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 108,

tırmalanmış da salınıvermiş, kimi de cehennem ateşine yığılmış kalmış." [37]

38

Ebû Hüreyre (r.a.) bir gün "Ey Allah'ın Resûlü! Yüce Rabbin sana şefaat konusunda nasıl bir hak bahşetti?" diye sordu. Resûlullah (s.a.s.) şöyle cevap verdi: "Senin ilme olan tutkunu bildiğim için bunu bana ilk soranın sen olacağını tahmin etmiştim. Benim şefaatim, kalbi dilini, dili de kalbini tasdik ederek Allah'tan başka ilâh olmadığına samimiyetle şehâdet eden kimse içindir."

39

Ebû Musa el-Eş'arî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bana, şefaat etme ya da ümmetimin yarısının cennete girmesi hakkında tercih yapma fırsatı verildi; ben şefaat etmeyi seçtim. Çünkü o daha kapsamlı ve daha yeterlidir. Siz şefaatimin takva sahibi müminler için mi olacağını sanırsınız? Hayır. Aksine şefaatim, günahkârlar, çok hata işleyenler ve arınması gerekenler içindir." [38]

40

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her peygamberin niyaz ettiği bir duası vardır. Ben de duamı kıyamet gününde ümmetime şefaat etmek için saklamak istiyorum." [39]

[37] M454 Müslim, Îmân, 302.
[38] İM4311 İbn Mâce, Zühd, 37.
[39] M487 Müslim, Îmân, 334.

41

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ben âdemoğlunun efendisi, kabri ilk açılacak olan, ilk şefaat edecek ve şefaati ilk kabul edilecek olanım." [40]

42

Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kur'an okuyun! Çünkü Kur'an, kıyamet gününde dostuna (okuyucusuna) şefaatçi olacaktır." [41]

[40] D4673 Ebû Dâvûd, Sünnet, 13.
[41] HM22546 İbn Hanbel, V, 255; M1874 Müslim, Müsâfirîn, 252.

CEHENNEM: CEZAYA ÇIKAN YOLLAR

43

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: "Bir adam Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelerek, 'Ey Allah'ın Resûlü! (Cennet ve cehennemi) gerektiren iki sebep nedir?' diye sordu. Allah Resûlü, 'Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölen kimse cennete girer; Allah'a bir şeyi ortak koşarak ölen de cehenneme girer.' buyurdu." [42]

44

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) tarafından rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kalbinde hardal tanesi kadar iman olan kimse cehenneme girmez. Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse de cennete giremez." [43]

45

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah'a (s.a.s.), 'İnsanların cennete girmelerine en fazla sebep olan şeyler nelerdir?' diye soruldu. Resûlullah, 'Allah'tan sakınmak (takva) ve güzel ahlâktır.' buyurdu. 'İnsanların cehenneme girmelerine

[42] M269 Müslim, Îmân, 151.
[43] M266 Müslim, Îmân, 148; T1998 Tirmizî, Birr, 61.

en çok sebep olan şeyler nelerdir?' diye soruldu. Resûlullah, 'Ağız/dil ve cinsel organdır.' diye cevap verdi. [44]

46

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cehennem, nefsin arzu ettiği şeylerle, cennet ise nefsin hoşlanmadığı şeylerle kuşatılmıştır." [45]

47

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.s.), "Şakî (bedbaht) dışında kimse cehennem ateşine girmez." buyurmuş, "Ey Allah'ın Resûlü, şakî kimdir?" diye kendisine sorulunca da, "Şakî, Allah için hiçbir taatte (ibadet ve salih amelde) bulunmayan ve Allah için hiçbir kötülüğü terk etmeyen kimsedir." cevabını vermiştir. [46]

48

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(Cehennemliklerin yiyeceği olan) zakkumun bir damlası dünyaya düşmüş olsaydı dünyadakilerin geçim kaynaklarını mahvederdi. Peki ya yiyeceği zakkum olan nasıl dayanacak!" [47]

49

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak cehennemliklerin en hafif azap göreni ateşten iki ayakkabı giyecek, ayakkabılarının hararetinden beyni kaynayacak." [48]

---

[44] T2004 Tirmizî, Birr, 62; İM4246 İbn Mâce, Zühd, 29.
[45] B6487 Buhârî, Rikâk, 28; M7130 Müslim, Cennet, 1.
[46] İM4298 İbn Mâce, Zühd, 35; HM8578 İbn Hanbel, II, 349.
[47] T2585 Tirmizî, Sıfatü cehennem, 4.
[48] M514 Müslim, Îmân, 361.

CENNET: SONSUZ MUTLULUK

50

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey Ebû Saîd! Kim Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan ve peygamber olarak Muhammed'den razı olursa ona cennet vacip olur." [49]

51

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cennete, kalpleri kuş kalbi gibi (saf ve hassas) olan insanlar girecektir." [50]

52

Ubâde b. Sâmit'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Siz bana kendinizden altı şeyi garanti edin, ben de size cenneti garanti edeyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin. Söz verdiğiniz zaman onu yerine getirin. Size bir şey emanet edildiğinde onu sahibine verin. Namusunuzu koruyun. Harama bakmaktan sakının. Elinizi (kötü işlerden) çekin." [51]

---

[49] M4879 Müslim, İmâre, 116.
[50] M7162 Müslim, Cennet, 27.
[51] HM23137 İbn Hanbel, V, 323.

53

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah, 'Ben salih kullarım için cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hayal edemeyeceği birtakım nimetler hazırladım." [52]

54

Hemmâm b. Münebbih, "Bu, bize Ebû Hüreyre'nin Resûlullah'tan (s.a.s.) naklettiği hadislerdir." diyerek birtakım hadisler zikretti. Onlardan birisi de şu idi: Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki sizden birinizin cennette en düşük makamı ona Allah'ın, 'Dile (ne dilersen)!' buyurmasıdır. Kişi dileklerini söyleyince Allah kendisine, 'Diledin mi?' diye soracak, 'Evet.' cevabını verdiğinde ise, 'Dilediklerinin hepsi bir kat fazlasıyla senindir.' buyuracaktır." [53]

55

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Yüce Allah yolunda malından çifter çifter harcamada bulunursa, cennette, 'Ey Allah'ın kulu, işte hayır budur!' diye seslenilir. Namaz kılanlardan olan kimse namaz kapısından çağrılır. Cihad edenlerden olan kimse, cihad kapısından çağrılır. Sadaka verenlerden olan kimse, sadaka kapısından çağrılır. Oruç tutanlardan olan kimse ise Reyyân kapısından çağrılır." [54]

---

[52] B3244 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 8.
[53] M453 Müslim, Îmân, 301.
[54] N2240 Nesâî, Sıyâm, 43.

KAYNAKÇA

Abdurrahman, Abdulhâdî, *Sultatü'n-nass,* el-Merkezü's-sekâfî el-Arabî, Beyrut, 1993.

Abdürrezzak, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Musannef*, (thk. Muhammed Abdusselâm Şâhîn), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.

Aşıkkutlu, Emin, "Berîre", DİA, V/503-504, İstanbul, 1992.

Ateş, Ali Osman, *İslam'a göre Câhiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri,* Beyan Yayıncılık, İstanbul 2014.

Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Hanefî, *Umdetü'l-kârî şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XXV, Dâru İhyâi't-türas, Beyrut, t.y.,

Basrî, Ebu'l-Huseyn Muhammed b. Ali, *el-Mu'temed fî usûli'l-fıkh,* I-II, (thk. M. Hamidullah), el-Ma'hedü'l-ilmiyyi'l-Fransî li'd-dirâsâti'l-arabiyye, Dımaşk, 1964.

Bigiyef, M. Cârullah, *Uzun Günlerde Rûze*, Kazan, 1911.

……... *Kur'an-ı Kerim Âyet-i Kerimelerinin Nurları Huzurunda Hâtun*, Çev. Mehmet Görmez, Kitâbiyât Yay., Ankara, 2000.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Edebü'l-müfred*, (thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî), Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 1989.

........., *et-Tarîhu'l-kebîr*, (thk. Salâh b. Fethî Hilâl), el-Fârûk el-Hadîse, Kahire, 2006.

........., *Sahîh-i Buhârî* (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Haz. Sâlih b. Abdülazîz) Dâru's-Selâm, Arabistan, 2000.

Câhız, Ebû Osman Amr b. Bahr, *el-Beyân ve't-tebyîn*, (I-IV), (thk. Abdüsselâm Harun), el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, 1978.

……... *el-Beyân ve't-tebyîn*, Dâru Sa'b, Beyrut, 1968.

Çakan, İsmail Lütfi, *Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları*, İFAV Yay., İstanbul, 2000.

Çelebi, İlyas, "*Fiten ve Melâhim*", DİA, İstanbul, 1996.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl, *Sünen-i Dârimî*; el-Kütübü's-Sitte, (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Haz. Sâlih b. Abdulazîz) Dâru's-Selâm, Arabistan, 2000.

Ebû Hanîfe, Nu'mân b. Sâbit, *el-Âlim ve'l-müteallim*, ('İmam-ı A'zam'ın Beş Eseri' içinde), çev. Mustafa Öz, Kalem Yay., İstanbul, 1981.

Ebû Şehbe, Muhammed, *Sünnet Müdafaası* (*Difâ' an es-Sünne*), Çev. Mehmet Görmez ve M. Emin Özafşar, Rehber Yayınları, Ankara 1990.

Efendioğlu, Mehmet, "Nesih", DİA, İstanbul, 2006

……...., Mehmet, "*Rivayet*", DİA, İstanbul 2008.

Erul, Bünyamin, *Sahâbenin Sünnet Anlayışı*, TDV Yay. Ankara, 2004.

Görmez, Mehmet, *Sünnet ve Hadisi Anlama Kılavuzu*, Otto Yayınları, Ankara, 2020.

Hattâbî, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed b. İbrahim, *Meâlimü's-sünen*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991.

Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr el-Hatîb Ahmed b. Ali b. Sâbit, el-Câmi li-ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâmi' (thk. Mahmud Tahhan), Mektebetü'l-Maârif, Riyâd, 1983.

Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, (thk. Hamdî ed-Demirdâş Muhammed), el-Mektebetü'l-Asriyye, Mekke, 2000.

İbn Balabân, Ebu'l-Hasan Alâeddin Ali b. Balabân b. Abdullah el-Fârisî, *el-İhsân fî takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru'l-Marife, Beyrut, 1379

İbn Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî, *el-Müsned,* -Birleşik Baskı- Beytü'l-Efkâri'd-Düveliyye, Ürdün, 2005.

........., *Kitabü'z-zühd,* (thk. Muhammed Abdusselâm Şâhîn), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1999.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebû Bekr b. Eyyûb ez-Züraî ed-Dımaşkî el-Hanbelî, *Emsâlü'l-Kur'âni'l-Kerim,* (thk. Saîd Muhammed Nemr el-Hatîb) Beyrut, 1983.

................, Zâdü'l-meâd, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1994.

İbn Kuteybe ed-Dineverî*, Uyûnu'l-ahbâr,* Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Mısır, 1996.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd er-Rebeî el-Kazvinî, *Sünen-i İbn Mâce,* (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Haz. Sâlih b. Abdulazîz) Dâru's-Selâm, Arabistan, 2000.

İbnü'-Esîr, Ebu's-Seâdât Mecdüddin el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî, *en-Nihâye fi garibi'l-hadisi ve'l-eser, el-Mektebetü'l-İlmiyye,* Beyrut, 1979.

İzz b. Abdisselâm, el-İmâm fî beyâni edilleti'l-ahkâm, Nşr. Rıdvân Muhtâr, Beyrut 1987.

Karadavi, Yusuf, *Sünneti Anlamada Yöntem,* (Çev. B. Erul), Nida Yay. İstanbul, 2009.

Koçkuzu, Ali Osman, *Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi*, Dergâh Yayınları, 1983.

Martı, Huriye, *Hadis, Usûl ve Hayat*, İnsan Yayınları, İstanbul 2014.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisâbûrî Müslim b. el-Haccâc, *Sahîh-i Müslim,* (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Haz. Sâlih b. Abdülazîz) Dâru's-Selâm, Arabistan, 2000.

Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, *Sünen-i Nesâî*, (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Haz. Sâlih b. Abdülazîz) Dâru's-Selâm, Arabistan, 2000.

........., *Sünenü'l-kübrâ*, (thk. Dr. Abdülgafûr Süleymân el-Bendârî-Seyyid Kesrevî), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991.

Özafşar, M. Emin, *Hadisi Yeniden Düşünmek*, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2000.

Râmehürmüzî, el-Hasen b. Abdurrahmân, *Kitâbü emsâli'l-hadîs*, (thk. Ahmed Abdülfettâh), Müessesetü'l-Kütübi's-Sekafiyye, Beyrut, 1988.

Sabbağ, Muhammed, *et-Tasvîru'l-fennî fi'l-hadisi'n-nebevî*, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1988.

Sem'ânî, Ebû Saîd Abdülkerim b. Muhammed, *Edebü'l-imlâ ve'l-istimlâ*, Mektebetü'l-Hilâl, Beyrut, 1409/1989.

Sıbâî, Mustafa, *es-Sünnetü ve mekânetühâ fi't-teşrîi'l-islâmî*, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1985.

Süleymân Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârud el-Farisî, *Müsned,* (thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmâîl), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004.

Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmî, *el-Mu'cemü'l-kebîr,* (thk. Hamdî Abdulmecîd es-Selefî), Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, y.y., 2002.

Tehânevî, Muhammed Ali, *Keşşâfu ıstılâhâti'l-fünûni ve'l-ulûm,* Tah. Ali Dahrûc, Mektebetü Lübnan, 1996.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî, *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye,* (thk. Seyyid Abbâs), Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfiyye, Beyrut, 1412.

........., *Sünen-i Tirmizî,* (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Haz. Sâlih b. Abdülazîz) Dâru's-Selâm, Arabistan, 2000.

Ünal, İsmail Hakkı, *İmam Ebû Hanife'nin Hadis Anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu,* DİB, Ankara, 1994.

Yavuz, Yusuf Şevki, "*Müteşâbihu'l-Kur'ân*", DİA, İstanbul, 2006.

Yıldırım, Enbiya, *Kur'an Bize Yeter Söylemi*, TDV Yayınları, Ankara 2020.

Zerkeşi, Bedruddîn, *Hz. Âişe'nin Sahâbeye Yönelttiği Eleştiriler,* (Çev. Bünyamin Erul), Otto Yay., Ankara, 2001

Zîr, Muhammed Hasan, *el-Kasâs fi'l-hadîsi'n-nebevî*, Mektebetü'l-medenî, Riyâd, 1985.